

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Uničovský zlatý poklad
Nález mincí z počátku 17. století

(rigorózní práce)

Filip Hradil

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem tuto práci napsal samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 24. června 2015

1. Uničovský zlatý poklad, detail.

Abstrakt

Der Goldschatz von Mährisch Neustadt. Der Münzfund aus dem Anfang des 17. Jahrhunderts.

Im Jahre 1911 wurde auf dem Kataster der Stadt Mährisch Neustadt ein einzigartiger Schatzfund der 352 goldenen Münzen, überwiegend Dukaten, entdeckt worden, von denen 177 Stück bis heute in der Sammlung des Olmützer Museums erhalten geblieben sind. Dank der Beschreibung aller Münzen im Jahre 1913 von einem Konservator Jan Smyčka und auch aus den historischen Quellen und der Korrespondenz, die im Olmützer Staatsbezirksarchiv (Státní okresní archiv v Olomouci) erhalten geblieben sind, ist es heute möglich, den außergewöhnlichen mährischen Münzfund auszuwerten. Eine besondere Aufmerksamkeit verdienen, sowohl der Fundort auf dem Šibeník (Galgenberg), sondern auch die Struktur des Goldschatzes, die aus dem größten Teil ungarische, siebenbürgische, türkische und niederländische Prägungen aus der Wende des 16. und 17. Jahrhundert beinhalten. Die Zeit der Beisetzung des Goldschatzes kann nach dem Jahr 1614 gelegt werden.

Obsah

Úvod	5
Uničovský zlatý poklad a jeho moderní osudy	8
Místo nálezů	16
Základní charakteristika uničovského pokladu	22
Obsah nálezů – přehled vydavatelů, mincoven a rozdělení	28
Poznámka k popisu mincí	47
Čechy	49
Olomoucké biskupství	59
Minsterbersko-Olešnicko	63
Lehnicko-Břežsko-Volovsko	69
Vratislav	72
Vratislavské biskupství (Nisko)	74
Dolní Rakousy	79
Horní Rakousy	86
Korutany	88
Salcburské arcibiskupství	91
Řád německých rytířů	95
Uhry	99
Sedmíhradsko	138
Polsko	153
Gdaňsk	156
Prusko	158
Lübeck	162
Falc-Simmern	164
Anglie	167
Spojené provincie nizozemské	173
Geldry	181
Holland	188
Západní Frísko	189
Zéland	192

Utrecht	193
Frísko	201
Overijssel	204
Kampen	209
Zwolle	211
Savojsko	213
Messerano	216
Modena	222
Benátsko	224
Osmanská říše	228
Zlato a zlaté mince v peněžním systému	241
Hromadné nálezy zlatých mincí na území Čech a Moravy z let 1519–1648	249
Uničov v předvečer třicetileté války	269
Závěr	275
Typy latinských opisů a nápisů na mincích v zachovalé části uničovského pokladu	277
Soupis použitých zkratek	286
Seznam obrazových příloh	287
Prameny a literatura	288
Zusammenfassung	312

2. Pohled na město Uničov od východu, 1670.

Úvod

V numismatické sbírce Vlastivědného muzea v Olomouci je dnes uloženo více než sto mincovních nálezů tvořených jak jednotlivými ražbami, tak hromadnými depoty, které obsahují až několik tisíc kusů mincí. Pestrý nálezový materiál, ukládaný již v 19. století do olomouckých muzeí nebo numismatické sbírky Františkovy univerzity, dnes čítá na třicet tisíc mincí a v posledních padesáti letech prošel z velké části základním odborným zpracováním. Zlatý poklad z Uničova zaujímá v tomto souhrnu zvláštní postavení. Z numismatického hlediska jej lze zařadit, podobně jako stříbrné depoty z Kelče, Loštic nebo Bělkovic, k nejdůležitějším souborům olomoucké muzejní sbírky. Počtem přesahujícím 350 dukátů pak představuje jeden z nejbohatších a numismaticky nejzajímavějších zlatých nálezů raně novověké Moravy. Přes uvedené skutečnosti se mu však dostalo jen velmi malé pozornosti, přičemž doposud nebyl odborně zpracován a vystaven.

Poklad objevený v roce 1911 se do dnešních dnů dochoval jen z poloviny. Avšak díky zachycení všech 352 mincí a jejich popisu, provedenému v roce 1913 z pera litovelského c. k. konzervátora Jana Smyčky, je dnes možné rekonstruovat podobu nálezového celku a provést jeho vyhodnocení. Tato skutečnost je velmi významná, neboť řada v minulosti odkrytých zlatých nálezů byla pro svoji hodnotu ještě před popisem buď zcela, nebo zčásti rozchváčena a pro numismatické bádání nenávratně ztracena. Smyčkovy zpracování, publikované na stránkách Časopisu Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci ale z dnešního pohledu trpí nedostatky, které se projevují v nesprávném popisu či určení některých mincí a v absenci jakéhokoliv vyhodnocení numismatického materiálu.

Soudobé znalosti a metodologie numismatického bádání umožňují zasadit informace zjištěné z rozboru nálezu do širších souvislostí, provázat je s problematikou dějin peněz a oběhu mincí. Význam numismatických nálezů jako pramenů pro stanovení jednotlivých typů, chronologie i rozšíření mincí je naprosto zásadní a to nejen pro numismatiku samotnou, ale v širším kontextu také pro kulturní a hospodářské dějiny. Mince a jejich nálezy představují „nejrozsáhlejší, nejvšestrannější a nejprůkaznější skupinu předmětů z celkové materiálně kulturní pozůstalosti lidstva“.¹ Samotné ukrytí nálezu se vztahuje k vnějším událostem a může poskytnout interpretační východiska pro lokální děje, zvyky či sociální rozvrstvení místního obyvatelstva. Mincovní depot proto nelze pokládat za pouhý, „nezúčastněný“

¹ Srov. Zaoral 2009a, s. 281.

soubor jednotlivých více či méně zachovalých ražeb, ale daleko spíše za konkrétního „aktéra“ v procesu historických událostí. I přes jistá omezení výpovědní hodnoty nálezů, daných jejich nahodilostí (ukrytí/vyzvednutí atd.), lze konstatovat, že v posledních šedesáti letech se numismatické bádání a výzkum nálezů pevně zabydleli v české i zahraniční historiografii, v níž plní úlohu specifické disciplíny na pomezí hospodářských a kulturních dějin.²

Problematika zpracování zlatých mincovních nálezů zůstává oproti depotům stříbrných mincí zcela logicky stranou hlavního badatelského zájmu. Je to dáno výše uvedenými důvody (rozebrání nálezů) a také jejich malou početností. Dochování uničovského nálezu, resp. informací o celkové podobě, je v kontextu jeho velikosti natolik významné, že si zaslouží bedlivou pozornost, podobně jako tomu bylo v případech zlatých nálezů z Košic³, Újfehértó⁴, Unny⁵ nebo Řezna⁶.

Předkládaná monografie obsahuje základní analýzu dochovaného numismatického materiálu, který v počtu 177 mincí představuje polovinu původního celku. Přihlédnuto bylo také k nedochované polovině nálezu, která byla na základě Smyčkovy práce a archivních pramenů v maximální možné míře rekonstruována a vyhodnocena. V úvodní kapitole jsou podány informace týkající se moderních osudů pokladu od jeho objevení v roce 1911. Významnou roli při rekonstrukci událostí po odkrytí nálezu sehrávají písemnosti uložené ve Státním okresním archivu v Olomouci v osobním fondu Dr. Jan Smyčka. V navazující kapitole je pojednáno o nálezových okolnostech a místu uložení depotu. Trojici úvodních textů uzavírá pojednání o základní charakteristice nálezu z hlediska jeho kvantity, obsahu, struktury a doby uložení. Následující a do značné míry stěžejní část práce je věnována rozboru mincí z hlediska jejich geografického původu (místa vyražení) a vydavatele. Tento rámec je dále sledován v kontextu jednotlivých typů a variant mincí, jejich ikonografie a postavení v peněžním oběhu. V závěrečných kapitolách práce je přihlédnuto k zařazení uničovského nálezu do širších peněžně historických souvislostí a to zejména s ohledem na otázku spojené s možným posledním vlastníkem pokladu, přičemž stranou nezůstávají ani

² Na význam studia nálezů pro poznání obecných dějin poukázala jako jedna z prvních Emanuela Nohejlová-Prátová v roce 1947. Viz Nohejlová-Prátová 1947, s. 63–70. Zásadní vliv na využití mincovních nálezů jako historického pramene má doposud nepřekonaná tři svazková práce *Nálezy mincí v Čechách na Moravě a ve Slezsku*. Srov. Nohejlová-Prátová 1955–1957 (Nálezy).

³ Budaj 2007.

⁴ Tóth – Ulrich 2007.

⁵ Olmer – Stephan-Maaser 2010.

⁶ Stumpf – Codreanu-Windauer – Wanderwitz 1997.

obecnější otázky týkající se úlohy zlata a zlaté mince v prostoru královského města Uničova, českých zemí i evropského obchodu.

Rád bych na tomto místě poděkoval všem, kteří mi byli v průběhu zpracování tématu nápomocni a bez jejichž zájmu, rad a připomínek bych nemohl předkládanou práci v této podobě vytvořit. Mé poděkování patří zejména kolegům: Jiřímu Militkému, Luboši Polanskému, Kamilu Smíškovi (Národní muzeum); Vlastimilu Novákovi (Národní muzeum – Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur); Dagmar Grossmannové (Moravské zemské muzeum); Marku Budajovi (Slovenské národné muzeum); Hubertu Emmerigovi (Institut für Numismatik und Geldgeschichte – Universität Wien); Romanu Zaoralovi (Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy); Tomáši Smělému (Česká numismatická společnost), Wilkenu Engelbrechtovi, Antonínu Kalousovi, Janu Stejskalovi, Tomáši Zemanovi, (Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci); Tomáši Parmovi (Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci); Michalu Kolářovi (Regionální centrum pokročilých technologií a materiálů, Univerzita Palackého v Olomouci); Miroslavu Koudelovi (Státní okresní archiv v Olomouci); Janu Štěpánovi (Zemský archiv v Opavě, pracoviště Olomouc); Petru Šmalcovi (Muzeum umění Olomouc), Lukáši Hlubkovi, Iloně Hradilové, Haně Jakůbkové, Pavlu Rozsivalovi, (Vlastivědné muzeum v Olomouci). Na závěr bych velmi rád poděkoval své ženě Kristýně, již tuto práci s vděčností připisuji.

3. Detail uherského dukátu Matyáše Korvína s vyobrazením madony s dítětem, zvětšeno.

Uničovský zlatý poklad a jeho moderní osudy

Příběh uničovského zlatého pokladu začíná 16. února roku 1911, kdy byl okolo čtvrté hodiny odpolední na periferii města Uničova v prostoru cihelny odkryt hrnek, z něhož se vysypaly žluté plíšky. Nálezcem se stal zaměstnanec cihelny, dělník Petr Petřík, který na nádobu narazil při odkopávání hlíny. V plíščích byly rozeznány zlaté dukáty a šťastný nálezce si odnesl jejich většinu do nedalekých Střelic, odkud pocházel. Několik dukátů si také na památku vzali jeho spolupracovníci z cihelny. Dění, které bezprostředně následovalo v průběhu navazujících měsíců, je dnes možné rekonstruovat z dochované korespondence a dalších písemných pramenů uložených v pozůstalosti litovelského lékaře a konzervátora Jana Smyčky.⁷ Tento muž, jak již bylo naznačeno v úvodu práce, sehrál klíčovou roli z hlediska dalších osudů celého pokladu, a proto mu nyní věnujme trochu pozornosti.

Jan Smyčka (1855–1927) vystudoval v Praze medicínu a od roku 1885 působil jako lékař v Litovli. Záhy se stal výraznou osobností propagující české zájmy a kulturu v tehdy národnostně smíšeném, spíše německém městě. Když v roce 1899 přešla městská správa na základě výsledku voleb do českých rukou, stal se náměstkem starosty a v politickém životě města Litovle se dále angažoval. V letech 1918–1924 zastával dokonce úřad starosty. Vedle svého povolání byl také nadšeným vlastivědným pracovníkem. Udržoval kontakty s okruhem podobně smýšlejících

4. MUDr. Jan Smyčka, portrétní fotografie.

osobností seskupených kolem muzea Vlasteneckého spolku v Olomouci a sám se angažoval v archeologických výzkumech a zpřístupňování mladečských jeskyní nebo ve sbírání národopisného materiálu z oblasti Hané. Tyto zájmy vedly Jana Smyčku k práci na pozici konzervátora vídeňské Centrální komise pro výzkum a zachování starých památek, v roce 1911 reorganizované pod názvem Císařsko-královská ústřední komise pro památkovou péči.⁸ Členství a práce konzervátorů Centrální komise byly čestné, jejich hlavním úkolem bylo

⁷ ZAO-SOKA, Olomouc, fond Dr. Jan Smyčka, kart. 1, nefol.

⁸ Oficiálním názvem K. k. Zentral-Kommission für Denkmalpflege.

vedení seznamu památek ve svěřeném obvodu a informování ústředí o veškerém dění na poli památkové péče. Činnost konzervátorů však byla obrácena i směrem ven k veřejné, osvětové činnosti s cílem upozorňovat na významné a hodnotné památky v okolí.⁹ Díky výkonu této funkce Smyčka bedlivě sledoval nakládání s památkami ve svěřeném litovelském okrese a informoval o nejnovějších nálezech. Péče o starožitnosti a doklady hmotné kultury minulých generací se u něj stále prohlubovaly a koncem roku 1906 stanul v čele nově vzniklé Krajské společnosti musejní v Litovli, která začala cíleně shromažďovat starožitnosti a archiválie. Po ukončení první světové války darovala Krajská společnost veškeré své sbírky městu, a tak byl položen základní pilíř nového Městského muzea v Litovli, které od roku 1919 sídlilo v budově někdejší městské střelnice.¹⁰

Vraťme se však zpět do únorových dní roku 1911. Když se Petr Petřík vrátil s pokladem s pokladem domů, dozvěděl se o povinnosti nahlásit objevení nálezu místně příslušným úřadům a o sankcích, které by ho čekaly v případě jeho zatajení. Následujícího dne (17. února) proto vyhledal v Litovli konzervátora Jana Smyčku, jemuž vše vypověděl a předal mu poklad do úschovy. Konzervátor dukáty přepočítal a dospěl k počtu 328 kusů, Petřík mu dále oznámil, že dva dukáty si ponechal na památku doma a asi 17 dukátů si rozebrali ostatní zaměstnanci cihelny.¹¹ Od té chvíle byl Jan Smyčka hlavní postavou, která komunikovala jak s nálezcem, tak s úřady. Na základě Petříkova oznámení se do pátrání zapojila četnická stanice v Uničově, která rozbrané dukáty hledala, jak u něj doma, tak u jeho spolupracovníků. O den později 18. února napsal Smyčka informativní zprávu o nálezu a jeho uschování u své osoby okresnímu hejtmanství ve Šternberku.

Smyčka si od prvního setkání s nálezcem velmi dobře uvědomoval unikátnost celého pokladu. Z vývoje následujících událostí lze předpokládat, že Petříka informoval o jeho zákonném nároku na polovinu nálezu a nejspíše mu ihned nabídl odkup jeho poloviny ve prospěch sbírek Krajské společnosti musejní v Litovli, již byl předsedou. V letech 1811–1950 platila pro podobné případy norma zakotvená v Obecném zákoníku občanském, podle níž se rozdělovaly nálezy pokladů (mincí, šperků a jiných předmětů z drahých kovů), jejichž vlastníka nebylo možné již vypátrat, rovným dílem mezi nálezce a vlastníka pozemku.¹²

⁹ Srov. Nejedlý 2002, s. 16–21.

¹⁰ Více k této problematice uvádí Koudela – Sedláčková 2008, s. 23–24.

¹¹ ZAO-SOKA, Olomouc, fond Dr. Jan Smyčka, kart. 1, nefol.

¹² Viz Vojtěchovský 1987, s. 112.

V případě uničovského nálezů tedy mezi Petra Petříka a uničovského stavitele Zdenko Vodičku, coby majitele cihelny a přilehlých pozemků, kde se těžila hlína.

Dne 19. února 1911 se setkali Jan Smyčka s Petrem Petříkem znovu a to již v advokátní kanceláři Františka Jünglinga v Litovli, kde před svědky uzavřeli smlouvu, jejímž obsahem bylo převedení zákonného nároku na Petříkovu polovinu pokladu Krajinské společnosti musejní a velkorysý závazek nálezce, že z přiměřené ceny, která bude za onu polovinu vyměřena, sleví ještě 30 %. Stručně se ve smlouvě hovořilo také o okolnostech nálezů a celkový počet zlatých mincí byl stanoven na 347 kusů. Tento Smyčkův poměrně rychlý krok se ukázal být velmi prozíravým, neboť mohl v komunikaci s dalšími úřady i Centrální komisí ve Vídni poukazovat už od počátku na skutečnost trvale zajištěné poloviny nálezů ve prospěch odborné i laické veřejnosti. To poměrně zjednodušovalo nastalou situaci.

Petr Petřík o svém rozhodnutí postoupit svůj zákonitý nárok na část pokladu litovelské musejní společnosti hned informoval okresní hejtmanství ve Šternberku, které o dva dny později 21. února 1911 odepsalo Janu Smyčkovi do Litovle s prosbou o podání odborného dobrozdání o nálezů mincí a návrhu na jeho nabytí litovelským muzeem. O deset dnů později Smyčka zpravil šternberský úřad o podmínkách dohody s nálezcem Petříkem a ve věci bližšího popisu nálezů byl velmi stručný, přičemž argumentoval prozatímním nedostatkem času stran určení jednotlivých mincí.¹³ Okresní hejtmanství ve Šternberku podalo rovněž 21. února zprávu Centrální komisi do Vídně, v níž informovalo o nálezů mincí. Podstatné v této zprávě je, že již byl znám konečný počet dukátů zabavených u Petříka a jeho spolupracovníků, který činil 23 kusů. Mince byly prozatímně uloženy až do konečného vyřešení rozdělení pokladu na uničovské radnici. Pokud se týká části deponované u Jana Smyčky, úřad informoval Centrální komisi o počtu 330 dukátů. O den později 22. února se odhodlal napsat Centrální komisi do Vídně také Jan Smyčka. Krátkou zprávu doplnil přílohou obsahující stručný popis nálezů s tím, že podrobné zpracování teprve vyhotoví. Zřejmě na základě těchto informací byla publikována stručná zpráva na stránkách časopisu vydávaného Centrální komisí, která představuje první oficiální zmínku o uničovském pokladu.¹⁴ V průběhu března konzervátor Smyčka vypracoval ještě několik písemných zpráv pro Centrální komisi, v nichž však jen upřesňoval některé dříve jen dílčím způsobem zmíněné okolnosti nálezů.

¹³ ZAO-SOKA, Olomouc, fond Dr. Jan Smyčka, kart. 1, nefol.

¹⁴ Vzhledem k uváděnému počtu 348 kusů mincí v pokladu se lze domnívat, že šlo o otisk prvotní Smyčkovy zprávy pro Centrální komisi. Srov. Smyčka 1911.

Jako konečný vykrytalizoval počet dukátů, které měl u sebe doma v držení, v celkových 329 kusů. Pokud se k tomu připočetlo ještě 23 kusů zabavených uničovskou policií, lze od konce března 1911 hovořit o konečném počtu zachycených dukátů ve výši 352 mincí. Je evidentní, že členy Centrální komise pro výzkum a zachování starých památek ve Vídni uničovský nález zaujal. Komise žádala Jana Smyčku o odborné zpracování a navrhovala pořídit odlitky mincí pro možnost jejich dalšího studia.

Jan Smyčka se zřejmě pokusil vyjednávat také se stavitelem Zdenko Vodičkou, kterému měla připadnout dle zákona druhá polovina nálezu. Vodička byl členem významné uničovské rodiny. Po svém otci převzal roku 1888 stavební společnost a postupně vybudoval v Uničově a Dolní Sukolomi kruhové pece na výrobu cihel. Jeho firma prováděla na přelomu 19. a 20. století většinu stavebních zakázek ve městě i širším okolí. Dle vlastního projektu například vystavěl v Uničově nemocnici. Zdenko Vodička byl, podobně jako Jan Smyčka, činný také ve společenském životě města a podílel se i na jeho správě. Byl členem řady spolků a v letech 1919–1922 zastával post uničovského starosty.¹⁵ Vodička však s největší pravděpodobností neměl zájem na uchování své části pokladu v litovelském a snad ani v uničovském muzeu. Ve zprávě pro Centrální komisi ze dne 31. března 1911 Jan Smyčka uvedl, že stavitel Vodička se o historickou cenu nálezu vůbec nezajímá a jediné, co považuje za důležité, je cena zlata, neboť poklad chce prodat.¹⁶

Na konci března 1911 vstoupila do dění kolem pokladu také uničovská radnice. Tehdejší starosta Franz Schischma žádal Jana Smyčku o vydání depotu, neboť poklad byl vykopán na katastru města a měl by být proto uložen v uničovském muzeu. Tím byl otevřen spor o konečné uložení pokladu, který do určité míry bránil Smyčkovi v další práci. Pro úplný popis nálezu totiž potřeboval disponovat 23 kusy mincí, které držela v úschově uničovská radnice. Ta však mince nechtěla vydat a odkázala Jana Smyčku v polovině dubna 1911 na možnost prostudovat je v úředních hodinách uničovské radnice. Tuto možnost nakonec Smyčka využil 24. dubna. O pokračování sporu jsme pak informováni v červenci téhož roku, když zástupce Krajské musejní společnosti písemně zpravil konzervátora Smyčku o tom, že nemůže vyhovět jeho žádosti na vytvoření sádrových odlitků mincí, protože spor ve věci náležitosti mincí není doposud ukončen. Je tedy zřejmé, že v Litovli existovala pochybnost o zabezpečení pokladu v případě jakékoliv manipulace a s největší pravděpodobností

¹⁵ Více ke Zdenko Vodičkovi viz Viktořík 2013, s. 287–288.

¹⁶ ZAO-SOKA, Olomouc, fond Dr. Jan Smyčka, kart. 1, nefol.

k vytvoření sádrových odlitků už nikdy nedošlo. Spor o uložení pokladu mohl mít rozměr jisté rivality mezi českou Krajinskou společností muzejní v Litovli zastoupenou lékařem Janem Smyčkou a německým Městským muzeem v Uničově, u jehož zrodu stál od roku 1906 tamní lékař Emil Miller. Zda v této při hrály roli národnostní faktory nebo sousedské vztahy dvou blízkých měst zůstane zřejmě zahaleno rouškou tajemství.

V polovině května 1911 byl Jan Smyčka hotov se závěrečnou zprávou o nálezů pro Centrální komisi. Vytvořil přehlednou celkovou tabulku vydavatelů s uvedením ročníků jednotlivých mincí a informoval o tom, že polovina pokladu bude uchována v litovelském muzeu a druhá bude prodána. Počet mincí v nálezů spočetl na definitivních 352 kusů. Několik dní poté, 21. května, se Jan Smyčka opět setkal s Petrem Petříkem, aby společně upravili znění únorové smlouvy o postoupení právního nároku na polovinu pokladu. Opravili původní nepřesné údaje o počtu mincí a dohodli se na částce 1000 rakouských korun, která bude Petříkovi téhož dne za 176 kusů mincí v jeho části pokladu muzejním spolkem vyplacena.¹⁷

Na podzim roku 1911 byla uzavřena poslední část dějství kolem dělení pokladu a to vyrovnání se Zdenko Vodičkou. Krajinská společnost muzejní s ním uzavřela 26. listopadu úmluvu o dělení pokladu, v níž

5. Zdenko Vodička, portrétní fotografie.

bylo specifikováno, že mu náleží 176 kusů mincí. Do přiděleného počtu mincí bylo zahrnuto také 23 kusů, které se nacházely na uničovské radnici. V úmluvě však byly jednotlivé ražby, snad s ohledem na Vodičkův nezájem, specifikovány velmi obecně a povrchně, jen podle země původu. Vodička odsouhlasil jejich počet a tím bylo vše ukončeno. Zprávy o tom, jak konkrétně stavitel Vodička s dukáty naložil, dnes bohužel nemáme. Jan Smyčka byl ve druhé polovině roku 1911 neúspěšně dotazován na možnost vykoupení pokladu nebo alespoň zastoupených duplicitních ražeb vídeňskou firmou Brüder Egger specializující se na obchodování s numismatickým materiálem. Zdenko Vodička mohl nabídku na prodej své části pokladu poskytnout právě některému z tehdejších obchodních domů se starožitnostmi.

¹⁷ ZAO-SOKA, Olomouc, fond Dr. Jan Smyčka, kart. 1, nefol.

Pohled do obsahu aukčních katalogů firmy Brüder Egger z let 1912 a 1913 však nenasvědčuje tomu, že by tato firma Vodičkův podíl odkoupila.¹⁸

V pozůstalosti Jana Smyčky je dochována velmi precizně podaná, přehledná tabulka popisující všechny kusy mincí v nálezů s vyznačením těch, které si ponechala Krajinská společnost musejní v Litovli. Díky tomuto pramenu je možné získat velmi jasnou představu o celkovém dělení pokladu. Je zřejmé, že do části obsahující 176 kusů Petra Petříka, která připadla muzeu v Litovli, byly vybrány ražby numismaticky hodnotnější s důrazem na co nejširší zastoupení vydavatelů, zatímco v druhé části Zdenko Vodičky, se častěji objevily mince duplicitní. Co však Smyčka při dělení pokladu neovlivnil, byl výběr mincí uložených na radnici v Uničově, s nimiž nemohl manipulovat. Z těchto důvodů není v pokladu zastoupena nedatovaná portugalská mince (cruzado) krále Jana III. (1521–1557),¹⁹ která byla v nálezů zastoupená jediným kusem nebo opět jediná ražba minsterbersko-olešnického knížete Jana z roku 1559. Přestože se z pramenného materiálu jeví jako pravděpodobné dělení nálezů na dvě poloviny dle celkového počtu kusů (2 x 176), muselo při dnešním pohledu na zachovanou část pokladu dojít na poslední chvíli k jinému způsobu dělení, které již pramenný materiál nezachytil.²⁰

Rok 1911 byl z hlediska akvizic numismatického materiálu pro Krajinskou společnost musejní velmi nevšední, neboť v červenci byly nalezeny a posléze také do Litovle deponovány další dva nálezy. Jednalo se o nález stříbrných mincí uložený po roce 1707 v Mezicích, z něhož získalo litovelské muzeum 48 kusů²¹ a nález drobných stříbrných mincí uložený v 60. letech 15. století ve Dzbeli na Konicku.²² Tím vystala před litovelským konzervátorem Janem Smyčkou další práce, již z hlediska publikačních výstupů upřednostnil před nálezem z Uničova, který byl odborné veřejnosti předložen až v roce 1913 na stránkách Časopisu Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci.²³ Smyčkovu obsáhlé zpracování vydané na pokračování ve čtyřech číslech časopisu podrobně seznamovalo s popisem jednotlivých typů mincí, které však byly řazeny poněkud nešťastně výhradně podle vydavatele, což ve výsledku znehlednilo některé jiné údaje. Jeho snahou bylo podat také informace o jednotlivých variantách, které dokládal uváděním rozdílných mincovních značek

¹⁸ Za rešerši v aukčních katalozích firmy Brüder Egger děkuji prof. Hubertu Emerigovi z vídeňské univerzity.

¹⁹ Dle Smyčkova popisu srov.: Friedberg 2009, Portugal, č. 29, s. 643.

²⁰ Více k tomuto tématu uvádím v kapitole Základní charakteristika uničovského pokladu.

²¹ Nohejlová-Prátová 1955–1957 (Nálezy), č. 3775.

²² Nohejlová-Prátová 1955–1957 (Nálezy), č. 2538.

²³ Srov. Smyčka 1913.

či opisů. V celkovém popisu nálezů se však dopustil několika nepřesností týkajících se určení vydavatele nebo země původu, jež byly z části dány obtížnou dostupností informačních zdrojů pro popis mincí. Jako závažnější se však z dnešního pohledu jeví poměrně stručné informování o nálezových okolnostech a uložení depotu či nesrovnalosti při formální úpravě textu spočívající například v rozdílných údajích o počtech některých kusů mincí. Přes tyto nedostatky se toto zpracování stalo na dalších 90 let jediným dostupným zdrojem informací o jednom z největších moravských zlatých nálezů raného novověku.

Uničovský zlatý poklad byl součástí sbírky litovelského muzea až do roku 1960. V nově vypracovaném inventáři muzea, který vůbec poprvé v roce 1954 podchytil celou muzejní sbírku, se nachází pod inventárními čísly 5002–5177. Vzhledem ke své hodnotě nebyl uložen v muzejní budově, ale v Okresní spořitelně a záložně v Litovli.²⁴ V polovině 50. let 20. století byly základní údaje o uničovském zlatém pokladu zpracovány Lubomírem Nemeškalem do korpusu *Nálezy mincí v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, kde se však objevil zavádějící údaj o popsání pouze 176 kusů mincí, což neodpovídá skutečnosti publikované Janem Smyčkou v roce 1913.²⁵ Nedlouho po vydání soupisu nálezů věnovala pozornost turecké části uničovského pokladu Jarmila Štěpková, která v roce 1963 vydala práci věnující se problematice tureckých ražeb v nálezech mincí na území Československa.²⁶ To už však spadá do období, kdy došlo ke zrušení litovelského okresního muzea. Jeho sbírky se po roce 1960 staly formálně součástí Krajského vlastivědného muzea v Olomouci. K delimitaci numismatické sbírky došlo až v únoru 1981, kdy byl poklad zapsán do chronologické evidence olomouckého muzea.²⁷ Tehdejší správce numismatické sbírky Václav Burian nepokládal v rámci interních úkolů numismatického pracoviště katalogizaci pokladu za prioritní, a tak depot zůstal až do roku 2000 v původních obalech a základní evidenci u souboru numismatického materiálu převedeného z Litovle. Na přelomu milénia se rozhodla Věra Michnová, katalogizovat celý nálezový soubor v rámci druhého stupně muzejní evidence. V jejím podání však zůstalo jen u katalogizace ražeb uherských, sedmihradských a českých. Výsledky této práce byly publikovány na stránkách časopisu *Zprávy Vlastivědného*

²⁴ Viz VMO, údaje starého inventáře okresního muzea v Litovli, který vytvořil kustod Karel Sedlák v roce 1954, když dokončil inventarizaci celé muzejní sbírky.

²⁵ Nohejlová-Prátová 1955–1957 (Nálezy), č. 3533.

²⁶ Štěpková 1963.

²⁷ VMO, př. č. 92/81.

muzea v Olomouci v letech 2001 a 2002.²⁸ Zbýlá část nálezu obsahující ražby dalších evropských států byla katalogizována až v průběhu roku 2014, což umožnilo přikročit ke kompletnímu odbornému zhodnocení uničovského nálezu.

Jistou zvláštností ve stoletých, moderních osudech uničovského nálezu je skutečnost, že doposud nebyl vystaven a veřejně prezentován. Přinejmenším k této události nemáme žádné prameny. S jistotou to lze tvrdit o posledních 65 letech, kdy existují doklady o proběhlých výstavách a expozicích, jak v litovelském, tak olomouckém muzeu.²⁹ Uničovský zlatý poklad tak s podivem nezmínila ani doposud největší výstava o mincovních nálezech na Olomoucku uskutečněná v roce 1961 ve Vlastivědném muzeu v Olomouci.³⁰

Uhry, Matyáš Korvín (1458–1490), mincovna: Velká Baňa, městská správa, dukát, s. a., N 28 339, zvětšeno.

²⁸ Michnová 2001 a 2002.

²⁹ Za poskytnutí soupisu výstav uskutečněných od roku 1949 v Litovli děkuji kolegovi Robertu Najmanovi z Městského muzea v Litovli.

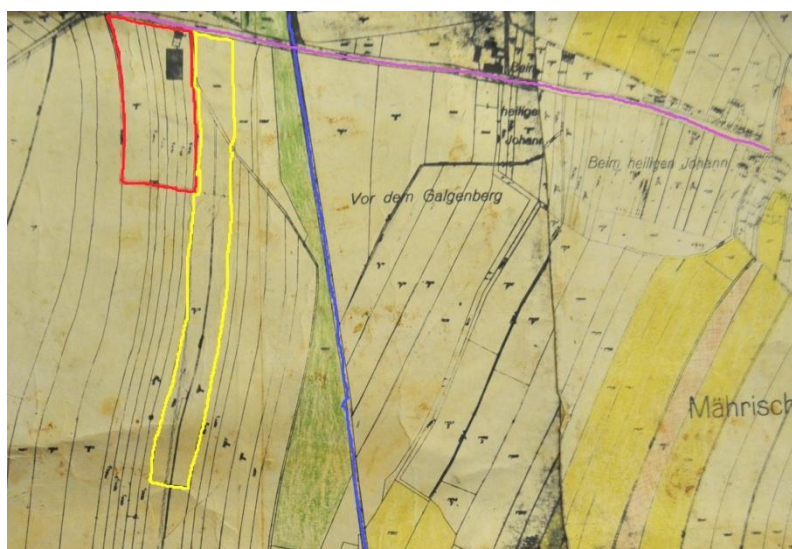
³⁰ Jednalo o výstavu *Nálezy mincí na Olomoucku*.

Místo nálezu

Jak již bylo naznačeno v předchozí kapitole, o místě ukrytí uničovského pokladu máme zachované jen stručné zprávy, které vycházejí z popisu Jana Smyčky uveřejněného v roce 1913. Dokonce ani písemný materiál k nálezu uložený v jeho pozůstalosti nebo pečlivě vedený osobní deník nepřinesly více světla do podoby nálezové situace.³¹

Depot byl objeven v areálu uničovské cihelny inženýra Zdenko Vodičky, která stávala na kopci Šibeník (*Galgenberg*) přibližně jeden kilometr západně od města. Táhlé přes 500 metrů dlouhé návrší dosahující v nejvyšším bodě výšky 251 metrů nad mořem je na východní straně (směrem k městu) obtékáno potokem Lukavec. Severní částí kopce, která se mírně svažuje, prochází silnice spojující město Uničov s obcí Medlov. Právě zde, nedaleko cesty, se nacházela kruhová pec na

pálení cihel stavitele Zdenko Vodičky. Objekt cihelny byl oplocen a v rámci areálu vznikl na parcelách č. 1482/6, 1482/8 a 1504/3 nevelký kamenolom uvedený do provozu v roce 1896.³² Zdenko Vodička měl ve vlastnictví také pozemky

přiléhající k areálu cihelny na jihovýchodní straně na parcelách č. 1536, 1537, 1538,

6. Plán katastru města Uničova, 1920, detail.

Legenda: **fialová** – cesta z Uničova do Medlova, **modrá** – potok Lukavec, **červená** areál Vodičkovy cihelny, **žlutá** – ohraničení parcel ve Vodičkově vlastnictví náležejících k cihelně.

1539/1 a 1539/2. Jednalo se většinou o podlouhlé parcely táhnoucí se od cihelny směrem k vrcholu kopce, které tvořily pro podnik surovinové zázemí. Dodnes je terén v této části návrší následkem těžby terasovitě členěn. Dle svědectví Jana Smyčky byl poklad objeven jeden metr pod povrchem „ve žlutici, znatelně neporušené“.³³ Dukáty byly uloženy v hliněném

³¹ Osobní deník je uložen v ZAO-SOKA Olomouc, fond Dr. Jan Smyčka, kart. 3, nefol.

³² ZA Opava-SOKA Olomouc, Okresní úřad Litovel, inv. č. 700, kart. 211, protokol o místním šetření týkající se povolení otevření nového kamenolomu s doprovodným situačním plánem, nefol.

³³ Smyčka 1913, č. 117, s. 10.

hrnku s podlouhlým, rovným hrdlem, které bylo zacpáno špuntem. Nádoba se ovšem nezachovala. Při odkryvu byla rozbita a Smyčka uvádí, že střepy byly rozšlapány.³⁴

Název kopce „Šibeník“ vypovídá o tom, že zde dříve stávala městská šibenice v této lokalitě. Město Uničov se již od svých počátků ve 13. století řídilo magdeburským právem a v případech sporných, kriminálních i majetkových dokonce poskytovalo naučení pro okolní města. Teprve od poloviny 14. století převzalo vedoucí úlohu v posuzování právních případů město Olomouc. Uničov si však udržel instituci městského soudu vykonávanou od konce 15. století členy městské rady. V závažných kriminálních případech rozhodoval městský soud podle hrdelního (útrpného) práva, přičemž měl k dispozici městské vězení, pranýř a k vykonání nejtěžšího trestu také šibenici.³⁵

K roku 1564 je doložena v listu uničovského purkmistra a městské rady žádost o vyslání kata z Olomouce, aby uklidil mrtvolu sebevraha, což poukazuje na skutečnost, že si uničovští v případě potřeby kata zapůjčovali odjinud.³⁶ Dělo se tak do poloviny

7. Vyobrazení uničovské šibenice na vedutě města, 20. léta 18. století.

17. století, později už mělo město svého popravčího.³⁷ Hrdelní právo bylo součástí uničovského městského soudnictví až do druhé poloviny 18. století, kdy došlo v rámci reformy Marie Terezie k plošnému omezení této původně středověké městské výsady a v souvislosti s tím i k postupnému mizení šibenic z volné krajiny. Definitivně byl Uničov zbaven hrdelního práva, podobně jako řada jiných měst, v roce 1765. Vyobrazení uničovské šibenice, jakožto jednoduché stavby s obdélným půdorysem, je dochováno na vedutě města Uničova z 20. let 18. století uložené dnes v Cerroniho sbírce Moravského zemského archivu v Brně.³⁸

³⁴ ZAO-SOKA, Olomouc, fond Dr. Jan Smyčka, kart. 1, nefol.

³⁵ Podrobněji k vývoji městského soudnictví v Uničově viz Kaňák 2010.

³⁶ ZAO-SOKA, Archiv města Olomouc, Zlomky registratur, inv. č. 3819.

³⁷ Sled uničovských katů od druhé poloviny 17. století podává Čermák 2013, s. 186.

³⁸ MZA Brno, Cerroniho sbírka, Cerr II, č. 248/16.

Na základě výsledků archeologických výzkumů popravišť, intenzivněji probíhajících zejména v posledních patnácti letech, lze konstatovat, že se jednalo o tradičně koncipovanou šibenici opatřenou ve spodní části kamennou zdí a v horní části dřevěnou trámovou konstrukcí.³⁹ Z dochované kresby není zřejmé, zda šibenice disponovala vlastním vchodem, nebo byl do ní možný přístup jen přes žebřík. Co je však zřejmé, je její umístění pod vrcholem na východní straně kopce směřující k městu Uničovu. Takové místo bylo pro šibenici příznačné, protože bylo vidět z dále a měšťanům stejně jako všem přichozím do Uničova pro výstrahu připomínalo existenci útrpného práva.

8. Vyznačení šibeničního vrchu se zakreslenou sakrální stavbou, kamenolomem a cestou spojující Uničov a Medlov, I. vojenské mapování, 2. polovina 18. století.

Přesnou lokalizaci šibenice v prostoru návrší neznáme. Z obsahově skoupých písemných pramenů je zřejmé, že popraviště stávalo na louce nepříliš vzdálené od cesty za dřevěným mostkem přes potok Lukavec.⁴⁰ Jisté indicie přináší mapový list č. 18 prvního vojenského mapování z let 1764–1768 resp. 1780–1783. Na kopci Šibeníku nedaleko za mostkem přes Lukavec (tehdy ještě nebyl regulovaný) se nachází označení pro kapli. Kaple by mohla, jak bývalo zvykem, odkazovat na místo vykonávání poprav. Její vyznačení do určité

³⁹ Časté byly také šibenice kruhového půdorysu s vrcholovou trámovou konstrukcí ve tvaru trojúhelníku. Více k problematice archeologie šibenic viz Sokol 2003 nebo Mašková – Michálek 2006.

⁴⁰ „V sobotu před hromnicemi od opravení mostku, kde voda pobrala, před šibenicí.“ ZAO-SOKA Olomouc, Archiv města Uničova, inv. č. 293, kniha počtů, 1609–1610, fol. 40r. Řeč dalších písemných pramenů je podobně stručná, omezující se na pouhé konstatování o její existenci. Srov. Schulz – Štěpán – Čermák 2013, s. 119, pozn. 162.

míry konvenuje také s prostorem pozdějších Vodičkových pozemků. První vojenské mapování znázorňuje také kamenolom, který se nacházel po pravé straně při cestě z Uničova do Medlova na severním okraji kopce.

Tento kamenolom je na indikační skice stabilního katastru v roce 1833 uváděn jako městský a nejspíše se jedná o tůž kamenolom, který je na Šibeníku zmiňován i v písemných pramenech ze 16. a 17. století.⁴¹

Jistou dávkou pozornosti vzbuzuje také nevelká parcela č. 1538, která se nachází na vrcholu kopce a má na rozdíl od ostatních nápadně

9. Zavážení těžební jámy bývalé cihelny při vrcholu kopce Šibeník, 60. léta 20. století.

nepravidelný tvar. Tuto zvláštní podobu zachytila již v roce 1833 indikační skica stabilního katastru. Parcela byla tehdy v držení rodiny Zuckovy, která ji vlastnila od přelomu 18. a 19. století, přičemž pozemek byl veden jako pastvina.⁴² Velikost, umístění i využití dané parcely může vést k domněnce, že se jedná o místo někdejšího popraviště. V době objevení pokladu byla parcela č. 1538 v držení stavitele Vodičky a ve 30. letech 20. století je na tomto místě doložen kamenolom. Podobně netradiční rysy vykazuje sousední parcela č. 1537, která byla rovněž od počátku 19. století v držení rodiny Zuckovy. Parcela využívaná jako pastvina, připomíná svým protáhlým a úzkým tvarem cestu.

Moderní dokumentace jednotlivých archeologických nálezů probíhala v lokalitě Šibeníku teprve od konce 20. let 20. století pod vedením Mizzi (Marie) Manethové a Karla Schirmeisena. Přímo na pozemcích Vodičkovy cihelny byly v průběhu 30. let 20. století postupně odkrývány kosterní pozůstatky pravěkých zvířat (mamut, kůň, nosorožec).⁴³ Nálezy pravěkých kultur byly zachyceny na poli při vrcholu kopce⁴⁴ a také při hloubení a stavbě cesty

⁴¹ Více Schulz – Štěpán – Čermák 2013, s. 108, pozn. 35.

⁴² ZAO-SOKA Olomouc, Archiv města Uničov, inv. č. 869, pozemková kniha z let 1829–1836, fol. 195v. Starší záznamy o vlastnictví pozemků v 18. století již nejsou provázány s parcelními čísly, a proto není možné majitele jednoznačně konkretizovat.

⁴³ VMO, archiv nálezových zpráv při archeologické sbírce, Uničov, naleziště č. 3. Celkem bylo na parcele 1539/2 odhaleno v průběhu let 1930–1938 šestnáct nalezišť pravěkých zvířat. Shrnutí nejdůležitějších archeologických objevů v prostoru Vodičkovy cihelny přináší Kalábková – Hlava – Šlězár 2015.

⁴⁴ VMO, archiv nálezových zpráv při archeologické sbírce, Uničov, naleziště č. 12.

na Medlov počátkem 40. let 20. století.⁴⁵ Objevit někdejší uničovskou šibenici se však doposud nepodařilo. Vzhledem k poloze Vodičkových parcel určených pro získávání hlíny je docela pravděpodobné, že základy a bezprostřední okolí šibenice mohly být zničeny těžbou a to dávno předtím, než se k místu dostali místní archeologové.

Na základě výše zmíněných skutečností se naskytá otázka, do jaké míry spolu šibenice a zlatý poklad souvisí. Odpověď nemůže být vzhledem k výše popsaným nálezovým okolnostem jednoznačná. Trasa na popraviště začínala v Medelské bráně na západě města a pokračovala cestou směřující na Medlov a Úsov. Po zhruba osmi stech metrech se přecházel dřevěný mostek přes potok Lukavec, za nímž se terén cesty začal zvedat. Zde můžeme předpokládat cestu odbočující jihozápadním směrem, která vedla přímo k šibenici stojící nedaleko ve svahu kopce, zatímco hlavní silnice pokračovala dál na západ a po necelých sto metrech se po pravé straně nacházel kamenolom. Majitel pokladu tedy musel při jeho ukrývání cíleně sejít z hlavní cesty a vydat se směrem k šibenici, která byla bezpochyby hlavní dominantou širokého okolí. Místo, kde se šibenice umísťovaly, bylo obvykle holé, bez vzrostlého porostu, za účelem dobré viditelnosti.⁴⁶ Podobně je znázorněno na již zmiňované vedutě města. Zda se na Šibeníku počátkem 17. století nacházely pozemky měšťanů a zda tu byly nějaké jiné orientační body, není možné v současnosti rozhodnout.

10. Letecký snímek návrší Šibeník u Uničova, 2014.

⁴⁵ VMO, archiv nálezových zpráv při archeologické sbírce, Uničov, naleziště č. 5 a 15. K nalezištím č. 5, 12 a 15 viz Kalábková 2007, s. 55–56.

⁴⁶ Více k problematice polohy popravišť v terénu uvádí na příkladu jižních Čech Kovář 2009, s. 182–183.

Šibenice byla pro raně novověkého člověka místem nečistým – prostorem, který rozhodně nevybízěl ctihodné měšťany nebo kolemjdoucí k návštěvě.⁴⁷ Podobně jako samotné popraviště budila také osoba kata u většiny tehdejší společnosti opovržení.⁴⁸ Popravení se pro výstrahu nechávali viset na šibenici delší čas, nebo se jejich mrtvá těla nechávala volně pohozená napospas samovolnému rozkladu. Plocha u šibenice byla využívána k zahrabávání mrtvol a to nejen odsouzených, ale také sebevrahů. Nezřídka se stávalo, že kat k šibenici odklízal uhynulá zvířata. Na středověká a raně novověká popraviště je třeba nahlížet také optikou dobových pověr, neboť těmto místům, jakož i popraveným, byly přisuzovány zvláštní magické schopnosti nebo léčivé účinky.

Archeologické výzkumy popravišť a zejména šibenic vykazují z hlediska nálezového materiálu řadu shodných znaků. Nejčastěji bývají zastoupeny lidské ostatky, kosti zvířat a také úlomky keramiky. Vzácněji se objevuje numismatický materiál v podobě jednotlivé (ztrátové) mince. Obecně lze říci, že nálezy jsou nepočtené.⁴⁹ V případě uničovského pokladu budí uložení poměrně značné sumy ve zlatě poblíž šibenice řadu otázek. Odpověď na to, zda místa nepříliš vzdálená popravištím hrála důležitou roli při strategii ukrývání pokladů, poskytne až analýza většího počtu archeologicky prozkoumaných lokalit. V roce 2007 byl na okraji Vídeňského Nového Města odkryt nález velkého množství středověkých šperků, který byl o tři roky později předložen k odbornému prozkoumání. Přestože nebylo možné archeologickým průzkumem jednoznačně rekonstruovat nálezovou situaci, podařilo se na základě znalosti přibližné polohy nálezu a studia archivních pramenů prokázat existenci šibenice nepříliš vzdálené od místa uložení. V tomto ohledu se jedná teprve o druhý podobný případ z prostředí střední Evropy, z něhož lze vyvodit jistou souvislost mezi zakopáním pokladu a šibenicí.⁵⁰

⁴⁷ Když se v roce 1727 šibenice z důvodů špatného stavu musela opravit, ustanovil uničovský magistrát zvláštní ceremonie, které měly být v průběhu její opravy dodržovány. „*Poněvadž městská šibenice potřebuje opravu, která nemůže být provedena bez potřebných řemeslníků, vyhláší se, že každého, kdo by se dotknul cti, ať některého z cechů jako celku, nebo jednotlivého řemeslníka, stihne přísný trest.*“ Opravy šibenice se tehdy účastnili členové cechu zedníků, tesařů, kovářů a stolařů pod ochranou deseti mužů, kteří hlídali místo po čas oprav ve dne i v noci. Více k obsahu nařízení a průběhu opravy uvádí Hrdlička – Urbánek – Zamazal 2012, s. 105–107.

⁴⁸ Zajímavou sondu do života rodin olomouckých a uničovských katů ve druhé polovině 18. století provedl Tomáš Baletka. Z jeho studie je zřejmé, že katovské rodiny vytvářely specifické sociální prostředí do značné míry vyčleňované z většinové společnosti. Srov. Baletka 2008.

⁴⁹ Více např. Sokol 2003, Mašková – Michálek 2006.

⁵⁰ Hofer 2014, s. 301–302. Nález obsahoval více než 230 kusů šperků (stříbrné nádoby, lžice, prsteny, módní doplňky) o celkové váze 2,2 kg. K jeho uložení došlo s největší pravděpodobností na konci 14. století.

Základní charakteristika uničovského pokladu

Celkový počet zachycených mincí v nálezů činil dle údajů Jana Smyčky 352 kusů. Na základě informací, které máme dnes k dispozici, lze předpokládat, že se jednalo o všechny mince uložené v depotu. Jak již bylo uvedeno, Smyčka rozdělil nález v roce 1911 na dvě části po 176 kusech a to mezi nálezce a vlastníka pozemku. Přihlédneme-li však k polovině nálezce, která skončila v litovelském a později olomouckém muzeu, zjistíme, že počet v ní obsažených mincí dosahuje 177 kusů. Na základě studia pramenů týkajících se popisu a dělení nálezce se nezdá příliš pravděpodobné, že by celkový počet nalezených mincí činil 353 kusů. Je rovněž málo pravděpodobné, že by do litovelského souboru 176 mincí byla později zařazena jedna mince navíc. Litovelská numismatická sbírka měla kromě mincí z pokladu jen jednu zlatou ražbu, kterou byl jubilejní československý dukát z roku 1926. Údaje z inventáře sbírky litovelského muzea navíc k roku 1954 informují o celkovém počtu 177 kusů mincí uničovského pokladu.⁵¹

Při prostudování Smyčkových zápisů týkajících se dělení nálezce se ukázalo, že oproti původnímu záměru došlo nakonec mezi Krajinskou společností a stavitelem Vodičkou k jinému rozdělení mincí. Dle všeho stavitel Vodička dostal o jednu ražbu méně, než tomu bylo v případě Krajinské společnosti. Rozdíl spočívá v dělení tří dukátů uherského krále Zikmunda Lucemburského. V původním plánu, který je obsažen a zpracován v přehledné Smyčkově tabulce, se měl v litovelské části pokladu nacházet pouze jeden Zikmundův dukát.⁵² Jde o minci se značkou Johanna Siebelindera (K–S), který se opravdu v zachované části pokladu dnes nachází. Zbylé dva dukáty měly zůstat v části stavitele Vodičky. Dnes je ale v dochované polovině pokladu navíc Zikmundův dukát s mincovní značkou komorního úředníka Jakuba Ventura (I–V) vyražený v Budíně na konci 14. století.⁵³ Jeho fotografie je, jako jedna z mála, publikovaná v rámci popisu mincí z roku 1913, čímž odpadá pochybnosti o jeho původu. Jan Smyčka tuto minci špatně popsal a uvedenou mincovní značku ve svém pojednání vůbec nezmínil. Jedná se o první typ Zikmundova dukátu odkazující na jeho titul

⁵¹ V inventáři je uničovský poklad veden pod čísly 5002–5177, přičemž pod číslem 5043 jsou vedeny dvě mince odlišené písmeny a, b.

⁵² ZAO-SOKA, Olomouc, fond Dr. Jan Smyčka, kart. 1, viz tabulkový rozepis jednotlivých ražeb pro Krajinskou společnost, nefol.

⁵³ Jacobus Ventur patřil k významným italským finančníkům působícím koncem 14. století v Uhrách (Prešpurk). Komorním gróffem je doložen k roku 1395. Více k jeho osobě uvádí Budaj 2015, s. 29–30.

markraběte braniborského, který byl ražen do roku 1402.⁵⁴ Význam této mince tkví v době jejího vyražení, protože se jedná o nejstarší minci v nálezů.

Možné vysvětlení celé situace, pro které ovšem neexistují písemné doklady, by se mohlo skrývat ve změně způsobu dělení nálezů respektujícího spíše hmotnost obou částí než počet mincí. Tuto hypotézu by mohlo podporovat dělení pěti anglických noblů Eduarda IV. v poměru 2:3 ve prospěch stavitele Vodičky. V případě stejného počtu mincí by tak váhově větší množství zlata bylo přisouzeno právě majiteli pozemku. Jeden dukát navíc pro Krajinskou společnost mohl proto tuto ztrátu vyvažovat.

Po provedení revize Smyčkových údajů k popisu pokladu můžeme říci, že se celkově v pokladu nalézalo 273 mincí nesoucích letopočet svého vyražení, zatímco na zbylých 79 mincích datace chyběla.⁵⁵ Nejmladší datované mince určující termín *post quem* nesou letopočet 1614. Jedná se o čtyři uherské a jeden český dukát císaře Matyáše II. a o dva dukáty z nizozemských provincií Utrechtu a Fríska. Za nejmladší skupinu ražeb v nálezů je ale třeba považovat čtyři nedatované dukáty olomouckého biskupa Františka kardinála Ditrichštejna, jejichž ražba probíhala v kroměřížské mincovně v letech 1611–1619.⁵⁶ Při pohledu na grafické vyjádření objemu datovaných mincí je zřejmé, že ke shromáždění pokladu došlo na počátku 17. století, přesněji řečeno v posledních dvou dekadách před rokem 1614, kdy lze pozorovat největší nárůst objemu mincí.

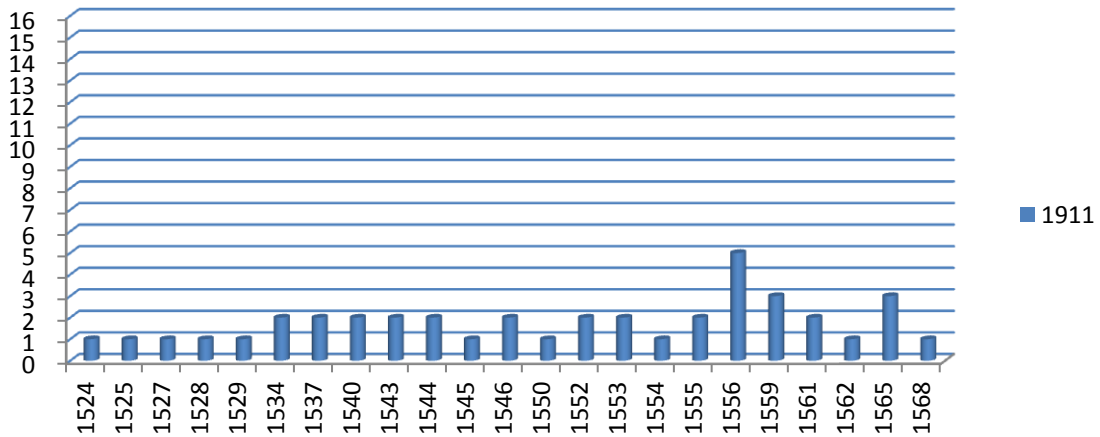
Čechy, Matyáš II. (1612–1619), mincovna: Praha, Benedikt Hübner ze Sonnleitenu, dukát, 1611, N 28 416, zvětšeno.

⁵⁴ Na lící straně se ve druhém a třetím poli čtvrceného štítu nachází braniborská orlice, která byla později vystřídána českým lvem. Více k tomuto typu Zikmundova dukátu uvádí Sejbal 1955, s. 143–144.

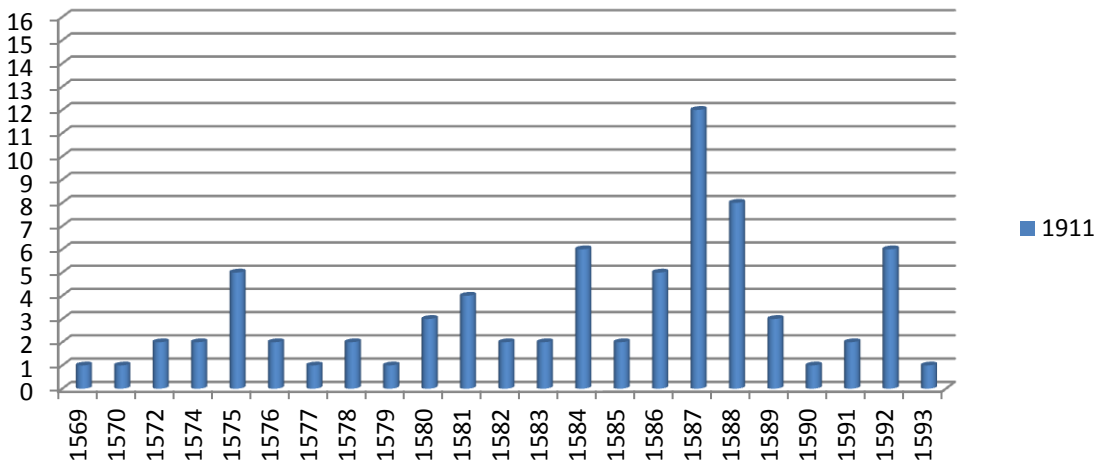
⁵⁵ Jan Smyčka uváděl celkem 300 dukátů s letopočtem, ovšem tento rozdíl tvoří především osmanské ražby, na nichž se uvedený letopočet vztahoval k počátku vlády příslušného sultána, nikoli k době ražby mince. Z těchto důvodů tyto mince zahrnuji do kategorie bez letopočtu. Srov. Smyčka 1913, č. 117, s. 11.

⁵⁶ Více k problematice nejmladších mincí v nálezů uvádím v kapitole Olomoucké biskupství.

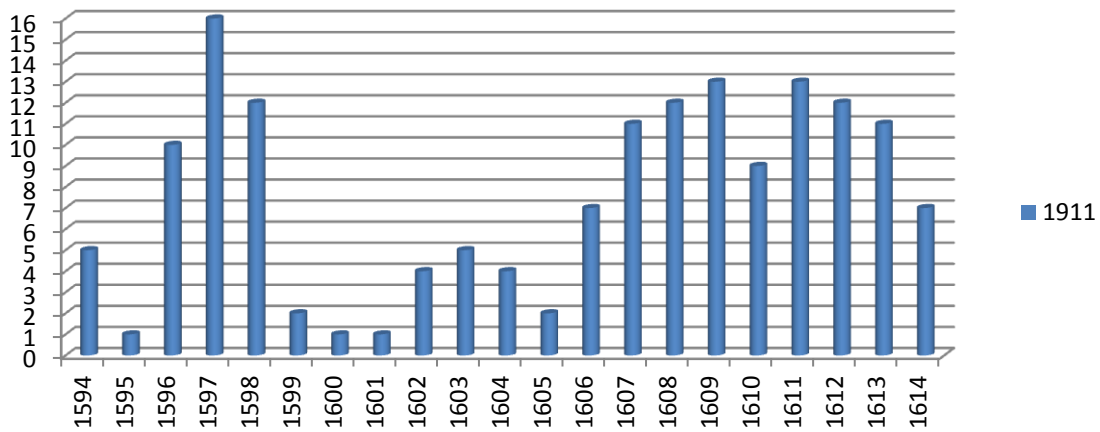
Podíl mincí s letopočtem v nálezu

Podíl mincí s letopočtem v nálezu

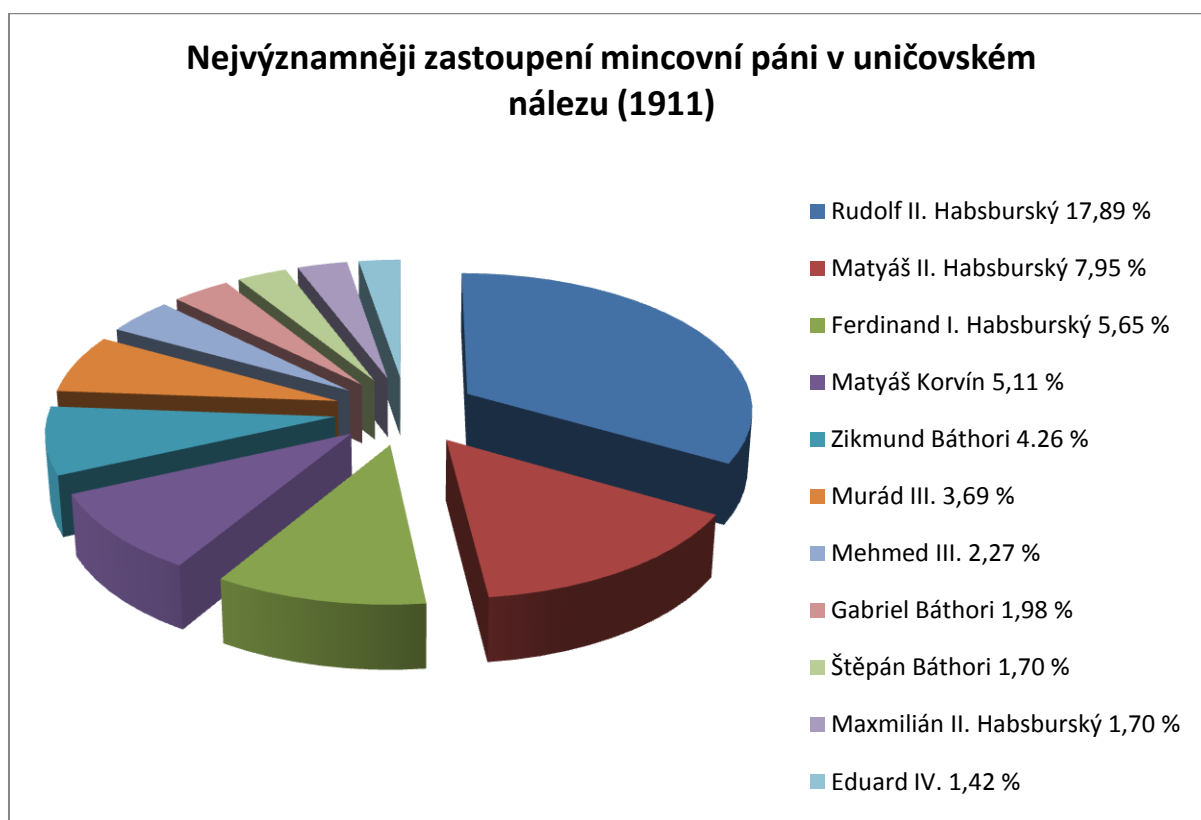
Podíl mincí s letopočtem v nálezu

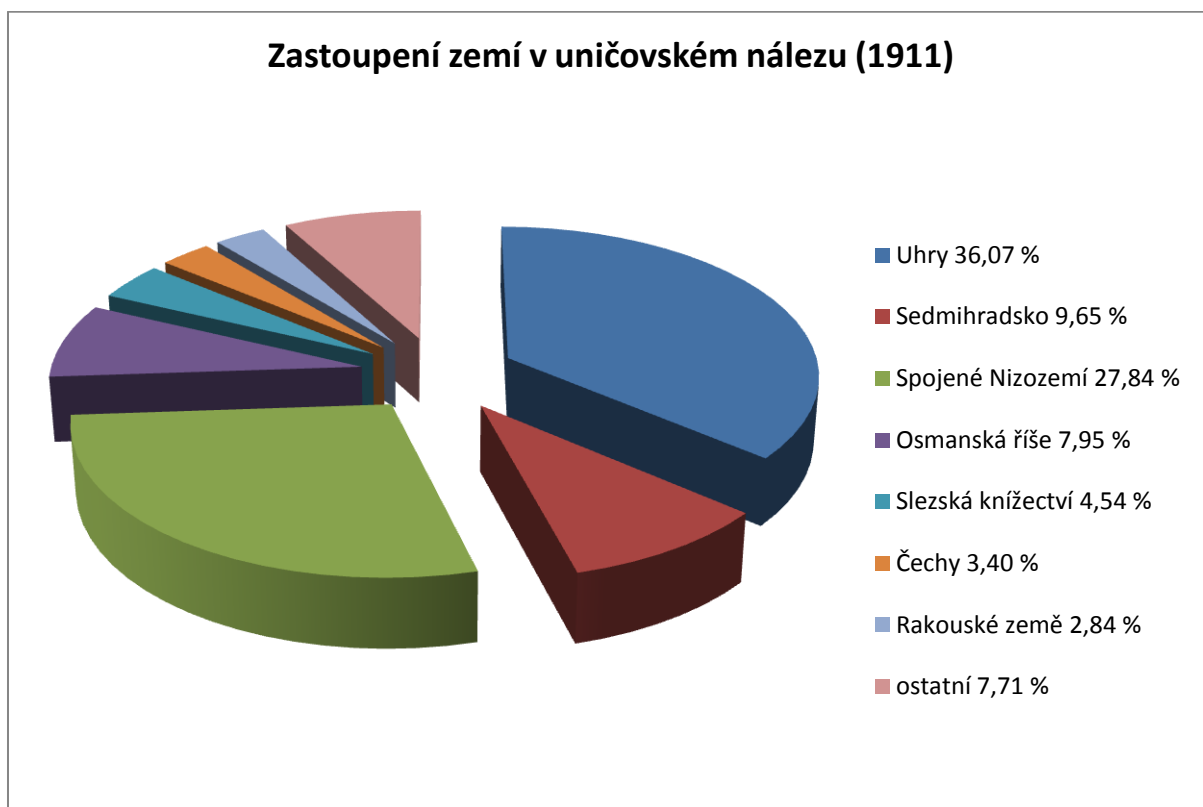
Pokud započítáme k mincím s vyraženým ročníkem také mince bez uvedeného letopočtu, lze vytvořit následující podobu jejich časového rozvrstvení v nálezů.

Časové období	Počet kusů	Procentuální zastoupení
1301–1400	1	0,3 %
1401–1500	29	8,2 %
1501–1600	203	57,7 %
1601–1619	119	33,8 %

Přihlédneme-li k vydavatelům jednotlivých mincí, pak jejich největší podíl připadá na Rudolfa II., kterého reprezentují ražby uherské, české a rakouské. Na druhém a třetím místě nacházíme opět příslušníky habsburského rodu Matyáše II. a Ferdinanda I. Hranici 5 % s výraznějším počtem mincí překonal také Matyáš Korvín. Poslední příčku obsadil v níže uvedeném grafickém vyjádření s pěti ražbami (1,42 %) anglický panovník Eduard IV.

Z jednotlivých zemí dominují ražby z uherských a sedmihradských mincoven, které dohromady tvoří 45,72 % všech mincí. Druhou velkou skupinu pak zahrnují mince Spojených provincií nizozemských spolu s ražbami měst Kampen a Zwolle (27,84 %). Poměrně početná je také skupina osmanských mincí tvořící 7,95 % nálezů. Zbylé evropské země jsou v nálezů obsaženy marginálně s množstvím mincí nepřesahujícím 5 %.

Z výše uvedeného rozboru vyplývá, že nálezový kmen uničovského pokladu je tvořen uherskými ražbami habsburských panovníků Rudolfa II. a Matyáše II. Chronologie sestavená z řady mincí označených letopočtem jasně ukazuje, že největší část pokladu byla shromážděna v posledních dvou desetiletích před pravděpodobným ukrytím pokladu.

Z hlediska nominálové skladby obsahoval uničovský depot pouze zlatou minci, a to nejčastěji v hodnotě dukátu. Výjimku tvořilo pět rosenoblů anglického krále Eduarda IV. (1461–1470), jejichž hmotnost odpovídá zhruba dvojnásobku dukátu. Hmotnost dochované části pokladu činí 624,6 gramu, a lze proto předpokládat, že celková váha pokladu se pohybovala kolem 1,25 kilogramu. Spektrální analýza kovů určující jejich přesné složení v jednotlivých mincích nebyla až na výjimky komplexně prováděna vzhledem k faktu, že se jedná o zlatou minci, jejíž hmotnost a ryzost byla ve středověku i raném novověku stabilní.

Na většině starších mincí ze 14.–16. století je patrná stopa dlouhodobého oběhu projevující se v olámání či ořezání střížků, jejich prohnutí či otření mincovního obrazu. Naopak mince z posledních let před ukrytím pokladu vykazují známky velmi dobré zachovalosti a některé až ražebního lesku.

11. Uničovský zlatý poklad, detail.

Obsah nálezů – přehled vydavatelů, mincoven a rozdělení

Vydavatel ⁵⁷	Mincovna ⁵⁸ (mincmistr a mincovní nebo mincmistrovská značka ⁵⁹)	Počet ks celkem (1911)	Letopočet ⁶⁰	Počet ks (sbírka VMO)
Zikmund Lucemburský, král uherský (1387–1437)	Budín Jacobus Ventur (1394–1396) mmz. I V	1	s. a.	1
	Kremnica (?) Juncher Hannes (1420–1426) mmz. K h	1	s. a.	----
	Kremnica Johannes Siebenlinder (1431, 1434, 1437) mmz. K Š	1	s. a.	1
Ladislav V., král uherský (1444–1457)	Kremnica Konrad Hölzer (1453) mmz. K h	1	s. a.	1
	Kremnica Petrus Jung (1454) mmz. K p	1	s. a.	----
	Kremnica Augustin Langsfelder (1461–1462)	1	s. a.	1

⁵⁷ Titulatura uváděná u vydavatele mince vychází z údajů uvedených na mincích.

⁵⁸ V případě osmanských mincí se označení mincovny vztahuje pouze k ražbám v dochované části pokladu, neboť Smyčkův popis byl v tomto ohledu příliš obecný.

⁵⁹ Vedle symbolických znamení příslušného mincmistra se na mincích objevují také značky jednotlivých mincoven v podobě počátečních písmen nebo erbů měst, kde byla mince vyražena. Případně se může jednat o kombinace těchto symbolů (např. ražby uherské do roku 1526). Aby bylo možné rozlišit specifická mincmistrovská znamení od obecnějších značek jednotlivých mincoven, jsou v tabulce tyto možnosti odlišeny zkratkami mmz. a mz.

⁶⁰ Tučně zvýrazněný letopočet označuje zastoupení v dochované části nálezů.

Matyáš Korvín, <i>král uherský</i> <i>(1458–1490)</i>	mmz. K A			
	Kremnica Johann Constorffer (1468) mmz. K	1	s. a.	-----
	Kremnica Johann Constorffer (1469) mmz. K	1	s. a.	1
	Kremnica Peter Schaidler (1488) mmz. K	3	s. a.	1
	Velká Baňa Emerich Zapolya (1458–1466) mmz. n	2	s. a.	1
	Velká Baňa Christophorus de Florentia (1463–1464) mmz. n	1	s. a.	1
	Velká Baňa městská ražba (1470) mz. n	2	s. a.	1
	Velká Baňa městská správa (1481–1487) mz. n	3	s. a.	2
	Velká Baňa Urbanus Doczy (1481–1490) mmz. n	1	s. a.	-----

	Velká Baňa Stephan Zöld von Osztopán (od 1483) mmz. n	3	s. a.	1
Vladislav II. Jagellonský, <i>král uherský</i> (1490–1516)	Kremnica Andreas Hellenbrant a Franz Körnidel (1496) mmz. K	2	s. a.	1
Ludvík II. Jagellonský, <i>král uherský</i> (1516–1526)	Sibiň městská ražba za účasti Marka Pempflingera mz. h	2	1524, 1525 ⁶¹	1
Jan Zápoľský, <i>král uherský</i> (1526–1540)	Sibiň Georg Huet nebo Markus Pempflinger mmz. h	1	1527	1
	Sibiň Frater Georgius mmz. H F G	1	1540	-----
	Kluž Frater Georgius mmz. F G	1	1540	1
Ferdinand I. Habsburský,	Kremnica mz. K B	13	1534 (2), 1544 (2), 1546, 1552, 1554, 1556 (3), 1559, 1561, 1562	6
	Sibiň mz. h	1	1529	1

⁶¹ Smyčka uvádí letopočet 1523. Jde však nejspíše o špatné čtení letopočtu v opisu, neboť uvedená mincovní značka odpovídá pouze ročníkům 1524 a 1525. Srov. Smyčka 1913, č. 117, s. 14–15.

<i>císař římský, německý, uherský a český král (1526–1564)</i>	Sibiň mz. H	2	1552, 1555	1
	Velká Baňa mz. N	1	1553	----
	Linz Wolfgang Puellacher mz.	1	1546	1
	Vídeň	1	1559	----
	Klagenfurt	1	1556	1
Maxmilián II. Habsburský, <i>císař římský, německý, uherský a český král (1564–1576)</i>	Kremnica mz. K B	5	1568 , 1570, 1575, 1576, 1578	2
	Vídeň Adam Hartmann	1	1572	1
Rudolf II. Habsburský, <i>císař římský, německý, uherský a český král (1576–1612)</i>	Kremnica mz. K B	45	1578, 1579 , 1580 (3), 1581, 1582 , 1584 (2), 1586 , 1587 (8), 1588 (5), 1589 (2), 1590, 1591 (2), 1592 (4), 1594 (2), 1596 , 1597 (2), 1600, 1602 (2), 1604, 1606 (2), 1607, 1608	18
	Velká Baňa mz. N B	4	1584, 1598, 1603 (2)	----
	Praha Tobiáš Gebhart mmz.	1	1583	1
	Praha Lazar Ercker / Zuzana Erckerová (1594) mmz.	8	1583 , 1584 , 1585 , 1586 (3), 1592 , 1594	7

	Praha Samuel Slavart mmz.	1	1610	1
	Vídeň Lorenz Hübmer mmz.	3	1589, 1595⁶², 1603	2
	Vídeň Andreas Händl mmz.	1	1605	1
Matyáš II. Habsburský, <i>císař římský, uherský</i> <i>a český král</i> <i>(1608–1619)</i>	Kremnica mz. K B	25	1609 (4), 1610 (5), 1611 (4), 1612 (7), 1613 (2), 1614 (3)	12
	Praha Benedikt Hübmer mmz.	2	1611, 1614	2
	Velká Baňa mz. N B	1	1614	----
Jan II. Zikmund, <i>král uherský,</i> Isabella, královna <i>uherská</i> <i>(1540–1559)</i>	Velká Baňa mz.	1	1556	1
Jan II. Zikmund, <i>král uherský</i> <i>(1559–1571)</i>	Sibiň mz.	2	1565, 1572	1
Štěpán Báthori, kníže <i>sedmihradský</i> <i>(1571–1575)</i>	Sibiň mz.	6	1574, 1575 (4), 1576	2
Kryštof Báthori, kníže <i>sedmihradský</i> <i>(1576–1581)</i>	Sibiň	2	1581 (2)	1

⁶² Smyčka uvádí letopočet 1575. Jde však nejspíše o špatné čtení letopočtu v opisu, neboť uvedená mincovní značka odpovídá pouze ročníkům 1587–1604. Srov. Smyčka 1913, č. 117, s. 17.

	mz.			
Zikmund Báthori, <i>kníže sedmihradský,</i> <i>moldavský a valašský</i> <i>(1581–1602)</i>	Sibiň mz.	4	1582, 1585, 1593, 1594	3
	Kluž mz.	1	1594⁶³	1
	Velká Baňa mz. / N B (nebo jen N B)	10	1596 (2), 1597 (7), 1598	3
Štěpán Bocskai, <i>kníže uherský a</i> <i>sedmihradský,</i> <i>sikulský hrabě</i> <i>(1605–1606)</i>	-----	1	1606	1
Gabriel Báthori, <i>kníže sedmihradský,</i> <i>sikulský hrabě</i> <i>(1608–1613)</i>	Velká Baňa mz. N B	7	1609 (2), 1613 (5)	4
František kardinál z Ditrichštejna, <i>biskup olomoucký</i> <i>(1599–1636)</i>	Kroměříž Albrecht (1609–1614) nebo neznámý mincmistr (1614–1617)	4	s. a.	1
Karel Habsburský, <i>arcikníže rakouský a</i> <i>korutanský</i> <i>(1564–1590)</i>	Klagenfurt Balthasar Geitzkofler	2	1581, 1584	1
Matouš kardinál Lang z Wellenburgu, <i>arcibiskup salcburský</i> <i>(1519–1540)</i>	Salcburk Marx Thenn	1	1537	1
Arnošt Bavorský, <i>arcibiskup salcburský</i>	Salcburk	1	1543	1

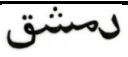
⁶³ Smyčka uvádí letopočet 1591. Přes špatnou čitelnost poslední číslice se zdá být pravděpodobné čtení 1594. Srov. Smyčka 1913, č. 119, s. 86.

(1540–1554)	Marx Thenn			
Michael z Küenburgu , <i>arcibiskup Salcburský</i> (1554–1560)	Salcburk Berthold Thenn	1	1555	1
Maxmilián Habsburský , <i>arcikníže rakouský,</i> <i>velmistr Řádu</i> <i>německých rytířů</i> (1590–1618)	Norimberk(?), Hall(?) Paul Dietherr(?) (1592–1595, 1599– 1600)	1	s. a.	1
Jan Kristián a Jiří Rudolf , <i>knížata slezská,</i> <i>lehnicko-břežská</i> (1602–1621)	Rychleby Kryštof Tuchmann	1	1609	1
Karel I. , <i>kníže minsterberský</i> (1511–1536)	Rychleby Nicolaus Burghaus zn. N B	1	1528	1
Jáchym, Jindřich II. , Jan, Jiří , <i>knížata</i> <i>minsterberská</i> (1536–1548)	Rychleby	1	1545	1
Jáchym, Jindřich III. , Jan, Jiří , <i>knížata</i> <i>minsterberská</i> (1548–1553)	Rychleby	1	1550	1
Jan , <i>kníže minsterbersko-</i> <i>olešnický</i> (1553–1565)	Rychleby	1	1559	-----
Jáchym, Jindřich III. , Karel II. , <i>knížata</i> <i>minsterberská</i> (1553–1562)	Rychleby	2	1553, 1561	1
Jindřich III. a Karel II. , <i>knížata</i>	Rychleby	3	1565 (2) , 1569	1

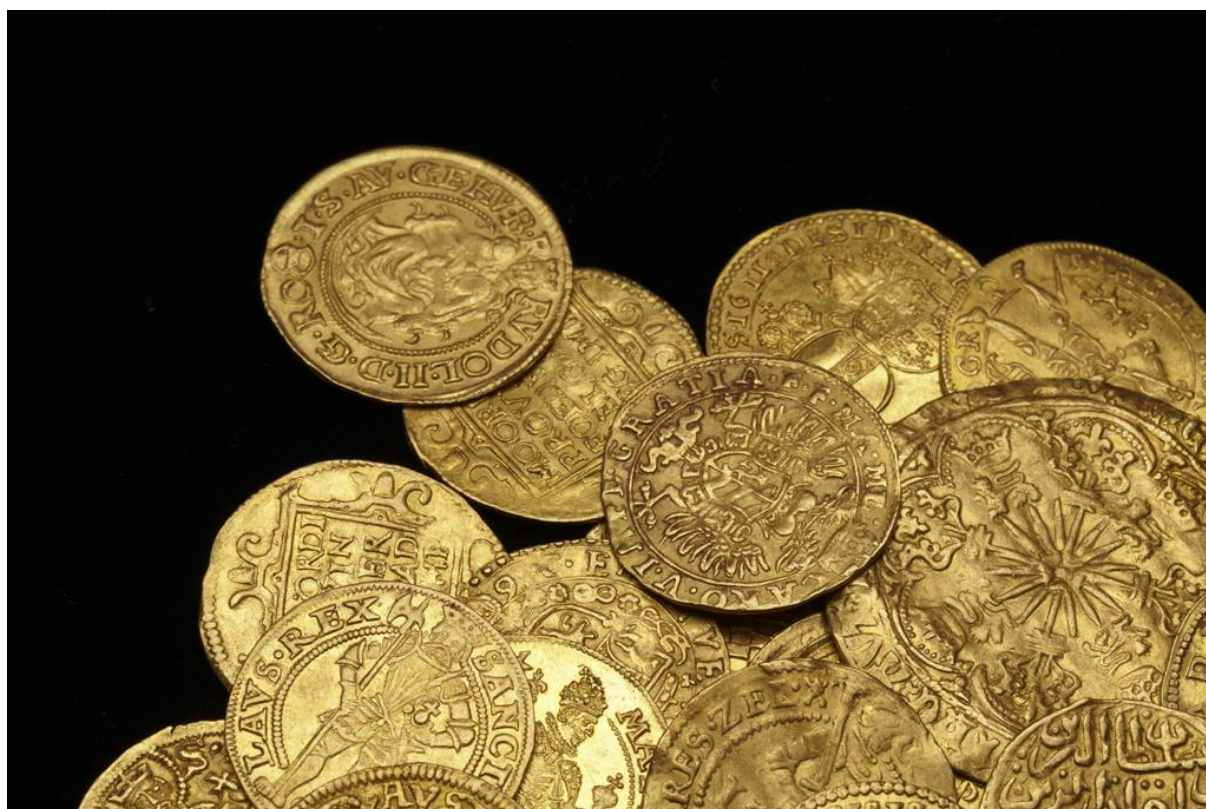
<i>minsterberská</i> (1563–1587)				
Vratislav, <i>město</i>	Vratislav Wolfgang Freiburger	1	1574	1
Jakub ze Salzy, <i>biskup vratislavský</i> (1520–1539)	Nisa	1	1537	1
Baltazar z Promnitz, <i>biskup vratislavský</i> (1539–1562)	Nisa	1	1543	1
Karel Habsburský, <i>arcikníže rakouský,</i> <i>biskup vratislavský</i> (1608–1624)	Nisa	4	1611 (4)	1
Zikmund III. Vasa, <i>král polský</i> (1587–1632)	Malbork Jan Firlej Kaspar Goebel Gracjan Gonzalo mmz.	1	1592	1
Gdaňsk, <i>město</i>	Gdaňsk Jan Goebel mmz.	1	1584	-----
	Gdaňsk Daniel Klüwer mmz.	2	1610, 1611	1
Georg Friedrich, <i>markrabě</i> <i>braniborský</i> <i>a kníže pruský</i> (1577–1603)	Královec Paul Gulden mmz.	1	1588	1
Richard, <i>falckrabě rýnský,</i> <i>kníže bavorský</i> (1569–1598)	Simmern Jakob Merz	1	1577	1

	mmz.			
Lübeck, <i>město</i>	Lübeck Statius Wessel mmz.	2	1603, 1613	1
Eduard IV., <i>král anglický</i> (1461–1470)	Londýn mz.	5	s. a.	2
Marino Grimani, <i>dóže benátský</i> (1595–1605)	Benátky	1	s. a.	1
Francesco Filiberto Ferrero Fieschi, <i>markrabě</i> <i>messeranský</i> (1584–1629)	Messerano Giovanni Ansaldo (1590–1593, 1597) zn.	1	s. a.	1
Cesare d'Este, <i>kníže modenský</i> (1598–1628)	Modena	1	s. a.	1
Karel Emanuel I., <i>kníže savojský</i> (1580–1630)	Turín Giovanni Antonio Pollino	1	1601	1
Jan III., <i>král portugalský</i> (1521–1557)	Lisabon	1	s. a.	-----
Geldry <i>(Spojené provincie</i> <i>nizozemské)</i>	Harderwijk Jacob Dirkszoon Alewijn mz.	16	1587 (2), 1596 (2), 1597 (3), 1598 (4), 1599 , 1602 , 1606 (3),	7
	Harderwijk Johan Alewijn mz.	8	1607 (3), 1608 (3), 1609 , 1612	5
Holland	Dordrecht Jacob Janszoon de Jonge	1	1604	1

<i>(Spojené provincie nizozemské)</i>	mz.			
	Dordrecht Gideon de Jonge mz.	3	1608, 1611 (2)	1
Západní Frísko <i>(Spojené provincie nizozemské)</i>	Hoorn Balthazar Wijntgens mmz.	3	1587, 1588 (2),	2
	Hoorn Caspar Wijntgens mmz.	6	1596 (2), 1599 , 1604 (2), 1605	1
Zéland <i>(Spojené provincie nizozemské)</i>	Middelburg Jacob Boreel mz.	1	1587	1
Utrecht <i>(Spojené provincie nizozemské)</i>	Utrecht Hendrik J. van Domselaar mz.	1	1586	1
	Utrecht Hendrik van Domselaar mz.	29	1596 (2), 1597 (4), 1598 (4), 1602 , 1603 , 1607 (6), 1608 , 1609 (4), 1610 (2), 1612, 1613 (2), 1614	12
Frísko <i>(Spojené provincie nizozemské)</i>	Leeuwarden Willem van Viersen mz.	9	1607 , 1608 (4), 1611, 1612 (2), 1614	4
Overijssel <i>(Spojené provincie nizozemské)</i>	Deventer, Kampen, Zwolle Hendrik Wijntgens	4	1606 , 1608 (2), 1609,	3
	Deventer, Kampen, Zwolle Johan Wijntgens	2	1612 , 1613	1
	Deventer, Kampen, Zwolle			

	Hendrik Wijntgens (1590–1611) mz. (uherský typ dukátu)	5	s. a.	2
	Kampen Hendrik Wijntgens (1590–1611) mz. (španělský typ dukátu)	2	s. a.	1
Kampen, <i>město</i>	Kampen Hendrik Wijntgens	3	1596, 1598 (2)	2
	Kampen Hendrik Wijntgens ? (1589–1611) mmz. (španělský typ dukátu)	2	s. a.	1
Zwolle, <i>město</i>	Zwolle mz.	2	s. a.	-----
	Zwolle Balthasar Wijntgens ? (1590–1593) mz. (španělský typ dukátu)	1	s. a.	1
Sulajmán I., <i>osmanský sultán</i> (1520–1566)	Amásija (Amasia)	3	926 [1520]	1
	Misr (Egypt – Káhira)			1
Salím II., <i>osmanský sultán</i> (1566–1574)	Misr (Egypt – Káhira)	1	974 [1566]	1
Murád III.,	Dimašq (Damašek)			1

<i>osmanský sultán</i> (1574–1595)	Misr (Egypt – Káhira)	13	982 [1574]	4
Mehmed III., <i>osmanský sultán</i> (1595–1603)	(Bagdád)	8	1003 [1595]	1
	Dimašq (Damašek)			1
	Misr (Egypt – Káhira)			1
Ahmed I., <i>osmanský sultán</i> (1603–1617)	Qustantínija (Istanbul)	3	1012 [1603]	2
	Misr (Egypt – Káhira)			1
Celkem		352		177

12. Uničovský zlatý poklad, detail.

	Původní počet ks (zachováno ks)
Čechy	12 (11)
Rudolf II. Habsburský (1576–1612)	10 (9)
Matyáš II. Habsburský (1612–1619)	2 (2)
Olomoucké biskupství	
František kardinál z Ditrichštejna	4 (1)
Minsterbersko-Olešnicko	9 (5)
Karel I. (1511–1536)	1 (1)
Jáchym, Jindřich II., Jan, Jiří III. (1536–1548)	1 (1)
Jáchym, Jindřich III., Jan, Jiří III. (1548–1553)	1 (1)
Jan (1553–1565)	1 (0)
Jáchym, Jindřich III., Karel II. (1553–1562)	2 (1)
Jindřich III., Karel II. (1563–1587)	3 (1)
Lehnicko-Břežsko-Volovsko	
Jan Kristián a Jiří Rudolf (1602–1621)	1 (1)
Vratislav	
Maxmilián II. Habsburský (1564–1576)	1 (1)
Vratislavské biskupství (Nisko)	6 (3)
Jakub ze Salzy (1520–1539)	1 (1)
Baltazar z Promnitz (1539–1562)	1 (1)
Karel Habsburský (1608–1624)	4 (1)
Dolní Rakousy	6 (4)
Ferdinand I. Habsburský (1521–1564)	1 (0)
Maxmilián II. Habsburský (1564–1576)	1 (1)
Rudolf II. Habsburský (1576–1609)	4 (3)

Horní Rakousy

Ferdinand I. Habsburský (1521–1564) 1 (1)

Korutany**3 (2)**

Ferdinand I. Habsburský (1521–1564) 1 (1)

Karel Habsburský (1564–1590) 2 (1)

Salcburské arcibiskupství**3 (3)**

Matouš kardinál Lang z Wellenburgu (1519–1540) 1 (1)

Arnošt Bavorský (1540–1554) 1 (1)

Michael z Kūenburgu (1554–1560) 1 (1)

Řád německých rytířů

Maxmilián Habsburský (1590–1618) 1 (1)

Uhry**127 (56)**

Zikmund Lucemburský (1386–1437) 3 (2)

Ladislav V. (1444–1457) 2 (1)

Matyáš Korvín (1458–1490) 18 (9)

Vladislav II. Jagellonský (1490–1516) 2 (1)

Ludvík II. Jagellonský (1516–1526) 2 (1)

Jan Zápoľský (1526–1540) 3 (2)

Ferdinand I. Habsburský (1526–1564) 17 (8)

Maxmilián II. Habsburský (1564–1576) 5 (2)

Rudolf II. Habsburský (1576–1608) 49 (18)

Matyáš II. Habsburský (1608–1619) 26 (12)

Sedmíhradsko**34 (17)**

Jan II. Zikmund a Isabella (1540–1559) 1 (1)

Jan II. Zikmund (1559–1571) 2 (1)

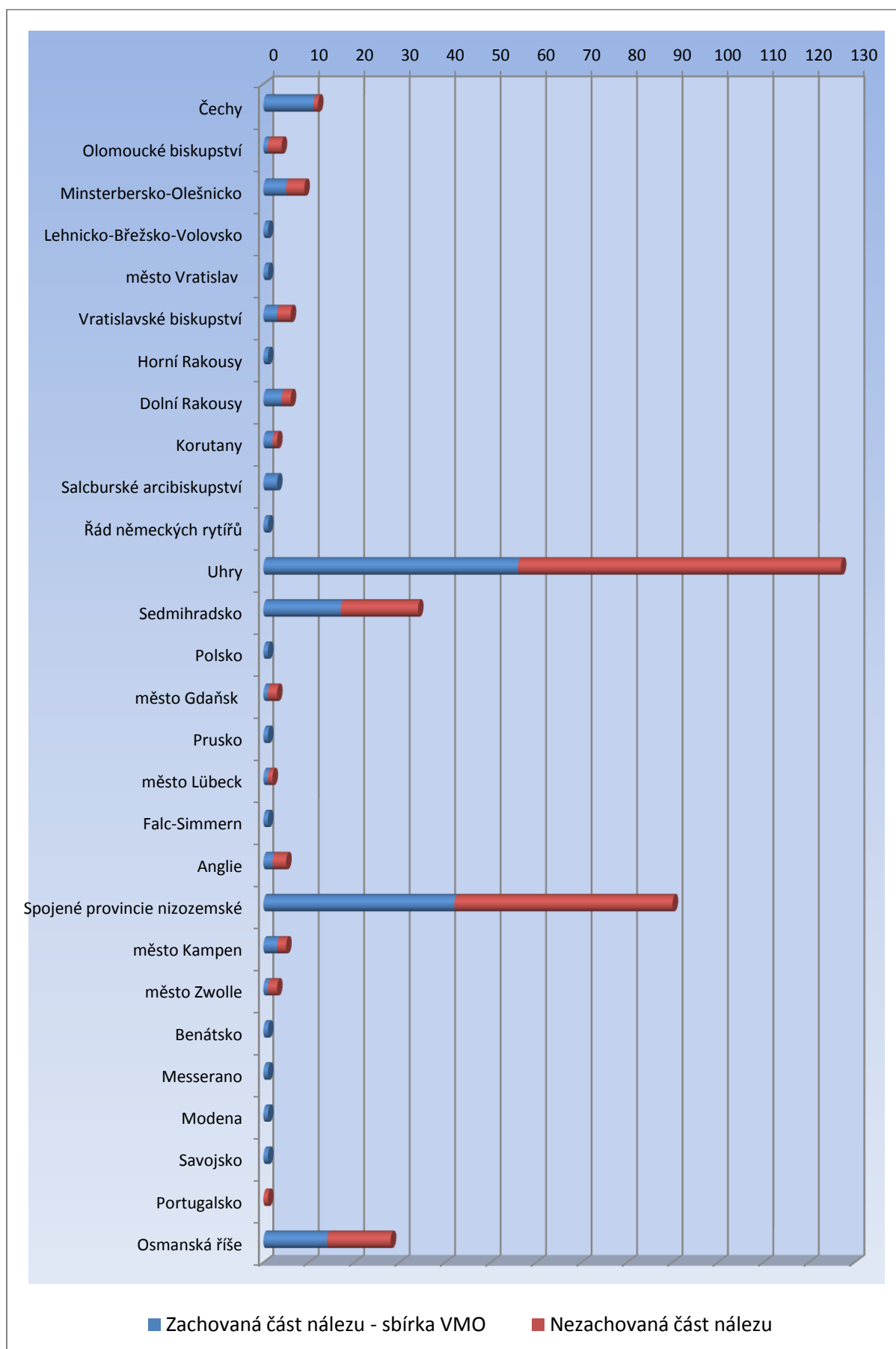
Štěpán Báthori (1571–1575) 6 (2)

Kryštof Báthori (1576–1581) 2 (1)

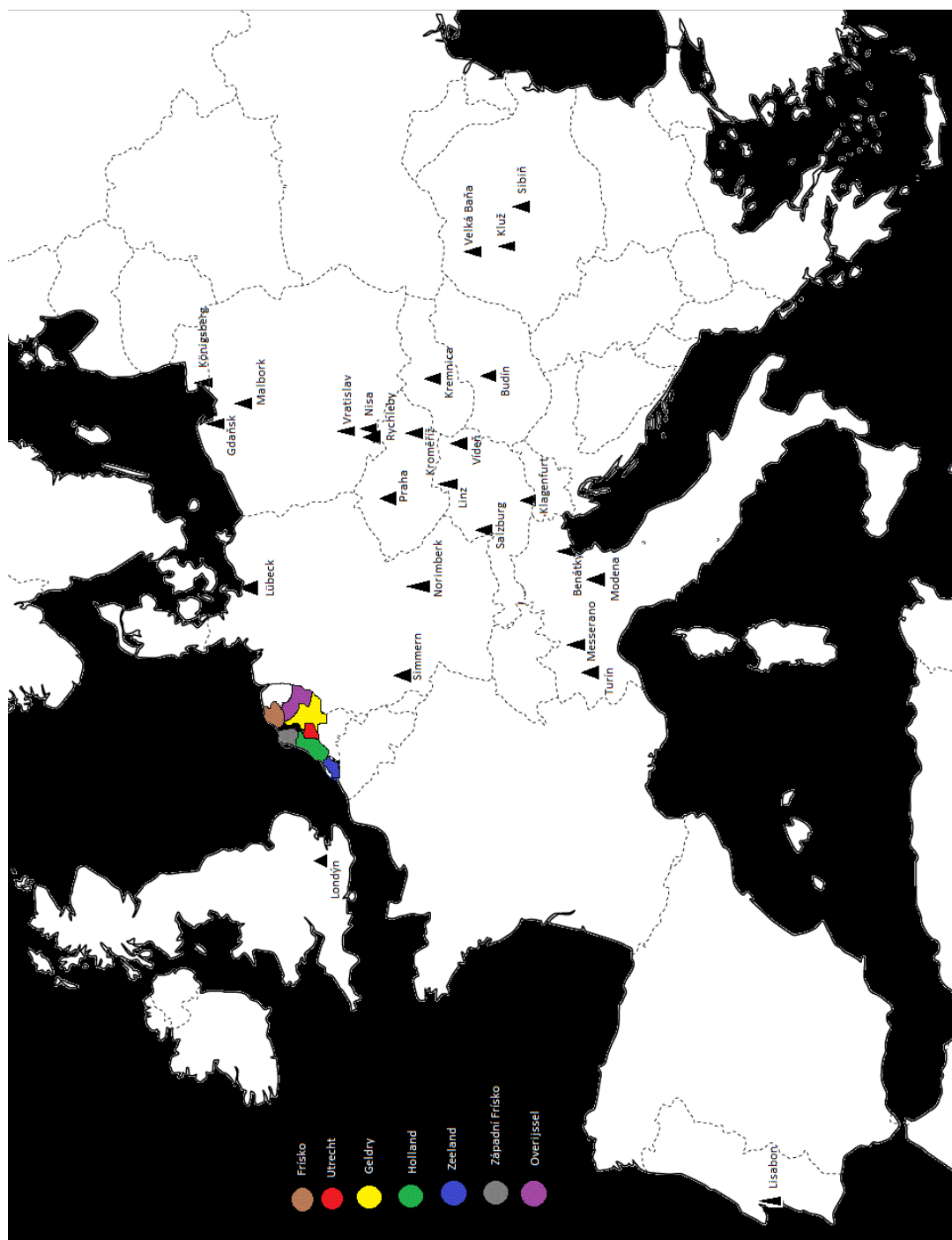
Zikmund Báthori (1581–1602)	15 (7)
Štěpán Bocskai (1605–1606)	1 (1)
Gabriel Báthori (1608–1613)	7 (4)
Polsko	
Zikmund III. Vasa (1587–1632)	1 (1)
Gdaňsk	3 (1)
Štěpán Báthori (1576–1586)	1 (0)
Zikmund III. Vasa (1587–1632)	2 (1)
Prusko	
Georg Friedrich (1577–1603)	1 (1)
Lübeck	
Město	2 (1)
Falc-Simmern	
Richard (1559–1598)	1 (1)
Anglie	
Eduard IV. (1461–1470)	5 (2)
Spojené nizozemské provincie	90 (42)
Geldry	24 (12)
Holland	4 (2)
Západní Frísko	9 (3)
Zéland	1 (1)
Utrecht	30 (13)
Frísko	9 (4)
Overijssel	13 (7)

Kampen	5 (3)
Rudolf II. Habsburský (1576–1609)	3 (2)
Město	2 (1)
Zwolle	3 (1)
Rudolf II. Habsburský (1576–1609)	2 (0)
Město	1 (1)
Savojsko	
Karel Emanuel I. (1580–1630)	1 (1)
Messerano	
Francesco Filiberto Ferrero Fieschi (1584–1629)	1 (1)
Modena	
Cesare d'Este (1598–1628)	1 (1)
Benátsko	
Marino Grimani (1595–1605)	1 (1)
Portugalsko	
Jan III. (1521–1557)	1 (0)
Osmanská říše	28 (14)
Sulajmán I. (1520–1566)	3 (2)
Salím II. (1566–1574)	1 (1)
Murád III. (1574–1595)	13 (5)
Mehmed III. (1595–1603)	8 (3)
Ahmed I. (1603–1617)	3 (3)

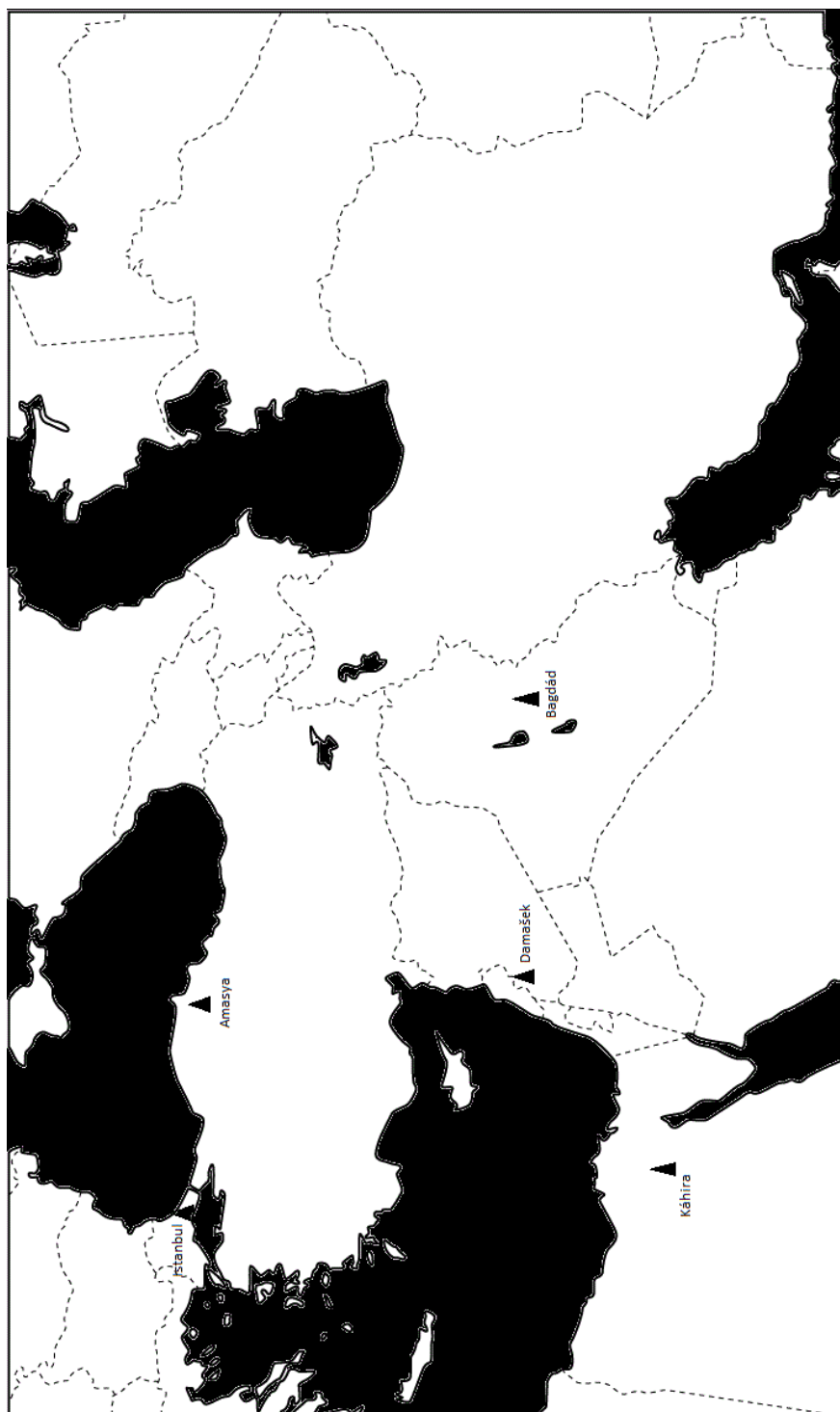
Schematické znázornění počtu mincí a jejich rozdělení.

Místa a oblasti původu mincí z uničovského pokladu (I)

Místa a oblasti původu mincí z uničovského pokladu (II)

Poznámka k popisu mincí

Seskupení v pokladu zastoupených územních celků vycházelo při popisu ze zvyklosti uvádět jako první zemi, v níž byl nález učiněn a dále řadit jednotlivé země dle historicko-geografických a peněžně historických souvislostí. Kritéria pro prezentaci jednotlivých ražeb byla dána chronologickou posloupností vydavatelů, přičemž klíčovou roli v dalším pořadí sehrálo řazení podle mincoven a mincmistrů. Vedle symbolických značek příslušných mincmistrů se na některých mincích objevují také značky jednotlivých mincoven a to nejčastěji v podobě počátečního písmene názvu města nebo jako erbovního znaku.⁶⁴ Případně se setkáváme s kombinacemi obou typů těchto symbolů (viz ražby uherské do roku 1526). Aby bylo možné rozlišit specifická mincmistrovská znamení od obecnějších značek jednotlivých mincoven, jsou tyto možnosti v popisu mincí uváděny zkratkami: mz. (mincovní značka) a mmz. (mincmistrovská značka).⁶⁵ Uvedené pořadí respektují i vyobrazení jednotlivých symbolů v případě jejich kombinace. Vzhledem k jednotné nominálové skladbě pokladu pak další sled mincí vycházel z údajů o dataci mince. Struktura základního popisu uvádí pořadové číslo mince, název nominálu, vrocení a podobu obrazu na líci a rubu s uvedením znění opisů či nápisů.

Z hlediska hmotnosti zlaté mincovní slitiny lze drtivou většinu mincí v nálezu zahrnout do nominálové kategorie dukátu. V rámci zjednodušení a zpřehlednění textu byly v otázkách názvů jednotlivých mincí upřednostněny zaužívané termíny české historiografie. Označení *dukát* bylo použito například pro uherské zlaté mince 14. až první poloviny 16. století, které vycházely ze standardů florentské zlaté mince (florénu) a v zahraniční literatuře jsou nejčastěji uváděny pod pojmem *goldgulden*.⁶⁶ V případě benátského zlatého dukátu jsem se naopak přiklonil k jeho dobovému označení *zecchino*, které po roce 1545 tento standardní typ mince odlišovalo od jiných typů benátských mincí.⁶⁷ Jiný název mince než dukát byl dále uváděn v případech specifických ražeb – anglických *rosenoblů* a osmanských *sultání*, neboť

⁶⁴ V některých případech se za označení mincovny považuje i znak země, v níž byla mince vyražena.

⁶⁵ Zřídka je ještě uváděna zkratka zn. (značka) a to v případech, kdy se jedná např. o znamení mincíře nebo jiného zaměstnance mincovny.

⁶⁶ Uherské dukáty (florény, *goldguldeny*) ražené od 14. století dle florentského vzoru vycházely do roku 1526 z těchto parametrů: ryzost – 989/1000, celková váha – 3,56 g, váha čistého zlata – 3,52 g, průměr – 20 mm. Viz Pohl 1974, s. 9.

⁶⁷ Ke změně názvu více Stahl 2012, s. 47.

první typ mince nebyl založen na dukátovém hmotnostním standardu⁶⁸ a druhý uvedený typ, i přes jistou inspiraci benátským dukátem, vycházel ze zcela jiného kulturního prostředí, kterému byl podřízen i jeho vzhled. Termín *goldgulden* byl v textu práce užíván v případech, kdy se jednalo o zlatou minci založenou na ryzosti a hmotnosti rýnského zlatého.⁶⁹

Popis mincovního obrazu se v případě heraldických znamení řídil zásadami popisu erbů. Rovněž uvádění stran na mincovním poli vycházelo ze zásad blasonování erbů. Opisy na mincích byly uváděny v transliterované podobě včetně případných zkracovacích či dělicích znamení a mincovních značek,⁷⁰ ovšem zkratky v opisech a nápisech nebyly z důvodů zachování celkové přehlednosti rozepisovány. Celé znění všech typů mincovních opisů či nápisů je uvedeno v transliterované podobě až v závěru práce. Standardní údaje o mincovním kovu byly vypuštěny vzhledem k tomu, že se jedná pouze o mince zlaté. Z těchto důvodů bylo také, až na uvedené výjimky, upuštěno od fyzikálních analýz a rozborů chemického složení mincovních slitin, neboť v případě zlatých mincí je jejich složení většinou známé z písemných pramenů.

V oblasti technických údajů bylo v rámci popisu přihlédnuto k informacím o rozměru mince (šířka/výška), o její hmotnosti a hodinovém vyjádření postavení osy lící a rubní strany. Dále bylo uváděno aktuální inventární číslo předmětu ve sbírce VMO a literatura. Odkazy na literaturu se omezily jen na nejdůležitější publikace nutné pro přesné určení dané mince. Zvláštní zřetel byl ovšem brán na komparaci mincí v košickém nález a v nález z Ujfehértó. Odkazováno bylo na tyto poklady v případě, že se jednalo o totožný typ i ročník mince. Další případné zvláštnosti nebo informace o zachovalosti mince se staly součástí poznámek v zóně tzv. technického popisu. Jednotlivé mince jsou vyobrazeny v poměru 1:1.

⁶⁸ Dukátovým standardem je od poloviny 16. století zlatá mince o váze 3,494 g. Viz Stahl 2012, s. 46. Přestože se v některých obdobích a regionech hmotnosti a ryzosti dukátů nepatrně lišily, lze říci, že ve druhé polovině 16. století byla za standardní považována váha 3,5 g, průměr 20 mm a ryzost přesahující 23 karátů. U českých dukátů po roce 1573 např.: ryzost – 986/1000, celková váha – 3,49 g, váha čistého zlata (zrno mince) – 3,44 g, průměr – 20 mm. Srov. Sejbal 1997, s. 142–143; též Nemeškal 2001, s. 196.

⁶⁹ Ryzost rýnských zlatých se pohybovala v 16. století kolem 18 karátů (750/1000), celková váha – 3,28 g, váha čistého zlata – 2,53 g, průměr – 20 mm. Podobně jako u dukátů se však hodnoty nepatrně odlišovaly v závislosti na místě a času.

⁷⁰ V případě, že do opisu zasahovala část hlavního mincovního obrazu nebo rodová erbovní znamení nemající charakter mincovní značky, byly tyto skutečnosti v opisu vyjádřeny dlouhou pomlčkou.

Čechy

Historické území Čech tvořilo od 11. století spolu se sousední Moravou společný svazek Českých zemí. Ve 13. století získala česká přemyslovská knížata potvrzení dědičnosti královského titulu a české království se stalo nedílnou součástí středoevropského prostoru až do počátku 20. století. V roce 1526 se v Čechách ujali vlády Habsburkové, jejichž mocensko-politické aktivity utvářely dějiny království po další čtyři století. Hlavním centrem království byla Praha, která se za vlády Rudolfa II. stala sídlem panovnického dvora (1583–1611). Po rozpadu Rakousko – Uherské monarchie se Čechy v roce 1918 staly součástí nového státu – Československa.

Soubor českých vládních ražeb byl v uničovském nálezu tvořen skupinou dvanácti mincí, z nichž jedenáct bylo dr. Smyčkou zařazeno do části určené pro Krajinskou společnost musejní v Litovli a tím zachráněno do dnešních dnů. České dukáty tvoří nevelkou skupinu, která v rámci nálezového celku představuje 3,40 %. V nálezu se nacházely jen mince Rudolfa II. a Matyáše II. vyražené v pražské mincovně v letech 1583–1614. Jediným dnes nezachovaným kusem z původní skupiny pražských ražeb je Erckerův dukát císaře Rudolfa II. z roku 1586.

Ražba zlatých mincí započala v českých zemích již ve 20. letech 14. století, ale vzhledem k značně omezené surovinové základně neprobíhala jejich výroba v takové intenzitě jako například v sousedních Uhrách. Florény či později dukáty byly od dob lucemburské dynastie raženy v pražské mincovně a stejně tak tomu bylo i za vlády habsburských císařů Rudolfa II. a Matyáše II. Vládní mincovny činné na přelomu 16. a 17. století v Kutné Hoře, Jáchymově a Českých Budějovicích se na produkci dukátů nepodílely. Na ražbách Rudolfa II. nalézáme v uničovském depotu značky pražských mincmistrů: Tobiáše Gebharta (1577–1583), Lazara Erckera (1583–1594) a Samuela Salvarta (1609–1610). V případě ražeb Matyáše II. se jedná jen o dva dukáty Benedikta (Beneše) Hübmera (1610–1619). Rudolfovy i Matyášovy dukáty byly vybíjeny v poměrně velkém množství, jejich ražba probíhala až na výjimky po celé vládní období obou panovníků.⁷¹

Kvalita pražských dukátů byla po roce 1573 při návratu k tolarovému systému nově formulovaná sněmovním usnesením (mincovním řádem z léta 1576) a udržována na stabilní úrovni vyjádřené hmotností 3,489 g o ryzosti 986/1000.⁷² Kupní síla dukátu činila v roce 1576

⁷¹ V období vlády Rudolfa II. nebyly dukáty raženy pouze v letech 1596, 1604 a 1607. Za Matyáše II. k přerušení ražby dukátů vůbec nedošlo. Srov. Militký 2009, s. 34 a 45. Šimek uvádí, že v průběhu let 1601–1619 bylo v pražské mincovně vyraženo zhruba 230 až 240 tisíc dukátů. Viz Šimek 1979, s. 251.

⁷² Šimek 2011, s. 17; též Sejbál 1997, s. 196; Halačka 2011, s. 13.

v přepočtu na drobnou minci 108 krejcarů, ovšem v průběhu dalších let se zvyšovala. V roce 1607 dosahovala cena dukátu výše 130 krejcarů a o sedm let později již 140 krejcarů.⁷³

Ikonografie českých zlatých mincí byla poměrně tradiční, avšak na rozdíl od dukátů Ferdinanda I. nebo drobných stříbrných mincí, které ve větší míře respektovaly národní motivy (dvouocasý lev ve skoku, postava sv. Václava), byla podoba Rudolfových a Matyášových dukátů spíše sjednocována s ostatními zlatými ražbami emitovanými na území habsburské monarchie. Výjimkou je v tomto smyslu pouze Matyášův dukát s postavou svatého Václava na rubu (tzv. královský typ ražený do června 1612).⁷⁴ V ostatních případech jsou v depotu zastoupeny častější typy dukátů zobrazující na líci postavu panovníka ve zbroji a na rubu čtvrcený štít. Když v roce 1585 obdržel Rudolf II. Řád zlatého rouna, objevuje se pak tato insignie na reversní straně dukátů obtočená kolem erbovního znamení. Větší změna ikonografie dukátů spočívající v přidání dvou erbovních štítků po stranách postavy na líci a ve znázornění dvouhlavého orla nesoucího na prsou polcený rakousko-burgundský štítek na rubu je na dukátech Rudolfa II. patrná v posledních dvou desetiletích jeho vlády. Motiv dvouhlavého orla na rubu mince se stal typickým nejen pro dukáty, ale také pro tolary nebo krejcarey a jednoznačně působil jako unifikační prvek rakouských vládních mincí po další tři staletí.

České zlaté mince z poslední třetiny 16. století a prvních desetiletí 17. století se v nálezech uložených na našem území vyskytují poměrně pravidelně ovšem v poněkud skromnějších počtech, než bychom na první pohled od českých mincí očekávali. Je to dáno tím, že pražská mincovna ležela mimo dosah těžebních oblastí a byla podobně jako mincovna ve Vídni závislá na dovozu pagamentu nebo drahého kovu z důlních oblastí (např. Jílového, Nového Knína). Vytěženého či vyrýžovaného zlata však nebyl dostatek. Eduard Šimek ve své práci o české minci v prvních desetiletích 17. století prokázal přednostní zpracovávání klenotního či mincovního pagamentu pražskou mincovnou oproti několikanásobně nižším a omezeným zdrojům důlního zlata.⁷⁵ Tato skutečnost napomáhala tomu, že vybíjení zlaté mince představovalo atraktivní zdroj zisku zejména pro nejrůznější spekulanty a podnikatele, kteří „s požehnáním císaře“ drželi v rukou dodávky pagamentu pro mincovnu. Ražba na

⁷³ Srov. Pošvář 1962b, s. 101. Údaje o hodnotě dukátu v krejcarech uvádí, byť s drobnými odchylkami např. Sejbal 1997, s. 197; Nohejlová-Prátová – Malá – Nemeškal – Jelínek 1962, s. 91–92.

⁷⁴ Srov. č. 10 v této práci.

⁷⁵ Šimek 1979, s. 236.

objednávku tak výrazně převyšovala panovníkovu ražbu ve vlastní režii.⁷⁶ Mincovním řádem z roku 1561 ustanovené zrno dukátu o 23 karátech a 8 grénech sice zaručovalo českým mincím vysokou kvalitu, ovšem zároveň svádělo k jejich vývozu za hranice a k dovážení mincí cizích, méně kvalitních, kterých bylo ve druhé polovině 16. století zakázáno v českém království na 71 druhů. Jejich zrno totiž nedosahovalo ani úrovně rýnského zlatého.⁷⁷ Při nákupu velkého množství mincovního pagamentu se tedy vyplatilo nechat jej zmincovat na kvalitní minci a tu potom ve výhodném kurzu se ziskem prodat, přičemž rostoucí cena zlata vůči stříbru tento způsob výtěžku na přelomu 16. a 17. století jen umocňovala. Nejlépe se v tomto systému podnikání dokázal prosadit norimberský obchodník a spekulant Bartoloměj Albrecht, který od roku 1580 držel výsadní postavení na dodávky drahých kovů (zlata a později stříbra) do pražské mincovny a zmincovaný pagament pak dále uváděl do oběhu za hranicemi českého království.⁷⁸ Odplývání českých zlatých mincí do zahraničí, se stalo jednou z hlavních příčin jejich menší dostupnosti v tuzemsku. V celkovém pohledu na oběh zlatých mincí v Čechách a na Moravě se však nic výrazně neměnilo, neboť již od středověku můžeme pozorovat dominantní postavení uherského dukátu v tomto geografickém prostoru.⁷⁹ Kombinace nedostatku zdrojů důlního zlata s vyvážením zmincovaného kovu do zahraničí způsobila, že na české vládní ražby v popisovaném nálezu musíme pohlížet jako na vzácné exempláře. Nízké procento zastoupení českých mincí jako v uničovském nálezu nacházíme také v případě košického pokladu, v němž se jich dochovalo pouhých 26 kusů (0,89 %).⁸⁰

⁷⁶ Podíl vytěženého zlata na mincovní produkci činil zhruba jen 1 %. Viz Šimek 1979, s. 243.

⁷⁷ Sakařová-Malá 1975, s. 187. Šimek 1972, s. 43.

⁷⁸ Odhaduje se, že ze zlata dodaného Albrechtem do pražské mincovny mohl být vyroben až milion dukátů. Srov. Šimek 1979, s. 236. K Albrechtově podnikání více např. Nohejlová-Prátová 1940–1941, s. 50–63.

⁷⁹ Tuto skutečnost dokládají také nálezy mincí. Velkou převahu uherských dukátů v moravských nálezech předbělohorského tolarového období prokázal ve své studii Lubomír Nemeškal 1966, s. 149. Podobně i Šimek 1972, s. 35.

⁸⁰ Zvláštní kapitolou v oběhu zlatých mincí je pak problematika zdražování zlata vůči stříbru (zlaté mince oproti drobným stříbrným nominálům) zejména v prvních desetiletích 17. století.

RUDOLF II. HABSBURSKÝ (1576–1612)

Praha

Tobiáš Gebhart (1577–1583), mmz.:

1.

dukát, 1583

Av.: V dvojitém hladkém a perlovém vnitřním kruhu postava panovníka zprava ve zbroji s korunou na hlavě. V pravé ruce drží žezlo, v levé ruce královské jablko. Po boku postavy připnutý meč zasahující, stejně jako nohy a hlava panovníka, do popisu. Mincovní znamení Tobiáše Gebharta – lví hlava – dělí popis mezi chodidly. Vnější kruh perličkový.

· RVDOL · II · D · G · R · I · — — · S — · AV · G · H · B · REX —

Rv.: V dvojitém hladkém a perlovém kruhu nahoře otevřeném, čtvrcený renesanční štít se srdečním polceným štítkem nesoucím vpravo břevno a vlevo tři kosmá břevna (rakousko-burgundský znak). V prvním a čtvrtém poli štítu český lev ve skoku, ve druhém a třetím poli čtyři arpádovská břevna. Na horní hraně štítu spočívá koruna, zasahující k vnějšímu kruhu, který je z perliček.

· ARCHID · AVS · DVX · BVR · MA · MO · 1583 · —

22,97/22,28 mm; 3,466 g; 3 h

Inv. č.: N 28 407

Literatura: Halačka 2011, typ 294; Šimek 2011, č. 249

Lazar Ercker ze Schreckenfeldu (1583–1594), mmz.:

2.

dukát, 1583

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu. Opis mezi chodidly postavy na aversu dělí mincovní značka Lazara Erckera – dvojitá lilie.

Av.: · RVDOL · II · D · G · R · I · — (☙) — S · A · — G · HV · B · REX —

Rv.: · ARCHID · AVS · DVX · BVR · MA · M · 1583 —

21,32/22,02 mm; 3,463 g; 2 h

Inv. č.: N 28 408

Literatura: Halačka 2011, typ 294; Šimek 2011, č. 255

Poznámka: Mince je několikrát zprohýbaná.

3.

dukát, 1584

Ikonografie mincovního pole obdobná jako u předchozího dukátu, ale stojící postava panovníka je subtilnější.

Av.: · RVDOL · II · D · G · R · I · S · A · — ☙ · — · G · H · BO · REX · — · — ·

Rv.: · ARCHID · AVS · DVX · BVR · MA · M · 1584 · —

21,37/21,76 mm; 3,446 g; 9 h

Inv. č.: N 28 409

Literatura: Budaj 2007, č. 1440; Halačka 2011, typ 294; Šimek 2011, č. 258

Poznámka: Mince nese na třech místech stopy prorážení.

4.

dukát, 1585

Av.: V dvojitém hladkém a jemně perlovém vnitřním kruhu postava panovníka ve zbroji zprava s korunou na hlavě. V pravé ruce žezlo, v levé ruce královské jablko.

Hlava, nohy, meč a žezlo zasahují do opisu. Mincovní znamení Lazara Erckera dělí opis mezi chodidly postavy. Vnější kruh z jemného perlovce.

· RVDOL · II · D · G · R · I · — — · S — A · G · H · B · REX —

Rv.: Ve vnitřním perlovém kruhu nahoře otevřeném čtvrcený španělský štít s polceným srdečním štítkem nesoucím vpravo břevno a vlevo tři kosmá břevna (rakousko-burgundský znak). V prvním a čtvrtém poli český lev ve skoku, ve druhém a třetím poli čtyři arpádovská břevna. Štít spočívá na řetězu s řádem zlatého rouna, který zasahuje dole do opisu. Na horní hraně štítu je umístěna koruna. Vnější kruh z jemného perlovce.

ARCHID · AVSDV — · BVR · MA · MO · 1585 —

21,75/22,14 mm; 3,463 g; 6 h

Inv. č.: N 28 410

Literatura: Friedberg 2009, Bohemia, č. 12; Halačka 2011, typ 295; Šimek 2011, č. 265

5.

dukát, 1586

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu.

Av.: · RVDOL · II · D · G · R · I · — · — · S — · A · G · H · B · REX — · —

Rv.: **ARCHID · AVS · DV — BVR · MA · M · 1586 —**

21,74/21,57 mm; 3,467 g; 9 h

Inv. č.: N 28 411

Literatura: Friedberg 2009, Bohemia, č. 12; Halačka 2011, typ 295; Šimek 2011, č. 267

Poznámka: Mince je zprohýbaná. Erckerovo znamení (dvojitá lilie) je ve spodní části slité.

6.

dukát, 1586

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu.

Av.: · RVDOL · II · D · G · R · I · — · — · S · — · A · G · H · B · REX · — · —

Rv.: ARCHID · AVS · DV — BVR · MA · MO : 1586 —

21,58/22,20 mm; 3,473 g; 7 h

Inv. č.: N 28 412

Literatura: Friedberg 2009, Bohemia, č. 12; Halačka 2011, typ 295; Šimek 2011, č. 267

Poznámka: Mince je mírně zprohýbaná.

7.

dukát, 1592

Av.: Ve vnitřním hladkém kruhu postava panovníka ve zbroji zprava s korunou na hlavě. Žezlo drží v pravé a královské jablko v levé ruce. Hlava, nohy, žezlo a meč panovníka zasahují do opisu. Po stranách stojícího panovníka korunované štíty španělského tvaru – vpravo český lev ve skoku, vlevo polcený štít s uherským znakem (tzv. malý znak). Mincovní znamení Lazara Erckera dělí opis mezi chodidly postavy. Vnější kruh z jemného perlovce.

· RVDOL · II · D · G · R · IM — — · S — A · G · HV · BO · R · — · —

Rv.: Ve vnitřním hladkém kruhu nahoře otevřeném korunovaný dvouhlavý orel. Na prsou položený a též korunovaný polcený štít renesančního tvaru s polceným rakousko-burgundský znakem. Štít je položen na řetěz s řádem zlatého rouna. Vnější perličkový kruh splývá z větší části v hladkou čáru.

· ARCHID · AVS · DVX · BVR · MA · MO · 1592 · —

21,80/21,67 mm; 3,417 g; 4 h

Inv. č.: N 28 413

Literatura: Friedberg 2009, Austria, č. 85; Halačka 2011, typ 298; Šimek 2011, č. 287

Zuzana Erckerová (1594–1600), mmz.:

8.

dukát, 1594

Av.: Ikonografie mincovního pole obdobná jako u předchozího dukátu.

· RVDOL · II · D · G · R · IM – – · S – A · G · HV · BO · R · – – –

Rv.: Ikonografie mincovního pole obdobná jako u předchozího dukátu, jen v hladkém vnitřním kruhu korunovaný říšský orel se srdečním štítkem španělského tvaru.

· ARCHID · AVS · DVX · BVR · MA · MO · 1594 · –

22,31/22,49 mm; 3,482 g; 6 h

Inv. č.: N 28 414

Literatura: Budaj 2007, č. 1444-1445; Friedberg 2009, Austria, č. 85; Halačka 2011, typ 298; Šimek 2011, č. 299

Samuel Salvart z Falkenbergu (1609–1610), mmz.:

9.

dukát, 1610

Av.: V hladkém vnitřním kruhu postava korunovaného panovníka ve zbroji zprava. V pravé ruce drží žezlo, v levé ruce královské jablko. Hlava, nohy a žezlo zasahují do opisu. Po stranách panovníka korunované štíty renesančního tvaru vpravo s českým znakem a vlevo s uherským znakem (tzv. malý znak). Vnější kruh z perlovce.

RVDOLPHVS · II · D – G · R · – I · S · A · G · H · B · REX · –

Rv.: Ve vnitřním perlovém kruhu říšský orel nesoucí štít s rakousko-burgundským znakem. Rozložení letok mnohem sevřenější a jemnější kresby než u dukátů

předešlých. Štít spočívá na řetězu s Řádem zlatého rouna. Opis v dolní části dělen mincovním znamením Samuela Salvarta v podobě pravého orlího křídla. Vnější kruh z jemného perlovce.

ARCHID · AVST · DVX BVRG · MAR · MO · 1610 –

21,89/21,78 mm; 3,458 g; 7 h

Inv. č.: N 28 415

Literatura: Friedberg 2009, Austria, č. 85; Halačka 2011, typ 302; Šimek 2011, č. 350

MATYÁŠ II. HABSBURSKÝ (1612–1619)

Praha

Benedikt Hübmer ze Sonnleitenu (1610–1619), mmz.:

10.

dukát, 1611

Av.: Ve vnitřním provazovitém kruhu postava panovníka ve zbroji zprava s korunou na hlavě, v levé ruce drží královské jablko, v pravé žezlo, po boku meč. Po stranách panovníka dělený letopočet 16–11. Mincovní znamení Benedikta Hübmera v podobě hvězdy nad stoupajícím půlměsícem dělí opis v dolní části mezi chodidly postavy. Vnější kruh provazovitý.

MATTHIAS · II · D · G – – HVN · ETBO · REX –

Rv.: V provazovitém vnitřním kruhu, nahoře i dole otevřeném, postava sv. Václava ve zbroji zleva s knížecí čapkou na hlavě. V pravé ruce drží praporec s orlicí, levá ruka přidržuje štít renesančního tvaru rovněž s orlicí. Vnější kruh provazovitý.

S · WENCESLAVS – PAT · BOHEM –

21,86/22,05 mm; 3,481 g; 11 h

Inv. č.: N 28 416

Literatura: Friedberg 2009, Bohemia, č. 19; Halačka 2011, typ 487

Poznámka: Mince nese stopy ořezání.

11.

dukát, 1614

Av.: V hladkém vnitřním kruhu postava panovníka ve zbroji zprava. V pravé ruce drží žezlo, v levé ruce královské jablko, u boku meč zasahující podobně jako hlava a nohy do opisu. Po stranách panovníka dva korunované renesanční štíty, vpravo český znak, vlevo uherský znak. Mincovní znamení Benedikta Hübmera v podobě hvězdy nad stoupajícím půlměsícem dělí opis v dolní části mezi chodidly postavy. Vnější kruh z perlovce.

MATTHIAS · D · G · R · — ☽ — I · S · A · G · H · B · REX —

Rv.: V provazovitém vnitřním kruhu nahoře otevřeném korunovaný říšský orel, na prsou nesoucí opět korunovaný štítek španělského tvaru s rakousko-burgundským znakem. Štítek spočívá na řetězu s Řádem zlatého rouna. Vnější kruh z jemného perlovce.

ARCHID · AVST · DVXBVR · MAR · MO · 1614 —

21,45/21,35 mm; 3,477 g; 2 h

Inv. č.: 28 417

Literatura: Friedberg 2009, Bohemia, č. 18; Halačka 2011, typ 488

Poznámka: Mince nese stopy ražebního lesku.

Olomoucké biskupství

Na základě rozhodnutí českého knížete Vratislava bylo v roce 1063 obnoveno samostatné biskupství v Olomouci. Diecéze byla ve středověku formálně podřízena mohučskému arcibiskupství. Olomoučtí biskupové získali na Moravě řadu statků a již ve 12. a 13. století produkovali vlastní minci. Mocensko-politické postavení olomouckého biskupa vzrostlo po husitských válkách v důsledku sedisvakance pražského biskupského stolce. Za episkopátu Stanislava Pavlovského byl olomouckým biskupům přiznán knížecí titul. V roce 1777 bylo toto doposud jediné moravské biskupství povýšeno na arcibiskupství, přičemž jižní část diecéze byla oddělena ve prospěch nově vzniklého brněnského biskupství.

Z ražeb soukromých českých vydavatelů se v depotu z Uničova nacházely jen dukáty olomouckého biskupa Františka kardinála Ditrichštejna (1599–1636) a to v počtu čtyř kusů (1,13 %). V zachované části pokladu, odkoupené litovelskou Krajinskou společností musejní, se podařilo zachránit jen jedinou ražbu, neboť zbylé tři kusy byly při nalezení pokladu rozebrány Petrem Petříkem a jeho spolupracovníky. Po zabavení byly tyto ražby policií uloženy na městském úřadě v Uničově, což ve vývoji dalších událostí zapříčinilo jejich zařazení do dnes nezachované části pokladu stavitele Zdenko Vodičky. Jedná se ovšem o ražby pro celkovou interpretaci nálezů nesmírně významné.

Počátkem roku 1608 získal František z Ditrichštejna od císaře Rudolfa privilegium ražby vlastní biskupské mince. Tímto úspěchem navázal na úsilí svého předchůdce biskupa Stanislava Pavlovského, který koncem 16. století vytvořil ambiciózní program obnovy diecéze spočívající v restituci starých práv a privilegií, k nimž vedle obnovení ražby biskupské mince patřilo také přiznání biskupského knížecího titulu.⁸¹

Úsilí o ražbu mince na Moravě nevycházelo jen z prostředí biskupského dvora, ale také z řad politické reprezentace této země. Morava byla v 16. století v rámci svazku zemí Koruny české samosprávnou a svébytnou zemí, které však chyběl „jeden z atributů plné mocenské nezávislosti – totiž vlastní měnový systém“.⁸² Snahy moravských stavů však nebyly až do doby protihabsburského povstání v roce 1619 úspěšné. Petr Vorel tuto skutečnost vysvětluje dvěma hlavními důvody. První je nutno hledat v nedostatečné surovinové základně drahého kovu, která by moravské mincovně zajistila dostatečný přísun kovu

⁸¹ Obnovení privilegia knížecího titulu pro olomoucké biskupy bylo Pavlovským dosaženo v roce 1588. V roce 1585 Pavlovský vydal portrétní medaili a podporoval prospekci drahých kovů na biskupských statcích, což může svědčit o jeho aktivitě na poli ražby vlastní mince. Štěpán 2002, s. 98–99.

⁸² Citace: Petr Vorel, Morava v procesu měnové integrace střední Evropy na počátku raného novověku, Borovský – Chocholáč – Pumpr 2007, s. 39.

k vybíjení mince. Starší nebo nově se objevující naleziště nebyla totiž v kontextu s přísunem amerického zlata a stříbra do Evropy ekonomicky rentabilní. Druhý důvod tkvěl v tom, že v průběhu 16. století nedošlo na Moravě k takovým ekonomickým výkyvům, které by musely vést k výrobě nové kvalitní mince získávané remonetarizací staršího oběživa.⁸³

Na samém sklonku předbělohorského období se však podařilo zřídit Františku Ditrichštejnovi mincovnu v Kroměříži, kde se nacházelo centrum správy biskupských statků. Na otázku, kdy se začaly v Kroměříži razit první mince, nedokázala česká historiografie dlouho nalézt jednoznačnou odpověď. Situaci komplikovala skutečnost, že před rokem 1619 nebyly na vydávaných nominálech uváděny letopočty.⁸⁴ Obecně přijímaným datem se stal rok 1613 resp. 1614, od kdy se začaly na některých mincích objevovat první ročníky a byla jednoznačně doložena činnost mincovny. Jan Štěpán však na základě studia písemných pramenů prokázal, že zaražení prvních biskupských mincí – dvoukrejcarů a tříkrejcarů – proběhlo již na podzim roku 1609, jak dokládá Ditrichštejnova korespondence.⁸⁵ Podobně se podařilo studiem účetních knih zpřesnit počátky vydávání dalších nominálů – krejcarů, tolarů a dukátů – a to přinejmenším od roku 1611.⁸⁶

Kvalita Ditrichštejnových dukátů je srovnatelná s vládními dukáty vycházejícími z pražské mincovny. Sám biskup velmi dbal na to, aby jeho mince byly při zavedení do oběhu hodny jeho dobrého jména.⁸⁷ Podoba dukátů ražených do roku 1619 zachovává jednotnou poměrně konzervativní podobu. Na aversu se nachází erb kombinující biskupský a rodový znak (srdeční štítek) položený na latinském kříži a převýšený kardinálským kloboukem. Revers pak vychází z podoby uherského dukátu s madonou a opisem části biblického textu: SVB VMBRA ALARVM TVARVM („[skryj mě] ve stínu svých křídel,“ Ž 17,8). Prosté uvedení titulatury kardinála Ditrichštejna v opisu jako biskupa olomouckého bez titulu říšského knížete (*princeps*) dokládá ražbu dukátů před rokem 1624.⁸⁸

Jistým specifikem biskupského mincování v Kroměříži byla skutečnost, že skladba ražených nominálů odpovídala rakouskému krejcarovému systému, který se Habsburkové

⁸³ Viz Petr Vorel, *Morava v procesu měnové integrace střední Evropy na počátku raného novověku*, Borovský – Chocholáč – Pumpr 2007, s. 41–42.

⁸⁴ Do roku 1619 byly bez letopočtu raženy tyto stříbrné nominály: půlkrejcar, krejcar, dvoukrejcar, půltolar, tolar, dvoutolar a třítolar. Ze zlatých ražeb pak čtvrtdukát, půldukát, dukát, dvoudukát, čtyřdukát, pět dukát a deset dukát. Srov. Suchomel – Videman 1997, s. 65.

⁸⁵ Srov. Štěpán 2002, s. 102.

⁸⁶ Srov. Štěpán 2002, s. 101.

⁸⁷ Viz Štěpán 2002, s. 102.

⁸⁸ Titul říšského knížete byl Ditrichštejnovi udělen císařem v lednu 1624.

v rámci unifikace peněžního oběhu v monarchii marně snažili zavést v Čechách již v 60. letech 16. století. Teprve po zlomení odbojných stavů a bělohorské porážce se podařilo panovníkovi prosadit nahrazení staršího grošového systému systémem krejcarovým.⁸⁹ Rok 1619 představoval zlom v činnosti biskupského mincovnictví. Vzbouřená nekatolická šlechta po uvěznění kardinála nechala z Kroměříže odvést zařízení mincovny do Brna a Olomouce, kde bylo využíváno ve prospěch mincování moravských stavů. Podobně přešel do služeb stavů také tehdejší biskupův mincmistr Hans Pecz. K obnovení ražby biskupské mince na Moravě došlo až po stabilizaci politických poměrů v roce 1624.

Na skupinu dukátů olomouckého biskupa je třeba v kontextu výše uvedeného pohlížet jako na nejmladší mince v nálezů. Interval jejich ražby můžeme vymezit léty 1611–1619, je ovšem otázkou, zda v politicky exponované době připojení Moravy k českému stavovskému povstání vůbec ražba dukátů v biskupské mincovně probíhala. Za současného stavu dochování písemných pramenů nelze doložit, jak početné byly emise ditrichštejnských dukátů v jednotlivých letech, ale nebudeme daleko od pravdy s konstatováním, že intenzita ražby v kroměřížské mincovně nebyla za Ditrichštejnova episkopátu příliš vysoká a obzvláště ne v případě zlatých mincí, které sloužily ke krytí biskupových výloh, jako mince obchodní nebo také jako prostředek sebe prezentace ve vyšších společenských kruzích. Tomu by odpovídalo také naprosto mizivé zastoupení kroměřížských dukátů v nálezech.⁹⁰ Uničovský depot je proto v tomto ohledu zcela výjimečný. Přítomnost Ditrichštejnových dukátů v nálezů a to v neojedinělém počtu nám napovídá, že jde o poklad, jehož původ musíme hledat na Moravě a tedy i v přímé souvislosti s městem Uničov, respektive s někým, kdo měl možnost dostat se k biskupským mincím.

FRANTIŠEK kardinál z DITRICHŠTEJNA (1599–1636)

Kroměříž

Albrecht (1609–1614) nebo neznámý mincmistr (1614–1617), neznačeno.

12.

dukát, s. a.

⁸⁹ Více ke krejcarovému systému v mincovnictví olomouckých biskupů uvádí Bobek 1966, s. 169.

⁹⁰ Zastoupení olomouckých biskupských ražeb v nálezech se podrobně věnoval E. Šimek 1981, s. 100–110.

Av.: Ve vnitřním provazovitém a neúplném kruhu čtvrcený španělský štít se srdečním štítkem téhož tvaru, který nese dva vinařské nože vedle sebe (rodový znak Ditrichštejnů). V prvním a čtvrtém poli štítu pět kuželů (3, 2 – znak olomouckého biskupství), ve druhém a třetím poli štítu moravská orlice. Uprostřed nad štítem se nachází při horním okraji latinský kříž a nad ním se vznáší klobouk se šesti střapci na každé straně, který zasahuje do opisu. Vnější kruh provazovitý.

FRA · C · A · DIETRICHSTAIN · EP · OLO · –

Rv.: Ve vnitřním provazovitém kruhu postava sedící Madony s Ježíškem na pravé ruce. Pod nohama Madony půlměsíc. Hlava Madony se svatozáří zasahuje spolu se svatozáří dítěte do opisového kruhu. Vnější kruh provazovitý.

SVB VMBRA ALARVM TVARVM –

22,34/22,21 mm; 3,461 g; 9 h

Inv. č.: N 28 500

Literatura: Suchomel – Videman 1997, s. 87 (A₁-A₂), č. 64; Holečková 2012, č. 341

Olomoucké biskupství, František z Ditrichštejna (1599–1636), mincovna: Kroměříž, dukát, s. a., N 28 500, zvětšeno.

Minsterbersko-Olešnicko

Uzemí Minsterberska a Olešnicka v Dolním Slezsku byla od 14. století lény České koruny. Po vyměření Piastovských knížat se obě dříve samostatné země dostaly koncem 15. století do majetku potomků českého krále Jiřího z Poděbrad – knížat z Minsterberka. V roce 1569 prodal Karel II. z Minsterberka panství minsterberské slezským stavům a rod s ponechaným titulem nadále vládl až do roku 1647 v Olešnicku. Vratislavským mírem získalo roku 1742 obě země Prusko a dnes jsou součástí Polské republiky.

Slezská mincovní produkce byla v uničovském pokladu zastoupena poměrně výrazně a to skupinou sedmnácti mincí (4,54 %). Největší počet z nich připadal minsterbersko-olešnickým knížatům, kteří se podobně jako později Piastovci na panství lehnicko-břežském stali ve Slezsku výraznými mincovními pány opírajícími své podnikání o bohaté zdroje zlata v Rychlebech (Zlaty Stok, Reichenstein). V uničovském depotu byly minsterberské ražby zastoupeny celkem devíti dukáty (2,55 %), z nichž bylo zachováno pět kusů a dnes jich existuje po jednom dukátu od každého minsterbersko-olešnického vládce z let 1511–1587.

Rychlebské doly byly v roce 1502 prodány cisterciáckým klášterem v Kamenci bratřím Karlovi a Alberchtovi z Minsterberka, přičemž hned od počátku 16. století zažilo mincování minsterberských knížat veliký rozmach.⁹¹ V letech 1502–1511 razili oba bratři společně v rychlebské mincovně a v činnosti udržovali ještě další mincovny v Olešnici a Ząbkowicích. Vybíjení zlaté mince, která se stala základem minsterberského mincování, bylo povoleno panovníkem již v roce 1502. Původní ražba goldguldenů dle rýnského vzoru byla ve dvacátých letech 16. století opuštěna ve prospěch zlaté mince dle vzoru uherského. Výnos těžby zlata umožňoval minsterbersko-olešnickým knížatům razit zlatou minci ve větším počtu i ve vyšších nominálech. V době samostatného panování Karla I. (1511–1536) to byly šestidukáty (1527), pětidukáty (1527), třidukáty (1527–1528), dvoudukáty (1527–1528) a dukáty (1520–1522, 1526–1536).⁹² Naopak ražba stříbrných mincí byla koncem druhého desetiletí 16. století zastavena.⁹³ Po smrti Karla I. se vlády nad knížectvím ujali jeho čtyři synové (Jáchym, Jindřich II., Jan a Jiří), kteří vydávali mince společně (1536–1548). Systém společného mincování se udržel i v dalších letech, kdy k bratřím Jáchymovi, Janovi a Jiřímu přibyl jejich synovec Jindřich III. Po smrti Jiřího v roce 1553 ale došlo ke změnám a společně

⁹¹ Kruťa 1959, s. 36.

⁹² Holečková 2010, s. 112.

⁹³ Poslední stříbrné groše byly raženy v letech 1517–1519, poté se již vybíjela jen zlatá mince. Holečková 2010, s. 112.

mincovali již jen bratři Jindřich III. a Karel II. se svým strýcem Jáchymem, zatímco jejich další strýc Jan (zvaný též Olešnický) se osamostatnil a vydával mince pod svým jménem. Jeden dukát z doby samostatného mincování Jana Olešnického z roku 1559 se nacházel také v uničovském depotu, ale zůstal v nezachované části nálezů. Po smrti Jáchyma v roce 1562 vydávali společné mince jen Jindřich III. a Karel II. Uzavření kapitoly mincovní výroby v Rychleběch pod vládou Minsterberků spadá do roku 1581, kdy bylo město i doly prodány jihočeskému rodu Rožmberků. Rodové mincovnictví minsterbersko-olešnických knížat pokračovalo však nadále v Olešnici.

Dukáty emitované po roce 1526 rychlebskou mincovnou dle kvalit dukátů uherských, jsou z hlediska své ikonografie srovnatelné s řadou jiných tehdy ražených evropských dukátů. Tradiční kombinace erbu vydavatele a postavy světce se uplatnila i v jejich případě. Zatímco na rychlebských goldguldenech byla znázorněna postava sv. Jakuba, na dukátech to byla postava sv. Kryštofa v tradičním pojetí – s dítětem Ježíškem na ramenou. Svatý Kryštof byl patronem rychlebských dolů i místního farního kostela, proto mu byl na rubní straně mincí věnován prostor.⁹⁴ Dukáty si uchovaly po celou dobu minsterberského mincování ustálenou podobu. Jedinou drobnou výjimkou bylo v tomto směru rozvolnění erbovnických polí čtvrceného knížecího znaku do podoby samostatně postavených štítů v mincovním poli a to na některých mincích Jana Olešnického, Jindřicha III. a Karla II.

Minsterbersko-olešnické mincovnictví patří ve Slezsku v 16. a první polovině 17. století spolu s mincovnictvím lehnicko-břežských, niských a krnovských knížat k těm nejvýznamnějším. Přestože byly minsterbersko-olešnické dukáty vybíjeny v nevelkých emisích a po relativně krátkou dobu, nacházíme zlaté ražby těchto slezských knížat také v pěti dalších českých a moravských nálezích ukrytých v rozmezí let 1536–1636.⁹⁵ Ve třech případech jsou pak zlaté minsterberské dukáty známy také z nálezů rakouských.⁹⁶ Uničovský poklad vyniká v kontextu uvedených depotů nezvykle vysokým počtem zastoupených minsterberských dukátů (9 ks), což nás může vést k domněnce o existující obchodní vazbě mezi majitelem pokladu a minsterberským dvorem. Tato úvaha může mít reálný základ, uvážíme-li, že Minsterberkové vlastnili od roku 1570, díky sňatku Karla II. s Kateřinou

⁹⁴ Svatý Kryštof byl také patronem hlavní rychlebské štoly zvané Zlatý osel.

⁹⁵ Jednalo se o lokality: Životice, Praha – Karlovo nám., Kamenice nad Lipou, Plzeň a Rakousy.

⁹⁶ Největší počet dukátů (celkem 4 ks) obsahoval nález z Vídně (Meidlinger Friedhof). Šimek 1998, s. 70.

Berkovnou z Dubé, nedaleký šternberský hrad s přílehlým panstvím.⁹⁷ Správa dominia a s ním spojených hospodářských provozů jistě vyžadovala i přísun finančního kapitálu v podobě kvalitní zlaté mince.

KAREL I. (1511–1536)

Rychleby

Niklas Burghaus, minciř (1516–1538), zn.: **N B**

13.

dukát, 1528

Av.: Ve vnitřním provazcovém kruhu čtvrcený štít španělského tvaru se srdečním štítkem. Na něm v hlavě štítu tři břevna (znak rodu Poděbradů). V prvním poli štítu misterberská orlice, ve druhém poli olešnická orlice, třetí pole štítu šachované (Dolní Slezsko), čtvrté pole štítu nese dvě ohnutá šikmá břevna (Kladsko). Nad horní hranou štítu letopočet 1528. Vnější kruh z perlovce, částečně otřelý.

KAROLVS * D * G * DVX * MVNSTERB *

Rv.: V neúplném vnitřním provazcovém kruhu postava sv. Kryštofa natočená mírně zleva. V pravé ruce drží poutnickou hůl, na ramenou nese dítě (Ježíška). Hlava, nohy, hůl a dítě zasahují do vnějšího opisového pruhu. Po stranách postavy písmena N–B (monogram Niklase Burghause). Vnější kruh z perlovce, částečně otřelý.

*** MONE * AVRE – * – REICHSTN * – * –**

22,14/21,98 mm; 3,521 g; 5 h

Inv. č.: N 28 427

Literatura: Friedberg 2009, Germany, č. 3228; Holečková 2010, č. 220; Kopicki 1982, č. 361

⁹⁷ Minsterberkové vlastnili šternberské panství v letech 1570–1647. Karel II. z Minsterberka ve městě i na celém panství výrazně posiloval vliv luterství a v roce 1592 nechal postavit poblíž katolického farního (klášterního) chrámu protestantský kostel Nejsvětější Trojice.

JÁCHYM, JINDŘICH II., JAN a JIŘÍ (1536–1548)

Rychleby

Neznačeno.

14.

dukát, 1545

Av.: Ikonografie mincovního pole obdobná jako u předchozího dukátu, ale nad horní hranou štítu letopočet 1545 a po stranách štítu tři z něj vycházející střípce. Vnější kruh z perlovce.

*** IOACH · HEN · IO · GE · D · G · D · MVNSTERB**

Rv.: Ikonografie mincovního pole obdobná jako u předchozího dukátu, avšak postava sv. Kryštofa s Ježíškem má mírně odlišnou kresbu. Vnější kruh z perlovce.

MONE · AVRE — — REICHSTEN · —

22,61/22,24 mm; 3,523 g; 5 h

Inv. č.: N 28 428

Literatura: Kopicki 1982, č. 363

Poznámka: Mince nese stopy ražebního lesku.

JÁCHYM, JINDŘICH III., JAN a JIŘÍ (1548–1553)

Rychleby

Neznačeno.

15.

dukát, 1550

Av.: Ikonografie mincovního pole obdobná jako u předchozího dukátu, ale nad horní hranou štítu letopočet 1550.

*** IOACH · HEN · IO · GE · D · G · D · MVNSTERB**

Rv.: Ikonografie mincovního pole obdobná jako u předchozího dukátu.

MONE · AVRE – · – REICHSTEN · –

22,45/22,55 mm; 3,530 g; 4 h

Inv. č.: N 28 429

Literatura: Kopicki 1982, č. 365

Poznámka: Mince je při okraji otřelá a mírně prohnutá.

JÁCHYM, JINDŘICH III. a KAREL II. (1553–1562)

Rychleby

Neznačeno.

16.

dukát, 1561

Av.: Ikonografie mincovního pole obdobná jako u předchozího dukátu, ale nad horní hranou štítu letopočet 1561.

*** IOACH · HENRI · KARL · D · G · DVC · MVNSTE**

Rv.: Ikonografie mincovního pole obdobná jako u předchozího dukátu. Vnější kruh z jemného perlovce otřelý.

MONE · AVRE – REICHSTE · –

21,95/21,90 mm; 3,412 g; 12 h

Inv. č.: N 28 430

Literatura: Friedberg 2009, Germany, č. 3231; Kopicki 1982, č. 366

Poznámka: Mince je mírně prohnutá a při okraji otřelá.

JINDŘICH III. a KAREL II. (1563–1587)

Rychleby

Neznačeno.

17.

dukát, 1565

Av.: Ve vnitřním provazovitém kruhu pět samostatných štítů v kombinaci 2/1/2. Horní dva štíty gotického tvaru nesou rozkřídlené orlice (Minsterbersko a Olešnicko), prostřední štít renesančního tvaru nese tři břevna (znak pánů z Poděbrad). Dolní dva štíty španělského tvaru nesou vlevo šachované pole (Dolní Slezsko), vpravo dvě šikmá ohnutá břevna (Kladsko). Po stranách prostředního štítu letopočet 15–65. Vnější kruh hladký.

✠ HENRI · KARL · D · G · DVC · MVNSTERBERGE

Rv.: V neúplném vnitřním provazcovém kruhu postava sv. Kryštofa natočeného mírně zleva. V pravé ruce drží poutnickou hůl, na ramenou nese dítě (Ježíška), které drží v levé ruce královské jablko. Nohy, hůl, dítě a jablko zasahují do vnějšího opisového pruhu. Vnější kruh je hladký.

MONE · AVRE – REICHSTEN –

22,06/21,94 mm; 3,520 g; 10 h

Inv. č.: N 28 431

Literatura: Friedberg 2009, Germany, č. 3235; Kopicki 1982, č. 370

Poznámka: Mince nese stopy ražebního lesku.

Lehnicko-Břežsko-Volovsko

Původně samostatná historická území v dnešním Polsku – Lehnicko, Břežsko a Volovsko – nesou názvy po stejnojmenných městech (Lehnice, Břeh a Volov) v Dolním Slezsku. Všechny tři země (knížectví) byly od roku 1524 spojeny pod vládou příslušníků polského rodu Piastovců, kteří je drželi do roku 1675. Jednotlivá území přecházela dle potřeb piastovského rodu na řadu jeho členů a byla často spojována a opět rozdělována. Po právní stránce byla všechna zmiňovaná knížectví v lenním vztahu k České koruně a jako součást zemí Koruny české zůstala až do roku 1742, kdy byla na základě Vratislavského míru připojena k Prusku. Dnes jsou součástí Polské republiky.

Jedním dukátem bylo v pokladu zastoupeno knížectví lehnicko-břežsko-volovské spravované jednou z větví kdysi mocného rodu Piastovců. Jde o zachovaný dukát vyražený v roce 1608 ve významné slezské mincovně v Rychlebech. Dukát však byl v místě uvedení letopočtu později přeražen a dnes nese vročení 1609. Původní ročník je při bližším zkoumání přes přeražbu dobře patrný. Rovněž charakter letopočtu s uvedením celého čísla „1609“ neodpovídá dnes známým variantám tohoto ročníku, které jsou charakteristické uváděním letopočtu ve zkrácené formě „609“.⁹⁸ Jaké důvody vedly k přeražbě mince, nelze zatím s jistotou říci.

Počátky raněnovověkého mincování piastovských knížat spadají do prvních let 16. století, kdy Bedřich II. (1505–1547) obdržel povolení k ražbě od krále Vladislava II. Jagelonského. První mince byly vybijeny v lehnické mincovně a to v letech 1505–1509, ovšem záhy došlo k ukončení této činnosti. K opětovnému mincování v Lehnici došlo až koncem Bedřichovy vlády v letech 1541–1546 na základě povolení Ferdinanda I. Habsburského, přičemž dukáty jsou známy s vročením 1543 a 1544.⁹⁹ Nástupci Bedřicha II. ale v mincovním podnikání nepokračovali. Nová a zcela zásadní etapa v dějinách knížecího mincovnictví nastala až na přelomu 16. a 17. století. V roce 1599 koupil kníže Jáchym Bedřich, který spojil ve svých rukou vládu nad všemi třemi knížectvími, od Petra Voka z Rožmberka rychlebské zlatorudné doly.¹⁰⁰ Pozvedl jejich upadající činnost a o rok později získal od císaře Rudolfa II. potvrzení mincovního práva spolu s doporučením, aby razil své mince v kvalitě a váze

⁹⁸ Kopicki 1982, s. 83.

⁹⁹ Holečková 2010, s. 45.

¹⁰⁰ Od počátku 90. let 16. století bylo pro Rožmberky toto podnikání ztrátové. Výdaje převyšovaly příjmy zhruba o 5 – 10 %. Srov. Kleisner – Holečková 2006, s. 13–14. K dějinám těžby zlata v Rychlebech a charakteru tamní rudy viz Kruťa 1959, s. 34–40.

totožné s mincemi císařskými.¹⁰¹ Relativně bohatá surovinová základna rychlebských dolů umožňovala Jáchymu Bedřichovi zaměřit se na ražbu velmi široké palety zlatých a stříbrných mincovních nominálů založených na rakouském krejcarovém systému.¹⁰² Rozvoj mincovního podnikání byl ovšem narušen brzkou smrtí knížete (1602), což vyvolalo na krátký čas zastavení provozu mincovny. Správy majetku se ujala vdova po knížeti Anna Marie z Anhaltu, která však o tři léta později také zemřela.

Dukát z uničovského nálezu byl vyražen za společné vlády (1605–1613) Jana Kristiána a Jiřího Rudolfa, nezletilých synů po zemřelém knížeti Jáchymu Bedřichovi. Po smrti jejich matky se poručníkem bratrů (do roku 1609) stal Karel II. z Minsterberka, který nechával razit mince v rychlebské mincovně s jejich jménem a vyobrazením.¹⁰³ V průběhu této éry byl kníže obviňován ze snižování drahého kovu v mincích a to nejenom v případě drobných, ale i dukátů, proti čemuž se rázně ohrazoval.¹⁰⁴ Dukáty se společným obrazem obou bratrů byly vybíjeny v letech 1604–1612, 1614 a 1619–1620.¹⁰⁵ Od roku 1607 začal v mincovně pracovat Kryštof Tuchmann, jenž v devadesátých letech 16. století pracoval jako správce rychlebské mincovny ve službách Petra Voka z Rožmberka. Po roce 1621 byla rychlebská mincovna z důvodů přílišné vzdálenosti od obou center knížectví v Lehnici i Břehu uzavřena a vybíjení mincí obou bratrů pokračovalo samostatně v Břehu, Oławě a dalších městech.

Ikonografie zlatých ražeb Jana Kristiána a Jiřího Rudolfa vykazuje určitou zvláštnost spočívající ve vyobrazování poprsí obou bratrů většinou na jedné straně mince a to v postavení proti sobě nebo vedle sebe. V menší míře se objevuje i varianta poprsí bratrů zvláště na líci a rubu mince. Charakteristické přitom je, že vždy jeden z bratrů, patrně starší Jan Kristián, je znázorněn mnohem robustněji. Při způsobu ztvárnění obou vydavatelů na jedné straně se ve vnitřním kruhu mince objevuje malá úseč, většinou ornamentálně zdobená. Na reversech mincí mnohdy nacházíme lehnicko-břežský erb převýšený knížecí čapkou.

Mince lehnicko-břežských knížat 17. století bývají součástí mincovních depotů poměrně často. Eduard Šimek, který provedl rozbor slezských ražeb v nálezech mincí v rakouských zemích v raném novověku, došel ke zjištění, že mince tohoto knížectví zaujímají

¹⁰¹ Friedensburg 1899, s. 125.

¹⁰² Jáchym Bedřich razil dukáty v letech 1600 a 1601, dvoutolary a toлары (1602) a třikrejčary (1601 a 1602). Holečková 2010, s. 45.

¹⁰³ Po roce 1620 došlo mezi bratry k rozdělení vlády a tím i k ukončení společného mincování. Starší Jan Kristián spravoval Břežsko (1621–1639), mladší Jiří Rudolf vládl v Lehnici (1621–1652).

¹⁰⁴ Friedensburg 1899, s. 126.

¹⁰⁵ Podrobný soupis ražených nominálů za společné vlády obou bratrů uvádí Holečková 2010, s. 45–46.

v depotech vůbec největší podíl.¹⁰⁶ Tento stav byl dán zejména velkou produkcí drobných stříbrných nominálů a intenzivní mincovní činností piastovských knížat, která patřila ve sledovaném období první poloviny 17. století v rámci Slezska ke stěžejním.

JAN KRISTIÁN a JIŘÍ RUDOLF (1602–1621)

Rychleby

Kryštof Tuchmann, správce mincovny (1607–1609), neznačeno.

18.

dukát, 1608 (přeražba 1609)

Av.: Ve vnitřním provazovitém kruhu dvě mužská poprsí proti sobě. Pravé je vyšší a větší. Dolní úseč pod poprsími je prázdná. Vnější kruh z perlovce.

*** MO · AVR · IOAN · CHR · ET · GEOR · RVD · FR •**

Rv.: Vnitřní kruh z perlovce je naznačen pouze mezi výkroji čtvrceného štítu renesančního tvaru, jehož okraje jsou zdobené. V prvním a čtvrtém poli štítu slezská (též lehnická) orlice, druhé a třetí pole šachované (Břežsko). Nad horní hranou štítu spočívá knížecí čapka zasahující do opisu. Vnější kruh z perlovce.

· D · G · DVC · SILL · LIG · ET · BREG · 1609 –

22,37/22,43 mm; 3,475 g; 9 h

Inv. č.: N 28 426

Literatura: Kopicki 1982, č. 160a

¹⁰⁶ Jednalo se celkem o 2 545 kusů v 98 nálezech. Srov. Šimek 1998, s. 64.

Vratislav

Město ležící v Dolním Slezsku na řece Odře bylo již od 10. století významným hospodářským a kulturním centrem dané oblasti. Od roku 1138 se stalo sídlem úředního piastovského knížectví (Vratislavsko). Ve 13. století se město i přes ničivý vpád Mongolů (1241) výrazně rozšířilo a stalo se centrem Slezska, které od 14. století tvořilo integrální součást zemí Koruny české. Česká orientace města byla vyjádřena také začleněním českého lva do městského znaku. V 16. století byla Vratislav jedním z nejbohatších a nejdůležitějších měst českého království. Po roce 1742 bylo město spolu s dalšími slezskými knížectvími odstoupeno Prusku. Dnes je součástí Polské republiky.

Město Vratislav bylo v uničovském pokladu zastoupeno jednou jedinou mincí – dukátem vyraženým roku 1574 a nesoucím v opisu jméno císaře Maxmiliána II. Dukát se podařilo zachovat a v nálezů představuje cenný doklad mincovnictví zmíněného města. Vratislav, co by nejvýznamnější slezské město, obdržela právo razit mince ve druhé polovině 14. století. Původní skladba nominálů vycházejících z mincovny v éře panování Matyáše Korvína a Jagellonců byla poměrně pestrá, zaměřená na stříbrné mince. Raženy byly groše, haléře a denáry dle uherského vzoru a ve čtyřicátých letech 16. století i toлары a půltolary.¹⁰⁷ Nejstarší zlaté ražby pocházejí z první třetiny 16. století z doby vlády Ludvíka Jagellonského (1517, 1519, 1522 a 1524–1525). Tehdy vratislavskou mincovnu vedl Konrád Sauermann, jenž se později stal mincmistrem také v Praze. V druhé polovině 16. století se mincovna zaměřila pouze na vybíjení zlatých mincí – dukátů a jejich násobků.¹⁰⁸ Tento stav zůstal neměnný až do roku 1620 a konvenoval s obdobně zaměřenou produkcí slezských knížecích mincoven.

Mincovní obraz vratislavských dukátů prošel v průběhu 16. století zajímavou proměnou. Vazba města na české prostředí se odrážela také na mincích. Dukáty Ludvíka Jagellonského nesly na aversu obraz českého lva s opisem MONETA AVREA WRATISLAVIENSIS a na reversu postavu sv. Václava s legendou SANCTVS WENCESLAVS DVX BOHEMIAE. Za vlády císaře Ferdinanda I. však došlo ke změně spočívající v nahrazení českého lva novým erbem města (čtvrcený štít se srdečním štítkem). Postava sv. Václava na rubu mince byla sice zachována, ale již císař Maxmilián II. unifikoval obraz vratislavských

¹⁰⁷ Srov. Kopicki 1983, s. 42–56.

¹⁰⁸ Ražba dukátů Ferdinanda I., Maxmiliána II., Rudolfa II. a Matyáše II. probíhala v letech: 1531–1534, 1536–1545, 1547–1555, 1557–1560, 1571–1574, 1577–1578, 1611–1613, 1617. V roce 1531 byl vyražen také goldgulden s erbem města na aversu a postavou sv. Jana Křtitele na reversu mince. Kopicki 1983, s. 49.

dukátů s rakouskou mincovní produkcí – na lící stranu mince se dostala postava panovníka ve zbroji a na rubní stranu znak města Vratislavi.

Vratislavské městské mince se vyskytují v mincovních nálezech velmi ojediněle. Z let 1519–1648 jsou z Čech a Moravy známy kromě uničovského depotu jen tři další, které obsahovaly vratislavskou zlatou minci. Jedná se o nálezy z Tovačova, Plzně (zde 4 ks) a Jindřichova Hradce. V případě rakouských zemí je doložen jen jeden nález obsahující dukát z roku 1544.¹⁰⁹ Z těchto důvodů je nutné chápat uničovský exemplář jako velmi vzácný.

MAXMILIÁN II. HABSBURSKÝ (1564–1576)

Vratislav

Wolfgang Freiburger (1574), neznačeno.

19.

dukát, 1574

Av.: Ve vnitřním hladkém kruhu postava panovníka zprava ve zbroji s korunou na hlavě. V pravé ruce pozdvihuje žezlo, v levé ruce drží královské jablko, u pasu přivěšený meč. Hlava, nohy a žezlo zasahují do opisového pruhu. Vnější kruh hladký.

MAX · II · D · G · E · R · I · M · S · – · A · – · G · H · B · REX · D · SL · –

Rv.: V hladkém vnitřním kruhu renesanční čtvrcený štít s kruhovým srdečním štítkem, na němž je en face hlava sv. Jana Křtitele (znak města). V prvním poli štítu český lev ve skoku směřující vlevo, ve druhém poli slezská orlice, ve třetím poli iniciála W a v posledním čtvrtém poli poprsí sv. Jana Evangelisty en face.

*** MO * AVR * WRATISLAVIENSIS · 1574**

21,90/22,05 mm; 3,518 g; 7 h

Inv. č.: N 28 509

Literatura: Friedberg 2009, Germany, č. 447; Kopicki 1983, č. 511

¹⁰⁹ Šimek 1998, s. 74.

Vratislavské biskupství (Nisko)

Biskupství ve Vratislavi bylo založeno v roce 1000 císařem Otou III. jako sufragánní biskupství hnězdenské arcidiecéze. Od poloviny 12. století získali vratislavští biskupové vlastní teritorium, které se postupně rozšiřovalo. Roku 1199 se stal niský kníže Jaroslav biskupem ve Vratislavi a daroval své území Vratislavsku. Nisko tak představovalo světské panství spravované vratislavskými biskupy. Od poloviny 14. století se biskupství stalo spolu s niským knížectvím součástí českého státu. V roce 1742 bylo Nisko Vratislavským mírem rozděleno mezi Prusko a Rakousko (hranice diecéze však rozděleny nebyly). Pruská část knížectví byla za napoleonských válek sekularizována, zatímco menší část knížectví nacházející se v Rakouském Slezsku kolem města Javorník zůstala ve správě vratislavských biskupů až do poloviny 20. století.

Tři dnes zachované dukáty vratislavských biskupů a knížat niských Jakuba ze Salzy¹¹⁰, Baltazara z Promnitz¹¹¹ a Karla Habsburského¹¹² představují v kontextu uničovského pokladu nepatrnou část. Původně tvořily skupinu celkem šesti dukátů (1,70 %), avšak tři mince biskupa a arcivévody Karla Habsburského z roku 1611 byly ponechány v nezachované části nálezů stavitele Vodičky. Tři zbylé mince lze zařadit do dvou specifických epoch biskupského mincovnictví. Dukáty Jakuba ze Salzy a Baltazara z Promnitz, vyražené v první polovině 16. století, spadají do doby intenzivní důlní činnosti a využívání nerostného bohatství v okolí Zlatých Hor (Zuckmantel) v niském knížectví. Tuto činnost nově podnítilo právo razit zlaté mince udělené císařem Maxmiliánem Habsburským v roce 1515 vratislavskému biskupovi Janu V. Thurzovi (1506–1520).¹¹³ Thurzo byl, podobně jako ve stejné době biskup Leonard Kuetschach v Salcburku, obnovitelem a reformátorem biskupského mincovnictví, jehož kořeny zasahují až do sklonku 13. století.¹¹⁴ Zlaté mince ražené od dob Thurzova episkopátu se staly základem biskupského mincování a jejich produkce, byť nebyla nikdy příliš vysoká, dosáhla velké intenzity v letech 1520–1574. Jakub ze Salzy i Baltazar z Promnitz vydávali emise zlatých dukátů po většinu své biskupské vlády. Koncem 16. století však v souvislosti

¹¹⁰ Jakub ze Salzy pocházel z hornolužického šlechtického rodu. Studoval v Lipsku, Bologni a Ferrare a v roce 1512 se stal kanovníkem hlovské kapituly a děkanem kapituly sv. Kříže ve Vratislavi. V roce 1520 byl zvolen vratislavským biskupem. Během svého episkopátu zápolil především s nástupem protestantismu ve Slezsku.

¹¹¹ Baltazar z Promnitz vyrůstal v Hlohovsku, studoval na univerzitách ve Frankfurtě nad Odrou a Wittenbergu. V roce 1538 se stal členem vratislavské kapituly a arcijáhnem. O rok později byl vybrán za vratislavského biskupa a ve svém úřadě proslul mírným postojem k protestantismu. V roce 1551 byl ustanoven správcem lehnického knížectví.

¹¹² Arcikníže Karel Habsburský byl synem Karla II. Štýrského a bratrem pozdějšího císaře Ferdinanda II. Jeho život byl určen pro duchovní dráhu, kterou naplnil jako biskup vratislavský a brixenský. Po svém bratranci Maxmiliánovi zastával též úřad velmistra Řádu německých rytířů.

¹¹³ K ražbě zlaté mince však došlo již dva roky před udělením privilegia. Sejbal 1997, s. 235.

¹¹⁴ Jako první slezský kníže začal v roce 1508 biskup Thurzo razit stříbrnou obchodní minci na bázi tolaru tzv. Guldiner. Sejbal 1997, s. 235.

s vyčerpáním tehdy dostupných ložisek zlata ve zlatohorských rudních revírech¹¹⁵ došlo k útlumu ražby dukátů.¹¹⁶ Zlaté mince byly vybíjeny v knížecí biskupské mincovně v Nise, která patřila k nejvýznamnějším ve Slezsku. Možnost vybíjení dukátů přímo v místě těžby ve Zlatých Horách je sice pravděpodobná, ale vzhledem k nedostatku písemných pramenů ji nelze jednoznačně ověřit.¹¹⁷

S nástupem rakouského arciknížete Karla Habsurského na biskupský stolec v roce 1608 započala niská mincovna další etapu své činnosti. Nový biskup orientoval mincovní produkci nejen na ražbu reprezentačních zlatých mincí¹¹⁸, ale od roku 1614 také na produkci stříbrné hrubé a drobné mince. Mincovna byla pronajata bývalému krnovskému knížecímu mincmistrovi Valentinu Janusovi (1614–1618) a podobně jako řada jiných soukromých mincoven té doby se orientovala na zisk z vybíjení drobné mince (tříkřejcarů).¹¹⁹

Ikonografie dukátů vratislavských biskupů Jakuba ze Salzy a Baltazara z Promnitz vychází z tradiční od středověku ustálené formy – na aversu s vyobrazením erbu vydavatele a na reversu s postavou světce, zde v podobě Jana Křtitele jakožto patrona vratislavské diecéze. Naproti tomu dukát Karla Habsburského je ukázkou jiného stylu provedení. Lící straně mince dominuje prostovlasé poprsí biskupa, zatímco rubní straně alianční znak rakouského arcivévodství a vratislavského biskupství. Jediný zastoupený dukát z roku 1611 nese na reversu opis, jenž je citací části biblického textu Žalmu: DESIDERAT ANIMA MEA AD TE, DEVS („Má duše prahne po Tobě, Bože,“ Ž 42,2).¹²⁰

Zlaté mince vratislavských biskupů si po sledované dobu 16. a počátku 17. století zachovávaly výbornou kvalitu, a proto byly ceněným obchodním artiklem. Vzhledem k nízkým emisím se tyto dukáty příliš nevyskytují v nálezech a rozhodně je můžeme označit za mince velmi vzácné. Niské knížectví se obecně podílelo spolu s Lehnicko-Břežskem a Minsterbersko-Olešnickem na produkci podstatné části ražeb vzešlých z prostředí soukromých slezských mincoven, čemuž odpovídá také zastoupení v mincovních nálezech.¹²¹ Naprostou převahu však měly mince drobných nominálů. V případě niska je prvním hojně

¹¹⁵ K nejdůležitějším patřily revíry Altenberg a Obirschar vzdálené tři kilometry jihozápadně od centra města Zlaté Hory. Více Večeřa 2004, s. 16–17.

¹¹⁶ Šmerda 1984, s. 80.

¹¹⁷ Growka 2004, s. 23.

¹¹⁸ Známé jsou tyto nominály: 10dukáty, 7dukáty, 6dukáty, 5dukáty, 3dukáty, 2dukáty, dukáty, půldukáty. Srov. Videman – Suchomel 2008, s. 158.

¹¹⁹ Šmerda 1984, s. 80; srov. též Holečková 2010, s. 136–137.

¹²⁰ Verš v plném znění: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad Te, Deus.*

¹²¹ V případě uplatnění slezských mincí v rakouských zemích prokázal tuto skutečnost Šimek 1998, s. 64.

v nálezech zastoupeným vydavatelem až biskup Karel Habsburský a to především díky masivní ražbě trojkrejcarů.¹²²

Jistou pozornost vzbuzuje v případě uničovského pokladu nejenom počet v něm obsažených mincí vratislavských biskupů, ale zejména skupina čtyř dukátů Karla Habsburského z roku 1611, neboť v takovém množství je tato koncentrace dukátů k jednomu roku velmi neobvyklá, uvažíme-li k tomu, že se nejednalo o mince vybité ve velkém množství. Zdá se, že majitel pokladu musel mít v letech 1611–1612 úzké vazby na finanční zdroje vratislavského biskupství.

JAKUB ZE SALZY (1520–1539)

Nisa

Neznačeno.

20.

dukát, 1537

Av.: V hladkém vnitřním nahoře otevřeném kruhu čtvrcený španělský štít. V prvním poli šest přepáсанých lilí (3, 2, 1; znak vratislavského biskupství), ve druhém a třetím poli slezská orlice, ve čtvrtém poli přepáсанá lilie (rodový znak). Nad horní hranou štítu uvnitř kruhu se nachází letopočet ·1·5·3·7·. Nad ním biskupská mitra zasahující do opisu. Vnější kruh hladký.

*** IACOBVS * EPISCO * VRATISLA –**

Rv.: V hladkém kruhu postava sv. Jana Křtitele en face v nařaseném rouchu a s beránkem na levé ruce. Hlava a nohy postavy zasahují do opisu. Vnější kruh je hladký.

MVNS * CAESAR – MAXIMILIA * –

21,77/21,81 mm; 3,488 g; 4 h

Inv. č.: N 28 501

Literatura: Friedberg 2009, Germany, č. 472; Friedensburg – Seger 1901, s. 43, č. 2527

¹²² Šimek 1998, s. 73.

BALTAZAR Z PROMNITZ (1539–1562)

Nisa

Neznačeno.

21.

dukát, 1543

Av.: V mincovním poli čtvrcený renesanční štít. V prvním a čtvrtém poli šest přepásaných lilií (3, 2, 1; znak vratislavského biskupství), ve druhém poli slezská orlice, ve třetím poli kosmo nahoru směřující štít provázený z obou stran jednou pěticí pou hvězdou (rodový znak). Na horní hraně štítu spočívá biskupská mitra zasahující do opisu. Vnější kruh z jemných perliček.

BALT ★ A ★ PROMNIC3 ★ D ★ G ★ EPS ★ WRA ★ 1543 –

Rv.: Ikonografie mincovního pole obdobná jako u předchozího dukátu, ale kresba sv. Jana Křtitele je odlišná. Vnější kruh je z jemného perlovce.

★ MVNVS ★ CESAR – ★ – MAXIMILIA ★ –

21,96/22,19 mm; 3,549 g; 3 h

Inv. č.: N 28 502

Literatura: Friedberg 2009, Germany, č. 476, Friedensburg – Seger 1901, s. 43, č. 2530

KAREL HABSBURSKÝ (1608–1624)

Nisa

Neznačeno.

22.

dukát, 1611

Av.: V mincovním poli zprava prostovlasé poprsí arcivévodý. Vnější kruh hladký a z perlovce.

· CARL · D · G · ARCH · AVSTR · EPVS · WRA · –

Rv.: V hladkém kruhu alianční znak tvořený dvěma renesančními štíty. Vpravo v poli štítu zdobené břevno (rakouský arcivévodský znak). Na horní hraně štítu spočívá knížecí čapka. Vlevo čtvrcený štít. V prvním a čtvrtém poli slezská orlice, ve druhém a třetím poli šest dvojitých lilií (3, 2, 1; znak vratislavského biskupství). Na horní hraně štítu honosné kusy (mitra a berla).

DESIDERAT · ANIMA · MEA · A · D · TE · DEVS · 1611 ❀

22,03/22,22 mm; 3,491 g; 11 h

Inv. č.: N 28 503

Literatura: Friedberg 2009, Germany, č. 486, Friedensburg – Seger 1901, s. 43, č. 2580

Poznámka: Mince nese stopy ražebního lesku.

Vratislavské biskupství, Baltazar z Promnitz (1539–1562), mincovna: Nisa, dukát, 1543, zvětšeno.

Dolní Rakousy

Dnešní rakouská spolková země Dolní Rakousy navazuje na historické území Rakous, které bylo rozděleno již v 11. století na dvě části podle toku řeky Enže. Východní část tohoto území tvořily Dolní Rakousy. Markrabství po vymření rodu Babenberků opanoval v polovině 13. století český král Přemysl Otakar II., ovšem po jeho porážce roku 1276 připadla tato země pod habsburské panství, podobně jako sousední Horní Rakousy. V roce 1453 bylo území Dolních Rakous povýšeno na arcivévodství a Habsburkové zemi drželi až do roku 1918. Hlavním správním centrem země je město Vídeň.

Uničovský depot obsahoval z rakouských mincí tři dukáty Ferdinanda I., jeden dukát Maxmiliána II. a čtyři dukáty Rudolfa II., k nimž můžeme připočítat dva korutanské dukáty arcivévody Karla Habsburského, což v souhrnu představovalo deset ražeb z rakouských zemí (2,84 %). Nevelkou skupinu šesti mincí pocházejících z Dolních Rakous a ražených ve Vídni pak představují dukáty Ferdinanda I., Maxmiliána II. a Rudolfa II. Dvě z mincí (dukát Ferdinanda I. z roku 1559 a dukát Rudolfa II. z roku 1603) se do dnešní doby nezachovaly. Mince z vídeňské mincovny můžeme spojit se jmény tamních mincmistrů Adama Hartmanna, Lorenze Hübmera a Andreama Händla.

Vídeňská mincovna patřila v období raného novověku vedle mincovny v Hallu k nejdůležitějším v rakouských zemích. Její výsadní postavení vycházelo z umístění v hlavním městě habsburské moci a souviselo také s výhodnou polohou na trasách dálkového obchodu.¹²³ Mincovna byla založena již na konci 12. století z popudu Leopolda V. Babenberského (1157–1194) a její činnost zajišťoval po celý středověk specifický spolek (družstvo)¹²⁴ tvořený 48 bohatými měšťany, jejichž hlavním úkolem bylo obstarávání dostatečného množství pagamentu. Zisk z vybití mince se pak dělil mezi společníky a panovníka.¹²⁵ Král měl možnost prosazovat své zájmy v mincovně jen prostřednictvím úřadu vídeňského mincmistra, což se ukázalo jako nedostatečné v případě zavádění mincovních reforem, které často narážely na odpor členů spolku. Přestože se již císař Maxmilián I. (1493–1519) snažil tento stav změnit vytvořením státního úřadu vrchního rakouského mincmistra,¹²⁶ podařilo se zvýšit vliv na chod mincovny až Ferdinandu I. roku 1522, který starobylý spolek zrušil a jmenoval nového mincmistra Thomase Behaima. Přetrvávajícím

¹²³ Význam Vídně vzrostl zejména po habsburském zisku uherské a české koruny a odražení tureckého nebezpečí v roce 1529, což umožnilo rakouským panovníkům vybudovat zde sídlo a mocenské centrum.

¹²⁴ „Körperschaft der Wiener Hausgenossen.“

¹²⁵ Hahn 2011, s. 9.

¹²⁶ Probszt 1994, s. 377–378.

problémem ale zůstalo obstarávání pagamentu. Situace byla z pohledu krále řešena v roce 1537 pronajmutím mincovny přímo mincmistru Behaimovi, který v roce 1545 svůj úřad opustil ve prospěch Andream Hartmanna. Pronájem mincovny byl ukončen o deset let později v důsledku ustanovení říšského mincovního řádu, ale Hartmann zůstal v mincovně nadále jako zaměstnanec podniku. Jeho nástupcem se od roku 1557 stal syn Adam.

Na základě rozdělení sfér vlivu po smrti císaře Ferdinanda I. zůstal jeho syn a následník římskoněmeckého trůnu Maxmilián II. (1564–1576) v rámci rakouských zemí pánem jen v Horních a Dolních Rakousích, což omezilo jeho přímý vliv na jedinou činnou mincovnu ve Vídni,¹²⁷ kde byly v počátku jeho vlády raženy v malém počtu pouze feniky a dukáty.¹²⁸ V Maxmiliánových službách zůstal mincmistr Adam Hartmann, který úřad spravoval do roku 1579. Po jeho odchodu však zůstalo místo mincmistra neobsazené a dodávky pagamentu pro výrobu mincí zajišťovalo konsorcium norimberských podnikatelů v čele s Bartolomějem Albrechtem.¹²⁹ Albrechtovo podnikání založené na výkupu velkého množství méně kvalitních mincí, jejich přetavení a následném vybití kvalitních ražeb pokrývalo velkou část habsburských dědičných zemí a přirozeně poutalo pozornost. Jisté pochybnosti o čistotě jeho obchodů vznesla roku 1593 rakouská komora, která Albrechta obvinila ze skupování nejlepších uherských mincí, zlata a stříbra, což prý zapříčinilo jejich nedostatek v Rakousku. O dva roky později čelil Bartoloměj Albrecht v Norimberku před městskou radou soudnímu procesu, v němž musel své způsoby podnikání obhajovat.¹³⁰ K znovuobsazení úřadu vídeňského mincmistra došlo koncem roku 1584. Mincmistr Thomas Händl však ve funkci nepobyl dlouho, neboť v roce 1587 zemřel a jeho nástupcem se stal zaměstnanec mincovny Lorenz Hübner. Obtížnou situaci s obstaráváním pagamentu do vídeňské mincovny komplikovalo nejen přerušení styků s Bartolomějem Albrechtem, ale také nové válečné měření sil s Turky, které znesnadňovalo obchod s drahými kovy.

Ražba zlaté mince dle parametrů uherského dukátu se začala v rakouských zemích prosazovat na přelomu 15. a 16. století, podobně jako tomu bylo v případě salcburského arcibiskupství nebo slezských knížectví. Dukáty se na rozdíl od goldguldenů, které klesaly na jakosti, ukázaly být pro svou konstantní váhu a vysokou ryzost ideálním řešením pro

¹²⁷ Mincovny v Grazu a Klagenfurtu náležely štýrské rodové linii, mincovny v Hallu a Ensisheimu náležely rodové linii tyrolské.

¹²⁸ Hahn 2011, s. 58.

¹²⁹ Miller – Loehr – Holzmaier 1948, s. XXIV.

¹³⁰ Probszt 1994, s. 422.

udržování jasného a stabilního kurzu obchodní mince vůči stříbrným nominálům. V mincovním řádu císaře Fridricha III. (1440–1493) vydaném v roce 1481 byla ražba dukátů specifikována těmito hodnotami: celková váha – 3,50 g (raženo 80 ks z jedné vídeňské marky), váha čistého zlata – 3,43 g (ryzost 979/1000, 23 ½ karátu). Druhý typ v řádu uváděných zlatých mincí – goldguldenů – byl tvořen těmito hodnotami: celková váha – 3,27 g (raženo 86 ks z jedné vídeňské marky), váha čistého zlata – 2,45 g (ryzost 750/1000, 18 karátů).¹³¹ V souvislosti se správní reformou rakouských zemí zavedenou císařem Maxmiliánem I. (1493–1519) v prvních letech 16. století byly vytvořeny dvě geografické oblasti – hornorakouská (západní, též *Austria Superior*) a dolnorakouská (východní, též *Austria Inferior*), každá se samostatnou účetní komorou, vrchním mincmistrem a odlišným mincovním systémem.¹³² Ovšem už v roce 1510 došlo k výrazné změně těchto poměrů spočívající ve vytvoření úřadu vrchního mincmistra pro oba zmíněné územní celky, kterého se ujal hallský mincmistr Bernard Beheim, a ujednání mincovního systému vycházejícího z tyrolského (hornorakouského) vzoru. V oblasti zlatých mincí se na rozdíl od stříbrných změnilo jen málo. Dukáty ražené dle uherské či salcburské předlohy ve Vídni a Hallu zůstávaly na týchž hodnotách jako v řádu z roku 1481. Směnný vztah dukátu a krejcaru byl stanoven na poměr 1 : 82 ½.¹³³ Goldguldeny ražené dle salcburského a tyrolského vzoru doznaly změny v ryzosti, která byla oproti řádu Fridricha III. nepatrně zvýšena (váha čistého zlata 2,52 g, ryzost 771/1000, 18 ½ karátu), a tak byla jejich úroveň sjednocena s rýnskými zlatými.¹³⁴

Rakouský arcivévoda, pozdější uherský a český král Ferdinand Habsburský, od počátku své samostatné vlády (1521) aktivně zasahoval do jednání o mincovní reformě, která se průběžně vedla na říšských sněmech již od dob jeho děda Maxmiliána I. Klíčovou se v debatách stala problematika vybití hrubé stříbrné mince, jejíž hodnota by byla srovnatelná s hůře dostupnou zlatou mincí a v dálkovém obchodu by ji mohla zastupovat. V tomto tématu dominantně rezonovala otázka sjednocení říšského mincovního systému, která se stala i Ferdinandovým hlavním záměrem při jednáních říšských sněmů. Klíčovou byla v tomto procesu instrukce z 15. února 1524 (tzv. první říšský mincovní řád), jež novým

¹³¹ Poměr mezi dukátem a goldguldenem byl 1:1 ½. Srov. Hahn 2011, s. 9.

¹³² Západní hornorakouskou část tvořily Tyrolsko a drobná Habsburská území ve Švábsku a Alsasku označovaná termínem Vorlande, zatímco východní dolnorakouskou část tvořily Horní a Dolní Rakousy, Štýrsko, Korutany, Kraňsko, Gorice a Küstenland (Rakouské přímoří). Probszt 1994, s. 373–374.

¹³³ Hahn 2011, s. 22.

¹³⁴ Srov. Probszt 1994, s. 179; Hahn 2011, s. 10.

způsobem upravovala poměry v říšském mincovnictví. V případě zlatých nominálů došlo k úpravám jak u goldguldenů tak později i u dukátů. Nepatrného zlepšení se při zachování stejné ryzosti dočkaly goldguldeny, jejichž váha se o několik setin gramu zvýšila. V případě dukátů došlo v roce 1533 rovněž k jejich zlepšení a srovnání s uherským standardem. Ryzost kovu byla vyjádřena hodnotou 23 $\frac{3}{4}$ karátů a ideální celková váha činila 3,557 g (raženo 79 ks z vídeňské marky).¹³⁵ Uvedené hodnoty ovšem platily pouze v tzv. dolnorakouské oblasti. Hornorakouská oblast s mincovnou v Hallu se držela v případě dukátů starších hodnot platných od roku 1510 resp. 1481. Dukát se ale pomalu stával hlavním zlatým nominálem říše na úkor rýnských zlatých. Definitivní potvrzení tohoto trendu přinesly v 50. letech 16. století další říšské mincovní řády (1551 a 1559).

Ikonografie vídeňských dukátů vycházela ve druhé polovině 16. století a na počátku století 17. z tradičního pojetí, kterému dominoval motiv stojící postavy panovníka ve zbroji, jejíž natočení a gesta se v průběhu doby jen mírně měnila. Při pohledu na produkci dukátů z vládních mincoven ve Vídni, Praze, Vratislavi či Kremnici, které spadaly po rozdělení sfér vlivu uvnitř Habsburské rodiny pod vládu Maxmiliána II., je zřejmé, že právě v této době začínají pomalu ustupovat v mincovních obrazech národní motivy a znamení jednotlivých dědičných zemí a to ve prospěch císařských insignií – vyobrazení korunovaného dvouhlavého orla nesoucího na hrudi rakousko-burgundský štítek.

Rakouské mince přirozeně pronikaly na území Moravy podobně jako třeba mince salcburského arcibiskupství. Jednalo se především o drobné stříbrné nominály, což souviselo, jak s neexistencí moravské mincovny, tak s rozvojem vzájemných hospodářsko-ekonomických vztahů posílených od roku 1526 společnou vládou Habsburků. Situace ale byla odlišná v případě zlatých mincí, které se objevují v nálezech na našem území spíše sporadicky.¹³⁶ Tuto skutečnost, jakkoli pro ni máme jen omezené množství pramenů, můžeme vysvětlovat i nízkou a nárazovou produkcí dukátů, které vzhledem k nerostnému bohatství alpských zemí a závislosti vídeňské mincovny na dodávkách pagamentu nepatřily mezi masově vybíjené nominály.

¹³⁵ Hahn 2010, s. 29.

¹³⁶ Obecně lze konstatovat nedostatek obchodních zlatých mincí v nálezech rakouských, polských i českých. Krejčík 1989, s. 134.

MAXMILIÁN II. HABSBURSKÝ (1564–1576)

Vídeň

Adam Hartmann (1567–1579), neznačeno.

23.

dukát, 1572

Av.: V perličkovém vnitřním kruhu nahoře a dole otevřeném postava panovníka ve zbroji en face s korunou na hlavě. V pravé ruce drží žezlo, v levé ruce u levého boku královské jablko, při levém boku má zavěšený meč. Hlava, žezlo a obě nohy zasahují do opisu. Vnější kruh hladký.

MAX · II · D · G · E · RO · I – S – AV · G · HV · B · RE – X –

Rv.: Uvnitř již otřelého perlovce čtvrcený renesanční štít se srdečním štítkem nesoucím znak rakouského arcivévodství. V prvním a čtvrtém poli štítu břevna z uherského znaku, v druhém a třetím poli český lev. Nad horní hranou štítu se nachází koruna dělicí perlovec a zasahující do opisu. Vnější kruh hladký.

· S · LADISLAVS · REX · HV · 1572 · –

21,99/21,78 mm; 3,419 g; 11 h

Inv. č.: N 28 419

Literatura: Friedberg 2009, Austria, č. 48a, Hahn 2011, s. 59, č. 5

RUDOLF II. HABSBURSKÝ (1576–1609)

Vídeň

Lorenz Hübmer (1587–1604), mmz.:

24.

dukát, 1589

Av.: V perlovém vnitřním kruhu korunovaná postava panovníka ve zbroji zprava. V pravé ruce drží žezlo, v levé ruce královské jablko, po levém boku meč. Hlava, žezlo, jablko, nohy i meč zasahují do opisu a dělí jej. Mezi chodidly panovníka v opisovém pruhu mincovní znamení. Vnější kruh z perliček částečně otřelý.

RV – DOL · II · D · G · R · I – – S · A · G · H · B · REX · – · –

Rv.: V perlovém vnitřním kruhu čtvrcený španělský štít s malým srdečním štítkem, na němž se nachází znak rakouského arcivévodství (pod břevnem malá tečka). V prvním a čtvrtém poli štítu břevna z uherského znaku, ve druhém a třetím poli český lev. Na horní hraně štítu spočívá koruna dělicí perlový kruh a zasahující do opisu. Štít je položen na řetěz s Řádem zlatého rouna, který zasahuje do opisu. Vnější kruh z perliček je otřelý.

SLADISLAVS * – HVN · REX · 1589 · –

22,77/22,72 mm; 3,485 g; 7 h

Inv. č.: N 28 420

Literatura: Budaj 2007, č. 1467; Friedberg 2009, Austria, č. 87; Hahn 2011, s. 64, č. 6g

Poznámka: Na av. patrný dvojráz.

25.

dukát, 1595

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava panovníka ve zbroji zprava s korunou na hlavě. V pravé ruce drží žezlo, v levé královské jablko. Po boku postavy meč. Nohy, královské jablko, žezlo a hlava panovníka zasahují do opisu a dělí jej. Mincovní znamení Lorenze Hübmera dělí opis mezi chodidly. Vnější perlový kruh otřelý, hladký.

R – VDOL · IIDGR – – I · S · A · G · H · B · REX – · –

Rv.: V perlovém vnitřním kruhu čtvrcený španělský štít s malým srdečním štítkem, na němž se nachází znak rakouského arcivévodství (pod břevnem malá tečka). V prvním

a čtvrtém poli štítu český lev, ve druhém a třetím poli břevna uherského znaku. Nad horní hranou štítu spočívá koruna dělicí perlový kruh a zasahující do opisu. Štít je položen na řetěz s Řádem zlatého rouna, který zasahuje do opisu. Vnější kruh z perliček otřelý, hladký.

· S · LADISLAVS · – · HVN · REX · 1595 ·

22,20/21,94 mm, 3,319 g; 4 h

Inv. č.: N 28 421

Literatura: Friedberg 2009, Austria, č. 87; Hahn 2011, s. 64, č. 6g

Poznámka: Mince je částečně na okraji ořezaná.

Vídeň

Andreas Händl (správce mincovny 1605–1609), mmz.:

26.

dukát, 1605

Av.: Ve vnitřním provazovitém kruhu postava panovníka zprava ve zbroji s korunou na hlavě. V pravé ruce žezlo, v levé ruce královské jablko. Při levém boku meč. Hlava, žezlo, jablko a nohy zasahují do opisu. Vnější kruh provazovitý.

· R – VDOL · II · DGR – – · I · S · A · G · H · B · RE – : –

Rv.: V provazovitém vnitřním kruhu čtvrcený španělský štít s malým srdečním štítkem, na němž se nachází znak rakouského arcivévodství. V prvním a čtvrtém poli štítu český lev, ve druhém a třetím poli břevna uherského znaku. Nad horní hranou štítu spočívá koruna dělicí vnitřní kruh a zasahující do opisu. Štít je položen na řetěz s Řádem zlatého rouna, který zasahuje dole do opisu. Vnější provazovitý kruh otřelý.

S · LADISLAVS – HVN REX 1605 –

22,88/22,03 mm; 3,407 g; 10 h

Inv. č.: N 28 422

Literatura: Friedberg 2009, Austria, č. 87; Hahn 2011, s. 64, č. 6h

Poznámka: Na rv. patrný dvojráz.

Horní Rakousy

Dnešní rakouská spolková země Horní Rakousy navazuje na historické území Rakous, které bylo podle toku řeky Enže rozděleno již v 11. století na dvě části. Západní část tohoto území tvořily Horní Rakousy. Markrabství po vymření rodu Babenberků opanoval v polovině 13. století český král Přemysl Otakar II., ovšem po jeho porážce roku 1276 se tato země stala součástí habsburského panství. V roce 1453 bylo území Horních Rakous povýšeno na arcivévodství a Habsburkové zemi drželi až do roku 1918. Hlavním správním centrem země je město Linz.

Jednou ražbou z linecké mincovny byla v uničovském nálezu zastoupena oblast Horních Rakous. Jde o dukát krále Ferdinanda I. z roku 1546, který lze zařadit do celkového kontextu rakouských vládních ražeb, jejichž výroba probíhala za tohoto panovníka ještě v mincovnách v Hallu, Klagenfurtu¹³⁷, Grazu a Vídni.

Mincovna v Linci byla činná již v polovině 15. století, ovšem určitý problém představovala její vzdálenost od ložisek drahého kovu a hornických provozů, což výrazně limitovalo její činnost. Po roce 1460 zde výroba mincí ustala a k jejímu obnovení došlo až v polovině 20. let 16. století v souvislosti se záměrem augsburského podnikatele Hanse Stenngla, který provozoval stříbrné doly v okolí Českého Krumlova. Dovážení pagamentu do Vídně bylo pro něj z důvodů rostoucího tureckého nebezpečí příliš obtížné a riskantní, a proto se s panovníkem snažil dohodnout na obnovení provozu mincovny v Linci.¹³⁸ Stennglův plán souzněl se záměry královského dvora, neboť přeložení důležitých obchodních i správních úřadů do vzdálenějšího Linze se ve strachu před tureckým vpádem do Vídně jevilo jako vhodné řešení. V roce 1526 tak začal Hans Stengel v Linzi mincovat na své náklady dovážené české stříbro pod jménem Ferdinanda I.¹³⁹

V roce 1534 převzal po Stennglovi vedení mincovny Ruprecht Puellacher a o čtyři roky později získal povolení k vybití zlaté mince. Dukáty byly v Linci raženy v letech 1538–1539 a

¹³⁷ Mincovna byla přeložena v roce 1526 ze Sankt Veit an der Glan poté, co se město Klagenfurt stalo novým správním centrem Korutan. Koch – Jungwirth 1989, s. 170.

¹³⁸ Hahn 2011, s. 30-31. K historii těžby stříbra a zlata v okolí Českého Krumlova viz Majer 2004, s. 109–110.

¹³⁹ Probst 1994, s. 400.

1543–1547. Když se v roce 1545 stal Ruprecht Puellacher také mincmistrem v Jáchymově, převzal starost o lineckou mincovnu jeho bratr Wolfgang. Období správy mincovny bratry Puellacherovými lze z hlediska mincovní produkce bezesporu označit za nejúspěšnější.¹⁴⁰ Od roku 1536 zde byly raženy také tolary. Mincování v Linci však nemělo dlouhého trvání, neboť změny v parametrech mincí a jejich produkci zaváděné od roku 1556 Ferdinandem I. v rakouských mincovnách na základě ustanovení říšského mincovního řádu z roku 1551 učinily výrobu mincí pro nájemce mincovny nerentabilní a v roce 1558 došlo k jejímu uzavření.

Zpracování mincovních obrazů na aversu a reversu lineckých dukátů je konzervativní, vycházející z kombinace erbovního znamení a postavy světce – sv. Ladislava, v níž se projevil vliv ikonografie dukátů uherských. Zvláštností lineckých ražeb je umístění malého štítku se znakem Horních Rakous ve spodní části lícního opisu, který lze v tomto případě chápat jako mincovní značku.

Dukát Ferdinanda I. vyražený v Linci patří v rámci uničovského nálezů k nejcennějším mincím. Důvod spočívá v krátké době jeho ražení a malých emisích, i proto se s těmito dukáty v nálezech téměř nesetkáváme.

FERDINAND I. HABSBURSKÝ (1521–1564)

Linz

Wolfgang Puellacher (1545–1558), mz.:

27.

dukát, 1546

Av.: V perlovém vnitřním kruhu čtvrcený španělský štít s jednotlivými znaky (uherským, českým, rakouským a kastilským). Nad horní hranou štítu uvnitř perlovce letopočet 1546. Opis dělen ve spodní části polceným štítkem nesoucím vpravo rozkřídlenou orlici a vlevo třikrát polcené pole. (Horní Rakousy), který představuje lineckou mincovní značku. Vnější kruh z perliček.

✠ FERDINAN · D · G RO · VNG · BO · RE

¹⁴⁰ Hippmann 1997, s. 39.

Rv.: V perlovém vnitřním kruhu nahoře a dole otevřeném postava sv. Ladislava en face ve zbroji s korunou na hlavě. V pravé ruce drží halapartnu a v levé královské jablko. Při levém boku meč. Hlava, nohy a horní část halapartny zasahují do opisu a dělí jej. Vnější kruh z perliček.

SANCTVS · LADI – S – LAVS · REX –

21,39/21,06 mm; 3,489 g; 11 h

Inv. č.: N 28 418

Literatura: Friedberg 2009, Austria, č. 43, Hahn 2011, s. 47, č. 96; Hippmann 1997, s. 43

Korutany

V 6. století se v oblasti dnešního Korutanska usadily slovanské kmeny, které zde vytvořily svébytný státní útvar (Karantánii). Po jejím zničení nájezdy Avarů a Bavorů bylo území připojeno Karlem Velikým k Francké říši a v roce 976 císař Ota III. povýšil Korutansko na samostatné vévodství. Stříbrné mince razili zdejší vévodové již ve 12. století. V letech 1269–1276 bylo území Korutanska krátce v držení českého krále Přemysla Otakara II. V polovině 14. století se Korutany staly součástí Habsburské domény a sdílely společné dějinné osudy s ostatními rakouskými zeměmi. Správním centrem země je město Klagenfurt (Celovec).

Z původních tří korutanských mincí obsažených v pokladu a náležejících v jednom případě králi Ferdinandovi I. a ve dvou případech jeho třetímu synu Karlovi (1540–1590) byla jedna zlatá mince – dukát z roku 1584 – arcivévody Karla ponechána v dnes neexistující části stavitele Vodičky. Zbylé a zachovalé dva dukáty byly vyraženy v Klagenfurtu v letech 1556 a 1581.

V počátku vlády Ferdinanda I. se korutanská mincovna nacházela ve Svatém Vítu, tehdy hlavním městě země a byla pronajata společníkům Pankráci Hamelovi a Jeronýmu Kirchpucherovi, kteří své podnikání v mincovně provozovali do konce roku 1523. V té době však už bylo právo razit mince přiznáno korutanským zemským stavům a následně se Kirchpucher stal (1526) zemským mincmistrem. Od roku 1527 se v mincovně započalo s ražbou dle vídeňského vzoru, ale stavovská obec vyžadovala zachovávat nezávislou

typologii svých mincí. To se však už mincovna nacházela v Klagenfurtu, který se stal nově správním centrem země. Zpočátku bylo mincováno klenotní stříbro, později také korutanské horní stříbro. Vedle dukátů byly ve větší míře raženy feniky, sechsery (šestikrejčary = 1/10 guldineru) a pfundery (patnáctikrejčary = 1/5 guldineru).¹⁴¹ Po smrti Ferdinanda I. roku 1564 se díky rozdělení vlády v rakouských zemích mezi jeho tři syny dostalo území Korutan pod vládu Karla Habsburského (též Karel II. Štýrský). Spolu s Korutany ovládal i Kraňsko a Štýrsko, které tvořily historické území tzv. Vnitřních Rakous (*Innerösterreich*). Vedle Klagenfurtu razil tento Habsburk mince také ve svém rezidenčním městě Grazu, kde byla mincovna po letech nečinnosti nově otevřena roku 1574.¹⁴²

V oblasti ražby korutanských dukátů panovaly stejné podmínky jako v případě dukátů vídeňských. V instrukci pro klagenfurtského vardajna (1580) jsme informováni o následujících hodnotách: celková váha – 3,495 g (raženo maximálně 80⅔ ks z vídeňské marky), váha čistého zlata – 3,446 g (ryzost 986/1000, 23⅔ karátů).¹⁴³ Ikonografické zpracování korutanských dukátů bylo opět velmi tradiční, avšak typické užíváním zemského znaku (tři lvi ve skoku pod sebou) na reversu mince společně v polceném erbu se znakem Rakous.

FERDINAND I. HABSBURSKÝ (1521–1564)

Klagenfurt

Neznačeno.

28.

dukát, 1556

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava panovníka ve zbroji en face s vousem a korunou na hlavě. V pravé ruce žezlo, v levé ruce drží královské jablko, na levém boku zavěšený meč. Hlava, žezlo a nohy zasahují do opisového kruhu. Vnější kruh ze sekaných perliček.

MON · AVRE · FER – D – INAN · D · G · RO –

¹⁴¹ Hahn 2011, s. 30–31.

¹⁴² Mincovna v Grazu propachtovaná v roce 1527 stavovské obci produkovala zejména drobnou minci a její poměrně slabá činnost byla ukončena v roce 1540. Hahn 2011, s. 31; Miller – Loehr – Holzmair 1948, s. XXIV.

¹⁴³ Hahn 2011, s. 70.

Salcburské arcibiskupství

V roce 739 založené biskupství v Salcburku bylo původně součástí Bavorského vévodství, ale již na konci 8. století císař Karel Veliký Salcbursko oddělil a povýšil na arcibiskupství. Jako samostatné říšské duchovní knížectví existovalo až do roku 1803, kdy bylo sekularizováno. Po Vídeňském kongresu (1815) připadlo území Salcburska (Solnohradská) definitivně Rakousku a roku 1824 zde bylo arcibiskupství obnoveno.

Ražby salcburského arcibiskupství představují v rámci uničovského pokladu podobně jako ražby biskupů vratislavských marginální (0,85 %) avšak zajímavou část. Všechny původně odkryté dukáty se zachovaly do dnešní doby v muzejní polovině nálezu a je možné je spojit se třemi salcburskými arcibiskupy: Matoušem kardinálem Langem z Wellenburgu¹⁴⁴, Arnoštem Bavorským¹⁴⁵ a Michaelem z Kūenburgu¹⁴⁶. Časovým zařazením spadají tyto ražby do první poloviny 16. století, kdy solnohradské mincovnictví, jehož kořeny zasahují až do 10. století, započalo novou éru spojenou s reformami energického arcibiskupa Leonarda z Kuetschachu (1495–1519). Tento arcibiskup obnovil v roce 1500 salcburské mincování po čtyřicetileté odmlce, kdy v zemi obíhala většinou nekvalitní mince. Důležitou osobou v počátku novověkého salcburského mincovnictví se stal Hans Thenn, povoláný z města Schwabach ve Frankách, jehož rodina měla následně mincovnu po několik generací pronajatou.¹⁴⁷ Ze zlatých mincí, plnicích zejména reprezentační úlohu, byly v menší míře vybíjeny rýnské guldeny (do roku 1519) a dukáty dle uherského vzoru.¹⁴⁸ Největší rozmach je ale spojen s výrobou stříbrných mincí (batzenů, krejcarů, feniků a haléřů), kterých bylo raženo velké množství, v souvislosti s otevřením nových stříbrných dolů v solnohradské oblasti.¹⁴⁹ Nominálová skladba stříbrných mincí se však proměňovala. Kuetschuchův nástupce kardinál Lang z Wellenburgu pokračoval v mincovní činnosti opět s velkým

¹⁴⁴ Matouš Lang z Wellenburgu pocházel z augsburské měšťanské rodiny. Stal se nejprve sekretářem a diplomatem císaře Maxmiliána I. Jeho služby pro habsburský dům byly následně odměněny řadou významných církevních postů (biskup v Gurku). V roce 1512 se mu dostalo pocty jmenování kardinálem. Probszt 1975, s. 69.

¹⁴⁵ Arnošt byl synem knížete Alberta V. Bavorského. Již v roce 1525 se stal vlivem svého otce, kterému byl kardinál Lang zavázán, koadjutorem salcburského arcibiskupství. Arnošt se zajímal o alchymii a mineralogii a k duchovní dráze příliš neinklinoval. V roce 1554 musel na svůj úřad rezignovat, neboť mu vypršela lhůta, kterou měl pro přijetí kněžského svěcení. Probszt 1975, s. 82.

¹⁴⁶ Michael z Kūenburgu byl do úřadu salcburského biskupa dosazen co by kandidát tamní dómské kapituly. Pocházel z významného korutanského rodu, jehož členové měli s vysokými církevními posty řadu zkušeností. Podobně jako jeho předchůdci se vymezoval vůči pronikajícímu luteránství. V roce 1560 tragicky zahynul při lovu. Probszt 1975, s. 87.

¹⁴⁷ Probszt 1975, s. 45. Krejčík 2008, s. 132.

¹⁴⁸ Právo razit zlaté mince získali salcburští arcibiskupové již roku 1366 od císaře Karla IV. Viz Šmerda 1987, s. 15.

¹⁴⁹ Šmerda 1987, s. 16.

nasazením, jako jeho předchůdce. Po roce 1519 byly ze zlatých mincí raženy pouze dukáty, jejich pravidelné každoroční emise můžeme sledovat po celou dobu vlády tohoto arcibiskupa. Upuštěno bylo také roku 1527 od ražby batzenů a roli stříbrné obchodní mince převzaly guldinery. Podobná situace panovala i za dalších duchovních knížat Arnošta Bavorského a Michaela Kuenburga, kteří výrazněji již zavedený mincovní systém neměnili. Salcburské mincovnictví bylo v éře výše uvedených arcibiskupů konfrontováno se snahou Ferdinanda I. Habsburského o mincovní unifikaci v rámci římsko-německé říše. Změny předkládané v říšských mincovních řádech (1524, 1551 a 1559), ale narážely u arcibiskupů, podobně jako u jiných mincovních pánů na neochotu a odpor.¹⁵⁰

První zlaté ražby vydávané za salcburského arcibiskupa Pilgrima II. z Pucheimu (1365–1396) vycházely, podobně jako v jiných evropských zemích 14. století, z předobrazu florentské zlaté mince a nesly na reversu postavu sv. Jana Křtitele.¹⁵¹ Po roce 1500 se nově uspořádané arcibiskupské mincovnictví soustředilo v ikonografickém zpracování zlatých mincí (dukátů) na regionální vzory a témata, jako bylo používání arcibiskupského znaku¹⁵² kombinovaného případně s rodovým a stojící postavy sv. Rudberta (Ruperta). Tento světec měl na salcburských mincích jakožto hlavní patron arcidiecéze výsadní postavení již ve středověku. Na přelomu 10. a 11. století byl vyobrazován na salcburských denárech biskupa Hartwika a později byl velmi často doplňován postavou spolupatrona arcidiecéze sv. Virgila.¹⁵³ Ikonografie mincí a zejména dukátů se udržovala dlouhou dobu ve velmi tradiční, a konzervativní podobě. Tento zvyk se zčásti změnil až v poslední třetině 16. století v době vlády Jana Jakuba Khuena-Belasiho (1560–1586), kdy se na avers mince dostala polopostava sv. Rudberta s arcibiskupským znakem, zatímco na revers mince bylo přidáno vyobrazení dvouhlavého orla. Avšak již za Khuen-Belasiho nástupců se ikonografie dukátu vrátila do původního rozvržení erb / světec. Postava světce však již byla zobrazována jako sedící.

Salcburské mince nacházíme v českých a moravských nálezech od 40. let 16. století poměrně často. Největší příliv těchto mincí je v depotech pozorovatelný zejména do konce třicetileté války.¹⁵⁴ Přirozeně to platí spíše o drobných stříbrných nominálech (dvoufeniky, feniky, halěře) než o obchodní minci, nicméně i ta pronikala do peněžního oběhu na našem

¹⁵⁰ Probszt 1975, s. 47.

¹⁵¹ Drösser 2013, s. 293.

¹⁵² Jednalo se o polcený štít, vpravo se lvem ve skoku, vlevo s břevnem.

¹⁵³ Drösser 2013, s. 292.

¹⁵⁴ Srov. Krejčík 1989, s. 127; Šimek 1964, s. 35; Šmerda 1987, s. 7.

území, podobně jako například do Uher. Tato skutečnost byla dána řadou tradičních obchodních vztahů v rámci středoevropského regionu a dobrou kvalitou solnohradských mincí, jejichž výroba byla díky místním bohatým nalezištím stříbra rentabilní. Přestože arcibiskupství nepatřilo do svazku habsburských zemí, byl oběh jeho mincí spojen ponejvíce právě s rakouskými a českými zeměmi. Před rokem 1620 například obíhalo na Moravě až 11 % solnohradských mincí.¹⁵⁵

MATOUŠ kardinál LANG Z WELLENBURGU (1519–1540)

Salcburk

Marx Thenn (1531(?)-1552), neznačeno.

30.

dukát, 1537

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu renesanční štít s přepásanou lilí (rodový znak). Uprostřed za štítem latinský kříž. Nad ním se vznáší kardinálský klobouk se čtyřmi střapci na každé straně. Pod štítem letopočet 1537. Vnější kruh perličkový, částečně otřelý.

† MATHEVS · CARD · AREPS · SALZ

Rv.: Ve vnitřním perlovém kruhu nahoře a dole otevřeném postava sv. Rudberta en face v biskupském rouchu. V pravé ruce nese koš na sůl a v levé drží biskupskou berlu. Hlava se svatozáří a berla zasahují do opisu. Místo nohou štítek se znakem salcburského arcibiskupství zasahující do opisu. Vnější kruh z perliček (otřelý).

· S · RVDBER – TVS · EPVS · –

20,56/20,36 mm; 3,482 g; 3 h

Inv. č.: N 28 497

Literatura: Friedberg 2009, Austria, č. 600; Bernhart – Roll 1928, s. 32, č. 620

Poznámka: Střížek mince je zvlněný.

¹⁵⁵ Krejčík 2008, s. 131.

ARNOŠT BAVORSKÝ (1540–1554)

Salcburk

Marx Thenn (1531(?)–1552), neznačeno.

31.

dukát, 1543

Av.: Ve vnitřním perličkovém kruhu renesanční čtvrcený štít. V prvním a čtvrtém poli lev ve skoku (znak Falce), druhé a třetí pole kosmo routované (bavorský znak). Nad horní hranou štítu letopočet 1543. Vnější kruh z perliček (otřelý).

✠ ERNESTVS CŌF : INAR : EP : SALZ : V · BA : DVX

Rv.: Ve vnitřním perlovém kruhu nahoře a dole otevřeném postava sv. Rudberta en face v biskupském rouchu. V pravé ruce nese koš na sůl a v levé drží biskupskou berlu. Hlava se svatozáří a berla zasahují do opisu. Místo nohou štítek se znakem salcburského arcibiskupství zasahující do opisu. Vnější kruh z perliček (otřelý).

S · RVDBER – TVS · EPVS · –

22,16/21,76 mm; 3,443 g; 8 h

Inv. č.: N 28 498

Literatura: Budaj 2007, č. 1489; Friedberg 2009, Austria, č. 604, Bernhart – Roll 1928, s. 51, č. 814

MICHAEL Z KÜENBURGU (1554–1560)

Salcburk

Berthold Thenn (1552–1568), neznačeno.

32.

dukát, 1555

Av.: Ve vnitřním kruhu z perliček renesanční čtvrcený štít. První a čtvrté pole polcené. Vpravo lev ve skoku, vlevo břevno (znak salcburského arcibiskupství). Ve druhém poli

koule a ve třetím poli kovaný dveřní pant (rodová znamení). Po stranách štítu letopočet 15–55. Za štítem se nachází latinský kříž a biskupská berla, které zasahují do opisu. Nad nimi umístěna infule. Vnější kruh z perliček (otřelý).

MICHAEL · D · G · AR · EPS · SALZ · A · S · L

Rv.: Ve vnitřním perlovém kruhu nahoře a dole otevřeném postava sv. Rudberta en face v biskupském rouchu. V pravé ruce nese koš na sůl a v levé drží biskupskou berlu. Hlava se svatozáří, nohy a berla zasahují do opisu. Vnější kruh z perliček (otřelý).

S · RVDBER – TVS · EPVS · –

21,21/21,40 mm; 3,523 g; 7 h

Literatura: Friedberg 2009, Austria, č. 614; Bernhart – Roll 1928, s. 61, č. 927

Inv. č.: N 28 499

Poznámka: Na av. patrný dvojráz.

Řád německých rytířů

Řád německých rytířů (*Ordo equitum Teutonicorum*) vznikl za křížových výprav koncem 12. století při německém špitálu v Akkonu. Špitální bratrstvo postupně přebíralo i některé úkoly vojenské ochrany Jeruzaléma. Po stoletém působení v Palestině přesídlilo řádové centrum počátkem 14. století do Pobaltí (Małbork), kde již v průběhu 13. století řád aktivně ovlivňoval politické dění. Rozpínavost řádu byla na severu Evropy zastavena válkou s Polskem a omezením vlivu jen na území tzv. Prus Křižáckých. V 16. století bylo toto území velmistrem Albrechtem Braniborským sekularizováno a řádové centrum se přesunulo do německých zemí. Po roce 1620 budoval řád svou doménu v rámci habsburské monarchie zejména na severní Moravě a ve Slezsku, která se stala základem jeho novodobého hospodaření.

S Řádem německých rytířů je v uničovském pokladu spojena jediná mince. Jedná se o nedatovaný dukát Maxmiliána III. Habsburského, jenž byl v roce 1911 Janem Smyčkou mylně zařazen do kategorie ražeb císaře Maxmiliána Habsburského (1493–1519). Při bližším studiu mincovního opisu a ikonografie mincovních polí je však patrné, že se jedná o ražbu Maxmiliána Habsburského, velmistra Řádu německých rytířů, který řád spravoval v letech

1590–1618. Maxmilián byl třetím synem císaře Maxmiliána II., a proto hledal své kariérní uplatnění v církevních strukturách.¹⁵⁶ V roce 1585 se mu podařilo získat úřad koadjutora řádu, což jej předurčovalo k nástupnictví ve vedení této významné církevní instituce, která se v dalších třech stoletích stala pro Habsburky vítanou z hlediska uplatnění některých členů rodiny.

Mincovní právo Řádu německých rytířů má své kořeny již hluboko ve středověku. Roku 1226 jej císař Fridrich II. (1220–1250) propůjčil velmistrovovi Hermannovi ze Salzy a jeho nástupcům.¹⁵⁷ Maxmilián Habsburský se z pohledu řádového mincovnictví stal klíčovou osobností. Oproti předchozí době více propojil mincovní činnost s úřadem velmistra a mincovní produkci orientoval dle aktuálních hospodářských zájmů. Tomu odpovídala i široká paleta ražených nominálů pod jeho jménem od dvacetidukátů až po feniky.¹⁵⁸ Jistým specifikem, dokazujícím Maxmiliánův interes o mincovnictví, je jeho činnost již v roli koadjutora. V roce 1587 nechal razit ve Vídni tolarové mince v zájmu svého zápasu o zisk polské koruny. Zda v těchto letech došlo také k ražbě dukátů, ale nelze s jistotou říci. Zároveň ve stejné době navázal styky s norimberským prostředím, kde díky Bartoloměji Albrechtovi získal do svých služeb tamní mincmistry otce Kryštofa a syna Pavla Dietherry. Po smrti Kryštofa Dietherra roku 1589 se Pavel Dietherr stal hlavním řádovým mincmistrem.¹⁵⁹ Od roku 1590 můžeme hovořit o hlavním období mincovní činnosti arcivévody Maxmiliána, které se vyznačuje pestrou škálou ražených nominálů. Hlavní postavou v pozadí řádového mincovnictví však byl Bartoloměj Albrecht, který velmistrovovi půjčoval značné částky peněz. Ne náhodou byly řádové mince raženy v městské mincovně v Norimberku, přestože původní záměr Maxmiliánův spočíval ve využití tamního řádového domu pro účely mincovny.¹⁶⁰

Ražbu prvních dukátů s insigniemi řádu máme prokazatelně doloženou v roce 1592. Vybíjení zlatých mincí pokračovalo v dalších letech s velkým úspěchem, pokud budeme na tuto činnost pohlížet optikou Bartoloměje Albrechta, který v případě Maxmiliánova mincovnictví uplatňoval tytéž postupy jako v případě jeho bratra Rudolfa v Praze či Vídni. V srpnu roku 1594 uzavřel Albrecht tajnou dohodu s Dietherrem spočívající ve výhodné ražbě dukátů a tolarů na úkor arcivévody, což se projevilo nápadným zvýšením produkce

¹⁵⁶ V letech 1587–1588 jako jeden z kandidátů marně usiloval o zisk polské královské koruny proti Zikmundu III. Vasovi.

¹⁵⁷ Videman – Suchomel 2008, s. 150.

¹⁵⁸ Prokisch 2006, s. 26.

¹⁵⁹ Prokisch 2006, s. 28.

¹⁶⁰ Prokisch 2006, s. 28.

dukátů. Od srpna 1594 do dubna 1595 bylo zmincováno 3 363 norimberských hřiven zlata o celkovém počtu 228 648 kusů dukátů. Již na jaře roku 1595 však byla situace jiná. Podezření na nekalé Albrechtovy praktiky vznesla správa řádových statků v Mergentheimu, což vyústilo v roztržku mezi Albrechtem a vedením řádu. Bartoloměj Albrecht byl uznán vinným a tím byla ukončena jeho spolupráce s řádem. Daleko lépe vyvázl z celé situace mincmistr Dietherr, který se od Albrechtových praktik distancoval a dále pracoval v Norimberku jako řádový mincmistr až do roku 1602, kdy s ním velmistr vypověděl smlouvu. Ražba dukátů je v dalších letech doložena až pro období 1599–1600. Dukáty byly udržovány v dobré kvalitě odpovídající kvalitám soudobých uherských zlatých ražeb. Po roce 1600 ovšem jejich ražba ustala a ve velmi omezeném počtu pokračovala pak v tyrolském Hallu v letech 1608–1612.¹⁶¹

Ikonografie Maxmiliánova dukátu je podobně jako v případě jiných středoevropských dukátů značně konzervativní, pracující s postavou panovníka ve zbroji a heraldickým znamením. Maxmiliánovy dukáty však jednoznačně akcentují osobu vydavatele na úkor řádových insignií. Ty jsou zastoupeny pouze velmistrovským znakem. Z hlediska chronologie je možné dukát z uničovského pokladu zařadit s největší pravděpodobností do velké skupiny dukátů ražených v době Albrechtovy dohody s Dietherrem z přelomu let 1594–1595.¹⁶²

Zlaté ražby Řádu německých rytířů patří mezi velmi vzácné a hodnotné numismatické exempláře. V nálezích se tento typ mincí objevuje sporadicky, neboť se jednalo o minci určenou především pro prezentaci řádových velmistřů, vydávanou většinou v menších emisích.

MAXMILIÁN HABSBURSKÝ (1590–1618)

Norimberk (?)

Paul Dietherr (1592–1595, 1599–1600), neznačeno.

Hall (?)

(1608–1612)

33.

¹⁶¹ Prokisch 2006, s. 31.

¹⁶² Bernhardem Prokischem vytvořená typologie řadí uničovský dukát do tzv. II. typu charakteristického jednoduchým vnitřním kruhem v mincovním poli. Srov. Prokisch 2006, s. 32.

dukát, s. a.

Av.: Ve vnitřním hladkém kruhu postava panovníka ve zbroji s knížecí čapkou na hlavě zprava. V pravé ruce žezlo, levá ruka spočívá na meči připevněném na levém boku.

Hlava a nohy zasahují do opisu. Vnější kruh z perliček (částečně otřelý).

MAX : D : G : AR : AV – D : B : MA : PR : ADM –

Rv.: Ve vnitřním hladkém kruhu španělský štít čtvrcený liliovitě zakončeným křížem, který nese srdeční štítek s rozkřídlenou orlicí (znak velmistra). V prvním poli štítu arpádovská (uherská) břevna, ve druhém poli český lev, ve třetím polceném poli vpravo rakouské břevno a vlevo burgundská břevna, ve čtvrtém opět polceném poli vpravo tyrolská orlice a vlevo lev ve skoku (rodový znak). Na horní hraně štítu spočívá knížecí čapka, která zasahuje do opisu. Vnější kruh z perlovce.

ETOR : TEV : P : GER : ITA : MAG : CO : HA : ET : T –

21,81/21,87 mm; 3,467 g; 7 h

Inv. č.: N 28 425

Literatura: Friedberg 2009, Germany, č. 3379, Prokisch 2006, s. 138, č. 55 (A/a)

Uhry, Jan Zápolský (1526–1540), mincovna: Kluž, Frater Georgicus, dukát, 1540, N 28 349, zvětšeno.

Uhry

Uherské království konstituované na přelomu 10. a 11. století zahrnovalo ve 14.–17. století zejména území dnešního Maďarska, Chorvatska, Slovenska, Rumunska, Podkarpatské Rusi a Burgerlandu. Jádro země tvořily především Horní a Dolní Uhry a Sedmihradsko, které se v roce 1570 osamostatnilo jako svébytné knížectví. Hlavním městem Uher byl Budín a po jeho dobytí Turky (1529) bylo správní centrum země přesunuto do Prešpurku, kde se nacházela také Uherská komora řídící finanční záležitosti království. Po roce 1526 se země rozdělila na tři části spadající pod vliv rakouských Habsburků, Sedmihradských knížat a Osmanské říše. Po vojenském oslabení vlivu osmanských sultánů se Habsburkům podařilo na počátku 18. století získat v Uhrách větší vliv a dostat celou zemi opět pod svou kontrolu. V roce 1867 nabylo Uhersko v rámci Rakousko – Uherska vnitřní samostatnost. Rozpad Rakousko – Uherska po první světové válce způsobil také rozpad samotného Uherska, na jehož půdě vzniklo několik nových národnostních států.

Nejvýznamnější skupinu mincí uničovského pokladu tvoří ražby Uherského království. Celkem se jich v depotu nacházelo 127 kusů (36,07 %), přičemž 56 ražeb se zachovalo do dnešní doby. Uherské mince zastupují také nejstarší a nejmladší datované mince v nálezů. Rozdíl mezi nimi činí více než 200 let. Jedná se o tři dukáty Zikmunda Lucemburského¹⁶³ na straně jedné a čtyři dukáty Matyáše Habsburského z roku 1614 na straně druhé. Kromě Albrechta Habsburského a Vladislava I. se v pokladu nalézají mince všech ostatních uherských panovníků z let 1387–1619. To ukazuje na značnou kvalitu a stabilitu kurzu uherské zlaté mince, která patřila v rámci evropského obchodu k velmi oblíbeným. Uherské zlato v podobě ražené mince bylo vedle dobytka a vína nejvýznamnějším exportním artiklem země. Největší rozmach výroby se týkal kremnické mincovny, která v polovině 14. století vybíjela až 500 000 kusů dukátů ročně. Uhry se tak v pozdním středověku staly největším evropským producentem zlata. Teprve koncem 15. století se objem ražby začal snižovat. Například v roce 1491 dosahoval výše jen jedné desetiny produkce z poloviny 14. století.¹⁶⁴

Počátky ražby uherských zlatých mincí (florénů) spadají do doby vlády krále Karla Roberta (1308–1342) z rodu Anjouovců, který ve dvacátých letech 14. století nově uspořádal

¹⁶³ Jan Smyčka uvádí v pokladu celkem tři Zikmundovy ražby. Všechny měly dle jeho popisu na aversu i reversu stejný mincovní obraz (čtvrcený štít, v 1. a 4. poli s uherskými břevny, v 2. a 3. poli s českým lvem ve skoku / postava sv. Ladislava). Rozdílné byly jen mincovní značky na rubu (K–S, K–n, K–P). U dvou dukátů označených K–P a K–n došlo k nesprávnému čtení zkratk. Značení K–P se na uherských dukátech objevuje až od dob Albrechta Habsburského (1437–1439), označení K–n je nejspíše zkomolením jiné značky.

¹⁶⁴ Zaoral 1990, s. 116.

hospodářské poměry v zemi.¹⁶⁵ Bohatá naleziště drahých kovů zejména zlata v okolí měst Kremnice a Velké Baňi vedla od roku 1325 k ražbě zlaté mince dle florentského vzoru. První uherské zlaté mince tak nesly stejný obraz jako mince florentské (lilie/postava sv. Jana Křtitele). Především ale vycházely ze stejné váhy a ryzosti drahého kovu. Z jedné budínské marky (245,537 g) o ryzosti zlata 23 karátů a 9 grénů bylo vyraženo 69 dukátů (florénů), což odpovídalo váze jednoho kusu o 3,531 g, v němž bylo obsaženo 3,519 g ryzího zlata.¹⁶⁶ Váhu i ryzost si uherská zlatá mince uchovávala poměrně stabilní (na rozdíl od mince stříbrné), což se hrálo v měnových poměrech 16. století zásadní roli. Velké zásoby drahého kovu a kvalita mince umožňovaly její prosazení coby světové obchodní mince.

Ikonografie vycházející z podoby florénu se záhy za Ludvíka I. (1342–1382) změnila ve prospěch zemských a rodových motivů. Výrazem této proměny byl štít nesoucí na avresu mince zemský znak Uher v kombinaci s rodovým znakem Anjouovců a na reversu postavu národního světce sv. Ladislava. Tato podoba zlatého dukátu (goldgulden) zakořenila v uherském mincovnictví na dlouhou dobu. Určité výtvarné čistoty doznalo provedení lící strany s erbovním znamením za Zikmunda Lucemburského, kdy začal být používán prostý čtvercový štít gotického tvaru bez obloukové obruby, přičemž dříve užívané anjouovské lilie nahradila ve znaku braniborská orlice.¹⁶⁷ Od roku 1401/1402 došlo ke změně heraldického znamení znovu, poté, co byla orlice nahrazena figurou českého lva.¹⁶⁸ Postava sv. Ladislava byla poprvé z dukátu odstraněna až za vlády Rudolfa II. (1576–1608), který svatého zemského patrona nahradil vlastním obrazem.¹⁶⁹ Postava panovníka dominovala uherským dukátům od roku 1598 a tento model přejal i Rudolfův nástupce císař Matyáš.¹⁷⁰ Vedle heraldického znamení a postavy sv. Ladislava se třetím a nejznámějším ikonografickým obrazem na uherských dukátech stala postava Madony s dítětem. Nový typ uherské zlaté mince vzešel z velké reformy financí krále Matyáše Korvína, provedené v roce 1467, která

¹⁶⁵ Zlaté ražby připisované dle některých maďarských historiků uherskému králi Štěpánovi I. (969–1038), srov. Gedai 2001, s. 233, které vycházejí ze vzoru byzantského solidu a vyobrazují poprsí krále a Panny Marie nelze pokládat za nejstarší uherské zlaté ražby ale za pozdější falza.

¹⁶⁶ Blíže k této problematice např. Pohl 1974, s. 9; Daniela Dvořáková viz Borovský – Chocholáč – Pumpr 2007, s. 25–28. Nejnověji k problematice hmotnosti a ryzosti uherských dukátů Zikmunda Lucemburského viz Budaj 2015, s. 26–27.

¹⁶⁷ Sejbal 1955, s. 144.

¹⁶⁸ Budaj 2015, s. 26.

¹⁶⁹ Pohl 1974, s. 10.

¹⁷⁰ Postava císaře Matyáše ztvárněná na uherských dukátech a zejména dvoudukátech nese stopy výborné rytecké práce. Minarovičová 1986, s. 50.

mimo jiné nově upravovala kvalitu a poměr stříbrné mince k dukátu.¹⁷¹ Madona v bohatě našaseném rouchu s Ježíškem na rukou se stala jakožto *Patrona Hungariae* trvalou součástí uherských zlatých mincí po následující staletí. Za užitím obrazu Matky Boží s dítětem lze vidět, jak silný katolicismus rodu Hunyadi, zesílený i vlivem české reformace, tak také inspiraci v obrazu stříbrných denárů z Aquileie, která patřila v 15. století do sféry vlivu uherského peněžního oběhu.¹⁷² Obliba uherského dukátu na mezinárodním poli coby obchodní mince byla důvodem zachování jeho tradiční ikonografie i po roce 1526 resp. 1540, kdy Habsburkové naplno rozvinuli úsilí po jednotném peněžním systému v rámci svých dědičných zemí. Uherský dukát se dokonce stal předlohou pro některé zlaté mince italské, německé, či nizozemské.¹⁷³

Uherské ražby z uničovského nálezů pocházejí z mincoven v Budíně, Kremnici, Velké Bani, Sibini a Kluži.¹⁷⁴ Marginálně (jednou ražbou) je v nálezu zastoupena mincovna v Budíně, jejíž činnost nabyla z hlediska ražby zlatých nominálů největšího rozsahu ve druhé polovině 14. století. Ve století následujícím přešla hlavní úloha výroby zlaté mince na mincovny v Kremnici a Velké Bani. Nejpočetnější zastoupení dukátů náleží kremnické mincovně, která se již od konce 14. století stala důležitým centrem uherského mincovnictví a jejíž vliv po turecké expanzi ve druhé třetině 16. století díky geograficky výhodné poloze v horních Uhrách ještě vzrostl. Výrazné zásoby drahého kovu v okolí Kremnice stály za masovou produkcí uherských dukátů i v dalších stoletích raného novověku. Druhou hojně zastoupenou mincovnou vyznačenou na zlatých ražbách uničovského nálezů je Velká Baňa. Město ležící ve východních Karpatech bylo již od starověku důležitým místem zpracování drahých kovů. Jeho poloha nedaleko sedmihradských hranic byla zejména ve druhé polovině 16. století zdrojem sváru mezi Habsburky a sedmihradskými vládci, kteří si na město činili nárok. Nacházelo se totiž v oblasti zvané *Partium* tvořící nárazníkový pás země mezi Habsburky ovládanou částí uherského království, sedmihradským knížectvím a osmanskou říší. Díky

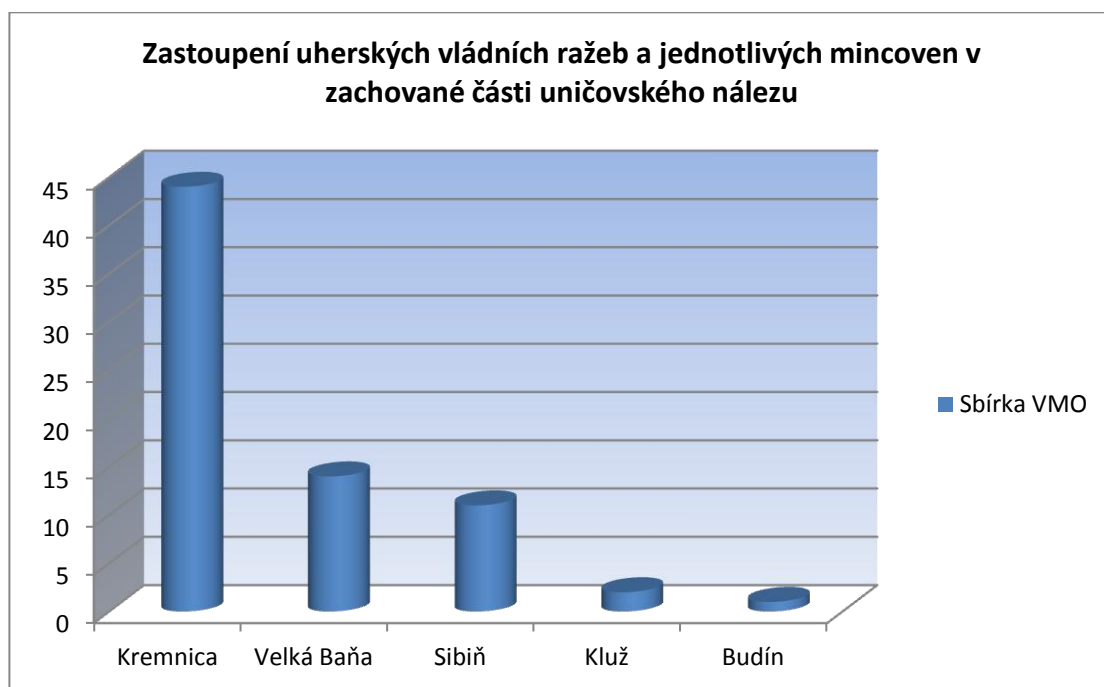
¹⁷¹ Poměr byl stanoven následovně: na jeden dukát šlo 20 grošů, 100 denárů a 200 obolů. Více k Matyášově finanční reformě a úpravě daní uvádí Kalous 2009, s. 90–94.

¹⁷² Viz Gyöngyössi – Winter 2007, s. 31. Aquilejské denáry s obrazem Matky Boží s dítětem na klíně začal razit patriarcha Lodovico II. (1412–1420). Více Bernardi 1975, s. 22 a 159.

¹⁷³ Huszár 1963, s. 23.

¹⁷⁴ Varianty názvů uherských (sedmihradských) mincovních měst (uváděny jsou názvy české / německé / maďarské / a současné oficiální názvy příslušného státu): **Budín** / Ofen / Buda / Budapest; **Kluž** / Klausenburg / Koloszvár / Cluj-Napoca; **Kremnica** / Kremnitz / Körmöcbánya / Kremnica; **Sibiň** / Hermannstadt / Nagyszeben / Sibiu; **Velká Baňa** / Neustadt / Nagybánya / Baia Mare.

tomu docházelo k častým bojům o mincovnu a přerušování ražby.¹⁷⁵ Podobně napjatá situace panovala od roku 1527 také v případě města Sibiň. Bohaté německé město ležící uvnitř Sedmihradska razilo mince od roku 1427, ale v době bojů o uherský trůn mezi Janem Zápolským a Habsburky se postavilo na stranu Ferdinanda I., což vedlo k uzavření zdejší mincovny. K posílení své mincovní činnosti proto Jan Zápolský zřídil novou mincovnu v Kluži, kde měl větší zázemí a vliv.¹⁷⁶

Nejširší zastoupení mají mezi uherskými ražbami dukáty Rudolfa II., jichž se v pokladu, dle Smyčkových údajů, nacházelo 45 z Kremnice (značeno K–B) a čtyři z mincovny ve Velké Bani (značeno N–B). Druhým nejpočetněji zastoupeným panovníkem byl Rudolfův bratr Matyáš s celkovým počtem 26 dukátů, z nichž jeden byl vyražen ve Velké Bani a zbylé v Kremnici. Panovníky vládoucí do roku 1526 počtem ražeb (18) výrazně převyšoval Matyáš Korvín, podobně jako tomu je v případě košického nálezu.¹⁷⁷ Lze říci, že v uničovském nálezu jsou zastoupeny všechny základní typy uherských dukátů 15. a 16. století s řadou variant.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Podrobněji Huszár 1995, s. 22.

¹⁷⁶ Huszár 1995, s. 22.

¹⁷⁷ Srov. Nohejlová-Prátová 1948, s. 9.

¹⁷⁸ Jejich popis včetně rozdílů jednotlivých variant je součástí níže uvedeného popisu.

Významné zastoupení uherských mincí jako v Uničově nacházíme také v dalších dvou pro raný novověk důležitých zlatých pokladech a to v nálezů z Košic (40,65%) a z Újfehértó (50,57%).¹⁷⁹ Velice podobná struktura kmene uničovského nálezů s výše zmíněnými nálezů vypovídá o velkém rozšíření uherských mincí ve středoevropském peněžním oběhu.

13. Detail misky dukátových vážek s postavou sv. Ladislava a po stranách s písmeny H D (Hungariae Ducat).

Obchodní vazby mezi Moravou a Uhrami byly již od středověku velmi úzké. Vycházely z geografické blízkosti obou zemí na trasách dálkových obchodních cest propojujících jihovýchodní Evropu s Evropou západní. V souvislosti s tím se na Moravu a pak i dále do Čech a Bavorska dostávala ve větším počtu uherská zlatá mince, která ve zdejších středověkých nálezů jasně dominuje a to zejména pokud jde o mince Zikmunda Lucemburského.¹⁸⁰ Ty byly velmi ceněny pro svou výbornou kvalitu a podle jejich vzoru zavedl výrobu zlaté mince na počátku 15. století například i velmistr Řádu německých rytířů Ulrich von Jungingen.¹⁸¹ Přestože nemáme pro raný novověk tak podrobné analýzy oběhu a složení zlaté mince v českých a moravských nálezů, lze na základě porovnání základních údajů k jednotlivým depotům konstatovat, že uherské mince si i v období let 1547–1648 nadále udržovaly významné zastoupení. O evropském významu uherského dukátu při obchodních transakcích svědčí také dukátové vážky¹⁸², které ještě v první polovině 18. století uváděly symbol uherského dukátu (postavu sv. Ladislava) na závažích.¹⁸³

¹⁷⁹ Budaj 2007, s. 20.; Tóth – Ulrich 2007, s. 14.

¹⁸⁰ Srov. řadu prací na téma oběhu zlaté mince ve středověkých Čechách: Krejčík 1990, s. 135–141; Nohejlová-Prátová 1964, s. 259–271; Nohejlová-Prátová 1965, s. 233–241; Sejbal 1955, s. 127–146; Zaoral 1990, s. 113–134.

¹⁸¹ Budaj 2015, s. 28. Zikmundovy dukáty byly oproti předchozím ražbám uherských panovníků těžší. Zatímco hmotnost anjouovských dukátů činila 3,558 g, v případě Zikmundových to bylo 3,572 g. Více k dané problematice Budaj 2015, s. 26.

¹⁸² Základní přehled jednotlivých typů mincovních vah včetně váhových jednotek podává Kruse – Stumpf 1998.

¹⁸³ Michnová 1981, s. 20–26; Michnová 2007, s. 69–75.

ZIKMUND LUCEMBURSKÝ (1387–1437)

Budín

Jacobus Ventur (1394–1396), mmz.: **I V**

34.

dukát, s. a.

Av.: V perlovém vnitřním kruhu čtvrcený gotický štít. V prvním a čtvrtém poli čtyři břevna (arpádovský znak, též Uherské knížectví), ve druhém a třetím poli rozkřídlená orlice (Braniborsko). Vnější kruh ze sekaných perliček.

✱ **SIGISMVNDI · D · G · R · VNGARIE**

Rv.: V hladkém téměř neznatelném a nahoře otevřeném kruhu en face stojící postava sv. Ladislava s korunou na hlavě, kolem hlavy svatozář z perliček. V pravé ruce drží sekeru, v levé ruce královské jablko. Hlava, nohy a sekera zasahují do opisu. Po stranách sv. Ladislava mincovní značky. Vnější kruh ze sekaných perliček.

· **S · LADISL – AVS · REX –**

20,78/20,91 mm; 3,445 g; 3 h

Inv. č.: N 28 335

Literatura: Pohl 1974, tab. 7, D 1–10

Poznámka: Dukát je poškozený, zvláště na reversu mince. Okraj nese zřejmé stopy nařezávání střížku.

Kremnica

Johannes Siebenlinder (1431, 1434, 1437), mmz.: **KŠ**

35.

dukát, s. a.

Av.: V perlovém vnitřním kruhu čtvrcený španělský štít. V prvním a čtvrtém poli arpádovská břevna (Uhry), ve druhém a třetím poli lev ve skoku (Čechy). Nad horní hranou štítu ve středu umístěna tečka. Vnější kruh ze sekaných perliček.

✱ **SIGISMVNDI · D · G · R · VNGARIE**

Rv.: V hladkém vnitřním a nahoře otevřeném kruhu stojící en face postava sv. Ladislava s korunou na hlavě, kolem hlavy svatozář z perliček. V pravé ruce drží sekeru, v levé ruce královské jablko. Hlava, nohy a sekera zasahují do opisu. Po stranách sv. Ladislava mincovní značky – nad písmenem S dvě malé kruhové výseče nahoře s tečkou (pozůstatek dvojitého kříže). Vnější kruh ze sekaných perliček.

· S · LADISL – AVS · REX –

20,78/20,61 mm; 3,503 g; 1 h

Inv. č.: N 28 334

Literatura: Budaj 2007, č. 6; Pohl 1974, tab. 12, D 2–34

LADISLAV V. (1444–1457)

Kremnica

Konrad Hölzler (1453), mmz.: **K h**

36.

dukát, s. a.

Av.: V perlovém vnitřním kruhu čtvrcený španělský štít. V prvním poli arpádovská břevna, ve druhém poli český lev ve skoku, ve třetím poli rozkřídlená moravská orlice, ve čtvrtém poli rakouské břevno. Vnější kruh perličkový.

✱ **LADISLAVS · D · G · R · VNGARIE**

Rv.: V hladkém, nahoře otevřeném vnitřním kruhu stojící en face postava sv. Ladislava s korunou na hlavě, kolem hlavy perličková svatozář. V pravé ruce drží sekeru, v levé ruce královské jablko. Hlava, nohy a sekera zasahují do opisu. Na ploše

sekery negativně vyraženy tři tečky. Po stranách postavy mincovní značky. Vnější kruh z perliček.

• S • LADISL – AVS • REX –

21,39/21,42 mm; 3,528 g; 6 h

Inv. č.: N 28 336

Literatura: Budaj 2007, č. 27; Friedberg 2009, Hungary, č. 16; Pohl 1974, tab. 20, H 2–1

MATYÁŠ KORVÍN (1458–1490)

Kremnica

Augustin Langsfelder (1461–1462), mmz.: **K A**

37.

dukát, s. a.

Av.: V perlovém vnitřním kruhu čtvrcený španělský štít. V prvním poli arpádovská břevna, ve druhém poli uherský patriarší kříž s kotvicově zakončenými břevny i kulem, ve třetím poli kráčeující havran s prstenem v zobáku (rod Hunyadi), ve čtvrtém český lev ve skoku. Vnější kruh z perliček.

✱ **MATHIAS • D • G • R • VNGARIE**

Rv.: V hladkém vnitřním kruhu, nahoře otevřeném, en face postava sv. Ladislava s korunou na hlavě, kolem hlavy svatozář z perliček. V pravé ruce drží sekeru, v levé královské jablko. Hlava, nohy a sekera zasahují do opisu. V poli po stranách postavy mincovní značky. Na ploše sekery negativně vyražen trojlist ze tří teček. Vnější kruh otřelý, původně z perliček.

• S • LADISL – AVS • REX –

20,54/21,15 mm; 3,548 g; 1 h

Inv. č.: N 28 337

Literatura: Budaj 2007, č. 41–42; Friedberg 2009, Hungary, č. 20; Pohl 1974, tab. 23, K 1–2

Poznámka: Dukát je na několika místech mírně prohnutý, v jednom místě nařezaný.

Johann Constorffer (1468), mmz.: **K**

38.

dukát, s. a.

Av.: V perlovém vnitřním kruhu čtvrcený španělský štít. V prvním poli arpádovská břevna, ve druhém uherský patriarší kříž, ve třetím hunyadovský havran, ve čtvrtém český lev ve skoku. Vnější kruh hladký.

✱ **MATHIAS · D · G · R · VNGARIE**

Rv.: V hladkém vnitřním kruhu, nahoře otevřeném, en face postava sv. Ladislava s korunou na hlavě, kolem hlavy svatozář z perliček. V pravé ruce drží sekeru, v levé královské jablko. Hlava, nohy a sekera zasahují do opisu. V poli po stranách postavy mincovní značky. Vnější kruh hladký.

· **S · LADISL – AVS · REX –**

20,89/20,83 mm; 3,488 g; 11 h

Inv. č.: N 28 338

Literatura: Budaj 2007, č. 44–48; Pohl 1974, tab. 24, K 1–7

Peter Schaidler (1488), mmz.: **K**

39.

dukát, s. a.

Av.: V perlovém vnitřním kruhu z perliček sedící Madona s korunkou a dítětem na pravé ruce. Hlava a spodní část šatu Madony zasahují do opisu. Zřetelná je i část

sedadla s postranním opěradlem. Vpravo od Madony váza s třemi květinami. Vnější kruh ze sekaných perliček. Písmo v opisu již ztrácí svůj gotizující charakter.

MATHIAS * D – G : R : VNGARI –

Rv.: Ve vnitřním perlovém kruhu en face postava sv. Ladislava s korunou na hlavě, kolem hlavy svatozář z perliček. V pravé ruce drží pozdviženou sekeru, v levé královské jablko. Po stranách postavy mincovní značky – písmeno P je nad pětistou růží. Hlava, nohy a sekera zasahují do opisu. Vnější kruh z perliček.

S ❖ LADIS ❖ L – AVS ❖ REX ❖ –

21,54/21,36 mm; 3,581 g; 11 h

Inv. č.: N 28 344

Literatura: Budaj 2007, č. 62–67; Friedberg 2009, Hungary, č. 22; Pohl 1974, tab. 31, K 9

Poznámka: Mince je na několika místech mírně prohnutá.

Velká Baňa

Emmerich Zapolya (1458–1466), mmz.: **n ě**

40.

dukát, s. a.

Av.: V perlovém vnitřním kruhu čtvrcený španělský štít. V prvním poli arpádovská břevna, ve druhém uherský patriarší kříž, ve třetím hunyadovský havran, ve čtvrtém český lev ve skoku. Vnější kruh z perliček.

*** MATHIAS · D · G · R · VNGARIE**

Rv.: V hladkém vnitřním kruhu, nahoře otevřeném, en face postava sv. Ladislava s korunou na hlavě, kolem hlavy svatozář z perliček. V pravé ruce drží sekeru, v levé královské jablko. Hlava, nohy a sekera zasahují do opisu. V poli po stranách postavy mincovní značky. Vnější kruh z perliček.

· SLADISL – AVS · REX –

21,17/20,75 mm; 3,535 g; 9 h

Inv. č.: N 28 340

Literatura: Pohl 1974, tab. 25, K 1–16

Christophorus de Florentia (1463–1464), mmz.: **n**

41.

dukát, s. a.

Av.: V perlovém vnitřním kruhu čtvrcený španělský štít. V prvním poli arpádovská břevna, ve druhém uherský patriarší kříž, ve třetím hunyadovský havran, ve čtvrtém český lev ve skoku. Vnější kruh z perliček.

*** MATHIAS • D • G • R • VNGARIE**

Rv.: V hladkém vnitřním kruhu, nahoře otevřeném, en face postava sv. Ladislava s korunou na hlavě, kolem hlavy svatozář z perliček. V pravé ruce drží sekeru, v levé královské jablko. Hlava, nohy a sekera zasahují do opisu. Po stranách postavy mincovní značky. Vnější kruh otřelý, původně z perliček.

• S • LADISL – AVS • REX –

21,48/21,58 mm; 3,565 g; 6 h

Inv. č.: N 28 341

Literatura: Budaj 2007, č. 70–73; Pohl 1974, tab. 25, K 1–17

Poznámka: Mince je prohnutá a nese stopy narovnávání.

městská ražba (1470), mz.: **n**

42.

dukát, s. a.

Av.: V hladkém poli bez vnitřního kruhu čtvrcený španělský štít. V prvním poli arpádovská břevna, ve druhém uherský patriarší kříž, ve třetím hunyadovský havran, ve čtvrtém český lev ve skoku. Vnější kruh z perliček.

✚ MATHIAS · D · G · R · VNGARIE

Rv.: V hladkém poli bez vnitřního kruhu en face postava sv. Ladislava s korunou na hlavě, kolem hlavy svatozář z perliček. V pravé ruce drží sekeru, v levé královské jablko. Hlava, nohy a sekera zasahují do opisu. Po stranách postavy mincovní značky.

S · LADISL – AVS · REX –

20,67/20,48 mm; 3,525 g; 7 h

Inv. č.: N 28 339

Literatura: Budaj 2007, č. 80–88; Pohl 1974, tab. 26, K 1–22

městská správa (1481–1487), mz.: **n**

43.

dukát, s. a.

Av.: V hladkém poli bez vnitřního kruhu sedící Madona v plášti s dítětem na pravé ruce. Níže havran s prstenem v zobáku (rod Hunyadi), sahající až k nohám Madony. Hlava Madony a tělo havrana zasahují do opisu. Vnější kruh ze sekaných perliček.

MATHIAS · D · G · – R · VNGARIE · –

Rv.: V hladkém poli bez vnitřního kruhu en face postava sv. Ladislava s korunou na hlavě, kolem hlavy svatozář z perliček. V pravé ruce drží sekeru, v levé královské jablko. Hlava, nohy a sekera sv. Ladislava zasahují do opisu. Po stranách postavy mincovní značky. Vnější kruh ze sekaných perliček.

• S • LADISL – AVS • REX –

21,50/21,44 mm; 3,603 g; 6 h

Inv. č.: N 28 342

Literatura: Pohl 1974, tab. 32, K 14–1

44.

dukát, s. a.

Ikografie mincovních polí obdobná jako u předchozího dukátu, ale varianty v opisech.

Av.: **MATHIAS • D • G – R • VNGARIE** ◦ –

Rv.: **S • LADISL – AVS • REX** –

21,01/20,93 mm; 3,562 g; 7 h

Inv. č.: N 28 343

Literatura: Pohl 1974, tab. 32, K 14–1

Stephan Zöld v. Osztopán (od 1483), mmz.: **n**

45.

dukát, s. a.

Av.: V perlovém vnitřním kruhu sedící Madona s korunkou na hlavě a dítětem na pravé ruce. U nohou Madony havran s prstenem v zobáku (rod Hunyadi). Hlava Madony a havran zasahují do opisu. Hlava dítěte jakoby seříznuta vnitřním perlovým kruhem.

MATHIASD – GRVNGARIE ◦ –

Rv.: Ve vnitřním perlovém kruhu en face postava sv. Ladislava s korunou na hlavě, kolem hlavy svatozář z perliček. V pravé ruce drží pozdviženou sekeru, v levé

královské jablko. Hlava, nohy a sekera zasahují do opisu. Po stranách postavy mincovní značky. Vnější kruh z perliček.

S ° LADISL – AVSREX –

21,21/20,94 mm; 3,516 g; 3 h

Inv. č.: N 28 345

Literatura: Budaj 2007, č. 99–108; Pohl 1974, tab. 33, K 15–9

VLADISLAV II. JAGELLONSKÝ (1490–1516)

Kremnica

Andreas Hellebrant, Franz Körnidel (1496), mmz.: **K** ^M_{AF}_B

46.

dukát, s. a.

Av.: Ve vnitřním kruhu z pravidelných dosti hrubých perliček sedící Madona s dítětem na pravé ruce. Po obou stranách zdobené konce sedadla. Na sedadle vpravo jsou dva, vlevo pouze jeden kroužek. Vpravo od Madony váza s třemi květinami. Dole pod Madonou se nachází štítek s českým lvem zasahující do opisu. Vnější kruh z perliček, částečně otřelý.

WLADISLAI : D – G : R : VNGARIE –

Rv.: Ve vnitřním kruhu z hrubých perliček en face postava sv. Ladislava. Svatozář představuje téměř uzavřený hladký kruh. V pravé ruce sekera, v levé ruce královské jablko. Hlava, nohy a sekera zasahují do opisu. Mincovní značky umístěny po stranách postavy. Vnější kruh z perliček, otřelý.

S : LADISLA – VS : REX ❖ –

21,39/22,00 mm; 3,573 g; 8 h

Inv. č.: N 28 346

Literatura: Budaj 2007, č. 152–153; Pohl 1974, tab. 36, L 1–3

Poznámka: Okraj mince je v jednom místě mírně vyhnutý.

LUDVÍK II. JAGELLONSKÝ (1516–1526)

Sibiň

městská ražba za účasti M. Pempflingera (1524–1525), mz.: **h**

47.

dukát, 1524

Av.: Ve vnitřním jemně perlovém kruhu sedící Madona s dítětem na pravé ruce a se svatozáří. Hlava dítěte, stejně jako Madony zasahuje do opisového kruhu. Dole je opis rozdělen štítkem nesoucím vpravo hledící orlicí. Vnější kruh ze sekaných perliček.

• LVDOVICI : D : G : – • R • VNGARIE • – • –

Rv.: Ve vnitřním perlovém kruhu en face postava sv. Ladislava ve zbroji. V pravé ruce drží halapartnu, jejíž horní část s ostřím se nachází podobně jako hlava a nohy panovníka v opisovém pruhu, v pravé ruce drží královské jablko. Mincovní značky umístěny v poli po stranách postavy. Vnější kruh z perliček.

• S • LADISLAVS : – * – • REX • 1524 : – • –

20,93/21,20 mm; 3,464 g; 1 h

Inv. č.: N 28 347

Literatura: Budaj 2007, č. 212; Pohl 1974, tab. 54, M 13–3

JAN ZÁPOLSKÝ (1526–1540)

Sibiň

Georg Huet nebo Markus Pempflinger (1527), mmz.: **h**

48.

dukát, 1527

Av.: V perlovém vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící korunovaná Madona s dítětem. Hlava Madony i dítěte dělí nahoře opisový kruh. V části dolní je opis rozdělen španělským štítkem s jednorožcem ve skoku (rod Zápolských). Při horní hraně štítku zprava i zleva tečka. Vnější kruh z perliček.

• IOANNIS • DG – • RVNGARIE • – • –

Rv.: V perlovém vnitřním kruhu korunovaná en face postava sv. Ladislava ve zbroji s halapartnou v pravé a jablkem v levé ruce. Hlava, nohy a halapartna zasahují do opisu. Mincovní značky umístěny po stranách postavy v poli. Vnější kruh perličkový.

• S • LADISLAVS • – * – • REX • 1527 : – •

21,25/21,07 mm; 3,530 g; 8 h

Inv. č.: N 28 348

Literatura: Pohl 1974, tab. 59, N 13

Poznámka: Mince je na několika místech prohnutá.

Kluž

Frater Georgius (1538–1540), mmz.:

49.

dukát, 1540

Av.: V perlovém vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící korunovaná Madona oděná v řasnatém rouchu s dítětem na pravé ruce. Hlava Madony dělí opis. Dole je opis rozdělen renesančním štítkem, na němž z trojvrší v patě štítku vyrůstá vlk (rod Zápolských). Vnější kruh z perliček.

IOANNES ★ D ★ G – R ★ HVNGARIE ★ –

Rv.: V perlovém vnitřním kruhu korunovaná en face postava sv. Ladislava ve zbroji. V pravé ruce drží halapartnu, v levé královské jablko. Mincovní značky umístěny v poli po stranách postavy. Vnější kruh perličkový.

S ★ LADISLAVS – REX ★ 1540 –

22,24/21,94 mm; 3,573 g; 10 h

Inv. č.: N 28 349

Literatura: Pohl 1974, tab. 58, N 9

FERDINAND I. HABSBURSKÝ (1526–1564)

Kremnica

mz.: **K B**

50.

dukát, 1534

Av.: V perlovém vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící Madona s korunkou na hlavě, v řasnatém rouchu, vlasy volně splývající po ramenou. Dítě na pravé ruce. Po stranách v poli zřetelné okraje polštářů. V horní části je opis rozdělený hlavou Madony, v části dolní španělským štítkem s rakouským břevnem. Štítek sahá v poli až k dolnímu okraji srpku měsíce. Vnější kruh perličkový.

★ FERDINAND ★ D – G ★ R ★ VNGARIE ★ –

Rv.: V perlovém nahoře a dole otevřeném vnitřním kruhu en face postava korunovaného sv. Ladislava ve zbroji. V pravé ruce drží halapartnu, v levé ruce u boku královské jablko. Po stranách postavy jsou umístěny mincovní značky. Vnější kruh z perliček.

S ★ LADISLAVS ★ – ★ REX ★ 1534 ★ –

21,79/22,09 mm; 3,539 g; 8 h

Inv. č.: N 28 350

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 48; Huszár 1979, č. 895

Poznámka: Mince má mírně prohnutý okraj.

51.

dukát, 1544

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale jiný letopočet.

Av.: * FERDINAND * D – G * R * VNGARIE * –

Rv.: S • LADISLAVS • – • REX • 1544 • –

21,70/22,02 mm; 3,522 g; 10 h

Inv. č.: N 28 351

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 48; Huszár 1979, č. 895; Tóth – Ulrich 2007, č. 4

Poznámka: Střížek mince je zprohýbaný, na okraji naříznutý.

52.

dukát, 1552

Av.: V perlovém vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící Madona s korunkou, v řasnatém rouchu, vlasy volně splývající po ramenou. Dítě na pravé ruce. Po stranách v poli zřetelné okraje polštářů. V horní části je opis rozdělený hlavou Madony, v části dolní štítkem renesančního tvaru s rakouským břevnem. Štítek sahá v poli až k dolnímu okraji srpku měsíce. Vnější kruh hladký.

*** FERDINAND * D * – G * R * VNGARIE * –**

Rv.: V perlovém nahoře a dole otevřeném vnitřním kruhu en face postava korunovaného sv. Ladislava ve zbroji. V pravé ruce drží halapartnu, v levé ruce u boku královské jablko. Po stranách postavy v poli umístěny mincovní značky – písmeno B ve značce se dotýká levé nohy sv. Ladislava a současně i vnitřního kruhu. Vnější kruh hladký.

S * LADISLAVS * – * REX * 1552 * –

21,69/21,72 mm; 3,522 g; 9 h

Inv. č.: N 28 352

Literatura: Budaj 2007, č. 230–231; Friedberg 2009, Hungary, č. 48; Huszár 1979, č. 895

53.

dukát, 1554

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale jiný letopočet i postavení písmene B mincovní značky.

Av.: * FERDINAND * D * – G * R * VNGARIE * –

Rv.: S * LADISLAVS * – * REX * 1554 * –

21,85/21,65 mm; 3,552 g; 5 h

Inv. č.: N 28 353

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 48; Huszár 1979, č. 895

54.

dukát, 1556

Av.: V perlovém vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící Madona s korunkou, v řasnatém rouchu, vlasy volně splývající po ramenou. Dítě na pravé ruce. Po stranách v poli zřetelné okraje polštářů. V horní části je opis rozdělený hlavou Madony, v části dolní štítkem renesančního tvaru s rakouským břevnem. Štítek sahá v poli až k dolnímu okraji srpku měsíce. Vnější kruh z perliček.

* FERDINAND * D – * G * R * VNGARIE * –

Rv.: V perlovém nahoře a dole otevřeném vnitřním kruhu en face postava korunovaného sv. Ladislava ve zbroji. V pravé ruce drží halapartnu, v levé ruce u boku královské jablko. Po stranách postavy umístěny v poli mincovní značky. Vnější kruh hladký.

S * LADISLAVS * – * REX * 1556 * –

22,14/22,34 mm; 3,561 g; 8 h

Inv. č.: N 28 354

Literatura: Budaj 2007, č. 235; Friedberg 2009, Hungary, č. 48; Huszár 1979, č. 895

55.

dukát, 1562

Av.: V perlovém vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící Madona s korunkou, v řasnatém rouchu, vlasy volně splývající po ramenou. Dítě na pravé ruce. Po stranách v poli zřetelné okraje polštářů. V horní části je opis rozdělený hlavou Madony, v části dolní štítkem renesančního tvaru s rakouským břevnem. Štítek sahá v poli až k dolnímu okraji srpku měsíce. Druhý svislý dřík písmene M v opisu splývá s boční stěnou štítku s rakouským břevnem. Vnější kruh hladký.

FER · D · G · EL · RO · IM – S · AV · GE · HV · BO · R –

Rv.: V perlovém nahoře a dole otevřeném vnitřním kruhu postava korunovaného sv. Ladislava ve zbroji. V pravé ruce halapartna, v levé ruce u boku královské jablko. Po stranách postavy umístěny v poli mincovní značky. Vnější kruh hladký.

S * LADISLAVS * – * REX * 1562 * –

22,55/22,23 mm; 3,571 g; 10 h

Inv. č.: N 28 355

Literatura: Budaj 2007, č. 245–247; Friedberg 2009, Hungary, č. 48; Huszár 1979, č. 896

Sibiň

mz.: **h**

56.

dukát, 1529

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu na srpku měsíce sedící korunovaná Madona v řasnatém rouchu s dítětem na pravé ruce. Hlava Madony i dítěte zasahuje do opisu. Dole do opisového pruhu zasahuje španělský štítek s orlem nesoucím na hrudi štítek s rakouským břevnem.

• FERDINANDI • – • DG • RVNGAR • – • –

Rv.: Ve vnitřním perlovém kruhu en face postava sv. Ladislav ve zbroji. V pravé ruce drží halapartnu, jejíž horní část s ostřím se nachází podobně jako hlava a nohy panovníka v opisovém pruhu, v pravé ruce drží královské jablko. Značky mincovny jsou umístěny v poli po stranách postavy. Vnější kruh z perliček.

• S • LADISLAVS – * – • REX • 1529 • – • * –

21,74/21,48 mm; 3,545 g; 3 h

Inv. č.: N 28 356

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 49; Huszár 1979, č. 897

Poznámka: Prasklý okraj střížku.

mz.: **H**

57.

dukát, 1555

Av.: V perlovém vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící Madona s dítětem na pravé ruce v řasnatém rouchu. Hlava Madony i dítěte dělí opis nahoře. Dole je opisový pruh rozdělený štítkem s rakouským břevnem.

FERDINAND * D – G * R * VNGARIE * –

Rv.: V perlovém nahoře a dole otevřeném vnitřním kruhu korunovaná en face postava sv. Ladislava ve zbroji. V pravé ruce drží halapartnu zasahující nahoře i dole do opisu, levá ruka drží královské jablko u levého boku. Mincovní značky umístěny v poli po stranách postavy. Vnější kruh ze sekaných perliček.

S * LADISLAVS * – REX * 1555 –

21,51/21,54 mm; 3,486 g; 12 h

Inv. č.: N 28 357

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 49; Huszár 1979, č. 898

Poznámka: Několikrát prohnutý střížek mince.

MAXMILIÁN II. HABSBURSKÝ (1564–1576)

Kremnica

mz.: **K B**

58.

dukát, 1568

Av.: V perlovém vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící Madona s korunkou, v řasnatém rouchu, vlasy volně splývající po ramenou. Dítě na pravé ruce. Po stranách v poli zřetelné okraje polštářů. Hlava Madony přesahuje vnitřní perlový kruh a dělí opis nahoře. Dole je opis rozdělen štítkem s rakouským břevnem. Perlový vnitřní kruh končí u hlavy dítěte. Vnější kruh hladký.

MAX · II · D · G · EL · RO – · I · S · AV · GE · HV · B · R –

Rv.: V perlovém nahoře a dole otevřeném vnitřním kruhu korunovaná en face postava sv. Ladislava ve zbroji. V pravé ruce drží halapartnu, levou rukou drží královské jablko u levého boku. Hlava, nohy a halapartna zasahují do opisu. V poli po stranách postavy umístěny mincovní značky. Vnější kruh hladký.

S * LADISLAVS * – * REX * 1568 * –

22,66/22,64 mm; 3,554 g; 1 h

Inv. č.: N 28 358

Literatura: Budaj 2007, č. 261–266; Friedberg 2009, Hungary, č. 57; Huszár 1979, č. 973

Poznámka: Střížek mírně zvlněný s probitým otvorem, vedle pak ještě jeden pokus o probití (?).

59.

dukát, 1578

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale vnější kruh na av. i rv. z perliček a štítek s rakouským břevnem menší – písmeno O v opisu se ho nedotýká.

Av.: **MAX · II · D · G · EL · RO – · I · S · AV · GE · HV · B · R · –**

Rv.: **S * LADISLAVS * – * REX * 1578 –**

22,43/22,59 mm; 3,545 g; 7 h

Inv. č.: N 28 359

Literatura: Budaj 2007, č. 297; Friedberg 2009, Hungary, č. 57; Huszár 1979, č. 973; Tóth – Ulrich 2007, č. 11

RUDOLF II. HABSBURSKÝ (1576–1608)

Kremnica

mz.: **K B**

60.

dukát, 1579

Av.: V perlovém vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící Madona s korunkou, v řasnatém rouchu, vlasy volně splývající po ramenou. Dítě na pravé ruce. Po

stranách v poli zřetelné okraje polštářů. Hlava Madony přesahuje vnitřní perlový kruh a dělí opis nahoře. Dole je opis rozdělen štítkem s rakouským břevnem. Vnější kruh hladký.

RVDOL · II · D · G · RO – I · S · AV · GE · HV · B · R · –

Rv.: V perlovém nahoře a dole otevřeném vnitřním kruhu korunovaná en face postava sv. Ladislava ve zbroji, v pravé ruce drží halapartnu, levou rukou drží královské jablko u levého boku. Hlava, nohy a halapartna zasahují do opisu. V poli po stranách postavy umístěny mincovní značky. Vnější kruh hladký.

S ★ LADISLAVS ★ – ★ REX ★ 1579 ★ –

22,44/22,49 mm; 3,506 g; 3 h

Inv. č.: N 28 360

Literatura: Budaj 2007, č. 298–299; Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002

61.

dukát, 1580

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale jiný letopočet.

Av.: RVDOL · II · D · G · RO – I · S · AV · GE · HV · B · R · –

***Rv.:* S ★ LADISLAVS ★ – ★ REX ★ 1580 ★ –**

20,49/22,60 mm; 3,549 g; 3 h

Inv. č.: N 28 361

Literatura: Budaj 2007, č. 300; Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002

62.

dukát, 1582

Av.: V perlovém vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící Madona s korunkou, v řasnatém rouchu, vlasy volně splývající po ramenou. Obraz Madony nevyplňuje celé pole. Dítě na pravé ruce. Po stranách v poli zřetelné okraje polštářů. Hlava Madony přesahuje vnitřní perlový kruh a dělí opis nahoře. Lilie její koruny jsou vyšší než u předchozích typů. Dole je opis rozdělen renesančním štítkem s rakouským břevnem. Vnější kruh hladký.

RVDOL · II · D · G · RO – I · S · AV · GE · HV · B · R · –

Rv.: V perlovém nahoře a dole otevřeném vnitřním kruhu korunovaná postava sv. Ladislava en face ve zbroji, v pravé ruce drží halapartnu, v levé ruce drží u levého boku královské jablko. Hlava, nohy a halapartny zasahují do opisu. V poli po stranách postavy umístěny mincovní značky. Vnější kruh hladký.

S ★ LADISLAVS ★ – ★ REX ★ 1582 ★ –

22,73/21,91 mm; 3,530 g; 3 h

Inv. č.: N 28 362

Literatura: Budaj 2007, č. 302; Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002

63.

dukát, 1584

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale jiný letopočet, nepatrné odchylky v kresbě vlasů Madony a rozestavení písmen v opise.

Av.: **RVDOL · II · D · G · RO – I · S · AV · GE · HV · B · R · –**

Rv.: **S ★ LADISLAVS ★ – ★ REX ★ 1584 ★ –**

21,54/21,49 mm; 3,517 g; 3 h

Inv. č.: N 28 363

Literatura: Budaj 2007, č. 307-308; Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002

Poznámka: Mírně prohnutý střížek.

64.

dukát, 1586

Av.: V perlovém vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící Madona s korunkou, v řasnatém rouchu, vlasy volně splývající po ramenou. Obraz Madony nevyplňuje celé pole. Dítě na pravé ruce. Po stranách v poli zřetelné okraje polštářů. Hlava Madony přesahuje vnitřní perlový kruh a dělí opis nahoře. Dole je opis rozdělen renesančním štítkem s rakouským břevnem. Vnější kruh hladký.

RVDOL · II · D · G · RO – I · S · AV · GE · HV · B · R –

Rv.: V perlovém nahoře a dole otevřeném vnitřním kruhu korunovaný sv. Ladislav en face ve zbroji, v pravé ruce drží halapartnu, v levé ruce drží u levého boku královské jablko. Hlava, nohy a halapartna zasahují do opisu. V poli po stranách postavy umístěny mincovní značky. Vnější kruh hladký.

S ★ LADISLAVS ★ – ★ REX ★ 1586 ★ –

22,14/22,42 mm; 3,524 g; 10 h

Inv. č.: N 28 364

Literatura: Budaj 2007, č. 312–313; Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002; Tóth – Ulrich 2007, č. 14

65.

dukát, 1587

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale jiný letopočet a hlava dítěte je celá uzavřena ve vnitřním perlovém kruhu.

Av.: **RVDOL · II · D · G · RO – I · S · AV · GE · HV · B · R · –**

Rv.: **S ★ LADISLAVS ★ – ★ REX ★ 1587 ★ –**

Rozměry: 21,95/22,05 mm; 3,541 g; 4 h

Inv. č.: N 28 365

Literatura: Budaj 2007, č. 314; Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002

66.

dukát, 1587

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu s malou odchylkou v kresbě Madony i sv. Ladislava.

Av.: **RVDOL · II · D · G · RO · I · S · AV · GE · HV · B · R ·**

Rv.: **S · LADISLAVS · REX · 1587 ·**

22,33/22,65 mm; 3,491 g; 4 h

Inv. č.: N 28 366

Literatura: Budaj 2007, č. 314; Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002

67.

dukát, 1587

Av.: Jako číslo předchozí, ale jiný kolek.

RVDOL · II · D · G · RO · I · S · AV · GE · HV · B · R ·

Rv.: Jako číslo předchozí, ale jiný kolek.

S · LADISLAVS · REX · 1587 ·

22,03/22,23 mm; 3,520 g; 10 h

Inv. č.: N 28 367

Literatura: Budaj 2007, č. 314; Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002

68.

dukát, 1588

Av.: V jemném perlovém vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící Madona s korunkou, v řasnatém rouchu, vlasy volně splývající po ramenou. Obraz Madony nevyplňuje celé pole. Dítě na pravé ruce. Po stranách v poli zřetelné okraje polštářů. Hlava Madony přesahuje vnitřní perlový kruh a dělí opis nahoře. Dole je opis rozdělen renesančním štítkem s rakouským břevnem. Vnější kruh hladký.

RVDOL · II · D · G · RO · – I · S · AV · GE · HV · B · R · –

Rv.: V jemném perlovém nahoře a dole otevřeném vnitřním kruhu korunovaný sv. Ladislav en face ve zbroji, v pravé ruce drží halapartnu, v levé ruce drží u levého boku královské jablko. Hlava, nohy a halapartna zasahují do opisu. V poli po stranách postavy umístěny mincovní značky. Vnější kruh hladký.

S * LADISLAVS * – * REX * 1588 * –

22,68/22,26 mm; 3,505 g; 12 h

Inv. č.: N 28 368

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002; Tóth – Ulrich 2007, č. 15

Poznámka: Mince nese stopy narovnávání, zprohýbaný střížek.

69.

dukát, 1588

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu s malou odchylkou v kresbě Madony.

Av.: RVDOL · II · D · G · RO · – I · S · AV · GE · HV · B · R · –

Rv.: S * LADISLAVS * – * REX * 1588 * –

22,82/22,42 mm; 3,480 g; 12 h

Inv. č.: N 28 369

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002; Tóth – Ulrich 2007, č. 15

70.

dukát, 1589

Av.: V jemném perlovém vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící Madona s korunkou, v řasnatém rouchu, vlasy volně splývající po ramenou. Obraz Madony nevyplňuje celé pole. Dítě na pravé ruce. Po stranách v poli zřetelné okraje polštářů, jejich střapce jsou vždy dva na každé straně. Hlava Madony přesahuje vnitřní perlový kruh a dělí opis nahoře, koruna zasahuje až k vnějšímu obvodu. Dole je opis rozdělen renesančním štítkem s rakouským břevnem. Vnější kruh hladký.

RVDOL · II · D · G · RO – · I · S · AV · GE · HV · B · R · –

Rv.: V jemném perlovém nahoře a dole otevřeném vnitřním kruhu korunovaný sv. Ladislav en face ve zbroji, v pravé ruce drží halapartnu, v levé ruce drží u levého boku královské jablko. Hlava, nohy a halapartna zasahují do opisu. V poli po stranách postavy umístěny mincovní značky. Vnější kruh hladký.

S * LADISLAVS * – * REX * 1589 * –

22,25/22,34 mm; 3,512 g; 5 h

Inv. č.: N 28 370

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002; Tóth – Ulrich 2007, č. 16

Poznámka: Mírně prohnutý střížek.

71.

dukát, 1591

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale s letopočtem 1591. Poslední písmeno opisu na av. – R se dotýká hlavy Madony.

Av.: **RVDOL · II · D · G · RO – · I · S · AV · GE · HV · B · R –**

Rv.: **S * LADISLAVS * – * REX * 1591 * –**

22,78/22,47 mm; 3,511 g; 3 h

Inv. č.: N 28 371

Literatura: Budaj 2007, č. 316–317; Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002; Tóth – Ulrich 2007, č. 17

Poznámka: Na rv. mince zřetelné poškození hrany.

72.

dukát, 1592

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, poslední písmeno opisu na av. zasahuje až do kresby tváře Madony.

Av.: RVDOL · II · D · G · RO · — · I · S · AV · GE · HV · B · R · —

Rv.: S * LADISLAVS * — * REX * 1592 * —

22,53/21,94 mm; 3,475 g; 8 h

Inv. č.: N 28 372

Literatura: Budaj 2007, č. 318–319; Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002

73.

dukát, 1596

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, pouze letopočet a zakončení polštářů po stranách je jiné. Zvýrazněné vykreslení čepele halapartny, vnitřní perlový kruh jde od pravého ramene světce dolů k spodní části halapartny, a po přerušení pokračuje od levé nohy pouze k lokti levé ruky sv. Ladislava.

Av.: RVDOL · II · D · G · RO · — · I · S · AV · GE · HV · B · R · —

Rv.: S * LADISLAVS * — * REX * 1596 * —

22,28/22,56 mm; 3,488 g; 11 h

Inv. č.: N 28 373

Literatura: Budaj 2007, č. 331; Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002; Tóth – Ulrich 2007, č. 21

74.

dukát, 1597

Av.: Ikonografie mincovního pole je obdobná jako u předchozího dukátu, ale písmeno R na konci opisu částečně splývá s kresbou korunky Madony.

RVDOL · II · D · G · RO – I · S · AV · GE · HV · B · R –

Rv.: Ikonografie mincovního pole je obdobná jako u předchozího dukátu, ale jiný letopočet a vnitřní kruh jde od lokte pravé ruky k pravé noze, a od levé nohy k lokti levé ruky sv. Ladislava.

S * LADISLAVS * – * REX * 1597 * –

22,40/22,40 mm; 3,489 g; 11 h

Inv. č.: N 28 374

Literatura: Budaj 2007, č. 332–335; Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002

Poznámka: Na av. patrný dvojráz.

75.

dukát, 1602

Av.: Ikonografie mincovního pole je obdobná jako u předchozího dukátu, ale obraz Madony je poněkud pozměněný a širší.

RVDOL · II · D · G · RO – I · S · AV · GE · HV · B · R · –

Rv.: Ikonografie mincovního pole je obdobná jako u předchozího dukátu, ale jiný letopočet a postava sv. Ladislava je poněkud subtilnější. Dvě poloviny vnitřního kruhu mají různý poloměr.

S * LADISLAVS * – * REX * 1602 * –

22,38/22,27 mm; 3,482 g; 7 h

Inv. č.: N 28 375

Literatura: Budaj 2007, č. 346–348; Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002; Tóth – Ulrich 2007, č. 24

76.

dukát, 1606

Av.: V jemném perlovém vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící Madona s korunkou, v řasnatém rouchu a vlasy volně splývajícími po ramenou. Obraz Madony nevyplňuje celé pole. Dítě na pravé ruce se svatozáří kolem hlavy drží v pravé napřážené ruce královské jablko. Po stranách v poli zřetelné okraje polštářů, jejich stěpce jsou vždy dva na každé straně. Hlava Madony přesahuje vnitřní perlový kruh a dělí opis nahoře, koruna zasahuje až k vnějšímu obvodu. Dole je opis rozdělen renesančním štítkem s rakouským břevnem. Vnější kruh hladký.

RVDOL · II · D · G · RO – · I · S · AV · GE · HV · B · R · –

Rv.: V jemném perlovém nahoře a dole otevřeném vnitřním kruhu korunovaný sv. Ladislav en face ve zbroji, v pravé ruce drží halapartnu, v levé ruce drží u levého boku královské jablko. Hlava, nohy a halapartna zasahují do opisu. V poli po stranách postavy umístěny mincovní značky. Vnější kruh hladký.

S * LADISLAVS * – * REX * 1606 * –

22,66/22,76 mm; 3,455 g; 10 h

Inv. č.: N 28 376

Literatura: Budaj 2007, č. 353–354; Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002

77.

dukát, 1608

Ikonografie mincovního pole je obdobná jako u předchozího dukátu, ale jiný letopočet.

Av.: RVDOL · II · D · G · RO · — · I · S · AV · GE · HV · B · R · —

Rv.: S * LADISLAVS * — * REX * 1608 * —

22,93/22,77 mm; 3,465 g; 8 h

Inv. č.: N 28 377

Literatura: Budaj 2007, č. 358–359; Friedberg 2009, Hungary, č. 63; Huszár 1979, č. 1002

MATYÁŠ II. HABSBURSKÝ (1608–1619)

Kremnica

mz.: **K B**

78.

dukát, 1609

Av.: V perlovém nahoře a dole otevřeném kruhu postava stojícího panovníka zprava ve slavnostním rouchu a korunou na hlavě. V pravé ruce drží krátké žezlo, v levé královské jablko. Koruna a nohy panovníka zasahují do opisu. V závěru opisu použita symbolická zkratka **℞** [et cetera]. Vnější kruh ze sekaných perliček.

· MATTHIAS · II · D · — · G · REX · HVN · ℞ · —

Rv.: Na srpku měsíce sedící korunovaná Madona se svatozáří. V pravé ruce žezlo, dítě se svatozáří na levé ruce. Po obou stranách postavy v mincovním poli plaménky (mandorla). Hlava Madony a horní část žezla dělí opis nahoře, v části dolní jej dělí

renesanční štítek s rakouským břevnem. V závěru opisu použita symbolická zkratka **℞** [et cetera]. Vnější kruh ze sekaných perliček.

• DES • IN • REG • BO • – • AR • AVS • ℞ • 1609 • –

22,72/22,52 mm; 3,478 g; 11 h

Inv. č.: N 28 378

Literatura: Budaj 2007, č. 365–370; Friedberg 2009, Hungary, č. 81; Huszár 1979, č. 1081

79.

dukát, 1610

Ikonografie mincovního pole je obdobná jako u předchozího dukátu, ale jiný letopočet a písmo v opise je o něco menší. Obraz Madony je sevřenější a mandorla obklopuje i celý srpek měsíce.

Av.: • MATTHIAS • II • D • – • G • REX • HVN • ℞ • –

Rv.: • DES • IN • REG • BO • – • AR • AVS • ℞ • 1610 • – • –

22,44/22,59 mm; 3,460 g; 3 h

Inv. č.: N 28 379

Literatura: Budaj 2007, č. 371–384; Friedberg 2009, Hungary, č. 81; Huszár 1979, č. 1081; Tóth – Ulrich 2007, č. 27

80.

dukát, 1610

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale varianta v opisu. Pravé chodidlo panovníka zasahující do opisu je menší.

Av.: MATTHIAS • II • D • – • G • REX • HVN ℞ • –

Rv.: • DES • IN • REG • BO • – • AR • AVS • ℞ • 1610 • –

23,14/22,66 mm; 3,462 g; 11 h

Inv. č.: N 28 380

Literatura: Budaj 2007, č. 371–384; Friedberg 2009, Hungary, č. 81; Huszár 1979, č. 1081; Tóth – Ulrich 2007, č. 27

81.

dukát, 1611

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale varianta v opisu a jiný letopočet.

Av.: · MATTHIAS · II · D · – G · REX · HVN · 22 · –

Rv.: · DES · IN · REG · BO · – · AR · AVS · 22 · 1611 · –

22,20/22,20 mm; 3,486 g; 6 h

Inv. č.: N 28 381

Literatura: Budaj 2007, č. 385–391; Friedberg 2009, Hungary, č. 81; Huszár 1979, č. 1081

82.

dukát, 1611

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, pouze nad svatozáří dítěte dva plaménky mandorly.

Av.: · MATTHIAS · II · D · – G · REX · HVN · 22 · –

Rv.: · DES · IN · REG · BO · – · AR · AVS · 22 · 1611 · –

22,75/22,75 mm; 3,473 g; 10 h

Inv. č.: N 28 382

Literatura: Budaj 2007, č. 385–391; Friedberg 2009, Hungary, č. 81; Huszár 1979, č. 1081

83.

dukát, 1611

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale jiná titulatura v opise.

Av.: · MATTHI · II · D · G · – HVN · BO · REX · –

Rv.: · AR · AV · DV · BV · MA · – · MO · CO · TY · 1611 · – · –

22,22/22,39 mm; 3,454 g; 5 h

Inv. č.: N 28 383

Literatura: Budaj 2007, č. 392–396; Friedberg 2009, Hungary, č. 81; Huszár 1979, č. 1082

84.

dukát, 1612

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale jiný letopočet a na rv. končí plaménky mandorly u ramene dítěte, kolem svatozáře již nepokračuje žádný.

Av.: · MATTHI · II · D · G · – HVN · BO · REX · –

Rv.: · AR · AV · DV · BV · MA – MO · CO · TY · 1612 · – · –

22,75/22,51 mm; 3,445 g; 6 h

Inv. č.: N 28 384

Literatura: Budaj 2007, č. 397–404; Friedberg 2009, Hungary, č. 81; Huszár 1979, č. 1082; Tóth – Ulrich 2007, č. 28

85.

dukát, 1612

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu.

Av.: • MATTHI • II • D • G • – HVN • BO • REX • –

Rv.: • AR • AV • DV • BV • MA – MO • CO • TY • 1612 – • –

21,80/22,55 mm; 3,490 g; 8 h

Inv. č.: N 28 385

Literatura: Budaj 2007, č. 397–404; Friedberg 2009, Hungary, č. 81; Huszár 1979, č. 1082; Tóth – Attila 2007, č. 28

86.

dukát, 1612

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, písmeno B ve značce mincovny je posunuto výše než K.

Av.: • MATTHI • II • D • G • – HVN • BO • REX • –

Rv.: • AR • AV • DV • BV • MA – MO • CO • TY • 1612 – • –

22,37/22,22 mm; 3,521 g; 9 h

Inv. č.: N 28 386

Literatura: Budaj 2007, č. 397–404; Friedberg 2009, Hungary, č. 81; Huszár 1979, č. 1082; Tóth – Ulrich 2007, č. 28

87.

dukát, 1613

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale jiný letopočet, písmena mincovní značky jsou o něco menší.

Av.: MATTHI • II • D • G – HVN • BO • REX –

Rv.: · AR · AV · DV · BV · MA – MO · CO · TY · 1613 – · –

22,59/23,03 mm; 3,479 g; 9 h

Inv. č.: N 28 387

Literatura: Budaj 2007, č. 405–409; Friedberg 2009, Hungary, č. 81; Huszár 1979, č. 1082

88.

dukát, 1613

Av.: V perlovém nahoře a dole otevřeném vnitřním kruhu postava panovníka zprava v bohatě zdobeném plášti a korunou na hlavě zasahující do opisu, u pasu dlouhý meč. V pravé ruce žezlo, jehož liliovité zakončení zasahuje do opisu. V levé napřážené ruce královské jablko. Mincovní značky v poli po stranách postavy. Vnější kruh perličkový.

MATT · D · G · R · I · S · A – GE · HV · B · REX – · –

Rv.: V perlovém nahoře i dole otevřeném vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící korunovaná Madona se svatozáří. V pravé ruce žezlo, na levé ruce dítě. Draperie řasnatého roucha splývají dole přes okraje srpku měsíce. Po stranách jsou viditelné okraje polštářů se střapci. V dolní části je opis dělen polceným štítkem s rakouským a uherským znakem. Provedení celé kresby je sevřenější a jemnější než u dukátů předchozích.

AR · AV · DV · BV · MA – MO · CO · TY · 1613 –

22,20/22,75 mm; 3,469 g; 4 h

Inv. č.: N 28 388

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 81; Huszár 1979, č. 1083

89.

dukát, 1614

Av.: V perlovém nahoře a dole otevřeném vnitřním kruhu postava panovníka zprava v bohatě zdobeném plášti a korunou na hlavě zasahující do opisu, u pasu dlouhý meč. V pravé ruce žezlo, jehož liliovité zakončení zasahuje do opisu. V levé napřážené ruce královské jablko. Mincovní značky v poli po stranách postavy. Vnější kruh perličkový.

MATT · D · G · R · I · S · A – GE · HV · B · REX –

Rv.: V perlovém nahoře i dole otevřeném vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící korunovaná Madona se svatozáří. V pravé ruce žezlo, na levé ruce dítě. Draperie řasnatého roucha splývají dole přes okraje srpku měsíce. Po stranách jsou viditelné okraje polštářů se střapci. V dolní části je opis dělen polceným štítkem s rakouským a uherským znakem. Provedení celé kresby je sevřenější a jemnější než u dukátů předchozích.

AR · AV · DV · BV · MA – MO · CO · TY · 1614 –

22,33/22,95 mm; 3,480 g; 5 h

Inv. č.: N 28 389

Literatura: Budaj 2007, č. 410–427; Friedberg 2009, Hungary, č. 81; Huszár 1979, č. 1083

Poznámka: Ražební lesk. Provedení kresby mincovního obrazu již není tak jemné jako u předchozího čísla.

Sedmíhradsko, Štěpán Bocskai (1605–1606), mincovna: (?), dukát, 1606, N 28 402, zvětšeno.

Sedmihradsko

Historické území na severozápadě dnešního Rumunska oddělené od zbytku země horským masivem Karpat bylo v průběhu 11. a 12. století připojeno k Uhrám. Od 12. století se sem stěhovali němečtí kolonisté z oblastí kolem dolního Rýna. Správním centrem Sedmihradska se stalo město Sibiň (Hermannstadt). V souvislosti s rozdělením Uher po bitvě u Moháče (1526) se Sedmihradsko konstitovalo jako samostatné knížectví (1570), ovšem závislé na sousední osmanské říši. Území Sedmihradska tehdy zahrnovalo i některé oblasti východních Uher a na přelomu 16. a 17. století bylo načas spojeno se sousedním Valašskem a Moldavskem. Po oslabení tureckého vlivu se Sedmihradsko dostalo roku 1691 do habsburských držav, ovšem zůstalo zde i nadále jádro odporu uherské šlechty vůči centralizačním snahám Vídně. Od roku 1849 se stalo korunní zemí a bylo odděleno od Uher, ale v roce 1867 bylo opět připojeno zpět. Po první světové válce bylo území Sedmihradska připojeno k Rumunsku.

Mince sedmihradských knížat byly v uničovském nálezu zastoupeny 34 kusy, což představovalo třetí nejpočetnější skupinu ražeb (9,65 %). Dnešní zachovaná část zahrnuje 17 mincí a jsou v ní obsaženy dukáty všech vydavatelů, které se původně v depotu vyskytovaly. Jedná se o mince z doby vlády Jana II. Zikmunda až Gabriela Báthoriho z let 1556–1613.

Problematika sedmihradského mincovnictví úzce souvisí s politickým vývojem středovýchodní Evropy v první polovině 16. století a s mincovním systémem uherským. Bohaté zdroje zlata využívané od středověku k ražbě mincí v okolí měst Velká Baňa nebo Sibiň byly klíčovými jak pro rozvoj uherského mincovnictví, tak i později pro mincovnictví sedmihradské. Území obývané Maďary, Sasy a Sikuly¹⁸⁴ se stalo po zlomové bitvě u Moháče (1526) z hlediska své geografické polohy významným aktérem zasahujícím do dění mezi habsburskou monarchií a osmanskou říší a právě zdejší zlato sehrávalo velmi důležitou roli. O svébytné sedmihradské politice můžeme hovořit nejdříve od roku 1540, kdy se po smrti zvoleného uherského krále Jana Zápolského ujal vlády jeho syn Jan II. Zikmund (1540–1571).¹⁸⁵ S jeho osobou je od roku 1556, kdy byla ukončena jedna etapa války s Ferdinandem Habsburským, spojen také počátek transylvánského mincovnictví. Jan II. Zikmund usiloval po celou dobu své vlády o legitimizaci nároků na uherský trůn a teprve těsně před smrtí uzavřel v roce 1570 dohodu s Ferdinandem Habsburským, potvrzenou v Praze roku 1571, v níž se

¹⁸⁴ Jednalo se o turkotatarské etnikum, které si v rámci Sedmihradska udržovalo určitou míru autonomie vycházející z vlastního jazyka a úkolu střežení hranice. Sedmihradská knížata se počínaje Kryštofem Báthorim (1576–1581) titulovala jako sikulská hrabata.

¹⁸⁵ Před dosažením plnoletosti vládla za Jana II. Zikmunda jako regentka jeho matka Isabella.

zřekl nároků na uherskou korunu a získal titul sedmihradského knížete.¹⁸⁶ Právě střetávání zájmů římskoněmeckých císařů a sedmihradských knížat se výrazně projevovalo v jisté dvojkolejnosti sedmihradského mincovnictví.¹⁸⁷ V širším smyslu můžeme k sedmihradským mincím počítat také ty, které byly vybity jako vládní mince uherských králů v sibiňské či klužské mincovně.¹⁸⁸ V rámci této práce je však do problematiky sedmihradského mincovnictví zahrnuto pouze užší vymezení zaměřené na ražby sedmihradských knížat.

Transylvánské mincovnictví plně převzalo již léty zaběhnutý uherský mincovní systém. Přestože určité problémy pro detailní vyhodnocení působí nedostatek písemných pramenů, lze říci, že skladba typů běžných i obchodních mincí vycházela z uherského vzoru. Základem bylo vybití ochodních mincí, především dukátů a tolarů a to dle parametrů mincí uherských. Důraz na zlatou a kvalitní stříbrnou minci vedl dokonce některá knížata (Štěpán Báthori) k úplnému zastavení ražby drobné mince – denárů. Její obecný nedostatek byl v Sedmihradsku stejně jako v Uhrách suplován přílivem méně kvalitních polských grošů. Drobná mince procházela v průběhu 16. století v Sedmihradsku podobným vývojem jako v jiných částech Evropy. Zatímco na počátku století šlo 100 denárů na dukát, na konci století to bylo již 160 denárů.¹⁸⁹ I proto byla pravidelná roční daň odváděná osmanské říši placena v dukátech. Dle odhadů se pohybovala výše této daně v letech 1543–1576 okolo deseti tisíc zlatých a později dokonce až patnácti tisíc zlatých.¹⁹⁰ Hojnost zlata ale umožňovala sedmihradským knížatům častěji razit i vyšší nominály zlatých mincí, jejichž úloha byla především reprezentační.

Do roku 1556 probíhala ražba mincí se jménem Jana Zápolského a teprve od tohoto data se setkáváme s vlastními mincemi Jana II. Zikmunda, který v titulatuře nadále užíval termínu „uherský král“. Páni z rodu Báthoriů uváděli po roce 1571 v mincovních opisech jen knížecí titul a od Kryštofa Báthoriho nově i označení sikulských hrabat. Ikonografie sedmihradských dukátů plně kopírovala uherský model s obrazem svatého Ladislava a postavou Panny Marie. Teprve od Štěpána Bocskaiho docházelo k uplatňování podoby dukátu s poprsím panovníka na aversu a heraldickým znamením na reversu.¹⁹¹

¹⁸⁶ Huszár 1995, s. 11.

¹⁸⁷ Budaj 2006, s. 201.

¹⁸⁸ V rámci uničovského pokladu by se celkově jednalo o 42 sedmihradských dukátů.

¹⁸⁹ Huszár 1995, s. 13.

¹⁹⁰ Budaj 2006, s. 202.

¹⁹¹ Huszár 1995, s. 12.

Na území Sedmíhradska se největšímu významu těšila mincovna v Sibini (Nagyszeben), která razila od dob Zikmunda Lucemburského. Přiklonění se města na stranu Ferdinanda I. v době sporů o uherský trůn s Janem Zápolským vyústilo k uzavření tamního mincovního provozu a naopak ke zřízení nového v Kluži (1527). Věrnost Sibině Ferdinandovi se projevila i po smrti Jana Zápolského v roce 1540. Mincování ve prospěch Ferdinanda je ve městě doloženo v letech 1551–1556, kdy jeho vojska pobývala v zemi. V letech 1557–1594 jsou však známé zlaté ražby ve prospěch sedmíhradských knížat a z roku 1605 jsou známé samostatné městské ražby s monogramem Alberta Huttera. Po roce 1615 došlo k dlouhodobému přerušení ražby.¹⁹² Sibiňská mincovna vedla letité spory s mincovnou v Kluži (Kolozsvár), která dominovala zejména v období vlády Jana Zápolského (1526–1540). Na základě společné dohody Zikmunda Báthoriho a Rudolfa II. namířené proti Turkům razil v letech 1598–1605 rakouský císař v Kluži své mince. Ražba v tomto městě je doložena k letům 1558–1565 a 1591–1618. Třetí mincovnou, která razila v 16. a 17. století dukáty sedmíhradských knížat, byla Velká Baňa (Nagybánya). Dějiny mincování v tomto městě jsou však na rozdíl od Sibině a Kluže ještě trochu komplikovanější. Velká Baňa se svými zdroji zlata ležela ve východních Uhrách, kde se střetávaly sféry vlivu jak Habsburků, tak sedmíhradských knížat. Zatímco po roce 1540 byla zdejší mincovna v majetku Jana II. Zikmunda, v roce 1551 byla dobyta Ferdinandem I., který zde razil až do roku 1556. V následujících čtyřech letech se mincovna dostala opět pod kontrolu sedmíhradského vládce, ovšem 60. léta 16. století představovala období bojů o vládu nad městem a mincovna nebyla činná. Od roku 1570 byla mincovna v držení Habsburků a císař Rudolf II. ji v letech 1585–1598 přenechal Báthoriům. Poté byla mincovna v dalších deseti letech opět pod vlivem římskoněmeckých králů, přičemž císař Matyáš ji v období let 1608–1613 znovu postoupil sedmíhradským knížatům.¹⁹³

Dukáty sedmíhradských knížat se prostřednictvím dálkového obchodu dostávaly ve větší míře do zahraničí. Tradiční obchodní vazby knížectví vedly do východních Uher (Košice, Bardejov) a dále do Polska. Poté, co se stal Štěpán Báthori polským králem (1576–1586), byly tyto vazby ještě posíleny a dukáty s jeho jménem byly raženy v mincovně ve Velké Bani.¹⁹⁴ Výskyt sedmíhradských dukátů zaznamenáváme před rokem 1620 také v několika depotech na území Čech a Moravy. K bližšímu vyčíslení a vyhodnocení transylvánských mincí v našich

¹⁹² K jejímu obnovení došlo až v roce 1660. Huszár 1995, s. 24.

¹⁹³ Srov. Huszár 1995, s. 22.

¹⁹⁴ Swagrzyk 1973, s. 120–121.

nálezích ovšem postrádáme základní analytická data. Uničovský poklad je z pohledu sedmihradských mincí vyjímavý, jejich procentuální zastoupení je srovnatelné s košickým pokladem, v němž tyto mince v počtu 251 mincí tvoří 8,60 %.¹⁹⁵ Můžeme se domnívat, že sedmihradská složka v nálezích z Uničova souvisela s majoritní částí uherskou a na území českého království se tyto mince dostávaly společně.

JAN II. ZIKMUND a ISABELLA (1540–1559)

Velká Baňa

mz.:

90.

dukát, 1556

Av.: V perlovém nahoře otevřeném vnitřním kruhu na srpku měsíce sedící Madona s korunkou v bohatě zřaseném rouchu, plášť sepnutý sponou. Dítě na pravé ruce. Hlava Madony dělí opis v horní části, v dolní části je opis rozdělen dvěma zkříženými kladivky, značkou mincovny ve Velké Bani. Vnější kruh z jemných perliček, otřelý.

IOHAN + SIGISM + R : VNG + S · F · V + –

Rv.: V perlovém vnitřním kruhu čtvrcený španělský štít. V prvním znova čtvrceném poli znaky: 1. z trojvrší rostoucí vlk (rod Zápolských), 2. uherský patriarší kříž, 3. arpádovská břevna a 4. jednorožec ve skoku (rod Zápolských).¹⁹⁶ V druhém poli štítu rozkřídlená orlice (Polsko), ve třetím korunovaný had požírající oběť (rod Sforza, Milán), ve čtvrtém tři leopardí hlavy (2,1, Dalmácie). Na horní hraně štítu spočívá koruna zasahující do vnitřního perlovce. Vnější kruh perličkový.

YSABE + D : G : REG + VNGA + 1 · 5 · 5 · 6 +

¹⁹⁵ Budaj 2007, s. 21.

¹⁹⁶ Původní rodové znamení rostoucího vlka ze zeleného trojvrší doplňovalo od konce 15. století také samostatné znamení jednorožce ve skoku udělené Štěpánu Zápolskému uherským králem Matyášem Korvínem. Více k vývoji heraldických znamení rodu Zápolských viz Gyulai 2008, s. 125–163.

21,27/21,93 mm; 3,478 g; 1 h

Inv. č.: N 28 390

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 266 – varianta; Huszár 1995, č. 7; Resch 1901, s. 6, č. 3

Poznámka: Mince je místy mírně zprohýbaná, na av. patrný dvojráz

JAN II. ZIKMUND (1559–1571)

Sibiň

mz.:

91.

dukát, 1572

Av.: V perlovém vnitřním kruhu čtvrcený renesanční štít. V prvním, opět čtvrceném, poli znaky: rostoucí vlk (rod Zápolských), uherský patriarší kříž, arpádovská břevna a jednorozec ve skoku (rod Zápolských). Ve druhém poli rozkřídlená orlice (Polsko), ve třetím poli had požírající oběť (rod Sforza, Milán) a ve čtvrtém poli tři leopardí hlavy (2,1, Dalmácie). Na horní hraně štítu spočívá koruna. Po stranách štítu v poli vždy jeden čtyřlístý kvítek. Vnější, téměř nezřetelný kruh z jemného perlovce.

IO * SECV * D * G * ELE * REX * VN * 157Z *

Rv.: V perlovém vnitřním kruhu nahoře otevřeném, na srpku měsíce sedící Madona s korunkou v bohatě řaseném rouchu a plášti sepnutém sponou. Dítě (bez korunky či svatozáře) na pravé ruce. Opis je v horní části rozdělen hlavou Madony a dítěte, v dolní části mincovním znamením – dvěma zkříženými korunovanými meči. Vnější kruh z perlovce.

*** PATRONA * * VNGARIE * –**

21,93/21,90 mm; 3,570 g; 4 h

Inv. č.: N 28 391

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 275; Huszár 1995, č. 43; Resch 1901, s. 17, č. 95

Poznámka: Mince je mírně prohnutá.

ŠTĚPÁN BÁTHORI (1571–1575)

Sibiň

mz.:

92.

dukát, 1574

Av.: V perlovém vnitřním nahoře otevřeném kruhu postava sv. Ladislava ve zbroji s korunou na hlavě. V pravé ruce drží halapartnu, v levé královské jablko. Hlava, nohy a halapartna zasahují do opisu. V poli po stranách světce letopočet 15–74. Vnější kruh perlový, částečně otřelý.

*** MON * TRAN – S – IL * S * B * D * S · –**

Rv.: Ve vnitřním perlovém kruhu nahoře otevřeném, na srpku měsíce sedící korunovaná Madona s dítětem na pravé ruce. Nahoře je opis dělen hlavou Madony a dítěte, dole znamením sibiňské mincovny.

*** PATRONA * * VNGARIE * –**

22,56/22,64 mm; 3,499 g; 1 h

Inv. č.: N 28 392

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 278; Huszár 1995, č. 65, Resch 1901, s. 18, č. 10

93.

dukát, 1575

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale jiný letopočet.

Av.: *** MON * TRAN – S – IL * S * B * D * S –**

Rv.: *** PATRONA · VNGARIE * –**

22,30/22,54 mm; 3,532 g; 5 h

Inv. č.: N 28 393

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 278; Huszár 1995, č. 65, Resch 1901, s. 19, č. 16

KRYŠTOF BÁTHORI (1576–1581)

Sibiň

mz.:

94.

dukát, 1581

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava korunovaného sv. Ladislava ve zbroji. V pravé ruce drží halapartnu, zasahující až k samému vnějšímu kruhu, v levé ruce královské jablko. Hlava a nohy postavy zasahují do opisového kruhu. V poli po stranách světce letopočet 15–81. Vnější kruh hladký.

MON ★ TRAN – S – IL ★ C ★ B · D · S –

Rv.: V perlovém vnitřním kruhu nahoře otevřeném, na srpku měsíce sedící korunovaná Madona s dítětem. Hlava Madony zasahuje nahoře do opisu, ten je dole dělený znakem sibiňské mincovny. Téměř neznatelný vnější kruh je perličkový.

★ PATRONA ★ ★ VNGARIE ★ –

21,85/21,56 mm; 3,425 g; 8 h

Inv. č.: N 28 394

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 284; Huszár 1995, č. 80; Resch 1901, neuvádí.

Poznámka: V místě písmene P na lící straně je zlatý nálitek v délce 4 mm přesahující vnitřní perlový kruh. Mince je mírně zprohýbaná.

ZIKMUND BÁTHORI (1581–1602)

Sibiň

mz.:

95.

dukát, 1582

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava korunovaného sv. Ladislava en face ve zbroji. V pravé ruce drží halapartnu, v levé ruce královské jablko. Hlava, nohy a halapartna zasahují do opisového kruhu. V poli po stranách světce letopočet 15–82. Vnější kruh z perliček.

MON ★ TRAN – IL – SIGI ★ B ★ D ★ S –

Rv.: V perlovém vnitřním kruhu nahoře otevřeném, na srpku měsíce sedící korunovaná Madona s dítětem. Hlava Madony zasahuje nahoře do opisu, ten je také dole dělený znakem sibiňské mincovny. Téměř neznatelný vnější kruh je z jemného perlovce.

★ PATRONA ★ ★ VNGARIE ★ –

22,22/22,62 mm; 3,454 g; 5 h

Inv. č.: N 28 395

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 295; Huszár 1995, č. 105, Resch 1901, s. 23, č. 5

96.

dukát, 1593

Av.: Ikonografie mincovního pole je obdobná jako u předchozího dukátu, ale větší odchylka v kresbě sv. Ladislava. Postava světce je delší, nohy sahají až k samému vnějšímu kruhu. Halapartna vede podél postavy světce, po stranách v poli dělený letopočet 15–93.

† MONE · TRA · – IL – SIGI · B · DS · –

Rv.: Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale obraz Madony s dítětem mnohem širší než u ražeb předešlých. Kresba je jednodušší. V opisu jsou na místo dělicích značek pětিলisté růžice.

PATRONA ✱ ✱ VNGARIE ✱ –

23,07/23,35 mm; 3,525 g; 12 h

Inv. č.: N 28 396

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 295; Huszár 1995, č. 105, Resch 1901, s. 5, č. 122; Tóth – Ulrich 2007, č. 133

97.

dukát, 1594

Av.: Ikonografie mincovního pole je obdobná jako u předchozího dukátu.

· MONE · TRA · – IL – · SIGI · B · DS – · –

Rv.: Ikonografie mincovního pole je obdobná jako u předchozího dukátu, ale místo dělicích značek jsou v opise malé rozetky.

✱ PATRONA ✱ ✱ VNGARIE ✱ –

23,12/22,75 mm; 3,486 g; 10 h

Inv. č.: N 28 397

Literatura: Budaj 2007, č. 1195; Friedberg 2009, Hungary, č. 295; Huszár 1995, č. 105, Resch 1901, s. 37, č. 156

Poznámka: Ve slově VNGARIE je písmeno V raženo přes A, naprosto stejný kolek popisuje v košickém pokladu i Nohejlová 1948, č. 823.

Kluž

mz.:

98.

dukát, 1594

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu postava sv. Ladislava ve zbroji a korunou na hlavě. Kresba je pojata stejně jako u předchozího dukátu. Vnější kruh je z perliček.

• MONE • TRA • – IL – SIGI • B • DS • – – –

Rv.: Ve vnitřním perlovém kruhu Madona s dítětem na pravé ruce. Obraz je rozveden téměř do celé šíře mincovního pole vymezeného vnitřním perličkovým obvodkem. Nahoře je opis rozdělen hlavou Madony a dítěte, dole jej dělí mincovní značka s kluzskou tvrzí. Vnější kruh z perliček.

✻ PATRONA ✻ • VNGARIE • ✻ –

22,99/22,85 mm; 3,510 g; 12 h

Inv. č.: N 28 398

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 295; Huzsár 1995, č. 106, Resch 1901, s. 37, č. 166

Velká Baňa

mz.: / N B

99.

dukát, 1596

Av.: Na srpku měsíce sedící Madona s dítětem na pravé ruce. Dítě je pojato zcela z pravého profilu. Dole v opise je umístěn štítek s třemi vlčími zuby (rod Báthori), který bývá uváděn také jako součást mincovní značky. Vnější kruh z perliček.

SIGISMVND * * BATHORI • * –

Rv.: Ve vnitřním perličkovém kruhu korunovaný sv. Ladislav mírně zprava. V pravé ruce drží halapartnu, v levé s napřaženou paží královské jablko. Po stranách v poli značky mincovny. Vnější kruh z perliček.

S * LADISLAV – S – REX * 1 · 5 · 96 –

22,94/22,91 mm; 3,496 g; 12 h

Inv. č.: N 28 399

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 297; Huszár 1995, č. 112, Resch 1901, s. 42, č. 207

100.

dukát, 1597

Ikografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale oba kruhy (vnitřní i vnější) jsou provazcovité.

Av.: SIGISMVND * * BATHORI · * –

Rv.: S * LADISLAV – S – REX * 1597 –

22,73/22,25 mm; 3,512 g; 12 h

Inv. č.: N 28 400

Literatura: Budaj 2007, č. 1196; Friedberg 2009, Hungary, č. 297; Huszár 1995, č. 112, Resch 1901, s. 43, č. 218

Poznámka: Mince je na okrajích mírně otřelá.

Velká Baňa

mz.: N B

101.

dukát, 1598

Av.: V hladkém vnitřním kruhu korunovaný orel se srdečním štítkem nesoucím bathoriovský znak. Po obvodu vnitřního kruhu řetěz s Řádem zlatého rouna, jehož odznak dole zasahuje do opisu. Nad orlem se vznáší koruna zasahující nahoře do opisu. Vnější kruh provazcovitý.

· SIGIS · D · G · TRA – MOL · WA · T · S · R · I · P · –

Rv.: Ve vnitřním kruhu postava sv. Ladislava. Po stranách mincovní značky. Vnitřní i vnější kruh provazcovitý.

SLADISLAVS * – * – · – · REX · 15 · 98 : – : –

22,60/22,53 mm; 3,520 g; 12 h

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 299; Huszár 1959, č. 113, Resch 1901, s. 45, č. 250

Inv. č.: N 28 401

Poznámka: Střížek je v jednom místě ořezaný.

ŠTĚPÁN BOCSKAI (1605–1606)

(?)

Neznačeno.

102.

dukát, 1606

Av.: Ve vnitřním kruhu z hrubších perliček korunovaná postava sv. Ladislava ve zbroji mírně zprava. V pravé ruce drží halapartnu, v levé královské jablko. V poli po stranách postavy písmena S–L (*Sanctus Ladislaus*). Vnější kruh perličkový.

STEPH · D · G · HVN · – TRAN · P · ET · SI · CV – : –

Rv.: Ve vnitřním kruhu z hrubších perliček na srpku měsíce sedící Madona s dítětem na pravé ruce. Opis je dole dělený štítkem španělského tvaru se lvem ve skoku (bocskaiovský znak). Vnější kruh perličkový.

: PATRONA : HVN – GARI : 1606 : – : –

21,49/21,96 mm; 3,512 g; 12 h

Inv. č.: N 28 402

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 319; Huszár 1995, č. 185; Resch 1901, s. 53, č. 43

GABRIEL BÁTHORI (1608–1613)

Velká Baňa

mz.: N B

103.

dukát, 1609

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu stojící korunovaný sv. Ladislav ve zbroji mírně zprava. Hlava, nohy a halapartna zasahují do opisu. V pravé ruce drží halapartnu, v levé ruce s předpaženým předloktím královské jablko. Vršek halapartny má podobu liliovitého žezla. Po stranách v poli mincovní značky. Vnější kruh z perliček.

• **GABRIEL · D · G · PR – IN · TRAN · ET · SIC – – –**

Rv.: Ve vnitřním perlovém kruhu na srpku měsíce sedící Madona v řasnatém rouchu korunovaná nízkou korunkou. Dítě na pravé ruce. Hlava Madony i dítěte zasahuje do opisového kruhu. Vnější kruh z perliček.

PATRONA · HVNGARIAE · 1609 * –

21,66/21,33 mm; 3,507 g; 1 h

Inv. č.: N 28 403

Literatura: Budaj 2007, č. 1197; Friedberg 2009, Hungary, č. 339; Huszár 1995, č. 243; Resch 1901, s. 62, č. 16

104.

dukát, 1613

Av.: V perlovém vnitřním kruhu prostovlasé poprsí ve zbroji zprava. Vnější kruh z perliček.

GABRIEL · D · G · PRIN · TRANSYL :

Rv.: V perlovém vnitřním kruhu orlice s letkami rozprostřenými v ploše pole nesoucí srdeční štítek s třemi vlčími zuby pod sebou (rod Báthori). Po stranách v poli mincovní značky. Vnější kruh je perličkový.

PAR · REG · HVN · DO · ET · SI · CO · 1613 :

21,35/20,97 mm; 3,477 g; 12 h

Inv. č.: N 28 404

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 332; Huszár 1995, č. 244; Resch 1901, s. 75, č. 191

Poznámka: Mince je velmi dobře zachovalá.

105.

dukát, 1613

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale varianty v opisech na av. i rv.

Av.: **GABRIEL · D · G · PRIN · TRANSYL ·**

Rv.: **PAR · REG · HVN : DO · ET · SI · C : 1613 :**

21,13/21,36 mm; 3,495 g; 1 h

Inv. č.: N 28 405

Literatura: Friedberg 2009, Hungary, č. 332; Huszár 1995, č. 244; Resch 1901, s. 75, č. 194

Poznámka: Mince nese na okrajích stopy ořezání.

Polsko

Vznik Polska jakožto svébytného státu spadá do 10. století, kdy Měšek I. vévoda hnězdenský z rodu Piastovců zahájil sjednocovací proces země spojený s jeho christianizací. V roce 1025 byl korunován polským králem Boleslav Chrabrý a jádro Polska tvořily historické země Velkopolsko, Malopolsko, Mazovsko, Kujavsko a Pomoří. V období raného novověku se po porážce Německého řádu stalo na severu hlavním protivníkem Polska Švédsko. V roce 1569 se Polsko spojilo s Litvou formou personální unie, čímž vznikl mocný a rozlehlý stát na severovýchodě Evropy zvaný *Rzeczpospolita*. Jeho vliv se však v severní a východní Evropě postupně snižoval díky válečným neúspěchům a vnitřní politické krizi. Na konci 18. století bylo Polsko v intencích velmocenské politiky Rakouska, Pruska a Ruska rozděleno mezi tyto státy a *de facto* přestalo existovat. Samostatný polský stát byl obnoven až v důsledku událostí první světové války.

Polské království zastupuje v uničovském depotu jeden dukát vyražený v roce 1592 za vlády Zikmunda III. ze švédské dynastie Vasovců. Dlouhá vláda tohoto panovníka vymezená léty 1587–1632 představuje v polském mincovnictví významnou kapitolu spojenou se značnou produkcí oběživa různých typů a nominálů, která byla ovlivněna řadou negativních prvků polského respektive evropského finančního prostředí, jakými byly vysoká inflace, růst cen, zhoršování kvality drobných mincí a rozmach oběhu falešných mincí. Tato složitá ekonomická situace byla navíc umocňována poměrně rychlou transformací Polska v evropskou raněnovověkou velmoc, což bylo dáno velkými územními zisky na úkor Řádu německých rytířů (Gdaňské Pomoří, Chełminsko, Varmie tvořící tzv. Prusy Královské, dále Kuronsko a Livonsko) a také vytvořením polsko-litevské unie. Tyto změny dokončené v průběhu 16. století přinesly Polsku možnost ovládat dříve cizí trhy a významně profitovat na baltském dálkovém obchodu. Na druhé straně tohoto procesu stála nepřehlednost polského mincovnictví a nutnost vytvoření systému mincovních unií s pruskými i litevskými oblastmi.

Zatímco na počátku Zikmundovy vlády představovala cena dukátu 56 grošů, ke konci jeho vlády to bylo 165 grošů a podobně vysoký nárůst se týkal rovněž tolaru.¹⁹⁷ Kvalitní obchodní mince se tak stávaly objekty spekulantů a nezřídka odplývaly do zahraničí. Produkce mincí probíhala za éry Zikmunda III. s určitými přestávkami v patnácti královských a městských mincovnách, přičemž největšího významu nabyly mincovny v Bydhošti¹⁹⁸ a Krakově, výrazný vliv měla také produkce městské mincovny v Gdaňsku. Dukát pocházející z uničovského pokladu byl vyražen v Malborku na severu země. Zdejší mincovna razila

¹⁹⁷ Swagrzyk 1973, s. 125.

¹⁹⁸ V Bydhošti byl vyražen také slavný Zikmundův stodukát z roku 1621.

především pro území Pruska (Prusy Královské), které bylo v 16. století integrální součástí polského státu.¹⁹⁹ Její činnost byla vymezena léty 1584–1585 a 1591–1601. Z důvodů velkého chaosu a nepřehlednosti polského mincovního systému byly v roce 1601 na základě usnesení sejmu všechny královské mincovny s výjimkou krakovské uzavřeny.²⁰⁰ Ve výsledku to ale velké ozdravení poměrů nepřineslo a po sedmi letech se znovu otevřely například brány královské mincovny v Bydhošti.

Zlaté ražby měly v polském mincovním systému své místo již od dob panování Vladislava Lokietka v první třetině 14. století, který nechal jako první razit polské dukáty s obrazem sv. Stanislava. Ovšem poté plnily úlohu polských obchodních mincí po více než jedno století dukáty uherské. Kontinuitní ražba polských zlatých mincí započala až ve druhé čtvrtině 16. století. Tehdy přistoupil král Zikmund I. v souvislosti s měnovou reformou k započítí ražby těžkých stříbrných mincí (*złote*) i k zaražení dukátů (*czerwone złote*).²⁰¹ Za vlády Zikmunda III. Vasy činila jakost dukátu 23 a ½ karátu (979/1000) o hmotnosti 3,571 g.²⁰² Vývarné podání polských královských dukátů pracovalo v 16. a na počátku 17. století s tradičním motivem poprsí krále na aversu mince a erbovním znamením země na reversu. Přestože byl za Zikmunda III. polsko-litevský erb obohacen navíc o znak švédsko-gotlandský,²⁰³ vyskytuje se na uničovském dukátu pouze znak polsko-litevský, který doplňuje srdeční štítek s vasovským rodovým znamením.

Polské mince pronikaly na přelomu 16. a 17. století do střední Evropy (především do Uher a dále Moravy, Slezska, Čech a rakouských zemí) v poměrně velké míře a to zejména jako podpora pasivní obchodní bilance s tímto regionem.²⁰⁴ Navíc příliv drobné polské mince, zejména půlgrošů, které jsou nejpočetnější skupinou ve zdejších nálezích, nahrazoval nedostatek běžných mincí. Polské území díky toku Visly ideálně zprostředkovávalo obchodní vazby mezi Skandinávií a bohatými hanzovními městy na severu Evropy na straně jedné a střeoevropským regionem na straně druhé. Tímto způsobem proudilo zboží v podobě vína, sukna, kovů (zlata, stříbra, mědi, železa) na sever Evropy a prostřednictvím hanzovních měst dále do západní Evropy a naopak do Pobaltí západoevropské lodě přivážely zlato a stříbro

¹⁹⁹ Podobně razila například mincovna ve Vilně pro území Litvy. Hunka 1997, s. 17.

²⁰⁰ Swagrzyk 1973, s. 124.

²⁰¹ Hunka 1997, s. 16.

²⁰² Srov. Swagrzyk 1973, s. 125; Hunka 1997, s. 40.

²⁰³ Erbovní znamení Švédska představovaly na modrém poli tři koruny (2,1), znamením Gotlandu byl lev ve skoku.

²⁰⁴ Mikołajczyk 1986, s. 563–564.

v podobě obchodních mincí, luxusní zboží a další suroviny.²⁰⁵ Stinnou stránkou obchodu však bylo vyvážení kvalitních stříbrných tolarů z Uher z důvodů vyšší ceny stříbra v Polsku a zaplavení uherského prostoru méně kvalitní drobnou mincí z Polska, kterou však nebylo možné pro nedostatek jiných platidel stáhnout z oběhu.²⁰⁶ S polskými královskými (potažmo i gdaňskými) dukáty se v nálezech na našem území setkáváme ve větší míře ve druhém deceniu 17. století.²⁰⁷ I tak se však jedná o ojedinělé ražby v rámci větších pokladů a z tohoto důvodu je třeba nahlížet na polský dukát z Uničova jako na velmi zajímavý.

ZIKMUND III. VASA (1587–1632)

Malbork

Jan Firlej (1590–1609), mmz.:

Gracjan Gonzalo (1584, 1585, 1591–1601) mincíř, zn.:

Kaspar Goebel (1591–1601) mincíř, zn.:

107.

dukát, 1592

Av.: Ve vnitřním kruhu z hrubého perlovce poprsí panovníka zprava s vousem, korunou na hlavě a límcem kolem krku. V dolní části je opis dělen mincmistrovskou značkou Jana Firleje.

· SIGISMVN · III · D : G REX · POL · M · D · L · –

Rv.: Ve vnitřním perlovcovém kruhu renesanční čtvrcený štít se zdobeným okrajem a srdečním štítkem nesoucím snop (rod Vasa). V prvním a čtvrtém poli štítu rozkřídlená orlice (znak Polska), v druhém a třetím poli jezdec v brnění se štítem a mečem (znak Litvy). Nad horní hranou štítu spočívá koruna zasahující do opisu, který je dělen také mincířskými značkami. Vnější kruh provazcovitý.

· · MONE · NO · AVR · REGNI · POLONI · 9Z · · –

²⁰⁵ Hunka 1997, s. 43; Mikołajczyk 1986, s. 563.

²⁰⁶ Hunka 1997, s. 45. Budaj 2007, s. 25.

²⁰⁷ Mikołajczyk 1993, s. 216

21,81/21,59 mm; 3,512 g; 3 h

Inv. č.: N 28 434

Literatura: Friedberg 2009, Poland, č. 82; Hunka 1997, č. 107

Poznámka: Mince je lehce prohnutá.

Gdaňsk

Město Gdaňsk ležící na pobřeží Baltského moře bylo nejpozději v 6. století osídleno Slovy. Od konce 10. století se stalo centrem Pomoří a později významným hanzovním městem. V roce 1310 připadl Gdaňsk Řádu německých rytířů a po jeho porážce v polovině 15. století polským králům. Gdaňsk byl výrazným centrem baltského obchodu a jedním z nejbohatších polských měst. V rámci druhého dělení Polska roku 1793 se město dostalo pod svrchovanost Pruska, v níž s krátkou přestávkou na počátku 19. století setrvalo až do konce první světové války. Vzhledem k převládajícímu německému obyvatelstvu dostal Gdaňsk po skončení války zvláštní politický statut svobodného města pod patronací Společnosti národů. Po druhé světové válce byli Němci z města odsunuti a dnes je součástí Polské republiky.

S polským královským dukátem jsou v rámci uničovského pokladu spojeny i ražby pocházející z města Gdaňsk z let 1584, 1610 a 1611. Zatímco první dukát spadá do období vlády krále Štěpána Báthoriho, zbylé dva dukáty zahrnují dobu Zikmunda III. Vasy (1587–1632). Na tyto zlaté ražby lze nahlížet stejnou optikou, jaká byla naznačena v předchozí kapitole v případě polských mincovních poměrů přelomu 16. a 17. století.

Počátky gdaňského mincovnictví spadají do 13. století, kdy místní knížata razila vlastní mince obíhající pak dále na území Pomoří. Ovšem velký rozkvět nejenom mincovnictví, ale především obchodu je spojen až s ovládnutím pobaltského prostoru Řádem německých rytířů. Řádové mincovny byly v průběhu 14. století činné v Malborku, Toruni a Elblągu a na přelomu 14. a 15. století došlo také k založení řádové mincovny v Gdaňsku. Za tímto rozhodnutím stál nárůst obchodních transakcí spojený s využíváním přístavu. V Gdaňsku měla silné zastoupení anglická obchodní komunita a stovky obchodních lodí kotvících nedaleko města platily velké sumy peněz do řádové pokladny. S tím souvisel i poměrně značný přísun anglických noblů – zlaté obchodní mince, která však nebyla svými parametry

ideálně vhodná pro další obchodní transakce na kontinentě, kde úlohu hlavní obchodní mince zaujímal dukát. Ten ve své uherské podobě pronikal ve velkém množství i do Pomoří, a proto se jako vhodné východisko jevílo využít anglických noblů jako suroviny pro výrobu prvních gdaňských dukátů o váze a jakosti dukátu uherského.²⁰⁸ Anglické zlaté *nobly*, *rosenobly* či *angely* se ale prostřednictvím hanzovního obchodu dostávaly do pobaltí ve velké míře i v 15. a 16. století, známé jsou jejich kontramarky právě z měst Gdaňsk nebo Riga.²⁰⁹

Když v roce 1454 město Gdaňsk vzhledem k politické situaci zpřetrhalo vazby s německým řádem a přešlo pod vliv polské koruny, získalo tím značnou autonomii spočívající také v právu razit vlastní mince. Tím bylo započato dlouhé, tři století trvající období městského mincování, které patřilo v rámci polského království ke stěžejním. Zlaté dukáty ražené od vlády Zikmunda I. Starého (1506–1548) nesly na líci vždy obraz panovníka a na rubu znak města Gdaňsk. Jejich jakost i váha inspirovaná uherským vzorem vycházela z nařízení platných pro ostatní polské dukáty.²¹⁰ Gdaňská mincovna sdílela osudy podobné ostatním polským mincovnám. Vedle dukátů se zde razily i mince stříbrné a určitý problém představovala konkurence dalších nepříliš vzdálených mincoven (Malbork, Elbląg). V roce 1601 byla spolu s dalšími zdejší mincovna uzavřena a k obnově provozu došlo až v roce 1608. Od roku 1589 byl mincmistrem Filip Klüwer, pocházející ze zámožné kupecké rodiny, který byl po obnovení činnosti mincovny vystřídán svým synem Danielem.²¹¹

Gdaňské dukáty nebyly vybíjeny ve velkém množství. Omezené zdroje pagamentu vedly i k několikaletým přestávkám v jejich ražbě. Proto lze pohlížet na dukáty města Gdaňsk zastoupené v uničovském depotu jako na vzácné mince z časů kvetoucího baltského obchodu.

ZIKMUND III. VASA (1587–1632)

Gdaňsk

Daniel Klüwer (1609–1614), mmz.:

²⁰⁸ Gumowski 1990, s. 17.

²⁰⁹ Thompson 1945–1948, s. 190.

²¹⁰ Gumowski 1990, s. 29 a 71.

²¹¹ Gumowski 1990, s. 98.

108.

dukát, 1611

Av.: Ve vnitřním dole neúplném perlovém kruhu korunované poprsí panovníka zprava, u krku široký, nabíraný límec. Koruna zasahuje do opisového pruhu. Vnější kruh z perlovce.

SIGIS · 3 · D · G · REX · POL · M · D · L · R · PR · –

Rv.: Ve vnitřním perlovcovém kruhu dva k sobě otočení dvouocasí lvi ve skoku v roli štítonošů. Uprostřed mezi nimi barokní kartuše a na ní pod sebou koruna a dva kříže řeckého tvaru (znak města). Z vrcholu kartuše vyrůstá rostlina s květem a listy. Vnější kruh z perlovce.

MONE · AVREA · CIVI · GEDANENSIS · 1611 🐦

23,37/23,41 mm; 3,489 g; 1 h

Inv. č.: N 28 504

Literatura: Budaj 2007, č. 1585; Friedberg 2009, Poland, č. 10; Gumowski 1990, č. 1349

Prusko

Počátky pruského knížectví jsou spojeny s historickým vývojem území Řádu německých rytířů na severovýchodě Evropy. Na základě míru v Toruni roku 1466 bylo někdejší řádové území rozděleno na Prusy Královské, které se staly součástí polského království a Prusy Křižácké, jež zůstaly v majetku Řádu. Centrem Prus Křižáckých se stalo město Královec (Königsberg). V roce 1510 byl velmistrem Řádu německých rytířů zvolen Albrecht Braniborský z významného německého rodu Hohenzollernů, kterému se však nedařilo mírnit napjaté vztahy se sousedním Polskem. V roce 1525 přistoupil velmistr Albrecht k nečekanému kroku, když přijal luterskou reformaci a území Prus Křižáckých sekularizoval. V čele země zůstal jako vévoda a složením lenního holdu polskému králi uznal svrchovanost Polska. Nově vzniklý státní útvar označovaný jako Prusy Knížecí byl od roku 1618 spojen pod vládou Hohenzollernů s Braniborskem. V roce 1657 se podařilo kurfiřtu Fridrichu Vilémovi získat nezávislost pruského území na Polsku a v roce 1701 dosáhl jeho syn Fridrich se svolením polského krále a římskoněmeckého císaře na hodnost pruského krále. Centrum království bylo později přeneseno z Královce do Berlína a do konce 18. století získalo Prusko řadu dalších území, především na úkor Polska. V roce 1871 se

Prusko stalo centrem a nejsilnějším státem sjednoceného Německa a prušští králové se stali dědičnými německými císaři.

Do kategorie pobaltských ražeb, které byly v uničovském pokladu zastoupeny dukáty raženými v Malborku, Gdaňsku nebo Lübecku, lze zahrnout i jediný dukát pocházející z mincovny v Královci (Königsberg). Jedná se o minci vyraženou v roce 1588 za mincmistra Paula Guldena. Jejím vydavatelem byl kníže Georg Friedrich (1539–1603), příslušník francké větve významného německého rodu Hohenzollernů.

Georg Friedrich byl synem Georga Zbožného markraběte braniborsko-ansbašského a knížete krnovského, po jehož smrti (1543) zdědil již v útlém dětství vládu. Krnovské knížectví se stalo pro Hohenzollerny důležitým opěrným bodem jejich vlády ve Slezsku, kterou charakterizovalo prosazování německé reformace a potlačování zájmů českých stavů. Když se v roce 1577 ujal Georg Friedrich, co by plnoletý, vlády na svých panstvích, prosazoval také aktivní mincovní politiku. V případě Krnova povolal norimberského mincmistra Štěpána Kemleina a začal s ražbou obchodní i drobné mince.²¹² Vzhledem k nepříznivé rodové situaci způsobené nedostatkem mužských nástupců na Hohenzollernských panstvích, soustředil Georg Friedrich ve svých rukách ve druhé polovině 16. století značnou moc. Po roce 1553 se stal hlavou také braniborsko-kulmbašského markrabství a v roce 1577 převzal jakožto regent vládu v pruském knížectví.

Měnové poměry ve východním Pobaltí byly již od středověku určovány vzájemnými vztahy a sférami vlivu Polska a Řádu německých rytířů. Když v roce 1525 velmistr Albrecht Braniborský sekularizoval řádové území, musel o tři roky později přistoupit v Marienburgu na dohodu s polským králem, která jej zavazovala vydávat mince v hmotnosti a ryzosti shodné s mincemi polskými, což nebylo pro nově ustavené pruské knížectví vždy výhodné a jednoznačně je připoutávalo k polskému měnovému systému.²¹³ Po Albrechtově smrti se ujal vlády v knížectví jeho syn Albrecht Friedrich (1568–1577), který nebyl duševně zcela zdrav a po devíti letech vlády odstoupil ve prospěch Georga Friedricha. I přesto se však v nevýrazné éře Albrechta Friedricha podařilo modernizovat mincovnu postavením vodou poháněného

²¹² Více ke krnovskému mincovnictví za vlády Hohenzollernů uvádí např. Blucha 1987, s. 13–16.

²¹³ Meinhardt 1959, s. 11.

razícího stroje, který ve výsledku pracoval efektivněji a levněji než zaměstnanci v mincovně. Velkou zásluhu na tom měl mincmistr Hans Goebel.²¹⁴

Nástup Georga Friedricha v pozici administrátora pruského knížectví znamenal podobně jako v jiných regionech, kde vládl, oživení mincovní činnosti. Důležitým předpokladem pro chod pruského mincovnictví se ukázalo angažování Paula Guldena do pozice královeckého mincmistra v roce 1585. Gulden byl ve službách pruského knížete od roku 1579 a velmi pravděpodobně spolupracoval s Goeblem na výrobě mincovního stroje. V roce 1583 působil v Kodaňské mincovně, kde rovněž pomáhal se stavbou podobného zařízení a dohlížel na výrobu mincí. Po návratu zpět do Královce zastával od roku 1585 post varďajna a mincmistra zároveň, čímž získal značnou moc nad výrobou a kontrolou mincí.²¹⁵

Jistým problémem, který musela mincovna v Královci řešit, bylo obstarávání dostatečného množství drahého kovu pro výrobu jak stříbrných tak zlatých mincí. Původní Guldenovy záměry dovážet například stříbro ze Saska se ukázaly jako nemožné, a proto byly hlavní zdroje drahého kovu hledány v mincovním pagamentu. Přetavení cizích či neplatných mincí často různé kvality však nebylo ve výsledku ekonomicky příliš rentabilní, neboť výrobní náklady jedné mince mnohdy převyšovaly její hodnotu. Řešením se proto stalo snižování obsahu stříbra v drobných mincích, přičemž tímto vytvořený zisk pokrýval nerentabilní výrobu mince hrubé, zejména zlaté. Dukáty byly v Prusku raženy dle vzoru dukátů uherských. Jejich ryzost byla stanovena na 23 karátů a šest grénů (979/1000),²¹⁶ celková hmotnost na 3,485 g a hmotnost čistého zlata na 3,413 g. S tichým souhlasem Georga Friedricha však Gulden ve výrobě dukátů provedl drobné změny. Zatímco jich bylo běžně raženo 56 kusů z krakovské marky, v Královci bylo raženo 56 a půl kusu.²¹⁷ Tím došlo ke snížení hodnoty dukátu zhruba o 1 % a tento základ byl nadále zachováván i v 17. století dlouho po Guldenově smrti v roce 1593.²¹⁸

Pruské dukáty Georga Friedricha byly vzhledem k nedostatku drahého kovu raženy jen příležitostně a to v obdobích let 1587–1591 a 1594–1597. Jejich ikonografické motivy

²¹⁴ Tento muž ve službách pruských knížat spolu se svým bratrem Kasparem založil podnik na konstrukci mechanických razících strojů.

²¹⁵ Meinhardt 1959, s. 16–17.

²¹⁶ Dle údajů J. Kopického byla ryzost dukátů jen 978/1000. Srov. Kopickí 2005, s. 21.

²¹⁷ Hodnota krakovské marky činila dle přepočtu na současný metrický systém 198,90 g. Je však důležité mít na paměti, že dnešní uváděné hodnoty jsou spíše orientační. Srov. Vorel 2009, s. 43 a 66.

²¹⁸ Günther Meinhardt ve své práci uvádí na základě rozboru Guldenových vyúčtování počty jednotlivých zlatých nominálů, které byly v letech 1587–1591 přetaveny a zmincovány na pruské dukáty. Nejpočetnější zastoupení připadalo na rosenobly (51 564 ks), dále na „Jindřichovy nobly“ (10 234 ks) a konečně na nizozemské zlaté ražby (6 200 ks). Viz Meinhardt 1959, s. 31.

vycházely z tradiční kombinace postavy panovníka ve zbroji znázorněné na líci a znaku pruského knížectví na rubu. V prvních dvou letech byla produkce dukátů nejpočetnější. V roce 1588, kdy byl ražen i dukát zastoupený v uničovském pokladu, jich mělo být vyraženo 56 633. Naproti tomu v roce 1591 bylo vybito jen necelých tři a půl tisíce kusů.²¹⁹ Z těchto důvodů nepatří pruské dukáty ražené v Královci k častým zástupcům v raněnovověkých mincovních depotech.

GEORG FRIEDRICH (1577–1603)

Královec

Paul Gulden (1585–1593), mmz.:

109.

dukát, 1588

Av.: Ve vnitřním dvojitém kruhu (z hrubých perliček a hladkém) postava panovníka zprava ve zbroji s knížecí čapkou na hlavě. Pravá ruka v bok, levá ruka přidržuje u levého boku meč. Hlava a nohy zasahují do opisu. Vnější kruh z perliček, otřelý.

GEORG · FRID : D : G – M – BR : DVX · PRVSS : –

Rv.: Ve vnitřním dvojitém kruhu z hrubých a jemných perliček rozkřídlená orlice s perizoniem, na prsou nesoucí písmeno S převýšené korunou (Pruské vévodství). Vnější kruh hladký.

MONE : NOVA : AVREA · DVCA : PRVSS · J588

22,34/22,35 mm; 3,472 g; 1 h

Inv. č.: N 28 432

Literatura: Friedberg 2009, Germany, č. 315; Kopicki 2005, č. 116; Schrötter 1929, s. 82, č. 1251

²¹⁹ Srov. Kopicki 2005, s. 21–22.

Lübeck

Původní slovanské hradiště dostalo kolem poloviny 12. století podobu města, které v roce 1188 obdrželo městská práva. V roce 1226 se Lübeck stal svobodným říšským městem a od roku 1241 členem hanzovního spolku, v němž měl od konce 13. století vůdčí postavení. Rozkvět obchodu ve 14. a 15. století městu umožňovala výhodná geografická poloha nedaleko pobřeží Baltského moře. Lübecký přístav se stal pro mnohé obchodní lodě ze západní Evropy výchozím bodem baltského obchodu. Pokles významu hanzovního obchodu v 16. a 17. století způsobil i úpadek tohoto města. Od roku 1815 byl Lübeck jako nezávislé říšské město členem Německého spolku a později sjednoceného Německa. Dnes je součástí spolkové republiky Šlesvicko-Holštýnsko.

Ražby severoněmeckého hanzovního města Lübeck byly v uničovském pokladu zastoupeny dvěma kusy z let 1603 a 1613. Dnešní podoba nálezu však zahrnuje jen mladší ražbu a opět tím dokumentuje snahu po spravedlivém dělení nálezu mezi majitele pozemku a nálezce.

Mincovníctví bohatého města prosperujícího z baltského námořního obchodu má své kořeny ve druhé polovině 12. století. Ražba drobné stříbrné mince byla ve 14. století doplněna, po rozšíření mincovního privilegia (1339), o ražbu mince zlaté. Stalo se tak z rozhodnutí císaře Ludvíka IV. Bavora (1282–1347) a první mince na bázi florentského zlatého byly vybíjeny od roku 1341. Lübeck se tak stal spolu s Frankfurtem prvním městem Říše, které razilo zlatou minci.²²⁰ Produkce kvalitních florénů, uznávaných v mezinárodním obchodu, byla důležitým prvkem pro další rozvoj města. Do roku 1370 jich bylo vyraženo na 700 tisíc a zlato bylo lübeckými nakupováno především na mezinárodním trhu v Brugách.²²¹ Na počátku 15. století započala za mincmistra Petra Hueka další etapa ve výrobě městské zlaté mince. Původní podoba florénu s lilií na lící straně a postavou sv. Jana Křtitele na straně rubní byla nahrazena mincí s postavou zmíněného světce na obou stranách. Ve srovnání se svou předchůdkyní si udržela vysokou ryzost (979/1000) a podobnou hmotnost (3,65 g).²²² Tento tzv. lübecký zlatý stál v opozici vůči v říši rozšířeným zlatým rýnským, jejichž hodnota byla v první polovině 15. století snížením obsahu drahého kovu devalvována.²²³

Lübecké mincovnictví formovaly v první polovině 16. století problémy společné i mnoha jiným evropským oblastem. Tím základním se stalo hledání těžké stříbrné mince,

²²⁰ Dummler 2012, s. 16.

²²¹ Brinkmann – Stephan-Maaser 2010, s. 60.

²²² Dummler 2012, s. 24, 26.

²²³ Od poloviny 30. let 15. století se například města Hamburg a Lüneburg dohodla na společné ražbě zlaté mince, která byla na rozdíl od Lübecku založena na rýnském zlatém.

kteřá by se vyrovnala svou hodnotou minci zlaté a mohla by podpořit vzrůstající míru obchodních transakcí. Po řadě pokusů (marka, guldiner) se ideálním řešením stalo vyražení tolaru, který se za císaře Maxmiliána II. stal hlavním stříbrným nominálem v Říši. Snahy o srovnání hodnoty stříbrné hrubé mince se zlatou vedly v první polovině 16. století městskou radu i v oblasti vybíjení zlatých mincí k hledání nových forem. Známé jsou například zlaté odražky lübecké marky o váze 24,96 g. Avšak podobně jako v případě mince stříbrné došlo později k dohodě vybijet jako hlavní zlatý nominál dukát o váze 3,47 g a ryzosti 986/1000.²²⁴

Dukáty ražené od roku 1574 se staly pevnou součástí lübeckého mincovnictví až do roku 1801. Obraz, který nesly, představoval na líci dvouhlavého rozkřídleného orla nesoucího městský znak a na rubu standardní zobrazení postavy panovníka ve zbroji s královskými insigniemi v rukou. Vedle specifických značek mincmistrů nesly tyto ražby často zvláštní znamení jednotlivých purkmistrů coby představitelů města.

Lübecké dukáty můžeme v kontextu uničovského nálezů zařadit spolu s gdaňskými, polskými nebo pruskými mincemi do skupiny ražeb určených především pro severoevropský hanzovní trh. Jejich přítomnost máme v českých a moravských nálezích z let 1519–1648 doloženou sporadicky jen ve větších depotech (Praha, Plzeň), a proto lze dukáty města Lübecku považovat za velmi zajímavé a vzácné ražby.

Lübeck

Statius Wessel (1603–1614), mmz.:

110.

dukát, 1613

Av.: Ve vnitřním hladkém a neúplném kruhu orel s děleným srdečním štítkem renesančního tvaru (město Lübeck). Vnější kruh hladký, původně z perliček. V opisu je nad hlavami orla koruna a dole pod nohama letopočet 16–13, který rozděluje značka v podobě hradební věže (znamení purkmistra Alexandra Lüneburga).

CIVITATIS 16 – 13 IMPERIALIS ★ –

Rv.: Ve vnitřním hladkém a neúplném kruhu postava panovníka ve zbroji zprava s korunou na hlavě. V pravé ruce pozdvihuje žezlo, v levé ruce královské jablko. U

²²⁴ Dummler 2012, s. 44.

pasu má zavěšený meč. Hlava, nohy a žezlo zasahují do opisového pruhu. Vnější kruh otřelý, původně z perliček.

✠ MONE · NO ★ – A – VREA · LVBEC – · –

21,54/21,39 mm; 3,474 g; 5 h

Inv. č.: N 28 508

Literatura: Nicol 1998, s. 534

Falc-Simmern

Město Simmern je v písemných pramenech poprvé připomínáno v roce 1072. Nacházelo se na důležité cestě spojující města Trevír a Bingen. Ve 14. století se Simmern stal lénem trevírských arcibiskupů a v roce 1330 obdržel městská práva od císaře Ludvíka IV. Bavora. Počátkem 15. století přešlo město jako odúmrť spolu s nevelkým okolím do majetku německého krále a císaře Ruprechta III. Wittelsbacha (1400–1410). Po jeho smrti se rodová linie Wittelsbachů vládnoucí ve falckém kurfiřtství rozštěpila na čtyři větve a území Falc-Simmern se dostalo spolu s oblastí Zweibrücken do rukou syna Štěpána. Rezidenční město Simmern s drobným územím zůstalo v držení této rodové větve Wittelsbachů až do roku 1685 a sdílelo osudy provázané s územím Rýnské (kurfiřtské) Falce, jejíž význam značně upadl v důsledku neúspěšné politiky kurfiřta Fridricha V., který na krátký čas získal českou královskou korunu (1619–1620). Dnes je město Simmern součástí německé spolkové země Porýní-Falc.

Jedinou a dodnes zachovanou mincí je v uničovském pokladu zastoupeno malé říšské knížectví Falc-Simmern. Jde o dukát knížete Richarda vyražený v roce 1577 za mincmistra Jakoba Merze. Počátky mincovnictví falc-simmernských knížat spadají do 20. let 15. století, kdy falckrabě Štěpán (1410–1453), syn římskoněmeckého krále Ruprechta III., obdržel od svého bratara Ludvíka III., tehdy falckého kurfiřta, svolení razit na svém území mince označené literou S. Tato skutečnost byla v roce 1431 potvrzena v listině krále Zikmunda Lucemburského, v níž se uvádí ražba stříbrné i zlaté mince.²²⁵

Simmernské mincovnictví bylo z hlediska své kvality a nominálové skladby ovlivněno peněžním systémem okolních porýnských kurfiřtů (Falc, Mohuč, Kolín, Trevír), kteří se již

²²⁵ Felke 1981, s. 5.

koncem 14. století spojili do tzv. rýnského mincovního spolku. Ten po další staletí určoval podstatné zásady v mincovní oblasti, přičemž základním nominálem se stal rýnský zlatý.²²⁶ Produkce zlatých mincí falckraběte Štěpána byla započata ve 30. letech 15. století a to v mincovnách v Simmern a Wachenheimu. Zde se razily goldguldeny, jejichž jakost (19 karátů) měla být srovnatelná se zlatými mincemi porýnských kurfiřtů.

Patrně nejvýznamnějším mincovním pánem předbělohorského období se stal kníže Richard (1569–1598). Nástupem svého bratra Fridricha na uprázdněný falcký kurfiřtský stolec (1559)²²⁷ a v důsledku smrti bratra Jiřího (1569) se tento muž, původně rodinnou politikou určený pro duchovní dráhu, stal falc-simmernským knížetem.²²⁸ Richardova mincovní politika byla velmi ambiciózní a kopírovala jeho neméně ambiciózní politické cíle. Díky dlouhému věku, kterým byl obdařen, přežil několik nástupců svého bratra Fridricha na falckém kurfiřtském postu a jakožto nejstarší muž v rodě soupeřil zejména se svým synovcem Janem Kazimírem (1583–1592) o vládu nad kurfiřtstvím. Richardovy nároky na kurfiřtský titul byly heidelberským dvorem často umlčovány úhradami jeho velkých dluhů.²²⁹

Ze stříbrných nominálů byly vybijeny feniky, dvoukrejcarey (též půlbatzeny), trojkrejcarey, stříbrné klipy o váze třetiny tolaru, z roku 1572 je známa tolarová ražba. Na rozdíl od svého předchůdce přistoupil Richard k obnovení ražby zlaté mince, která měla více než cokoli jiného vyjadřovat jeho sebereprezentaci a prestiž. Na počátku vybijení zlatých mincí nebylo nerostné bohatství, ale platba 62 tisíc zlatých za Richardovo odstoupení z funkce administrátora kláštera cisterciáček ve Waldsassen. Sekularizované opatství připadlo jeho bratru Fridrichovi a Richard započal od roku 1572 s ražbou zlatých mincí.²³⁰ V prvním období mincovní činnosti, z níž pochází také uničovský dukát, vedl simmernskou mincovnu mincmistr Jakob Merz (1570–1578). Zlaté rážby jsou známy z let 1572 a 1575–1579. Dukáty byly zaraženy poprvé v roce 1575, ovšem o jejich masové ražbě lze hovořit až od roku následujícího.²³¹ Ražba kvalitních dukátů vycházela ze starších ustanovení říšských mincovních řádů z let 1524, 1551 a 1559. Dukáty pronikaly do Porýní ve větší míře

²²⁶ Více Schneider 2014, s. 20.

²²⁷ Simmernská větev Wittelsbachů se v roce 1559 po smrti kurfiřta Oty Jindřicha dostala prostřednictvím Fridricha (vládl jako Fridrich III.) na falcký kurfiřtský stolec v Heidelbergu.

²²⁸ Richard zastával před rokem 1569 posty domského kanovníka v Kolíně, Bamberku, Mohuči, Münsteru a neúspěšně se ucházel o biskupské úřady ve Špýru, Mohuči a Štrasburku.

²²⁹ Felke 1981, s. 27.

²³⁰ Felke 1981, s. 27.

²³¹ Kromě dvoudukátu z roku 1576 nebyly raženy žádné vyšší nominály.

z Nizozemí a v souvislosti s oslabováním rýnského zlatého zaujímaly v peněžním oběhu stále významnější roli.

Ikonografie falc-simmernských dukátů vycházela z celoevropsky oblíbených námětů – postavy stojícího rytíře s mečem v ruce a heraldického znamení, které bylo v tomto případě složeno ze čtvrceného štítu kombinujícího znaky Falce a rodu Wittelsbachů. Dobrá kvalita Richardových dukátů vycházejících ze Simmernské mincovny byla důvodem i k napodobování jeho ražeb. Jako příklad můžeme uvést nizozemský dukát hraběte Armanda Thierryho z roku 1578 známý jako tzv. falcký typ.²³²

Zlaté mince pocházející z nevelkého území Falc-Simmern nepatřily v rámci evropského peněžního oběhu 16. století k příliš frekventovaným, což bylo dáno omezenými hospodářsko-ekonomickými možnostmi knížectví. Zlaté obchodní mince pronikaly nejvíce do oběhu v 70. letech 16. století a jsou to tedy dukáty knížete Richarda, které zejména nacházíme v mincovních depotech. Kromě uničovského nálezů jsou jeho ražby zatím známy ze zlatého pokladu v Plzni a smíšeného pokladu z Chlumětína (okr. Ždár nad Sázavou), v němž se také nacházel jeden dukát z roku 1577.

RICHARD (1569–1598)

Simmern

Jakob Merz (1572–1577), mmz.:

111.

dukát, 1577

Av.: Ve vnitřním provazcovitém kruhu postava prostovlasého muže en face ve zbroji. V pravé ruce drží meč opřený o rameno, levou ruku v bok. Hlava, nohy a meč zasahují do opisového pruhu. Vnější kruh z perlovce.

• RICHARD • D • G • C • – PA – • RHE • DVX • BA – • –

Rv.: Ve vnitřním provazcovitém kruhu renesanční čtvrcený štít. V prvním a čtvrtém poli korunovaný lev ve skoku (Rýnská Falc), druhé a třetí pole kosmo routované (rod

²³² Batenburg, Armand Thierry (1573–1612), dukát, 1578. Srov. Delmonte 1964, s. 108, č. 703.

Wittelsbachů). Po stranách štítu zkrácený letopočet 7–7. Opis je uprostřed dělený znakem . Vnější kruh ze sekaných perliček.

• MO • NO • AVRE – SIMERENSIS •

21,50/21,65 mm; 3,425 g; 7 h

Inv. č.: N 28 433

Literatura: Felke 1981, s. 30; Friedberg 2009, Germany, č. 2051; Saurma-Jeltsch 1892, s. 48, č. 2063

Anglie

V souvislosti s umenšováním vlivu Římské říše, pronikaly od pátého století na území ostrova Velká Británie germánské kmeny Sasů, Jutů a Anglů, jejichž zpočátku samostatná království byla v průběhu 9. století sjednocena pod názvem Anglie. V roce 1066 bylo území dobyto Normany a z Anglie se stalo politicky i ekonomicky silně ukotvené království. V rámci ostrova se vliv anglických králů v průběhu středověku rošířil také na Wales a Skotsko. Podobně se podařilo získat také vliv nad sousedním Irskem. Vojenské výboje anglických králů směřovaly často do kontinentální Evropy, zejména Francie. Ve čtyřicátých letech 17. století došlo k vypuknutí občanské války, v jejímž důsledku se Anglie stala na čas republikou, ale již v roce 1660 došlo k restauraci královského rodu Stuartovců. V roce 1707 došlo ke spojení anglického a skotského království pod názvem království Velké Británie, k němuž bylo roku 1801 přičleněno také Irsko.

Uničovský poklad obsahoval, dle rukopisných poznámek Jana Smyčky, pět nedatovaných zlatých mincí anglického krále Eduarda IV. (1461–1483).²³³ I když se v tištěné verzi jeho příspěvku o nález setkáváme i s údajem o celkově čtyřech mincích, lze vzhledem k výslednému dělení nálezů na dvě nanejvýš velké části předpokládat, že pravděpodobnější údaj o počtu mincí se váže k číslu pět.²³⁴ Dnes jsou v zachované části nálezů zastupeny jen dvě anglické mince a lze říci, že z hlediska svého určení představují nejproblematictější skupinu ražeb.

²³³ V rukopise a později v tištěné verzi popisu nálezů Smyčka tyto mince na základě chybného čtení popisu připisoval anglickému panovníkovi Eduardu VI. (1547–1553). Ten ovšem rosenobly vůbec nevydával. ZAO-SOKA, Olomouc, fond Dr. Jan Smyčka, kart. 1, nefol.

²³⁴ Srov. Smyčka 1913, s. 11 a 64. K této problematice viz kapitola Uničovský zlatý poklad a jeho moderní osudy.

Angličtí králové začali krátce před polovinou 14. století s ražbou zlaté mince na bázi florénu, jehož ikonografie ovšem vycházela z francouzských vzorů.²³⁵ Tato mince ale představovala v ostrovním mincovnictví jen krátkou epizodu a ve stejné době již Eduard III. (1327–1377) začal razit zlatou minci zvanou – snad podle čistoty kovu – *noble*. Mince byla z hlediska své váhy (8,974 g) a velikosti (33–35 mm) ovlivněna francouzským měnovým systémem (*chaise d'or*). Díky vysokému obsahu zlata se stala vyhledávaným obchodním artiklem a brzy i hlavním platidlem v dálkovém obchodě s kontinentální Evropou. To způsobilo její zakotvení v anglickém mincovním systému na více než dvě stě let.²³⁶ Obliba mince byla vedle Anglie a Skotska vysoká zejména v protředí hanzovního obchodu na severu Evropy – v Nizozemí, v Pobaltí a v Rusku.

Ikonografie noblů byla po více než sto let neměnná. Lící straně dominovala postava krále s korunou na hlavě stojící v lodi, která v pravé ruce pozdvíhovala meč a v levé ruce štít. Rubní strana nesla uprostřed gotický kříž, v jehož čtvrtích se nacházeli lvi převýšení královskou korunou. Tradičním se stal také opis na rubu mince, který je citací textu evangelia sv. Lukáše pojednávající o Ježíšově projití zástupem rozhněvaných Židů, kteří jej chtěli za jeho výroky svrhnout ze skály: IESVS AVTEM TRANSIENS PER MEDIVM ILLORVM IBAT („On však prošel jejich středem a bral se dál.“ L 4,30). Za panování anglického krále Eduarda IV., došlo ve výtvarné podobě noblů k úpravě spočívající v přidání pětিলisté růže na boční stranu lodi zobrazované na líci a zároveň na rubu k přidání téhož znamení položeného na sluneční paprsky doprostřed mincovního pole místo někdejšího kříže. Tato úprava, vycházející v roce 1465 z mincovní reformy, dala vzniknout novému typu mince s názvem *rosenobl* (též *ryal*). Vedle specifického vzhledu měl rosenobl oproti starším noblům krále Jindřicha VI. větší hmotnost (7,775 g – 120 grainů).²³⁷ Rosenobl byl ve velkých počtech vybíjen v prvním období Eduardovy vlády a to konkrétně v letech 1465–1470. Kromě centrální londýnské mincovny v Toweru, kde se tradičně razily zlaté mince anglických panovníků, se produkce rosenoblů nově ujala i řada provinčních mincoven, které je označovaly specifickými mincovními značkami umístěnými pod růží na lící straně mince.²³⁸ Po návratu Eduarda IV. na anglický trůn z nuceného několikaměsíčního exilu ve Flandrech roku 1471 se ovšem k opětné ražbě

²³⁵ Florény a nobly ovšem nebyly prvními zlatými mincemi v historii království, neboť jim předcházela zlatá penny ražená krátce za vlády Jindřicha III. (1216–1272).

²³⁶ K poslednímu vydání tohoto typu mince došlo za vlády Jakuba I. v roce 1619.

²³⁷ Před rokem 1465 činila váha noblu 6,998 g (108 grainů). Mitchell – Reeds 1988, s. 124. Ryzost kovu zůstala po reformě stejná. Grueber 1899, s. 66.

²³⁸ Bristol (B), Coventry (C), Norwich (N), York (E), srov. Ives 1941, s. 3. Též Grueber 1899, s. 67.

rosenoblu nepřistoupilo a to dokonce ani po jeho smrti za nástupců Eduarda V. a Richarda III. Teprve Jindřich VII. (1485–1509) znovu oživil ražbu zlatého ryalu, ovšem v pozměněné ikonografii oproti ražbám Eduarda IV., neboť došlo k odstranění růže na lící straně a ke změně celého obrazu na rubu. Návrat k původní podobě mincovních obrazů se udál až za vlády královny Marie v roce 1553, která nechala postavu krále stojícího v lodi proměnit v postavu královny, přičemž změnou prošly také mincovní opisy.

Jak již bylo naznačeno výše, nobly anglických panovníků počínaje Eduardem III. a konče Jindřichem VI. patřily spolu s rosenobly Eduarda IV. v rámci evropského dálkového obchodu k velmi oblíbeným. Jejich oběh fungoval i dlouhá desetiletí po ukončení ražby a dodnes tvoří tyto mince součásti mincovních nálezů zejména v regionech severní Francie, Belgie, Nizozemí, severního Německa či Polska. Jejich analýza v oblasti někdejšího Španělského Nizozemí ukázala zvýšený výskyt noblů a rosenoblů v oběhu ještě koncem 16. století. Tato okolnost přivedla numismatiky v 19. století k úvaze, že obliba těchto mincí se stala v prostředí nizozemských provincií impulsem k výrobě imitačních ražeb a jejich původ je třeba hledat právě tam. Pro objasnění celé problematiky je však třeba říci, že nizozemské imitační ražby anglických mincí tvoří dvě rozdílné skupiny. První z nich tvoří mince, které v rámci opisu či drobného detailu v mincovním obrazu (například značky města nebo provincie) označují svého vydavatele. V tomto případě se jedná o početné ražby rosenoblů vybité v mincovnách severních nizozemských provincií v Holandsku, Overijsselu, Zélandu atd.). Vedle této skupiny rozeznatelných imitačních ražeb však existuje ještě skupina ražeb tzv. nerozeznatelných. Tyto se liší od svých originálů jen nepatrně jinou fabrikou mincovního obrazu a o trochu nižší hmotností kolem 7,516 g (116 grainů).²³⁹ Původ těchto „padělků“ lze hledat v úzkých obchodních vztazích mezi Nizozemím a Anglií v 16. století ovlivněných rostoucí hodnotou rosenoblu vůči běžné minci (šilinku). Zásadní vliv na vybití nizozemských imitací rosenoblu měla doba bojů severních nizozemských provincií za nezávislost. Řada mincoven vydávala anglické zlaté mince buď polooficiálně nebo v případě některých měst i ilegálně (např. Gorinchem, Culemborg).

Obchodní význam a vliv nizozemských měst dokládají mimo jiné i ražby rosenoblů města Gorinchemu z 80. let 16. století. Město ležící nedaleko hranic tří severních provincií

²³⁹ V rámci severních částí Nizozemí byly standardní hodnoty rosenoblu 116 grainů s obsahem zlata 23 karátů a 3,5 grénů (tzv. Eduardova hodnota). Naproti tomu v jižních oblastech Nizozemí byly standardní hodnoty noblu 108 grainů s obsahem zlata 23 a půl karátu (tzv. Flanderská hodnota). Thompson 1945–1948, s. 183–185, 197.

(Utrechtu, Hollandu a Gelder) mělo díky své geografické poloze a okolním říčním tokům ideální předpoklady pro distribuci zboží jak do německých oblastí severního Porýní, tak do jižních oblastí španělské části Nizozemí, kde se nacházela bohatá flanderská města. Na druhou stranu byl také klíčový přístup k moři, který zaručoval spojení s dálkovým obchodem. Právě obchod, který zde probíhal, ať už legálně nebo nelegálně, byl pro příjmy města klíčový.²⁴⁰ Jeho součástí bylo v letech 1583–1591 vybíjení mincí pro nejrůznější zákazníky a to navzdory neexistenci jakéhokoliv mincovního privilegia. Vzhledem k nepokojným dobám protišpanělského boje a slabé centrální vládě Spojených nizozemských provincií se městu Gorinchem dařilo razit mince pro řadu soukromých osob, z nichž největšího významu dosahoval Antonín I. Portugalský (1531–1595), protivník španělského krále Filipa II. a neúspěšný претенdent portugalského trůnu.²⁴¹

Výše uvedené skutečnosti týkající se imitujících ražeb anglických mincí v Nizozemí navozují otázku, zda také dvě zachované ražby z uničovského nálezu nespadají do kategorie těchto nápodob. Je nutné přiznat, že k jednoznačnému rozhodnutí této otázky by bylo ideální komparovat uničovské mince s větším množstvím ražeb, než bylo možné získat z dostupné literatury či internetových zdrojů. Přesto si na základě některých indicií (typ písma, velikost meče, tvar růže) troufám tvrdit, že rosenobly Eduarda IV. z uničovského nálezu spíše odpovídají svým anglickým originálům než nizozemským imitacím.

Na území Čech a Moravy pronikaly nobly a rosenobly anglických panovníků od středověku.²⁴² Otázkou dalšího výzkumu je, jaké procento rosenoblů tvoří ve středověkých a raněnovověkých nálezech ražby originální a imitující. Je zřejmé, že i ve střeoevropském prostředí tyto mince měly jistý vliv. Antony Thopson ve své stati o kontinentálních imitacích uvádí v tomto smyslu zajímavou zmínku na základě korespondence augsburgského bankéře Filipa Fuggera z roku 1602 popisující konfiskaci jmění pražského Žida Meisela, která zahrnovala patnáct tisíc rosenoblů.²⁴³ Přítomnost pěti rosenoblů v uničovském nálezu může vypovídat o obchodním charakteru celé sumy peněz.

²⁴⁰ Thompson 1945–1948, s. 197.

²⁴¹ K mincovnictví města Gorinchem více Purmer – Wiel, 2006, s. 84.

²⁴² Nobl anglického krále Eduarda III. byl například součástí zlatého nálezu z Prahy-Starého Města. Srov. recentně Militký 2007, s. 245; dále Šimek 1979c, s. 409–410.

²⁴³ Těchto patnáct tisíc rosenoblů bylo počítáno po 4 zlatých a 5 krejcarech za kus. Dohromady tedy 61 250 zlatých. Thompson 1945–1948, s. 206.

EDUARD IV. (1461–1483)

Londýn

(1464–1470), mz.:

112.

rosenoble, s. a.

Av.: Ve vnitřním kruhu z perliček loď plující na moři. Uprostřed trupu lodi pětিলístá růže. Mezi napnutými lany a ráhnem s plachtou zasahujícím do opisu vyrůstá z lodi postava panovníka ve zbroji en face s korunou na hlavě. V pravé ruce drží pozvednutý meč, v levé ruce drží čtvrcený gotický štít. V prvním a čtvrtém poli tři přepásané lilie (2,1, franouzské království), ve druhém a třetím poli tři kráčející lvi pod sebou (anglické království). Po pravé ruce postavy se nachází korouhev s gotickou iniciálou E zasahující do opisu. Vnější kruh z perlovce, částečně zachovaný.

ED ❁❁ WARD' ❁ DI ❁ GRA' ❁ REX ❁ ANGL' ❁ Z ❁ FRNCIE ❁ – ❁ DNSI ❁ B' –

Rv.: Ve vnitřním perlovci motiv okvětního lístku tvořený hladkým a perlovým okrajem. Uvnitř, uprostřed pětिलístá růže (vévodové z Yorku), z níž vycházejí do všech stran paprsky. Po jejím obvodu čtyři přepásané lilie, čtyři kráčející lvi převýšení korunou. Vnější kruh téměř hladký, původně z perlovce.

IHC ❁ AVT ❁ TRANSIENS ❁ PER ❁ MEDIVM ❁ ILLORVM ❁ IMBAT

35,76/35,26 mm; 7,557 g; 3 h

Inv. č.: N 28 481

Literatura: Budaj 2007, č. 1865; Friedberg 2009, Great Britain, č. 132; Mitchell – Reeds 1988 (Seaby), č. 1950

Poznámka: Mince je zvlněná a na okrajích ořezaná.

113.

rosenoble, s. a.

Av.: Ve vnitřním kruhu z perliček loď plující na moři. Uprostřed trupu lodi pětilistá růže. Mezi napnutými lany a ráhnem s plachtou zasahujícím do opisu vyrůstá z lodi postava panovníka ve zbroji en face s korunou na hlavě. V pravé ruce drží pozvednutý meč, v levé ruce drží čtvrcený gotický štít. V prvním a čtvrtém poli tři přepásané lilie (2,1, francouzské království), ve druhém a třetím poli tři kráčející lvi pod sebou (anglické království). Po pravé ruce postavy se nachází korouhev s gotickou iniciálou E zasahující do opisu. Vnější kruh nezachovaný.

ED – WARD ❁ DI ❁ GRA ❁ REX ❁ ANGL ❁ Z FRAN – ❁ DNS ❁ I ❁ B

Rv.: Ve vnitřním perlovci motiv okvětního lístku tvořený hladkým a perlovým okrajem. Uvnitř, uprostřed pětilistá růže (vévodové z Yorku), z níž vycházejí do všech stran paprsky. Po jejím obvodu čtyři přepásané lilie, čtyři kráčející lvi převyšeni korunou. Vnější kruh téměř hladký, původně z perlovce.

IHC' ❁ AVT' ❁ TRANSIENS ❁ PER ❁ MEDIVM ❁ ILLORV ❁ IBAT

33,78/33,73 mm; 7,553 g; 12 h

Inv. č.: N 28 482

Literatura: Budaj 2007, č. 1865; Friedberg 2009, Great Britain, č. 132; Mitchell – Reeds 1988, č. 1950

Poznámka: Mince je zvlněná, nastřižená, na okrajích ořezaná.

Spojené provincie nizozemské

Spojené provincie nizozemské (nebo též Holandská republika či Spojené Nizozemí) vzniknuvší v důsledku boje proti španělské nadvládě v poslední čtvrtině 16. století (1588) a definitivně potvrzené za právoplatného člena evropských států v roce 1648, zaujímají v dějinách Evropy zvláštní postavení a to nejenom svým politickým vývojem a uspořádáním na platformě federace sedmi provincií, ale též svým ekonomickým a obchodním potenciálem. Velký vliv stavovských orgánů jednotlivých provincií a některých významných obchodních měst často odporoval centralizačním snahám generálních stavů Spojených provincií podobně jako nejvyšších představitelů (místodržících) volených z oranžsko-nasavského rodu. V roce 1795 bylo území Spojeného Nizozemí proměněno po obsazení Napoleonovým vojskem v Batávskou republiku závislou na Francii. V roce 1806 došlo k přetvoření této republiky na Holandské království a později (1815) na Spojené království Nizozemské.

Mince severních nizozemských provincií včetně ražeb pocházejících z tamních měst představovaly v rámci uničovského nálezu po uherských dukátech druhou nejpočetnější skupinu čítající devadesát osm kusů (27,84 %). Dodnes bylo z této části depotu zachováno 46 zlatých mincí, které zastupují tato historická území: Geldry, Holland, Západní Frísko, Zéland, Utrecht, Frísko a Overijssel spolu s městy Kampenem a Zwolle.²⁴⁴

Samostatné mincovnictví Spojených provincií nizozemských zahrnuje léta 1572–1795 a ve svých počátcích (1572–1609) bylo výrazně ovlivněno probíhajícím válečným konfliktem se Španělskem, který přinášel řadu problémů. Prvním z nich byl obecný nedostatek drahých kovů nutných k výrobě mincí. Nizozemí bylo zcela závislé na dovozu těchto komodit a na počátku konfliktu k nim měla odbojná severní část Nizozemí značně omezený přístup. Zlato a stříbro bylo získáváno především v podobě klenotního pagamentu nejčastěji ze sekularizovaných klášterů a dalších církevních institucí či vybíráno od bohatých obchodníků se sukem.²⁴⁵ Za této situace docházelo k častému vybíjení nouzových mincí z obecných kovů (olovo, cín) a v případě města Leidenu došlo dokonce k vydávání papírových peněz.²⁴⁶ Problém zajištění dostatečného množství financí pro vedení války byl z hlediska úspěchu nizozemského boje rozhodující. V letech 1573–1574 provincie Holland a Zéland, které patřily díky výhodné přímořské poloze k obchodně významným a bohatším severním provinciím, vydávaly řadu měděných mincí a kontramarkovaly cizí stříbrné ražby.

²⁴⁴ Ve vybraném souboru 46 mincí byly zachovány všechny původně v pokladu zastoupené geografické oblasti a města, z nichž ražby pocházely. Jednalo se výlučně o území tzv. severního Nizozemí.

²⁴⁵ Jisté zdroje poskytovaly též pirátské námořní operace namířené proti španělským obchodním lodím.

²⁴⁶ Purmer – Wiel 2006, s. 10.

Klíčovým se pro hospodářský rozvoj severního Nizozemí, které se nechtělo smířit se španělskou nadvládou, stal příliv imigrantů z jižní, bohatší části Španěly kontrolovaného Nizozemí. Zde se nacházela důležitá centra tehdejšího evropského obchodu (Antverpy, Bruggy, Gent a další). Zatímco kolem poloviny 16. století byl holandský Amsterdam městem čítajícím maximálně třicet tisíc obyvatel, vlámské Antverpy dosahovaly kolem roku 1560 úrovně až sto tisíc obyvatel. Stagnace severních nizozemských měst oproti městům na jihu projevující se vedle počtu obyvatel i nižší hospodářskou produktivitou se ovšem v průběhu posledních dvou dekád 16. století proměnila ve výrazný růst. Zejména města provincie Holland a Zéland prožívala nebývalý rozkvět. Zélandský Middelburg svou velikost ztrojnásobil, populace v Amsterdamu se díky přílivu uprchlíků z jihu zvýšila kolem roku 1600 o třicet tisíc osob a podobný nárůst lze pozorovat i u měst Leidenu nebo Haarlemu. Naprosto zásadní ale byla v tomto procesu schopnost nově příchozího obyvatelstva rychle se adaptovat na jiné poměry a zapojit se do hospodářských a obchodních aktivit v daném místě, přestože nedosahovalo takové úrovně jako v jejich původní domovině.²⁴⁷ Ekonomický „zázrak“ severních nizozemských provincií spočíval na konci 16. století především v celkové proměně hospodářských poměrů. Vojenské úspěchy Mořice Oranžského, ukončení španělské ekonomické blokády a zpřísnění námořní blokády jižního Nizozemí vytvořily v 90. letech 16. století v holandských, západofříských a zélandských městech ideální podmínky pro velké investice. Díky obnovení obchodu se Španělskem, Portugalskem či Středomořím získala Severonizozemská přístavní města značný podíl na další distribuci zboží (obilí, cukru, koření, vína, vojenské výzbroje atd.) v rámci baltského obchodu. Podstatnou součástí transferu zmíněných komodit byl také obchod s drahými kovy (stříbrem a zlatem) dováženými z Ameriky.²⁴⁸ Amsterdamské lodě a jejich majitelé většinou z řad antverpských přistěhovalců tak brzy ovládli na úkor hanzy pobaltský obchod včetně trhů až na ruském pobřeží (Archangelsk), které byly do té doby pod vlivem Angličanů. Klíč k tomuto úspěchu Nizozemců spočíval v přístupu ke koloniálnímu zboží a drahým kovům. Když se následně v Nizozemí (Haarlem, Leiden) prosadily nové techniky výroby žádaného textilního zboží, byl úspěch

²⁴⁷ Řada výrobců a bohatých obchodníků odcházejících z jižního Nizozemí však ani v Hollandu a Zélandu nenacházela vhodné podmínky pro rozvoj svých podniků vzhledem k nedostatečné rozvinutosti dálkového obchodu a ekonomickým blokádam ze strany španělského krále Filipa II. Proto se jejich častým útočištěm stával severozápad dnešního Německa. Více k problematice počátků a rozvoje nizozemského obchodu na přelomu 16. a 17. století viz Israel 1995, s. 307–327.

²⁴⁸ Israel 1995, s. 312.

holandských kupců dokonán.²⁴⁹ Fáze budování silného postavení Nizozemců v rámci světového obchodu byla korunována v roce 1609 vznikem amsterdamské směnné banky, která ročně hospodařila s velkými zisky. V téže době došlo také k ukončení válečného stavu se Španělskem a Spojené provincie nizozemské tím jednoznačně obhájily své postavení na politické mapě Evropy.

V souvislosti s ekonomickým rozvojem severního Nizozemí se důležitým prvkem stalo také vybití vlastních mincí, jejichž výrobu drželo pod kontrolu několik významných a bohatých nizozemských rodin. Z hlediska dálkového obchodu měly největší význam, tak jako jinde v Evropě, ražby zlaté a těžké stříbrné mince o vysoké ryzosti, které byly uznávanými směnnými prostředky na mezinárodním trhu. Specifickým problémem Spojeného Nizozemí v prvním desetiletí existence byla značná slabost centrální vlády (generálních stavů), která neměla vzhledem k neustále probíhajícím bojům dostatečně silnou moc ve všech provinciích a městech k prosazování své politiky. To se týkalo samozřejmě i mincovnictví. Po roce 1576, v první fázi ozbrojeného konfliktu, obnovila nebo rozšířila mincovní činnost řada měst, jež držela práva k ražbě mincí na základě starších privilegií udělených například římsko-německými císaři. Mezi ně můžeme uvést například Deventer, Groningen, Kampen, Nijmegen, Utrecht nebo Zwolle.²⁵⁰ Kvalita ražených mincí však nebyla vždy předpisová a stabilní. K tomu přibývaly i problémy s nekontrolovatelnou ražbou mincí na některých soukromých panstvích, zejména na území Gelder.²⁵¹

Problematika mincování nizozemských provincií (kvalita mincí, jejich podoba či množství) se odrážela jak v ujednáních Chentské pacifikace (1576) tak Utrechtské unie (1579) a v 70. i 80. letech 16. století byla zdrojem řady konfliktů mezi jednotlivými členy rýsující se

²⁴⁹ Israel 1995, s. 312.

²⁵⁰ Základní údaje ke středověkým počátkům mincovnictví daných měst podává např. Drösser 2013, s. 377–378, 383, 387–389, 390–391, 397.

²⁵¹ Geldry měly v 16. století z hlediska vývoje politické správy a administrativy velmi decentralizovaný charakter. To vycházelo jednak z jejich členění na čtyři poměrně nekompaktní geografické části a jednak z velkého vlivu místní šlechty, která svá stará práva bránila vůči nedávno nově nastoupené habsburské moci. K nim patřilo i právo razit mince, které tehdy v největší míře využívali například páni z Bronkhorst-Batenburgu nebo hrabata z Bergu. Viz Israel 1995, s. 69. Rod Bronkhorst-Battenburg vydával mince od roku 1341 do roku 1622. Největšího rozmachu se mincovnictví dočkalo za vlády Hermana Dirka (1573–1602). Více Purmer 2009, s. 90. Rodu Bergh bylo právo razit mince uděleno v polovině 14. století kolínským arcibiskupem. Ražba probíhala především ve městě 's-Heerenbergu a krátce i v Hedelu. K ukončení ražby v 's-Heerenbergu došlo roku 1578. Více Purmer 2009, s. 10 a 108.

federace.²⁵² Generálním stavům ani jednotlivým místodržícím, jakožto nejvyšším politickým silám v zemi, se dlouhou dobu nedařilo do značné míry samostatně řízené mincovnictví v provinciích a městech centralizovat. V roce 1606 generální stavy prosazovaly návrh, aby města Deventer, Kampen, Zwolle, Nijmegen, Zutphen a Groningen přestaly vydávat své mince, o nichž bylo známo, že mají nižší jakost než mince provinciální, a jako kompenzace jim bylo vládou nabízeno dva tisíce zlatých ročně.²⁵³ Podobná řešení však neměla dlouhodobý účinek. Pozice řady měst umožňovala uhýbat před hrozbami centrální vlády odvoláváním se na svůj říšský statut. Návíc dříve bohatá hanzovní města jako Zwolle nebo Kampen procházela hlubokou hospodářskou krizí způsobenou poklesem významu hanzovního svazu ve prospěch holandského obchodu. Podstatné problémy však přinášela i válka se Španělskem a snaha měst z jižních provincií dostat část ztraceného kapitálu zpět. Od roku 1599 vydávaly jižní provincie méně kvalitní mince, než jaké obíhaly v odtržených severních provinciích, s cílem vytlačit kvalitnější severonizozemské mince z oběhu. Proti snižování obsahu drahého kovu v mincích, které se nabízelo jako možné řešení dané situace, však na severu v průběhu první půle 17. století výrazně protestovali Holanďané z důvodů udržení svého vlivu v mezinárodním obchodu.²⁵⁴

Provincie Holland s centrem v Amsterdamu se stala v průběhu ozbrojeného konfliktu proti Španělům hlavním lídrem mezi ostatními vzbouřenými kraji. Svou moc Holanďané jasně deklarovali také v případě mincovnictví respektive s ním provázaného obchodu. Válka však komplikovala situaci natolik, že nebylo možné, aby holandské stavy svou hegemonii vždy uhájily. Když se například španělské straně podařilo obsadit město Haarlem a odříznout oblast Západního Fríska od pozemního spojení s Hollandem, přistoupili místní obyvatelé v roce 1586 k ražbě vlastních mincí. Ražba po řadě sporů s městem Alkmaar, které si nejprve nárokovalo právo vybítet západofríské mince, pak střídavě probíhala ve městech Hoorn, Enkhuizen a Medemblik. Holandské stavy, do jejichž pravomoci oblast Západního Fríska patřila, uznaly samostatné mincovnictví této části Nizozemí až v roce 1600.²⁵⁵ Do jisté míry podobná situace panovala i v případě Zélandu, kde se místní vláda rozhodla, vzhledem

²⁵² Purmer – Wiel 2006, s. 11. V roce 1589 se například Geldry dostaly do konfliktu s Hollandem, v němž šlo o podobu tolarů, které měly být v Geldrách raženy namísto tradiční značky kříže se značkou růže, která však byla označením pro holandské mince. Wittop Koning 1992, s. 16.

²⁵³ Purmer – Wiel 2006, s. 13.

²⁵⁴ Purmer – Wiel 2006, s. 13.

²⁵⁵ Purmer – Wiel 2006, s. 18.

k chaotické politické situaci, vzít hospodářský osud země do svých rukou a v roce 1579 založila vlastní mincovnu v Middelburgu.

Po ovládnutí vzbouřenými stavy se velmi důležitým pro další životaschopnost mincoven stalo jejich dostatečné a bezpečné zásobování drahým kovem. Proto se mincovny nacházely z velké části v přístavních městech, kam bylo snažší dodávat pagament. V případě gelderské provinciální mincovny v Nijmegenu se ukázalo, že její činnost je z důvodů zásobování, vzhledem ke špatné geografické poloze a blízkosti válečné fronty, velmi riziková, a proto byla na základě rozhodnutí generálních stavů přesunuta pár měsíců před obsazením města španělskou posádkou (1585) do lépe situovaného Harderwijku.²⁵⁶

Jako příklad válkou komplikované situace a chaosu v mincovnictví může posloužit také mincování ve městě Groningenu resp. v jeho okolí, které uvedme jen pro dokreslení celkového obrazu situace. Protože město zůstalo věrné španělskému králi Filipovi II., narozdíl od jeho okolí, které k němu přináleželo, rozhodli se v roce 1579 vzbouření protestanté z okolí města přidat ke generálním stavům a razit též vlastní mince. Nezbylo jim ale, než pro tuto činnost využít provizorní mincovnu v nedalekém Appingedamu. Raženy byly zejména rosenobly, toлары a stuivery (pětníky), avšak když se politická situace zkomplikovala a ražba v Appingedamu se jevila jako riziková, pronajali si (1584) protestanté z okolí Groningenu mincovnu ve vzdáleném Gorinchemu, baště ilegálního mincovnictví a obchodu, odkud byla po roce 1589 ražba přesunuta na dva roky do nedalekého Culemborgu.²⁵⁷

Válkou byla ovlivněna i vlastní činnost mincoven, jejichž produkce byla zejména v 70. a první polovině 80. let 16. století velmi nepřehledná. Provincie Holland, Zéland, Utrecht, Geldry, Frísko a Overijssel podobně jako některá města (např. Kampen či Zwolle) razily mince se jménem španělského krále Filipa II., což se v řadě případů dělo i po jeho oficiálním sesazení (1581) a zároveň začínaly s ražbou mince vlastní, která již po ikonografické stránce odpovídala změně politické situaci a vytvoření federativní republiky.²⁵⁸ Holland již v roce 1575 přistoupil k ražbě nové varianty tolarové mince tzv. Lvích tolarů, na nichž zcela chybělo jméno tehdy právoplatného krále.²⁵⁹ Kromě toho se počátkem 80. let 16. století vytvořila

²⁵⁶ Mincovna v Harderwijku umístěná v budově bývalého kláštera, byla činná již od roku 1581, kdy zde provoz pro výrobu svých mincí zřídil gelderský místodržící hrabě Vilém IV. V roce 1584 zde začala probíhat ražba mincí provinciálních. Wittop Koning 1992, s. 9 a 11.

²⁵⁷ Purmer 2009, s. 334.

²⁵⁸ Svou roli samozřejmě sehrávalo také to, zda byla mincovna příslušného města či provincie pod kontrolou španělského vojska nebo ne.

²⁵⁹ Purmer – Wiel 2006, s. 11.

řada nových variant severonizozemských mincí, jež do značné míry napodobovaly zavedené evropské vzory a to především z důvodu stabilizace obchodního sektoru. V oblasti zlatých mincí to byly například oblíbené rosenobly a jejich díly, které až na opisy a drobné detaily v mincovním obraze zcela vycházely z podoby originální předlohy z doby anglického krále Eduarda IV. (1461–1483).

Z obchodních důvodů se začaly razit také dukáty tzv. uherského typu, které imitovaly zlaté ražby uherských panovníků či sedmihradských knížat. K používaným patřily tradiční motivy s postavou sv. Ladislava a Madonou s dítětem v náručí. Uherský typ nizozemského dukátu zastoupený v uničovském nálezu byl ražen v letech 1590–1593 v mincovních městech provincie Overijssel. Velkou podobnost nizozemské imitace a uherského originálu způsobovala v tomto případě i zvláštní mincovní značka v podobě zkřížených háků umístěná na tomtéž místě, kde se nacházela na originálu značka mincovny ve Velké Bani – dvě zkřížená kladívka. Rovněž i opis na minci, v němž se vyskytuje zkratka „TRANS“ (*Transissulania*), mohl majitele lehce uvádět v omyl, že jde o ražbu pocházející se Sedmihradsko (*Transilvania*). Opis na aversu overijsselských „uherských“ dukátů je tedy nutné číst: MONETA ORDINVM TRANSISSVLANIAE VALORIS UNGARICI.²⁶⁰ Tato skutečnost zmátla při popisu nálezu v roce 1913 také Jana Smyčku, který overijsselské ražby považoval mylně za sedmihradské.²⁶¹ Za uherský typ nizozemské mince bývá dle své rubní strany označován také západofríský dukát ražený v letech 1587–1605 v mincovnách v Hoornu a Enkhuizenu, který byl v popisovaném nálezu zastoupen původně třemi kusy (dnes jen dvěma).²⁶²

Třetím oblíbeným typem sloužícím jako vzor nizozemským imitacím zlatých mincí se stal španělský dukát (případně jeho násobek) znázorňující poprsí panovníků Ferdinanda Aragonského a Isabelly Kastilské včetně jejich erbu, který byl v průběhu 15. a 16. století ražen na řadě míst Iberského poloostrova. V uničovském nálezu jsou zastoupeny tři nizozemské imitace španělského dukátu, přičemž v jednom případě se jedná o ražbu provincie Overijssel a u dalších dvou o mince z měst Kampenu a Zwolle.²⁶³

²⁶⁰ Srov. Nohejlová 1948, s. 324, pozn. 85; též Michnová 2002, s. 33.

²⁶¹ Původně se v uničovském nálezu nacházelo pět overijsselských dukátů uherského typu, přičemž zachovány zůstaly pouze ražby dvě.

²⁶² Škála ražených imitací uherských dukátů byla v nizozemských provinciích 16. století širší. Zde uvádím jen ty ražby, které mají bezprostřední vztah k uničovskému nálezovému celku.

²⁶³ Imitace španělských zlatých mincí jsou známé i z jiných provincií (Zéland) a v Overijsselu byly raženy ještě v letech 1590–1593. Purmer 2009, s. 212.

Všechny zmíněné imitační ražby nizozemských provincií a měst náležely k oblíbeným obchodním mincím tehdejší Evropy a jejich jednotlivé typy byly určeny pro nejvýznamnější světové trhy. Lze předpokládat, že tak jako byl rosenobl důležitou stabilní mincí pro severoevropské obchodování a zejména ruský trh, tak byl uherský dukát významný pro obchod v rámci římsko-německé říše a trh v Porýní či dále ve střední Evropě. Od roku 1586 začala většina severních provincií (Holland, Zéland, Utrecht, Geldery, Frísko) vydávat jednotný typ zlaté mince o váze 3,51 g, jejíž specifická ikonografie se stala na další dvě staletí pro Spojené nizozemské provincie typickou.²⁶⁴ Jedná se o dukát, který na aversu nese postavu rytíře třímající v pravé ruce meč opřený o rameno a v levé ruce svazek ideálně sedmi šípů, které měly znázorňovat jednotlivé severonizozemské provincie sdružené do Utrechtské unie. Podoba nové obchodní mince demonstrovala především jednotu Spojených provincií, což potvrzovalo zejména heslo užitá v opisu na lícni straně: CONCORDIA RES PARVAE CRESCVNT („Svorností rostou malé věci.“). Na rubu tohoto nizozemského dukátu, jak bývá označován, se nachází ornamentálně zdobená kartuš s textem označujícím původ mince v nizozemské federaci.

Nizozemské mince pronikaly počátkem 17. století do střední Evropy v poměrně velkých počtech, přičemž v drtivé většině se jednalo o mince severních Spojených provincií.²⁶⁵ Je zřejmé, že za tím stály intenzivní obchodní styky vedoucí do oblasti Porýní, severozápadní části římsko-německé říše nebo Polska, kde nizozemské dukáty nalézaly časté uplatnění.²⁶⁶ V českých a moravských nálezech je zlatá mince pocházející ze Spojených provincií nizozemských před rokem 1650 zastoupena v 31 případech z celkových 70, které byly uloženy v rozmezí let 1598–1648.²⁶⁷

Pokud přihlídneme k bližšímu rozdělení nizozemských ražeb z hlediska jednotlivých vydavatelů, ať jsou to již provincie nebo města, dojdeme ke zjištění, že nejpočetnějšího zastoupení dosahují zlaté mince z Gelder a Utrechtu, zatímco například mince z Hollandu a Zélandu jsou obsaženy jen marginálně. Tato skutečnost není, jak se ukazuje, jen záležitostí

²⁶⁴ Provincie Overijssel začala razit tento tzv. nizozemský dukát od roku 1591. Území Západního Fríska přistoupilo k ražbě této mince v roce 1607.

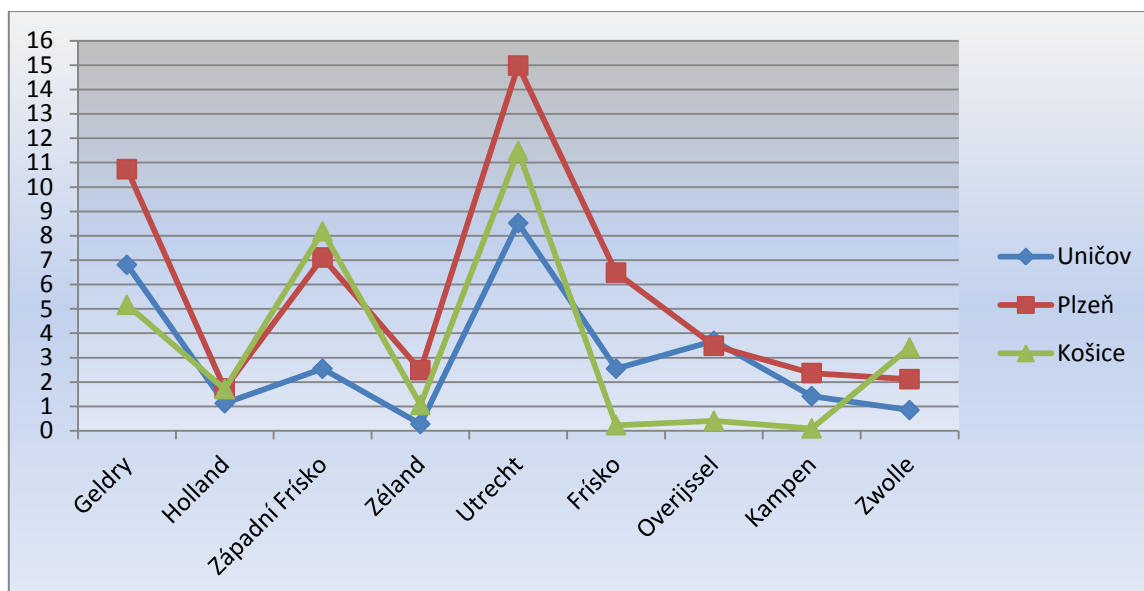
²⁶⁵ Například zlatý poklad z Plzně uložený po roce 1615 a čítající 801 ražeb neobsahoval ani jednu minci z oblasti jižních nizozemských provincií. V košickém pokladu s téměř třemi tisícovkami mincí uloženém po roce 1679 nacházíme jižní Nizozemí zastoupené jen jedenácti ražbami z Brabantska a města Tournai. Nohejlová-Prátová 1948, s. 13.

²⁶⁶ Srov. Šimek 1972, s. 20.

²⁶⁷ Viz tabulka nálezů v kapitole Hromadné nálezy zlatých mincí na území Čech a Moravy uložené v letech 1519–1648.

uničovského pokladu, ale její projevy můžeme sledovat i v případě rozboru větších nálezů z Plzně²⁶⁸ nebo Košic²⁶⁹.

Procentuální zastoupení vydavatelů nizozemských mincí v raněnovověkých nálezech z Uničova (po 1614), Plzně (po 1615) a Košic (po 1679)

Zdá se pravděpodobné, že obchodní aktivity provincií Geldry nebo Utrecht byly více propojeny se středoevropskou oblastí, než tomu bylo u provincií Holland a Zéland. Přestože s větším postupem na jihovýchod Evropy příliv nizozemských zlatých ražeb slábl, lze na základě rozboru mincovních nálezů z dnešního Slovenska (nepočítaje košický poklad) konstatovat, že z celkového počtu 21 nizozemských dukátů uložených v 17. století bylo v případě sledovaných provincií šest z Gelder, šest z Utrechtu a tři z Hollandu. Zélandská ražba nebyla odkryta žádná.²⁷⁰ Přestože oba velké zlaté nálezy z Plzně a Uničova dokumentují rozložením původu nizozemských ražeb podobnou situaci i v českých zemích, bude nutné pro jednoznačné závěry podrobit výzkum dochovaných zlatých mincí na našem území podrobnější analýze.

²⁶⁸ Plzeňský nález odkrytý v roce 1912 obsahoval na 801 zlatých mincích (dukátů a dvoudukátů) z řady evropských zemí. K jeho ukrytí došlo po roce 1615. Celkový počet ražeb ze Spojených provincií nizozemských dosahoval počtu 416 ks (51,93 %). Ječný 1921, s. 27–28.

²⁶⁹ Košický nález objevený v roce 1935 a ukrytý po roce 1679 obsahoval 943 zlatých mincí (32,29 %) ze Spojených nizozemských provincií (včetně měst). Nohejlová-Prátová 1948, s. 14; Budaj 2007, s. 195.

²⁷⁰ Kraskovská 1972, s. 184.

Geldry

Geldry tvoří historické území na severozápadě evropského kontinentu nazývané dle stejnojmenného města. Dnes je toto území rozděleno mezi Nizozemsko, Německo a Belgii. Geograficky byla oblast rozdělena již v době Franské říše na Horní Geldry a Dolní Geldry, přičemž v Horních Geldrách se v 10. století zformovalo hrabství, od roku 1339 povýšené na vévodství. V roce 1471 se celé území Gelder dostalo pod vládu burgundského vévody a jako součást dědictví přešlo o pár let později (1477) do rukou Habsburků. Za protišpanělského boje se území Gelder znovu rozdělovalo. Dolní Geldern (západní část) se stal součástí Spojených nizozemských provincií (1581) a dnes tvoří jednu z provincií Nizozemského království s centrem v Arnhemu. Horní Geldern (jihovýchodní část) zůstal součástí Španělského Nizozemí a v letech 1713–1714 byl rozdělen na základě výsledku války o španělské dědictví mezi Spojené nizozemské provincie, Rakouské Nizozemí a Prusko.

Již v raném středověku (kolem 600) se v gelderských městech Nijmegen a Tielu razily mince. Poté, co se v Geldrách konstituovalo hrabství, razili ve 14. století zdejší páni mince v Arnhemu. Když toto území připadlo do sféry vlivu císaře Karla V. (1543), pokračovala ražba gelderských mincí v Nijmegenu. V době války za nezávislost Nizozemí byla odtud provinciální mincovna přenesena do Harderwijku (1584) a mincovna v Nijmegenu po obsazení města španělským vojskem v roce 1585 zůstala na dalších šest let ve správě Španělů. Po jejich odchodu zůstala činná městská mincovna Nijmegenu až do konce 17. století. Mince razila i další gelderská města (např. Zupthen) a řada malých panství.

Harderwijk

Jacob Dirkszoon Alewijn (1583–1606), mz.:

114.

dukát, 1596

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce drží čtyři šípy. Po stranách postavy letopočet 15–96. Hlava, nohy a meč zasahují do opisu. Na konci opisu je uvedeno mincovní znamení (gelderský liliovitě zakončený kříž). Vnější kruh z perliček.

• **CONCORDIA · RES – P – AR · CRES · GEL** –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

21,55/21,32 mm; 3,416 g; 7 h

Inv. č.: N 28 443

Literatura: Delmonte 1964, č. 649; Friedberg 2009, Netherlands, č. 237; Purmer 2009, s. 52

Poznámka: Mince je mírně prohnutá a otřelá.

115.

dukát, 1596

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale varianta v opisu na aversu i nápisu na reversu mince.

Av.: CONCORDIA · RES – · P – AR · CRES · GEL ✚ –

Rv.: MO : ORDI / PROVIN / FOE.DER / BELG · AD / LEG · IMP

21,72/21,92 mm; 3,468 g; 9 h

Inv. č.: N 28 444

Literatura: Delmonte 1964, č. 649; Friedberg 2009, Netherlands, č. 237; Purmer 2009, s. 52

116.

dukát, 1597

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce drží čtyři šípy. Po stranách postavy letopočet 15–97. Hlava, nohy a meč zasahují do opisu. Vnější kruh otřelý, z perliček.

CONCORDIA · RES – · P – AR · CRES · GEL ✚ –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

22,40/22,07 mm; 3,466 g; 8 h

Inv. č.: N 28 445

Literatura: Delmonte 1964, č. 649; Friedberg 2009, Netherlands, č. 237; Purmer 2009, s. 52

117.

dukát, 1598

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce drží čtyři šípy. Po stranách postavy letopočet 15–98. Hlava, nohy a meč zasahují do opisu. Vnější kruh otřelý, z perliček.

CONCORDIA · RES – · P – AR · CRES · GEL ✚ –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

21,50/22,32 mm; 3,448 g; 2 h

Inv. č.: N 28 446

Literatura: Delmonte 1964, č. 649; Friedberg 2009, Netherlands, č. 237; Purmer 2009, s. 52

Poznámka: Mince je mírně prohnutá.

118.

dukát, 1599

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce drží čtyři šípy. Po stranách postavy letopočet 15–99. Hlava, nohy a meč zasahují do opisu. Vnější kruh otřelý, z perliček.

CONCORDIA · RES – · P – AR · CRES · GEL ✚ –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO · ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

22,43/21,97 mm; 3,454 g; 1 h

Inv. č.: N 28 447

Literatura: Delmonte 1964, č. 649; Friedberg 2009, Netherlands, č. 237; Purmer 2009, s. 52

119.

dukát, 1602

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce drží čtyři šípy. Po stranách postavy letopočet 16–02. Hlava, nohy a meč zasahují do opisu. Vnější kruh z perliček.

CONCORDIA · RES – · P – AR · CRES · GEL ✚ –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO · ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

22,71/22,77 mm; 3,443 g; 10 h

Inv. č.: N 28 448

Literatura: Delmonte 1964, č. 649; Friedberg 2009, Netherlands, č. 237; Purmer 2009, s. 52

Poznámka: Mince je prohnutá a mírně otřelá.

120.

dukát, 1606

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce drží čtyři šípy. Po stranách postavy letopočet 16–06. Hlava, nohy a meč zasahují do opisu. Vnější kruh z perliček.

· CONCORDIA · RES – · P – AR · CRES · GEL ✚ –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

22,56/22,49 mm; 3,460 g; 1 h

Inv. č.: N 28 449

Literatura: Delmonte 1964, č. 649; Friedberg 2009, Netherlands, č. 237; Purmer 2009, s. 52

Johan Alewijn (1606–1635), mz.:

121.

dukát, 1607

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce drží čtyři šípy. Po stranách postavy letopočet 16–07. Hlava, nohy a meč zasahují do opisu. Vnější kruh z perliček.

CONCORDIA · RES – · P – AR · CRES · GEL · –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

22,60/22,61 mm; 3,479 g; 3 h

Inv. č.: N 28 450

Literatura: Budaj 2007, č. 1921; Delmonte 1964, č. 649; Friedberg 2009, Netherlands, č. 237; Purmer 2009, s. 52

122.

dukát, 1607

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale na reversu jiný kolek.

Av.: CONCORDIA · RES – · P – AR · CRES · GEL · ✚ –

Rv.: MO : ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

22,13/21,90 mm; 3,513 g; 9 h

Inv. č.: N 28 451

Literatura: Budaj 2007, č. 1921; Delmonte 1964, č. 649; Friedberg 2009, Netherlands, č. 237; Purmer 2009, s. 52

123.

dukát, 1608

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce drží svazek sedmi šípů. Po stranách postavy letopočet 16–08. Hlava, nohy a meč zasahují do opisu. Vnější kruh z perliček.

· CONCORDIA · RES – · P – AR · CRES · GEL · ✚ –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

22,38/22,40 mm; 3,465 g; 9 h

Inv. č.: N 28 452

Literatura: Budaj 2007, č. 1922; Delmonte 1964, č. 649; Friedberg 2009, Netherlands, č. 237; Purmer 2009, s. 52

124.

dukát, 1609

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce drží svazek sedmi šípů. Po stranách postavy letopočet 16–09. Hlava, nohy a meč zasahují do opisů. Vnější kruh z perliček.

· CONCORDIA · RES – · P – AR · CRES · GEL · ✚ –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

22,82/22,59 mm; 3,452 g; 1 h

Inv. č.: N 28 453

Literatura: Delmonte 1964, č. 649; Friedberg 2009, Netherlands, č. 237; Purmer 2009, s. 52

Poznámka: Mince je lehce zvlněná.

125.

dukát, 1612

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce drží svazek sedmi šípů. Po stranách postavy letopočet 16–12. Hlava, nohy a meč zasahují do opisů. Vnější kruh z perliček.

· CONCORDIA · RES – · P – AR · CRES · GEL · ✚ –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

22,79/22,28 mm; 3,470 g; 6 h

Inv. č.: N 28 454

Holland

Holland představuje historické území na západě dnešního Nizozemska. V 10. století zde vzniklo hrabství podléhající Římsko-neměcké říši. V letech 1246–1433 byl Holland dynasticky spjat s hrabstvím Henegavsko a řadu let i se sousedním Zélandem. V roce 1433 připadlo hrabství Burgundskému vévodství a po roce 1477 se stalo součástí habsburských držav resp. od roku 1516 španělské rodové větve Habsburků. Ve druhé polovině 16. století v době války nizozemských provincií za nezávislost se Holland stal spolu se Západním Frískem, jakožto svou autonomní oblastí, centrem odporu proti španělské nadvládě a jeho představitelé měli významný podíl na ustavení Utrechtské unie (1579). Vzhledem k výborným geografickým podmínkám pro rozvoj dálkového (námořního) obchodu se Holland stal v rámci Spojených nizozemských provincií jejich nejdůležitější částí a dordrechtská mincovna též vybíjela mince pro Východoindickou společnost. Výroba mincí probíhala ve městě Dordrechtu v letech 1573–1806.

Dordrecht

Jacob Janszoon de Jonge (1580–1607), mz.:

126.

dukát, 1604

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce drží čtyři šípy. Po stranách postavy letopočet 16–04. Hlava, nohy a meč zasahují do opisu, který je zakončen růží – mincovní značkou města Dordrechtu. Vnější kruh z perliček.

CONCORDIA · RES – P – AR · CRES · HOL · –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

22,50/22,03 mm; 3,431 g; 10 h

Inv. č.: N 28 455

Literatura: Delmonte 1964, č. 774; Friedberg 2009, Neteherlands, č. 249; Purmer – Wiel 2006, s. 49

Poznámka: Na minci v opisu stopa po prorážení.

Gideon de Jonge (1608–1613), mz.:

127.

dukát, 1611

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce drží čtyři šípy. Po stranách postavy letopočet 16–11. Hlava, nohy a meč zasahují do opisu. Vnější kruh z perliček.

CONCORDIA · RES – P – AR · CRES · HOL · –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

22,10/21,75 mm; 3,494 g; 10 h

Inv. č.: N 28 456

Literatura: Delmonte 1964, č. 774; Friedberg 2009, Neteherlands, č. 249; Purmer – Wiel 2006, s. 49

Poznámka: Na rv. patrný dvojráz.

Západní Frísko

Historické území Západního Fríska tvoří dnes základ nizozemské provincie Noord-Holland s centrem ve městě Haarlem. Západní Frísko se rozkládá při pobřeží Severního moře v oblasti nacházející se severně od myšlené spojnice měst Hoorn a Alkmaar. Ve starověku a raném středověku bylo toto území pod vládou germánského kmene Frísů. Západní Frísko se na konci 13. století stalo součástí vedlejšího hrabství Holland, ale dokázalo si v tomto svazku udržet jistou míru autonomie. Tato situace platila i ve druhé polovině 16. století v době války proti španělské nadvládě, kdy bylo Západní Frísko v rámci provincie Holland oporou boje za nezávislost severních nizozemských provincií. V roce 1586 zde byla zahájena výroba mincí, která se pravidelně přesouvala mezi městy Hoorn, Enkhuizen a Medemblik. Samostatné západofríské mincovnictví bylo ukončeno v roce 1809.

Hoorn

Balthazar Wijntgens (1586–1589), mmz.: ❁

128.

dukát, 1587

Av.: Ve vnitřním kruhu z jemných perliček bohatě prolamovaný štít. V jeho poli se nacházejí nad sebou dva lvi ve skoku s přivrácenou hlavou (Západní Frísko). Na horní hraně štítu spočívá koruna. Letopočet v opisu dělen mincmistrovskou značkou v podobě pětilistého květu. Vnější kruh ze sekaných perliček.

• MO • NO • AVR • DOMI • WESTFRIS • 15 ❁ 87

Rv.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže (sv. Ladislav) ve zbroji zprava s korunou na hlavě. V pravé ruce drží halapartnu, v levé ruce přidržuje u pasu zavěšený meč. Hlava, nohy a halapartna zasahují do opisu. Vnější kruh ze sekaných perliček.

DEVS • FORTITVD – O – ET • SPES NOS – ❁ –

21,77/21,59 mm; 3,470 g; 8 h

Inv. č.: N 28 477

Literatura: Delmonte 1964, č. 833; Friedberg 2009, Neteherlands, č. 291; Purmer – Wiel 2006, s. 123

Poznámka: Na av. mince patrný dvojráz. Dle obrazu sv. Ladislava na rubní straně mince se jedná o ražbu napodobující uherský dukát.

129.

dukát, 1588

Av.: Ve vnitřním kruhu z perliček bohatě prolamovaný štít. V jeho poli se nacházejí nad sebou dva lvi ve skoku s přivrácenou hlavou (Západní Frísko). Na horní hraně štítu spočívá koruna. Vnější kruh ze sekaných perliček.

• MO • NO • AVR • DOMI • WESTFRIS • 15 ❁ 88

Rv.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže (sv. Ladislav) ve zbroji zprava s korunou na hlavě. V pravé ruce drží halapartnu, v levé ruce přidržuje u pasu zavěšený meč. Hlava, nohy a halapartna zasahují do opisu. Vnější kruh ze sekaných perliček.

DEVS · FORTITVD – O – ET · SPES NOS – ❖ –

22,44/22,61 mm; 3,474 g; 12 h

Inv. č.: N 28 478

Literatura: Delmonte 1964, č. 833; Friedberg 2009, Neteherlands, č. 291; Purmer – Wiel 2006, s. 123

Poznámka: Dle obrazu sv. Ladislava na rubní straně mince se jedná o ražbu napodobující uherský dukát.

Caspar Wijntgens (1589–1625), mmz.: ❖

130.

dukát, 1599

Av.: Ve vnitřním kruhu z perliček bohatě prolamovaný štít. V jeho poli se nacházejí nad sebou dva lvi ve skoku s přivrácenou hlavou (Západní Frísko). Na horní hraně štítu spočívá koruna. Vnější kruh ze sekaných perliček.

· MO · NO · AVR · DOMI · WESTFRIS · 15 ❖ 99

Rv.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže (sv. Ladislav) ve zbroji zprava s korunou na hlavě. V pravé ruce drží halapartnu, v levé ruce přidržuje u pasu zavěšený meč. Hlava, nohy a halapartna zasahují do opisu. Vnější kruh ze sekaných perliček.

DEVS · FORTITVD – O – ET · SPES NOS – ❖ –

22,25/22,37 mm; 3,448 g; 5 h

Inv. č.: N 28 479

Literatura: Delmonte 1964, č. 833; Friedberg 2009, Neteherlands, č. 291; Purmer – Wiel 2006, s. 123;

Tóth – Ulrich 2007, č. 256

Poznámka: Dle rv. mince se jedná o tzv uherský typ – napodobeninu uherského dukátu.

Zéland

Historické území na jihozápadě Nizozemska, které se rozkládá při pobřeží Severního moře a na malých ostrovech při ústí řek Šeldy a Maasy. Západní část Zélandu vznikla až v průběhu středověku a novověku po odvodnění záplavového území. V 11. století zde vzniklo stejnojmenné hrabství patřící římsko-německým císařům, kteří jej udělovali v léno hrabatům z Flander. Ti se tohoto území roku 1323 vzdali. Poté byl Zéland v držení hrabat z Hollandu. Ve druhé polovině 16. století se spolu s Hollandem stal základnou protišpanělského boje a následně součástí Spojených provincií nizozemských. Mincovna vznikla v roce 1579 v dnešním hlavním městě provincie v Middelburgu.

Middelburg

Jacob Boreel (1585–1599), mz.:

131.

dukát, 1587

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce drží čtyři šípy. Po stranách postavy letopočet 15–87. Hlava, nohy a meč zasahují do opisu. Vnější kruh otřelý, původně pilkovitý.

CONCORDIA · RES · – · P · – AR · CRES · ZEL · · –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO · ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

22,00/21,49 mm; 3,440 g; 6 h

Inv. č.: N 28 480

Literatura: Delmonte 1964, č. 883; Friedberg 2009, Netherlands, č. 307; Purmer – Wiel 2006, s. 169

Poznámka: Mince nese stopy narovnávání a je olámaná.

Utrecht

Historické území nesoucí název podle nizozemského města Utrecht. Již ve starověku se zde nacházela římská stanice (*Traiectum ad Rhenum*). Město v raném středověku nejprve ovládli Frísové a později se stalo i s okolím součástí Franské říše. V roce 696 bylo v Utrechtu založeno biskupství. Od 10. století se zdejší oblast stala součástí Římsko-německé říše a Utrecht byl nejvýznamnějším městem v Nizozemí především díky vyspělé textilní výrobě. V roce 1528 předal biskup Heinrich Falcký rozsáhlé světské panství utrechtských biskupů císaři Karlu V. a území, na němž vznikly nové provincie Utrecht a Overijssel, se stalo integrální součástí Španělského Nizozemí. V roce 1567 byla ve městě založena vládní mincovna pro ražbu zlatých a stříbrných mincí. Město s okolím se ve druhé polovině 16. století stalo centrem boje proti španělské nadvládě. V roce 1576 byla vládní mincovna převzata do správy vzbouřenými stavy a od roku 1581 byla provincie Utrecht součástí Spojených provincií nizozemských. Dnes tvoří Utrecht jednu z provincií Nizozemského království.

Utrecht

Hendrik J. van Domselaar (1577–1587), mz.:

132.

dukát, 1586

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá čtyři šípy. Hlava, meč a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 15–86. Vnější kruh otřelý, původně ze sekaných perliček.

CONCORDIA · RES — · P — AR · CRES · TRA ·

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO · ORD / PROVIN / FOE · DER / BELG · AD / LEG · IMP

21,74/22,13 mm; 3,458 g; 10 h

Inv. č.: N 28 464

Literatura: Purmer – Wiel 2006, s. 222

Poznámka: Ročník 1586 neuvádí Delmonte 1964, Friedberg 2009 ani Verkade 1848. Ražba tohoto typu dukátu je např. u Delmonteho vymezována až léty 1587–1717 (viz. Delmonte 1964, č. 963).

Hendrik van Domselaar (1587–1615), mz.:

133.

dukát, 1596

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá čtyři šípy. Hlava, meč a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 15–96. Opis ukončen mincovní značkou v podobě šikmo polceného štítku (město Utrecht). Vnější kruh ze sekaných perliček.

CONCORDIA · RES – P – AR · CRES · TRA

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MOORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEGIMP

22,02/22,60 mm; 3,473 g; 2 h

Inv. č.: N 28 465

Literatura: Budaj 2007, č. 2400-2401; Delmonte 1964, č. 963; Friedberg 2009, Netherlands, č. 284; Purmer – Wiel 2006, s. 222

Poznámka: Mince je mírně prohnutá.

134.

dukát, 1597

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá čtyři šípy. Hlava, meč a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 15–97. Vnější kruh ze sekaných perliček.

· CONCORDIA · RES – P – AR · CRES · TRA

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MOORDI / PROVIN / FOE · DER / BELG · AD / LEGIMP

23,56/22,59 mm; 3,478 g; 7 h

Inv. č.: N 28 466

Literatura: Delmonte 1964, č. 963; Friedberg 2009, Netherlands, č. 284; Purmer – Wiel 2006, s. 222

Mince je mírně prohnutá a otřelá.

135.

dukát, 1598

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá čtyři šípy. Hlava, meč a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 15–97. Vnější kruh ze sekaných perliček.

CONCORDIA · RES – P – AR · CRES · TRA ♀ –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO · ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

22,94/22,67 mm; 3,471 g; 5 h

Inv. č.: N 28 467

Literatura: Delmonte 1964, č. 963; Friedberg 2009, Netherlands, č. 284; Purmer – Wiel 2006, s. 222

136.

dukát, 1602

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá sedm šípů. Hlava, meč a nohy postavy

zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 16–02. Vnější kruh částečně otřelý, ze sekaných perliček.

CONCORDIA · RES · – P – AR · CRES · TRA ♀ –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO · ORDI / PROVIN / FOE · DER / BELG · AD / LEG · IMP

23,61/23,13 mm; 3,452 g; 4 h

Inv. č.: N 28 468

Literatura: Delmonte 1964, č. 963; Friedberg 2009, Netherlands, č. 284; Purmer – Wiel 2006, s. 222

Poznámka: Mince nese stopy narovnávání, její povrch místy otřelý.

137.

dukát, 1603

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá sedm šípů. Hlava, meč a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 16–03. Vnější kruh otřelý, původně ze sekaných perliček.

CONCORDIA · RES · – P – AR · CRES · TRA ♀ –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO · ORDI / PROVIN / FOE · DER / BELG · AD / LEG · IMP

22,34/23,31 mm; 3,477 g; 4 h

Inv. č.: N 28 469

Literatura: Delmonte 1964, č. 963; Friedberg 2009, Netherlands, č. 284; Purmer – Wiel 2006, s. 222

138.

dukát, 1607

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá sedm šípů, ovšem počet zakončení šípů pod rukou je jenom pět. Hlava, meč a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 16–07. Vnější kruh otřelý, původně ze sekaných perliček.

CONCORDIA · RES · – P – AR · CRES · TRA ◀ –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORDI / PROVIN / FOE · DER / BELG · AD / LEG · IMP

23,51/23,05 mm; 3,493 g; 8 h

Inv. č.: N 28 470

Literatura: Budaj 2007, č. 2402; Delmonte 1964, č. 963; Friedberg 2009, Netherlands, č. 284; Purmer – Wiel 2006, s. 222

139.

dukát, 1607

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu, ale varianta v nápisu.

Av.: **CONCORDIA · RES · – P – AR · CRES · TRA** ◀ –

Rv.: **MO . ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP**

23,78/23,43 mm; 3,470 g; 11 h

Inv. č.: N 28 471

Literatura: Budaj 2007, č. 2402; Delmonte 1964, č. 963; Friedberg 2009, Netherlands, č. 284; Purmer – Wiel 2006, s. 222

Poznámka: Na av. mince jsou v ploše patrný dva zářezy.

140.

dukát, 1608

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá pět šípů. Hlava, meč a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 16–08. Vnější kruh ze sekaných perliček.

CONCORDIA · RES · – P – AR · CRES · TRA · –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh otřelý, z perlovce.

MO · ORDI / PROVIN / FOE · DER / BELG · AD / LEG · IMP

22,55/22,24 mm; 3,463 g; 6 h

Inv. č.: N 28 472

Literatura: Delmonte 1964, č. 963; Friedberg 2009, Netherlands, č. 284; Purmer – Wiel 2006, s. 222

141.

dukát, 1609

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá pět šípů. Hlava, meč a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 16–09. Vnější kruh nezachován kompletní, původně ze sekaných perliček.

CONCORDIA · RES · – P – AR · CRES · TRA –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh otřelý, z perlovce.

MO : ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

21,80/22,77 mm; 3,481 g; 7 h

Inv. č.: N 28 473

Literatura: Delmonte 1964, č. 963; Friedberg 2009, Netherlands, č. 284; Purmer – Wiel 2006, s. 222

142.

dukát, 1610

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá pět šípů. Hlava, meč a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 16–10. Vnější kruh nezachován kompletní, původně ze sekaných perliček.

CONCORDIA · RES · – P – AR · CRES · T : RA – · –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh otřelý, z perlovce.

MO : ORDI / PROVIN / FOE · DER / BELG · AD / LEG · IMP

23,13/23,72 mm; 3,440 g; 4 h

Inv. č.: N 28 474

Literatura: Delmonte 1964, č. 963; Friedberg 2009, Netherlands, č. 284; Purmer – Wiel 2006, s. 222

143.

dukát, 1613

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá čtyři šípy. Hlava, meč a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 16–13. Vnější kruh pravděpodobně ze sekaných perliček téměř nezachován.

CONCORDIA · RES · – P – AR · CRES · TRAI · –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORDI / PROVIN / FOE · DER / BELG · AD / LEG · IMP

22,23/22,15 mm; 3,484 g; 6 h

Inv. č.: N 28 475

Literatura: Delmonte 1964, č. 963; Friedberg 2009, Netherlands, č. 284; Purmer – Wiel 2006, s. 222

144.

dukát, 1614

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá pět šípů. Hlava, meč a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 16–14. Vnější kruh ze sekaných perliček.

CONCORDIA · RES · – P – AR · CRES · TRA ◐ · –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORDI / PROVINCIAE / FOEDERIS / BELGICAE / LEGITIMAE

22,59/23,44 mm; 3,442 g; 2 h

Inv. č.: N 28 476

Literatura: Delmonte 1964, č. 963; Friedberg 2009, Netherlands, č. 284; Purmer – Wiel 2006, s. 222

Poznámka: Mince nese stopu po nastřížení.

Frísko

Historické území Fríska se nachází při pobřeží Severního moře mezi ústími řek Rýna a Wesery, jakož i na přilehlých ostrovech. Oblast byla již od starověku osídlena germánskými kmeny Frísů. Koncem 8. století bylo Frísko připojeno k Franské říši, přičemž v roce 870 se stalo součástí Východofranské říše. Od roku 911 byly jednotlivé části Fríska (Západní, Střední a Východní) majetkem hrabat Holandů, Zélandu a utrechtského biskupství, ale zachovávaly si jistou míru správní samostatnosti. V roce 1523 se Střední Frísko stalo součástí Španělského Nizozemí a po zapojení se do protišpanělského odboje bylo jedním ze zakládajících členů Spojených provincií nizozemských (1581). Do poloviny 18. století však mělo vlastního místodržícího z nasavské dynastie. V důsledku Vestfálského míru uzavřeného roku 1648 se Frísko rozdělilo. Západní a Střední Frísko bylo vyňato ze svazku Svaté říše římské, zatímco Východní Frísko se konstituovalo v samostatné hrabství, jež po roce 1744 připadlo Prusku. Dnes je západní a střední část historického Fríska součástí Nizozemského království a jeho bývalá východní část tvoří součást německé spolkové země Dolní Sasko.

Počátky fríského mincovnictví spadají již do 7. století, ovšem velká produkce mincí je spojena až s dobou 15. století, kdy začala razit mince řada zdejších měst. V době boje za nezávislost severních provincií bylo do roku 1580 zdejší mincovnictví v rukou španělské strany. Vrcholným obdobím byla z hlediska ražby mincí léta 1580–1630, přičemž fríské mince si zachovávaly v rámci Spojených nizozemských provincií svůj specifický vzhled. Provinciální mincovna v Leeuwardenu byla činná v letech 1580–1738.

Leeuwarden

Willem van Viersen (1586–1616), mz.:

145.

dukát, 1607

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá svazek čtyř šípů. Hlava, meč a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 16–07. Vnější kruh ze sekaných perliček.

CONCORDIA · RE – S – · PAR CRES · FRI –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG AD / LEG IMP

22,34/22,66 mm; 3,504 g; 6 h

Inv. č.: N 28 439

Literatura: Delmonte 1964, č. 1013; Friedberg 2009, Netherlands, č. 223, Purmer 2009, s. 182

Poznámka: Mince je prohnutá a otřelá, na av. patrný dvojráz.

146.

dukát, 1608

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá svazek čtyř šípů. Hlava, meč a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 16–08. Vnější kruh ze sekaných perliček.

CONCORDIA · RE – S · P – ARVÆ · CRES · FRI –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO · ORDI / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

22,27/22,35 mm; 3,467 g; 8 h

Inv. č.: N 28 440

Literatura: Delmonte 1964, č. 1013; Friedberg 2009, Netherlands, č. 223; Purmer 2009, s. 182

Poznámka: Mince je mírně prohnutá a olámaná.

147.

dukát, 1614

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá svazek čtyř šípů. Hlava, meč a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 16–14. Vnější kruh ze sekaných perliček.

CONCORDIA · RES – PA – R · CRES · FRI –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO · OR / PROVI / FOEDE / BEL · AD / LEG · IM

22,13/21,79 mm; 3,478 g; 5 h

Inv. č.: N 28 442

Literatura: Delmonte 1964, č. 1013; Friedberg 2009, Netherlands, č. 223; Purmer 2009, s. 182

Poznámka: Mince je mírně prohnutá, olámaná a otřelá.

Willem van Viersen (1586–1616), neznačeno.

148.

dukát, 1612

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá svazek čtyř šípů. Hlava, meč a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 16–17. Vnější kruh ze sekaných perliček.

CONCORDIA : RE – S : P – PAR : CRES : FRI · –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : OR / PROVI / FOEDE / BEL : AD / LEG : IM

22,42/22,43 mm; 3,471 g; 4 h

Inv. č.: N 28 441

Literatura: Delmonte 1964, č. 1013; Friedberg 2009, Netherlands, č. 223; Purmer 2009, s. 182

Poznámka: Mince je mírně prohnutá a olámaná.

Overijssel

Overijssel (lat. *Transislonia*) je jednou z nizozemských provincií rozkládající se na severovýchodě dnešního Nizozemska. Územím protéká řeka Ijssel, která je jedním z ramen v deltě Rýna. Hlavním městem provincie je město Zwolle. Ve středověku byl Overijssel (tehdy Oversticht) součástí panství utrechtských biskupů, kteří v roce 1528 území postoupili císaři Karlu V. Po odchodu císaře z politického života v roce 1555 připadl Overijssel jeho nástupci španělskému králi Filipovi II. (1556–1598). V období války proti španělskému králi a jeho zástupcům v Nizozemí se provincie Overijssel přidala ke svazku šesti severních nizozemských provincií tvořících tzv. Utrechtskou unii (1579) a o pár let později se stala součástí Republiky Spojených nizozemských provincií s generálními stavy jako nejvyšším politickým orgánem.

Ražba mincí probíhala od 10. století ve městě Deventeru jménem římsko-německých králů, kteří roku 1046 předali mincovní právo utrechtským biskupům. Vybíjení mincí v režii biskupů probíhalo na různých místech (Hasselt, Deventer, Kampen, Zwolle), přičemž část území Overijssele byla pronajata gelderským knížatům, kteří razili ve městě Vollenhove. Po převzetí Overijssele císařem Karlem V. probíhala ražba mincí krátce v letech 1529–1533 ve městě Hasselt a znovu zde byla obnovena v roce 1567 španělským králem Filipem II. V době bojů o nezávislost razila stavovská obec v letech 1578–1582 mince opět v Hasselt a od roku 1582 započala výroba provinciálních mincí v Kampenu. Ovšem každý šestý rok se mincovna přesouvala do Zwolle a poté do Deventeru, takže tři nejvýznamnější města Overijssele se podílela na výrobě mincí rovným dílem. Od roku 1763 byla ražba overijselských mincí předána do Gelderu a Utrechtu. Definitivně bylo mincovnictví zmíněné provincie ukončeno v roce 1806.

Kampen

Hendrik Wijntgens (1590–1611), mz.:

149.

dukát, s. a.

Av.: Ve vnitřním perlovém kruhu dvě korunovaná poprsí proti sobě. Vpravo Ferdinand Aragonský a vlevo Isabela Kastilská. Mezi nimi tečka, která spojuje oba nosy. Vnější kruh z perliček. Na konci opisu dnes již zcela otřelá značka v podobě hradu s třemi věžemi a bránou uprostřed (město Kampen).

PHS · DEI · GRAT · HISPANIAR · REX

Rv.: Uvnitř perlového kruhu čtvrcený španělský štít s ornamentálně zdobenou patou. První a čtvrté pole tohoto štítu opět čtvrcené – v prvním a čtvrtém poli věž (Kastilie) a ve druhém a třetím poli lev ve skoku (Leon). Druhé a třetí pole štítu je polcené – v pravém poli čtyři kůly (Aragonie), levé pole napokos čtvrcené v prvním a čtvrtém

poli čtyři kůly, ve druhém a třetím poli dvě rozkřídlené orlice (Sicilsko-aragonské království). Na horní hraně štítu spočívá koruna zasahující do opisu, který je dole dělen mincovní značkou v podobě háku.

DVCATVS · ORDI TRAN · VA · HISP –

23,46/23,63 mm; 3,406 g; 7 h

Inv. č.: N 28 459

Literatura: Delmonte 1964, č. 1048; Friedberg 2009, Netherlands, č. 262; Purmer 2009, s. 220

Poznámka: Mince je z obou stran při horním okraji otřelá. Jedná se o tzv. španělský typ ražený v letech 1590–1593 a napodobující španělský dukát.

Deventer, Kampen, Zwolle

Hendrik Wijntgens (1590–1611), mz.:

150.

dukát, s. a.

Av.: Ve vnitřním perlovci korunovaná postava sv. Ladislava en face ve zbroji. V pravé ruce drží halapartnu, v levé u boku královské jablko. Hlava, nohy a halapartna zasahují do opisu. Mezi rozkročenýma nohama světce se nachází dole v opisovém pruhu malý štítek se lvem ve skoku (provincie Overijssel). Vnější kruh otřelý, ze sekaných perliček.

MON · OR · TRAN ISL · VA · VNG – x –

Rv.: Ve vnitřním perlovém kruhu na srpku měsíce sedící korunovaná postava Madony v bohatě řaseném rouchu s dítětem na pravé ruce. Ježíšek nemá ani korunu ani svatozář. Obě hlavy zasahují do opisu. Dole v opisu je mincovní značka – dva zkřížené háky. Vnější kruh z perliček je částečně otřelý.

PATRONA x VNGARIE –

21,65/21,43 mm; 3,498 g; 12 h

Inv. č.: N 28 457

Literatura: Budaj 2007, č. 2738; Delmonte 1964, č. 1049; Friedberg 2009, Netherlands, č. 266; Purmer 2009, s. 221

Poznámka: Mince je velmi dobře zachovalá. Jedná se o tzv. uherský typ ražený v letech 1590–1593 a napodobující uherský (sedmihradský) dukát dle vzoru dukátů Štěpána Bocskaiho a zejména Jana II. Zikmunda (1571–1575) z mincovny ve Velké Bani.

151.

dukát, s. a.

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu.

Av.: **MON · OR · TRAN** **ISL · VA · VNG – x –**

Rv.: **PATRONA x** **VNGARIE –**

21,24/20,96 mm; 3,501 g; 12 h

Inv. č.: N 28 458

Literatura: Budaj 2007, č. 2738; Delmonte 1964, č. 1049; Friedberg 2009, Netherlands, č. 266; Purmer 2009, s. 221

Poznámka: Jedná se o tzv. uherský typ ražený v letech 1590–1593 a napodobující uherský (sedmihradský) dukát dle vzoru dukátů Štěpána Bocskaiho a zejména Jana II. Zikmunda (1571–1575) z mincovny ve Velké Bani.

Hendrik Wijntgens (1590–1611), neznačeno.

152.

dukát, 1606

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá čtyři šípy. Hlava, nohy a meč zasahují do

vnějšího opisu. Po stranách postavy letopočet 16–06. Vnější kruh ze sekaných perliček, částečně otřelý.

CONCOR · RES · PAR – VÆ – CRESCVNT · TRAN –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORD / PROVIN / FOEDER / BELG · AD / LEG · IMP

22,70/21,94 mm; 3,470 g; 9 h

Inv. č.: N 28 460

Literatura: Delmonte 1964, č. 1054; Friedberg 2009, Netherlands, č. 268; Purmer 2009, s. 220

Poznámka: Mince je olámaná.

153.

dukát, 1608

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá čtyři šípy. Hlava a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu, meč dosahuje jen k vnitřnímu kruhu. Po stranách postavy letopočet 16–08. Vnější kruh ze sekaných perliček.

CONCOR · RES · PAR – VÆ – CRESCVNT · TRANS –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORD / PROVIN / FOE · DER / BELG · AD / LEG · IMP

22,65/22,90 mm; 3,455 g; 2 h

Inv. č.: N 28 461

Literatura: Delmonte 1964, č. 1054; Friedberg 2009, Netherlands, č. 268; Purmer 2009, s. 220

Poznámka: Na av. patrný dvojráz.

154.

dukát, 1608

Ikonografie mincovních polí je obdobná jako u předchozího dukátu.

Av.: CONCOR · RES · PAR – VÆ – CRESCVNT · TRANS –

Rv.: MO : ORD / PROVIN / FOE · DER / BELG · AD / LEG · IMP

23,87/23,48 mm; 3,472 g; 10 h

Inv. č.: N 28 462

Literatura: Delmonte 1964, č. 1054; Friedberg 2009, Netherlands, č. 268; Purmer 2009, s. 220

Johan Wijntgens (1611–1635), neznačeno.

155.

dukát, 1612

Av.: V perlovém vnitřním kruhu postava muže ve zbroji zprava. V pravé ruce drží meč opřený o pravé rameno, v levé ruce svírá svazek čtyř šípů. Hlava a nohy postavy zasahují do vnějšího opisu, meč dosahuje jen k vnitřnímu kruhu. Po stranách postavy letopočet 16–12. Vnější kruh ze sekaných perliček.

CONCOR · RES · PAR – VÆ – CRESCVNT · TRAN –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MO : ORD / PROVIN / FOE · DER / BELG · AD / LEG · IMP

22,51/22,74 mm; 3,483 g; 10 h

Inv. č.: N 28 463

Literatura: Budaj 2007, č. 2740; Delmonte 1964, č. 1054; Friedberg 2009, Netherlands, č. 268; Purmer 2009, s. 220

Kampen

Město Kampen leží při ústí řeky Overijssel ve stejnojmenné nizozemské provincii. Počátky osídlení města spadají do 11. století. Počátkem 13. století obdržel Kampen městská práva a vzhledem ke své výhodné poloze, která umožňovala propojovat porýnský obchod s pobaltským, získal velmi silné obchodní postavení a význam. K jeho rozvoji přispělo také čilé obchodování s flanderskými městy a napojení na dálkový obchod se Španělskem a Portugalskem. V roce 1441 se město Kampen stalo oficiálním členem hanzovního spolku a v roce 1445 dostalo statut svobodného říšského města. Do roku 1528 se nacházelo pod správou utrechtského biskupa, poté se jako součást provincie Overijssel dostalo do majetku císaře Karla V. Spolu se sousedními městy Deventerem a Zwolle tvořilo důležité obchodní centrum provincie. Jeho obchodní význam ale v 16. století výrazně zeslábl. Během války bylo nejprve obleženo a zničeno španělskými oddíly (1572) a poté holandskými oddíly (1578).

Město Kampen získalo mincovní právo v roce 1397 a v 15. a 16. století razilo mince společně s Deventerem a Zwolle. Tato společná ražba tří měst probíhala až do roku 1588. V letech 1590–1693 však městská mincovna zůstala nadále činná až do roku 1694.

Kampen

Hendrik Wijntgens ? (1589–1611), mmz.:

156.

dukát, s. a.

Av.: Ve vnitřním perlovcovém kruhu dvě korunovaná poprsí proti sobě, vpravo Ferdinand Aragonský, vlevo Isabela Kastilská. Mezi nimi písmeno C a na úrovni jejich nosů malá tečka. Koruny obou postav částečně zasahují do opisového kruhu. Vnější kruh z perliček. Opis zakončen mincmistrovskou značkou v podobě lilie.

DVCA · R · P · IMP · CAMPE · VA · FERDINA

Rv.: Ve vnitřním perlovcovém a nahoře seříznutém kruhu čtvrcený španělský štít. První a čtvrté pole tohoto štítu opět čtvrcené – v prvním a čtvrtém poli věž (Kastilie) a ve druhém a třetím poli lev ve skoku (Leon). Druhé a třetí pole polcené – vpravo čtyři kůly (Aragonie), levé pole napokos čtvrcené v prvním a čtvrtém poli čtyři kůly, ve druhém a třetím poli dvě rozkřídlené orlice (Sicilsko-aragonské království). Na horní hraně štítu spočívá koruna zasahující do opisu.

SVB · VMBRA · ALARVM · TVAR –

23,63/23,61 mm; 3,410 g; 6 h

Inv. č.: N 28 505

Literatura: Budaj 2007, č. 2753; Delmonte 1964, č. 1101; Friedberg 2009, Netherlands, č. 150; Purmer 2009, s. 278

Poznámka: Jedná se o dukát španělského typu řazený do let 1582–1593.

RUDOLF II. HABSBURSKÝ (1576–1612)

Kampen

Hendrik Wijntgens (1589–1611), neznačeno.

157.

dukát, 1596

Av.: Ve vnitřním perlovcovém kruhu postava panovníka ve zbroji s korunou na hlavě zprava. V pravé ruce drží o rameno opřený meč a v levé ruce královské jablko. Hlava a nohy zasahují do opisového kruhu. Po stranách postavy letopočet 15–96.

RVDOL · II · DGR · – I – VNGA · BO · REX · –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MON · NOV | AVREA | CAMPEN | CIVITA | IMPERI

23,13/23,54 mm; 3,456 g; 10 h

Inv. č.: N 28 506

Literatura: Delmonte 1964, č. 1114; Friedberg 2009, Netherlands, č. 161; Purmer 2009, s. 279

158.

dukát, 1598

Av.: Ve vnitřním perlovcovém kruhu postava panovníka ve zbroji s korunou na hlavě zprava. V pravé ruce drží o rameno opřený meč a v levé ruce královské jablko. Hlava a nohy zasahují do opisového kruhu. Po stranách postavy letopočet 15–98.

RVDOL : II : D : G : R : – I – VNGA : BO : REX –

Rv.: Uprostřed mincovního pole ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem. Vnější kruh z perlovce.

MON : NO | AVREA | CAMPEN | CIVITA | IMPERIA

22,92/22,44 mm; 3,459 g; 9 h

Inv. č.: N 28 507

Literatura: Budaj 2007, č. 2760; Delmonte 1964, č. 1114; Friedberg 2009, Netherlands, č. 161; Purmer 2009, s. 279

Zwolle

Město ležící na dolním toku řeky IJssel a hlavní správní středisko nizozemské provincie Overijssel. První zmínky o osídlení spadají do období 9. století, kdy zde byla aktivní komunita fríských obchodníků. Výhodná poloha města na mírném návrší v blízkosti toku čtyř řek umožňovala jeho postupný hospodářský rozvoj. V roce 1230 mu udělil utrechtský biskup, pod jehož pravomoc Zwolle spadalo, městská práva a koncem 13. století se Zwolle stalo součástí hanzovního spolku. Velký rozkvět město zažilo v 15. století, kdy se stalo důležitým obchodním centrem, avšak jeho význam v dalších staletích postupně slábl. Spolu se sousedními městy Deventerem a Kampenem patřilo k nejrozvinutějším overijselským městům. Vedle hanzovního obchodu je v 15. a 16. století propojovalo také společné mincovnictví. Právo razit mince získalo Zwolle již v roce 1488 od císaře Friedricha III. Po ukončení fáze společného mincování tří měst v roce 1588 vydávalo město od roku 1591 mince samostatně. Činnost městské mincovny byla ukončena roku 1694.

Zwolle

Balthasar Wijntgens ? (1590–1593), mz.:

159.

dukát, s. a.

Av.: Ve vnitřním perlovcovém kruhu dvě proti sobě korunovaná poprsí, vpravo Ferdinand Aragonský, vlevo Isabela Kastilská. Mezi nimi písmeno S a na úrovni jejich úst malá tečka. Koruny obou postav částečně zasahují do opisového kruhu. Na konci opisu mincovní značka v podobě čtvrceného štítku (město Zvolle). Vnější kruh z hrubých perliček.

DVCATVS · R · P · ZWO : VALOR · FERDIN

Rv.: Ve vnitřním perlovcovém a nahoře seříznutém kruhu čtvrcený španělský štít s ornamentálně zdobenou patou. První a čtvrté pole tohoto štítu opět čtvrcené – v prvním a čtvrtém poli věž (Kastilie) a ve druhém a třetím poli lev ve skoku (Leon). Druhé a třetí pole polcené – vpravo čtyři kůly (Aragonie), levé pole napokos čtvrcené v prvním a čtvrtém poli čtyři kůly, ve druhém a třetím poli dvě rozkřídlené orlice (Sicilsko-aragonské království). Na horní hraně štítu spočívá koruna zasahující do opisu.

SUB * VMBRA · ALARVM · TVARV – + – + –

24,34/24,15 mm; 3,383 g; 3 h

Inv. č.: N 28 510

Literatura: Delmonte 1964, č. 1130; Friedberg 2009, Netherlands, č. 210; Purmer 2009, s. 300

Poznámka: Jedná se o dukát tzv. španělského typu ražený ve Zwolle letech 1582–1593.

Messerano, Francesco Filiberto Ferrero Fieschi (1584–1629), mincovna: Messerano, dukát, s. a., N 28 436, zvětšeno.

Savojsko

Historické území Savojska dnes zaujímá oblast jihovýchodní Francie a severozápadní Itálie. V roce 1032 bylo Savojsko spojeno v rámci Burgundského království s Římsko-německou říší, v níž mělo statut hrabství. Na počátku 15. století bylo Zikmundem Lucemburským povýšeno na vévodství. Od konce 16. století začali savojsští vévodové užívat také titulu vévodů z Piemontu. Roku 1713 získalo Savojsko ostrov Sicílii, který o pár let později bylo nuceno vyměnit s Rakouskou monarchií za ostrov Sardinii s královským titulem a stalo se součástí Sardinského království. Roku 1860 získala velkou šást Savojska Francie, která si již dříve na jeho území činila nárok. Menší část Savojska zůstala součástí Italského království.

Savojsko zastupoval v uničovském nálezu jediný dukát vévody Karla Emanuela I. vyražený roku 1601 v turínské mincovně. Podobně jako ostatní tři severoitalské ražby z Benátek, Messerana a Modeny byla i tato mince zařazena do muzejní poloviny nálezu z důvodů zachování co největší pestrosti zachráněné části depotu. V celkovém součtu představují mince pocházející z Apeninského poloostrova 1,13 % pokladu.

Savojské mincovnictví v Turíně má velmi dlouhou tradici, jejíž počátky můžeme klást k roku 1297, kdy byla zdejší mincovna založena Filipem I. Savojským pánem Piemontu a pozdějším knížetem achájským, členem vedlejší větve savojského rodu.²⁷¹ Její činnost byla v průběhu čtrnáctého století pravidelná a v roce 1418 se dostala do majetku hlavní rodové větve. Zájem francouzské koruny o území sousedního Savojska a o další panství na Apeninském poloostrově přerostl v první polovině 16. století do válečného konfliktu, který byl ukončen mírem v Cateau-Cambrésis roku 1559, na jehož základě si Savojsko udrželo svou nezávislost. Hlavním sídlem savojské dynastie se poté stal Turín a zdejší mincovna převzala úlohu centrální mincovny v předalpské části země. Produkce dalších mincoven (např. Aosta, Nice, Vercelli) byla postupně omezována a na počátku 17. století již v Savojsku zůstala činná kromě turínské jen mincovna v Chambéry, která se stala hlavní pro zaalpskou část vévodství.²⁷² Za vlády Karla Emanuela I. (1580–1630) získala turínská mincovna primát v ražbě zlatých mincí.

Zlaté mince byly v Savojsku raženy od roku 1352. Nejdříve se jednalo o scuda a florény, od roku 1430 za vlády Amadea VIII. se začalo s ražbou dukátů, které se staly vedle scuda trvalou součástí savojského mincovnictví až do roku 1606, kdy jejich ražba na delší

²⁷¹ Pennestrì – Gianazza 2011, s. 1178. Achájské knížectví bylo založeno v roce 1205 v souvislosti se čtvrtou křížovou výpravou a rozkládalo se na poloostrově Peloponés. Filip Savojský byl achájským knížetem v letech 1301–1307 na základě sňatku s Isabelou z Villehardouinu.

²⁷² Pennestrì – Gianazza 2011, s. 1179.

dobu ustala.²⁷³ Dukáty savojských vévodů byly vzhledem k omezeným možnostem zisku drahého kovu vydávány nárazově. Za vlády Karla Emanuela I. se tak dělo jen v prvních letech 17. století. Dle údajů Domenico Promis bylo raženo 69–70 kusů dukátů z jedné marky. Jejich ryznost ale nedosahovala kvality dukátů uherských. Za vlády Karla Emanuela I. se pohybovala na úrovni 23,15 karátu (965/1000).²⁷⁴ Po reformě mincovního systému provedené vévodou Emanuelelem Filibertem v roce 1561 se do nominálové skladby zlatých mincí v Savojsku dostal nový typ mince zvaný filiberto, jehož ryznost byla totožná s dukátem, ale jeho váha se rovnala třem zlatým scudům.²⁷⁵

Ikonografie dukátu Karla Emanuela I. vychází na lící straně z podoby savojského erbu z počátku 17. století, který je ověnčen Nejvyšším řádem nejsvětějšího zvěstování, původně nazývaným Řádem Savojského řetězu, založeným hrabětem Amadeem VI. v roce 1362. Na rubní straně je ztvárněna postava sedící Panny Marie s dítětem na klíně. Ačkoli je celkové zpracování postavy odlišné, nelze si nepovšimnout jasné podobnosti s uherským typem dukátu s Madonou.

V dochovaných mincovních nálezích 16. a první poloviny 17. století na území Čech a Moravy se setkáváme se Savojskými dukáty poměrně vzácně. Známé jsou tyto ražby ještě z pokladů Prahy – Karlova náměstí, Plzně, Potěh a Chlumětína. V bohatém košickém nálezích uloženém v letech 1679–1682 jsou například zastoupeny jen dvě savojské ražby, což však lze vysvětlit i tím, že v této době již nebyly dukáty savojských vévodů více než sedmdesát let vydávány. Vedle reprezentativní funkce, kterou savojské dukáty plnily, byl jejich oběh, podobně jako v případě dalších ražených nominálů, vázán zejména na prostředí dnešní severní Itálie, Švýcarska, a jižního Německa. Letitým problémem, s nímž se savojské mincovnictví potýkalo, byl příliv méně kvalitních či přímo padělaných mincí, ikonograficky velmi podobných, které zejména v 16. a 17. století zaplavovaly peněžní oběh v Savojsku. Jednalo se o ražby produkované v nedalekých často velmi malých alpských knížectvích a hrabstvích, proti nimž savojsští vévodové z času na čas zasahovali.²⁷⁶

²⁷³ Dukát ve své benátské podobě cirkuloval na území Savojska již od roku 1335. Promis 1841, s. 40.

²⁷⁴ Promis 1841, s. 40 a 485.

²⁷⁵ Promis 1841, s. 40.

²⁷⁶ Promis 1841, s. 248–249.

KAREL EMANUEL I. (1580–1630)

Turín

Giovanni Antonio Pollino (1601–1604), neznačeno.

160.

dukát, 1601

Av.: V hladkém vnitřním kruhu čtvrcený španělský štít se srdečním štítkem čtvrceným křížem (savojský rod). První a čtvrté pole štítu polcené, vpravo kůň ve skoku vlevo směřující (Vestfálsko), vlevo tři břevna s lehce naznačeným kosmým proužkem (Sasko), v patě štítu tři tečky (původně klepeta) pod sebou (1, 2). Ve druhém a třetím poli lev ve skoku (vévodství Aosta). Na horní hraně štítu spočívá koruna. Štít je položen na řetěz s Řádem Zvěstování Panny Marie (*Ordine Supremo della Santissima Annunziata*), který dole pod štítem zasahuje do opisu a dělí letopočet 16–01. Vnější kruh je dvojitý (hladký a perlový).

16 · C · EMANVEL · D · G · DVX · SAB · 01 –

Rv.: V perlovém vnitřním kruhu sedící Madona v bohatě našaseném rouchu s Ježíškem na pravé ruce. Hlava a nohy Madony zasahují do opisového kruhu. Vnější kruh je dvojitý (hladký a perlový). Opis na minci začíná vpravo dole. Písmeno V ve slově VIRT[VTE] je vyraženo jako obrácené písmeno A.

✻ · PAX · IN · VI – RT · TVA · ✻ –

21,53/21,11 mm; 3,462 g; 11 h

Inv. č.: N 28 438

Literatura: CNI 1910, I, s. 274, tab. XVIII, 8, č. 235; Friedberg 2009, Italy, č. 1056; Promis 1841, tab. XXXIII, č. 37.

Messerano

Messerano (od 19. století též Masserano), malé území s městem a hradem téhož jména na severozápadě dnešní Itálie nacházející se mezi městy Milánem a Turínem. Původně tvořilo součást majetku biskupství ve Vercelli. Od roku 1377 bylo v držení janovské rodiny Fieschi. V roce 1506 povýšil papež Julius II. Messerano na hrabství a v roce 1547 papež Pavel III. na markrabství. Koncem 16. století (1598) bylo Messerano povýšeno papežem Klementem VIII. na knížectví a spolu se sousedním malým markrabstvím Crevacuore tvořilo panství rodu Ferrero-Fieschi. V roce 1767 se Messerano stalo součástí Savojska.

Jedna dukátová ražba z malého panství rodu Fieschi v Messeranu obsažená v uničovském nálezu a zachovaná později ve sbírce litovelského muzea, představuje v kontextu celého depotu zřejmě nejzajímavější ražbu. Její vzhled při popisu nálezu v roce 1913 zmátl Jana Smyčku, který ji označil za minci císaře Karla V. (1519–1556)²⁷⁷ a také o sto let později představovalo její správné určení nelehký úkol.

Messeranské mincovní právo bylo odvozováno z pravděpodobně falešného povolení, které měl udělit zdejším vládcům římskoněmecký král Vilém Holandský roku 1248. V té době ovšem nebyl římským králem, ale protikrálem Konráda IV. a Messerano, podobně jako sousední Crevacuore, nebylo samostatným panstvím, ale součástí majetku biskupství ve Vercelli. Jisté je, že mincovní privilegium, na něž se v raném novověku představitelé rodu Fieschi odvolávali, nebylo po dlouhou dobu naplňované. Postavení messeranských panů, jakož i řady dalších šlechtických rodů v severní Itálii, bylo na přelomu 15. a 16. století ovlivňováno vzájemným soupeřením císařské a papežské moci. Povolení razit mince udělované buď ze strany Habsburků, nebo papeže bylo častou formou odměny pro místní loajální šlechtu.²⁷⁸ První známé messeranské ražby vstupují do dějin až koncem 15. století v roce 1492. Nejvyššího nárůstu se mincovní produkce dočkala za markrabat Bessa Ferrero Fieschiho (1559–1584) a jeho nástupce Francesca Filiberta Ferrero Fieschiho (1584–1629),²⁷⁹ jenž byl vydavatelem dukátu zastoupeného také v uničovském pokladu. Mincovní činnost v Messeranu byla závislá na množství získaného drahého kovu v podobě pagamentu, neboť markrabství (od 1598 knížectví) nedisponovalo vlastními přírodními zdroji nerostného bohatství. Z toho důvodu byla i produkce mincovny nárazová, nekontinuální a definitivně

²⁷⁷ Smyčka 1913, s. 21.

²⁷⁸ Koncem 15. a počátkem 16. století začíná vedle rodu Fieschi z Messerana razit mince i rod Tizzoni z Desany v Piemontu nebo rod Trivulzio z Mesocco v Lombardii. Gambacorta – Polanský 2012, s. 16–17.

²⁷⁹ Gianazza 2011b, s. 848.

byla ukončena k roku 1690. Kromě messeranské mincovny byla v určitých obdobích využívána i mincovna v nedalekém městečku Crevacuore. Zdejší ražby se ovšem nikterak neodlišují od messeranských, a proto je dnes velmi těžká jejich identifikace. Zdá se však, že zde byly raženy spíše drobné nominály. Proměnlivá aktivita crevacuorské mincovny byla ukončena po roce 1662.²⁸⁰

Messeranské i crevacuorské mincování bylo charakteristické především vybíjením falešných mincí, které byly uváděny do peněžního oběhu za hranicemi panství. V případě severozápadní Itálie nešlo v 16. a 17. století o ojedinělý jev. Jen v regionu Piemont zaznamenáváme podobné aktivity na řadě dalších míst, nejčastěji na velmi malých panstvích jako byla například Casale Monferrato, Desana, Frinco či Passerano.²⁸¹ K padělaným ražbám s velmi nízkým obsahem drahého kovu patřily spíše stříbrné mince středních a nižších nominálů, i když výjimkou nebyly ani falza tolarů nebo mincí zlatých. Produkce falešných mincí, zacílená na kumulaci co největšího zisku vydavatele, byla určena k oběhu zejména v oblastech Savojska, Milánska, Benátska nebo švýcarských měst – Ženevy, Luzernu a dalších. Petr Vorel v inspirativní syntéze o stříbře a jeho evropském a světovém oběhu v podobě mincí poukazuje na to, že výroba falešných mincí v severní Itálii byla zaměřena mimo jiné i na ražby například nizozemských „lvích tolarů“, které ve velkém množství sloužily také jako cenný vývozní artikl do oblastí Osmanské říše nebo Persie. Roku 1586 nechal imitace nizozemských lvích tolarů razit i messeranský markrabě Francesco Filiberto.²⁸² Charakteristickým prvkem mincovnictví výše uvedených panství, Messerano nevyjímaje, byla absence vlastního mincovního systému. Struktura ražených nominálů byla přebírána ze Savojska. V případě falzifikátů se jednalo o nápodobu mincí savojského vévodství a mincí cizích, nejčastěji římskoněmecké říše.

V roce 2012 upozornili Vojtěch Brádle a Tomáš Smělý numismatickou veřejnost na existenci zajímavého falza bílého groše Rudolfa II. pocházejícího z panství Frinco, v němž bylo na základě analýzy mincovní slitiny zjištěno jen zhruba 27 % stříbra.²⁸³ Tato skutečnost vrhá na falešné mincovnictví severoitalských panství zvláštní světlo. Zdá se, že produkce padělaných mincí mohla být zaměřena také na drobné nominály běžně se v severní Itálii

²⁸⁰ Gianazza 2011a, s. 632.

²⁸¹ Promis 1841, s. 248–249. Zde jsou uváděna i další podobná panství z celého severu Apeninského poloostrova.

²⁸² Vorel 2009, s. 228–229.

²⁸³ Brádle – Smělý 2012, s. 81.

nevyskytující a prostřednictvím cizích obchodníků či překupníků se tyto ražby, prováděné snad na objednávku, mohly dostávat dále na předem určené území.²⁸⁴ Je zřejmé, že geografická poloha Messerana i dalších zmíněných panství byla pro vydávání padělků příhodná. Alpské průsmyky a jimi procházející obchodní či poutnické cesty spojující Apeninský poloostrov se zbytkem zaalpské Evropy přiváděly do severní Itálie množství kapitálu včetně drahých kovů, což umožňovalo zdejším vládnoucím rodům se čile zapojovat do obchodování. Nejvíce poškozovanými byly v tomto ohledu savojsští vévodové, kteří také proti nekalým praktikám místních šlechtických rodů ostře protestovali.²⁸⁵

K prvnímu vážnému podezření z podvodů s ražbou mincí v Messeranu došlo v roce 1548, kdy papež Pavel III. obvinil markraběte Pier Lucu II. Fieschi z falšování zahraničních mincí a zakázal mu další ražbu. Nepříjemná situace se ale poměrně rychle urovnala, protože již o rok později tentýž papež ražbu mincí znovu povolil.²⁸⁶ Přestože i dalším messeranským vládcům ve druhé polovině 16. století jsou připisovány falešné ražby, zásadní problém v tomto ohledu nastal až v roce 1603, kdy došlo k prudkému poklesu kvality jednotlivých mincí. Mincmistr Giovanni Andrea Capra (1603–1607) byl dokonce obžalován z ražby uherských dukátů ze slitiny stříbra a zlata a před trestem z knížectví utekl. Kníže Francesco Filiberto byl poté silně diskreditován v řadě dalších zemí a musel se ospravedlňovat i před sborem kardinálů a dalších suverénních knížat.²⁸⁷

Zlaté mince messeranských pánů byly raženy v malém množství a dnes patří k poměrně vzácným exemplářům v numismatických sbírkách.²⁸⁸ Z jednotlivých typů byly v 16. a 17. století vydávány, dopie, scuda a dukáty, přičemž Francescu Filibertovi je literaturou připisováno vydávání falešných dukátů napodobujících uherské a římskoněmecké vzory.²⁸⁹ Nedatovaný messeranský dukát obsažený v uničovském nálezu vychází z ikonografie dukátů císaře Rudolfa II., které se razily v Praze v letech 1592–1597.²⁹⁰ Mincovní obraz na aversu i na reversu je v základních rysech u obou dukátů shodný (postava panovníka ve zbroji po stranách se štítky s heraldickým znamením / orel nesoucí srdeční

²⁸⁴ Brádle – Smělý 2012, s. 83.

²⁸⁵ V případě panství Frinco se stalo v roce 1601, což v důsledku vedlo k ukončení ražby. Srov Brádle – Smělý 2012, s. 79.

²⁸⁶ Gianazza 2011b, s. 848.

²⁸⁷ Promis 1869, s. 57–58.

²⁸⁸ Početnější emise představují v messeranském zlatém mincovnictví jen dukáty Francesca Filiberta. Srov. Friedberg 2009, Italy, s. 539.

²⁸⁹ Gianazza 2011b, s. 849.

²⁹⁰ Viz Halačka 2011, s. 159, jedná se o typ č. 298.

štítek). Přestože jsou použita heraldická znamení na minci ve své podstatě znameními messeranského panství, jejich velká podobnost s heraldikou habsburskou a českou měla zcela jistě vytvářet dojem, že jde o minci Rudolfa II. vyraženou v Praze. V detailu tomu odpovídá i použití značky v podobě dvojité lilie, kterou užíval pražský mincmistr Lazar Ercker a následně i jeho žena a nástupkyně Zuzana Erckerová. Větší rozdíly oproti pražským dukátům Rudolfa II. panují v opisu lícni i rubní strany messeranské ražby, což však v běžném platebním styku šlo jistě hůře rozpoznat. Skutečnost, že na lícni straně je Francesco Filiberto označen ve zkratce jako markrabě, napovídá, že ražba z uničovského pokladu vznikla před rokem 1598, kdy bylo Messerano povýšeno na knížectví. V kontextu výše uvedené podobnosti dukátu s výtvarným řešením dukátů pražských se zdá být pravděpodobné, že ražba musela vzniknout někdy v rozmezí let 1593–1597. Jediná emise datovaných messeranských dukátů, které napodobují dukáty pražské mincovny, pochází z roku 1596. Na rubní straně mince se setkáváme s latinským opisem, který je citací biblického textu: NON NOBIS DOMINE SED NOMINI TVO DA GLORIAM („Ne nás, Hospodine, ale svoje jméno oslav.“ Ž 115,1). Hojně používaný citát, který vešel ve známost především jako heslo templářského řádu, je v tomto případě citací hesla messeranského markrabství.²⁹¹

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem týkajících se častého falšování mincí v Messeranu byla v případě uničovského dukátu Francesca Filiberta provedena analýza chemického složení mincovní slitiny pomocí rentgenové fluorescenční metody (XRF).²⁹² Spolu s messeranským dukátem byly pro potřeby následné komparace analyzovány také dva v nálezu se vyskytující české dukáty Rudolfa II. vyražené v pražské mincovně v letech 1592 a 1594, které po ikonografické stránce messeranský dukát napodoboval.²⁹³ Z naměřených experimentálních dat byly odečteny prvky, které se vyskytují v půdním prostředí, a obsah zbývajících prvků byl normalizován. Identifikace prvků pocházejících z půdního prostředí byla ověřena analýzou druhé, neočištěné strany mince. Každá mince byla analyzována na třech místech a výsledek byl zprůměrován.

²⁹¹ Promis 1869, s. 55.

²⁹² Analýza byla provedena na pracovišti Regionálního centra pokročilých technologií a materiálů při Univerzitě Palackého v Olomouci. Za provedení a vyhodnocení analýzy děkuji Mgr. Michalu Kolářovi, Ph.D. a Mgr. Janu Filipovi, Ph.D.

²⁹³ Srov. VMO, inv. č. N 28 413 a N 28 414.

Prvek	Messerano dukát inv. č. 28 436 3,416 g	Čechy dukát, 1592 inv. č. 28 413 3,417 g	Čechy dukát, 1594 inv. č. 28 414 3,482 g
Au	96,4 % ± 0,26 %	98,3 % ± 0,15 %	98,0 % ± 0,04 %
Ag	2,15 % ± 0,06 %	1,23 % ± 0,06 %	1,40 % ± 0,10 %
Cu	1,22 % ± 0,02 %	0,33 % ± 0,03 %	0,46 % ± 0,04 %

Ve výsledku tedy messeranský dukát obsahoval o 1,6 – 1,9 % méně zlata než dukáty z české mincovny a naproti tomu obsahoval o 0,8 – 0,9 % více stříbra a o 0,8 – 0,9 % více mědi než jeho české předlohy.²⁹⁴ Lze tedy konstatovat, že dukát z Messerana měl o něco nižší ryzost (964/1000), než bylo obvyklé u dukátů českých (986/1000). Rozdíl však není nijak dramatický, a přestože je zřejmé, že množství zlata bylo v minci redukováno, nelze tuto ražbu označit za falsum. Spíše bychom mohli v tomto případě hovořit o imitační ražbě, jak uvádí Stefano Di Virgilio v příspěvku o falešném mincovnictví pánů Ferrero Fieschi, když poukazuje na skutečnost, že ne vždy obsahovaly zlaté messeranské mince méně zlata do té míry, aby bylo možné je považovat za padělký.²⁹⁵ Scuda, dukáty a jejich násobky měly především charakter reprezentačních ražeb, jejichž prostřednictvím se chtěli messeránští vládci co do míry prestiže vyrovnávat savojským knížatům.

Dukáty panství Messerano nejsou zatím z raněnovověkých, předbělohorských nálezů z našeho území známy. Zastoupení jednoho kusu v nálezů z Uničova patří k velmi zajímavým dokladům oběhu této mince a lze předpokládat, že se během relativně krátké doby (dvaceti let) dostala prostřednictvím tranzitních obchodních cest z oblasti severní Itálie a jižního Německa až na Moravu.

²⁹⁴ RTG fluorescenční spektroskopie (XRF) byla realizována na vlnově-disperzním spektrometru S4 Pioneer (Bruker AXS). Prvkový rozsah: Sodík (Na) až uran (U); Materiál anody: Rh; Parametry RTG lampy: 20–60 kV, 5–150 mA; Maximální výkon RTG lampy: 4 kW; Detektory: proporcionální (průtokový), scintilační; Detekční krystaly: LiF(220), LiF(200), Ge, PET, XS 55; Používaný software: Spectra plus. Vzorky byly před analýzou šetrně očištěny denaturovaným ethanolem a poté měřeny metodou FastVac08 s použitím 0,8 cm clony.

²⁹⁵ Di Virgilio 1998, s. 11–12.

FRANCESCO FILIBERTO FERRERO FIESCHI (1584–1629)

Messerano

Giovanni Ansaldo (1590–1593, doložen i 1597), zn.:

161.

dukát, s. a.

Av.: Ve vnitřním hladkém a neúplném kruhu rozkřídlený a korunovaný orl nesoucí na hrudi polcený renesanční štítek. V pravém poli lev ve skoku, v levém poli tři kosmá břevna (Messerano). Na horní hraně štítku se nachází knížecí čapka. Kolem štítku se nachází řetěz s Řádem zlatého rouna. Koruna nad orlem zasahuje do vnějšího opisového pruhu. Vnější kruh otřelý, původně z perliček.

CARO · V · IMPE · GRATIA · F · F · MA · ME · –

Rv.: Ve vnitřním hladkém a neúplném kruhu postava panovníka ve zbroji zprava. V pravé ruce drží žezlo, u pasu přivěšený meč. Po stranách postavy dva korunované štítky španělského tvaru. Na pravém lev ve skoku, na levém tři kosmá břevna. Hlava, nohy, žezlo a meč zasahují do opisového pruhu. V opisu je mezi nohama postavy dvojité lilie. Vnější kruh z perlovce.

NON · NOB · DNE · SE – – N – OM · TV · DA G –

21,73/22,17 mm; 3,416 g; 8 h

Inv. č.: N 28 436

Literatura: Friedberg 2009, Italy, č. 621; Varesi 1996, č. 760/1; CNI 1911, II, s. 340, č. 21, tab. XXXI, 5, č.

21

Poznámka: Mince je částečně při okraji ořezaná. Na av. patrný dvojráz.

Modena

Území nazývané podle stejnojmenného města v Pádské nížině bylo v 6. století povýšeno na hrabství a počátkem 12. století zde vznikla městská republika. Od třetí čtvrtiny 13. století ovládal město a okolí rod markrabat Este z Ferrary, který zde s přestávkami vládl do konce 18. století. V roce 1452 byla Modena povýšena na říšské vévodství. Po napoleonských válkách vládli Modeně až do roku 1859 Habsburkové, poté se stala součástí Italského království.

Do nevelké skupiny ražeb pocházejících z Apeninského poloostrova a zastoupených v uničovském pokladu lze zařadit také jeden dukát modenského vévody Cesareho d'Este vládnoucího v letech 1598–1628. Jedná se o nedatovanou, poměrně dobře zachovalou minci, která na aversu nese postavu panovníka ve zbroji s žezlem v pravé ruce a na reversu erbovní znamení. Z ikonografického hlediska jde o použití dobově velmi oblíbených a tradičních motivů. Postava rytíře či panovníka ve zbroji byla charakteristickým rysem mnoha typů dukátů ražených ve druhé polovině 16. století a na počátku století následujícího například v Nizozemí nebo rakouských a německých zemích.

Historie modenského mincovnictví se začala psát v roce 1226, kdy bylo městu uděleno mincovní právo císařem Fridrichem II. O několik let později (1242) zde byla otevřena mincovna, jejíž činnost ale nebyla v průběhu středověku kontinuální.²⁹⁶ Velký vliv na dějiny Modeny a zdejšího mincování měla rodina Este, která zde vládla s přestávkami od konce 13. století. Ercole I. d'Este (1471–1505) udělil roku 1498 Modeně právo razit mince stejných nominálů jako na dalším rodovém panství ve Ferrare a nově započal s ražbou zlaté mince – modenského dukátu.²⁹⁷ Počátkem 16. století se ovšem Modena dostala v důsledku války nejprve do rukou papeže Julia II., následně byla papežem prodána císaři Maxmiliánu I. (1511), aby o pár let později opět přešla pod vliv papeže. Během těchto neklidných let však zůstávala mincovna v provozu a vydávala mince svého aktuálního pána. V roce 1527 se do Modeny opět navrátili vyhnaní členové rodu Este.

Cesare d'Este patřil k nejvýznamnějším panovníkům raně novověké Modeny. Na počátku své vlády v roce 1598 obnovil po několikaleté pauze činnost zdejší mincovny, která začala razit pestrou škálu stříbrných a zlatých nominálů. Ve zlatě to byly dukáty (*ungheri*) a čtvrtdukáty, *scuda* a *doppie*.²⁹⁸ Od roku 1598 byla modenská mincovna pronajata Giuliu

²⁹⁶ Bazzini 2011, s. 893.

²⁹⁷ Bazzini 2011, s. 894 a 896.

²⁹⁸ Dříve byly vydávány v hodnotách 4, 2, 1. Bazzini 2011, s. 897.

Mirandolovi a jako mincmistr zde působil Paolo Selvatico. Po šesti letech došlo ke změně a mincovna byla v letech 1604–1607 pronajata Marcu Antoniu Scapinellimu. Od roku 1608 se již nacházela pod vlivem bratrů Lodovica, Antonia a Alfonsa z rodiny Selvatico, za jejichž společné správy vyšly najevo nekalé praktiky a podvádění s mincovním materiálem. Cesare d'Este se proto rozhodl ukončit s nimi spolupráci a bratři byli nuceni prchnout do Boloně. V létě roku 1613 byl do mincovny povolán mincmistr Jacob Jacobi a ještě koncem téhož roku byl vystřídán Agostinem Machiavellim. V únoru 1614 byla ovšem modenská mincovna zavřena a k obnovení její činnosti došlo až po smrti Cesareho d'Este v roce 1631.²⁹⁹

Modenské dukáty Cesareho d'Este byly vydávány v dostatečně velkých emisích a jejich výskyt je patrný i v oblasti Zaalpí.³⁰⁰ Z předbělohorského období evidujeme na území Čech a Moravy dalších pět nálezů s jistým výskytem modenského dukátu. Podobně jako v případě Uničova se jedná spíše o větší depoty (Plzeň, Kamenice n. Lipou, Praha – Staré Město, Kácov a Laštany).³⁰¹

CESARE D'ESTE (1598–1628)

Modena

Neznačeno.

162.

dukát, s. a.

Av.: Ve vnitřním hladkém kruhu postava panovníka ve zbroji mírně zprava. V pravé ruce drží žezlo, levou rukou přidržuje u boku meč. Hlava, nohy a žezlo zasahují do opisového kruhu. Vnější kruh z perlovce.

◦ CAESAR DVX ◦ – ◦ MVT ◦ REG ◦ & ◦ –

Rv.: Ve vnitřním hladkém kruhu dvakrát polcený španělský štít se srdečním štítkem renesančního tvaru nesoucím rozkřídlenou orlici (rod Este). První pole dělené, nahoře

²⁹⁹ Bazzini 2011, s. 901.

³⁰⁰ Větší výskyt modenských zlatých ale i stříbrných mincí je v 16. a 17. století patrný vedle střední Evropy také v alpské oblasti a Španělském Nizozemí. Srov. Saccocci 1998, s. 54.

³⁰¹ Až na nález z Laštán je více k jednotlivým depotům uvedeno v kapitole Hromadné nálezy zlatých mincí na území Čech a Moravy z let 1519–1648. Nález z Laštán (okr. Olomouc), uložený po roce 1620, obsahoval kromě stříbrných mincí jen jeden zlatý dukát Cesara d'Este (1598–1628). Za poskytnutí této informace děkuji Dagmar Kašparové z numismatického oddělení Moravského zemského muzea v Brně.

korunovaný orel, dole tři přepásané lilie pod sebou (2, 1; vévodství Ferrara). Ve druhém poli zkřížené svatopetrské klíče a nad nimi papežská tiára (papežské insignie). Ve třetím opět děleném poli nahoře tři přepásané lilie (2, 1), dole korunovaný orel. Štít je převýšen korunou, která je již cele v opisovém pruhu. Vnější kruh je z perlovce.

◦ **NOBILITAS** ✪ **ESTENSIS** ◦ –

21,22/21,31 mm; 3,481 g; 4 h

Inv. č.: N 28 437

Literatura: CNI 1925, IX, s. 238, tab., XVII, 10, č. 96; Friedberg 2009, Italy, č. 763

Benátsko

Území Benátska navazovalo do značné míry na starověkou provincii *Venezia*. Hlavním centrem se stalo město Benátky, jehož význam vzrostl v období raného středověku, kdy bylo podřízeno prostřednictvím Ravenského exarchátu Byzanci. Od roku 679 měl ve městě a okolí rozhodující úlohu volený kníže (dóže). V 10. a 11. století se Benátsko stalo samostatnou oligarchickou republikou, která svůj vliv rozšiřovala zejména do oblasti Jaderského moře a pobřeží Dalmácie. Od konce 13. století se Benátsko stalo přední námořní a obchodní mocností východního Středomoří. V souvislosti s vojenským tlakem Osmanské říše upadal vliv Benátska na obalsti Balkánského poloostrova a jejich zájem se přesunul spíše do severní části Apeninského poloostrova. Pokles významu Benátek v 16. století způsobily změny v evropském dálkovém obchodu, ale samostatnost si Benátsko udrželo do roku 1797. Poté se stalo oblastí zájmu a politického vlivu Rakouska a ve druhé polovině 19. století bylo začleněno do Italského království. Dnes je součástí Italské republiky.

Obsah uničovského pokladu tvořil také jeden nedatovaný benátský dukát vyražený za vlády dóžete Marina Grimaniho v letech 1595–1605. Jde o minci dobře zachovalou, která nese na svém líci a rubu typické ikonografické motivy benátského dukátu – postavu klečícího dóžete před sv. Markem držícím praporec a žehnajícího Krista Spasitele zobrazeného na mandorle pokryté hvězdami.

Benátské mincovnictví patří v kontextu středověké Evropy k nejvýznamnějším. Činnost zdejší mincovny byla v letech 820–1797 nepřetržitá a k určitému oživení ražby došlo i

po zániku Benátské republiky v 19. století.³⁰² Od roku 1170 bylo součástí mincovních opisů jméno benátského dóžete, který byl hlavním představitelem státu. Mincovna samotná a její provoz podléhali dozoru politických a správních orgánů města. Do poloviny 14. století to byla tzv. Rada čtyřiceti a později senát. Ve 13. až 15. století se Benátky staly hlavní obchodní tepnou spojující evropské trhy s východním Středomořím a Afrikou. Důležitý prvek v tomto ohledu sehrával zejména obchod s drahými kovy. Evropské stříbro bylo ve velkém měřítku Benátčany prodáváno do severní Afriky, kde byla jeho cena vyšší a naopak jimi bylo dováženo do Evropy africké zlato. Velké zisky z prodeje stříbra dopomohly Benátčanům podobně jako Janovanům nebo Florentinům nejen ke kumulaci značného kapitálu, ale také k ražbě vlastních zlatých mincí.³⁰³ Vlivem postupného hospodářského úpadku Byzantské říše trpěl evropský obchod v polovině 13. století proměnlivým kurzem byzantského zlatého solidu, který obsahoval méně zlata, což vedlo bohaté severoitalské republiky k hledání nového zlatého standardu respektive k hledání mince vyšší kvality. V roce 1252 přišli s řešením situace v Janově a Florencii, kde započala ražba mincí o hmotnosti 3,5 g z téměř ryzího zlata. Zatímco janovský *genovino* měl omezenou cirkulaci, a nebyl jinými vydavateli kopírován, florentský *florén* se, jak z hlediska svých parametrů (3,536 g), tak ikonografie prosadil v řadě evropských zemí (především v Zaalpí) a stal se v mezinárodním obchodu velmi populárním. Jeho vliv je pozorovatelný také v počátcích ražby českých a uherských zlatých mincí.

Dvojici severoitalských zlatých mincí doplňoval od roku 1284/1285 benátský *dukát*, jehož ryzost dosahovala 99,47 % zlata a hmotnost byla ve srovnání s florénem ještě o něco vyšší (3,545 g).³⁰⁴ Po roce 1330 se dukát rozšířil do východního Středomoří a celou oblast jednoznačně ovládl. Na rozdíl od ikonografie dukátu, která zůstala po více než pět století neměnná³⁰⁵ i s tradičním opisem: SIT TIBI CHRISTE DATVS, QVEM TV REGIS ISTE DVCATVS (*Nechť je Tobě Kriste dáno, abys vládl nad tímto vévodstvím*), byla jeho váha od počátku 16. století mírně snižována, až dospěla v polovině téhož století k hodnotě 3,494 g. Termín „dukát“ byl v Benátkách používán také jako označení peněžně početní jednotky odpovídající hodnotě 124 *soldi*. Když se však v průběhu první poloviny 16. století změnila cena zlata vůči

³⁰² Rakousští císařové zde například razili v letech 1798–1802, 1815–1848 a 1852–1866. V roce 1870 byla mincovna definitivně zrušena. Stahl – Tonini 2011, s. 1217.

³⁰³ Vorel 2009, s. 69–70, 73.

³⁰⁴ Stahl 2012, s. 45; Stahl 2003, s. 112. Dále ke genezi dukátu např. Vorel 2009, s. 70.

³⁰⁵ Obraz mince vycházel z podoby stříbrné benátské mince zvané *grosso* (též *matapan*) ražené od roku 1193.

stříbru, způsobilo snížení váhy raženého dukátu rozchod s hodnotou zaužívané peněžně početní jednotky. Aby dále nedocházelo k záměně obou pojmů, byla od roku 1545 benátská mince dříve označovaná jako dukát nazývána termínem *zecchino* (ducato di zecca).³⁰⁶ Ve výše uvedené podobě se *zecchino* udrželo až do zániku Benátské republiky v roce 1797.

Dukát nebyl jedinou zlatou mincí raženou v raném novověku v Benátkách. V první polovině 16. se započalo s produkcí zlatých *scudo* a od počátku 17. století za dóžete Leonarda Dona (1605–1612) vstoupil do peněžního oběhu lehčí typ dukátu, který na rozdíl od *zecchina* nesl na své rubní straně symbol okřídleného lva. Jak už bylo řečeno, původní benátský dukát ražený od března roku 1285 si získal velkou oblibu v oblasti východního Středomoří a stal se do značné míry vzorem pro další nově vznikající zlaté mince. Jako příklad bychom mohli uvést *ašrafí* mamlúckých vládců v Egyptě z první poloviny 15. století nebo o něco dříve používané imitace benátského dukátu tureckými emíry v Malé Asii.³⁰⁷ Záhy začal dukát konkurovat i v Evropě rozšířenějšímu florentskému zlatému.

Benátské dukáty začaly ve větší míře pronikat do Zaalpí ve druhé polovině 16. století poté, co se jihovýchodní Evropa dostala do područí Turků.³⁰⁸ Oblíbeným platebním prostředkem se staly zejména na územích bezprostředně sousedících s Osmanskou říší, Valašsku, Moldavsku nebo Sedmihradsku. Větší příliv těchto mincí je pozorovatelný i v případě Uher, v košickém nálezu evidujeme na sedmáct benátských dukátů.³⁰⁹ V případě Čech a Moravy jsou počty doložených benátských *zecchino* před rokem 1650 podstatně skromnější, i když také zde je u větších pokladů čítajících několik desítek zlatých mincí benátský dukát pravidelně zastoupen.³¹⁰

³⁰⁶ Když byla v roce 1562 dána do oběhu nová benátská stříbrná mince odpovídající svými hmotnostními parametry tolaru, byla pro srovnatelnou hodnotu s početním dukátem (124 soldi) označována rovněž za „dukát“. Stahl 2012, s. 47.

³⁰⁷ Stahl 2003, s. 112.

³⁰⁸ K oběhu benátských dukátů v českých zemích před rokem 1600 např. Zaoral 1990, s. 120.

³⁰⁹ Budaj 2007, s. 29.

³¹⁰ Z období před rokem 1650 se jedná například o depoty z Prahy – Karlova náměstí, Kamenice nad Lipou, Plzně, Jindřichova Hradce, Vizovic a Chlumětína. Chlumětínský nález, podobně jako uničovský obsahuje jednu benátskou ražbu dóžete Marina Grimaniho (1595–1605).

MARINO GRIMANI (1595–1605)

Benátky

Neznačeno.

163.

zecchino, s. a.

Av.: V poli bez vnitřního kruhu znázorněna zprava postava stojícího sv. Marka držícího v pravé ruce praporec. Vedle klečící postava dóžete zleva. Pod nimi malá úseč. Obvodový kruh zoubkovaný. Opis je dělen na dvě samostatně čtené poloviny. V první půli se nachází znamení lva.

· **MARIN : GRIM – D/V/X – Š/Ň/Ů/E/N/E/T**

Rv.: Na mandorle z perliček zasahující do opisu postava žehnajícího Krista. Po stranách postavy na mandorle vždy 8 pěticípých hvězd. Pod nohama Krista pak jedna hvězda. Vnější obvodový kruh z perlovce.

SIT · T · XPE · DAT · Q · TV – REGIS · ISTE · DVCA · –

20,75/20,76 mm; 3,471 g; 9 h

Inv. č.: N 28 435

Literatura: Budaj 2007, č. 1879-1885; CNI 1915, VII, s. 542, tab. XX, 1, č. 110; Friedberg 2009, Italy, č. 1274; Tóth – Ulrich 2007, č. 258

Poznámka: Na rv. patrný dvojráz.

Osmanská říše

Na konci 13. století vyhlásil Osman I., vládce emirátu v severozápadní Anatolii, nezávislost na sultanátu se sídlem v Konyi, jehož obyvatelé patřili k seldžúckým Turkům. Ti do této oblasti pronikli v 10. století ze Střední Asie. Nově vyhlášený státní útvar nabyt poměrně rychle významného postavení v Malé Asii a Egejském moři. V roce 1354 se Turci poprvé zmocnili evropského území, na němž následně získali pevné pozice v Srbsku, Bosně a Řecku. Významným mezníkem se stalo dobytí Konstantinopole v roce 1453, které znamenalo definitivní zánik byzantské říše. V roce 1526 Turci vtrhli do Uher a stali se vážnou hrozbou pro středoevropské křesťanské státy. Jejich expanze směřovala v 16. století také do Asie (Sýrie, Irák, Irán) a Afriky (Egypt, Libye, Alžírsko, Tunisko). V 18. století začal slábnout vliv Osmanské říše v Evropě a postupně se její území začalo zmenšovat. Nástupci Osmana I. vládli říši až do počátku 20. století. V roce 1922 byl po zhroutilí říše a provedení reformy vytvořen nový moderní stát – Turecko.

Zlaté mince osmanských sultánů představují v uničovském pokladu po uherských, sedmihradských a nizozemských ražbách čtvrtou nejvýznamnější skupinu čítající 28 kusů (7,95 %). Dobou svého vzniku spadají do let 1520–1617, která zahrnují panování pěti sultánů – Sulajmána I., Salíma II., Muráda III., Mehmeda III. a Ahmeda I. Největší počet mincí (13 kusů) připadal na vládu Muráda III. (1574–1595). Dodnes se z osmanských ražeb zachovalo pouze čtrnáct kusů, které však byly Janem Smyčkou vybrány do muzejní části nálezů s ohledem na zastoupení všech vydavatelů.³¹¹

Podobně jako pro mnohé evropské státy byl na počátku ražby jejich vlastní zlaté mince rozhodující vliv benátského dukátu a florentského florénu (ikonografie, váha, ryzost), byly tyto typy mincí důležité i pro samotnou osmanskou říši, která se ve čtrnáctém století etablovala jako politická a vojenská velmoc ovlivňující kontakty evropských států s jihoasijským prostředím. Benátský dukát se stal od poloviny 14. století hlavní obchodní mincí Levanty a východního Středomoří a jeho vliv v dálkovém obchodu s Asií a Afrikou byl nezastupitelný. Na Blízkém východě a v Egyptě se kvalitní zlaté mince založené na dukátovém standardu začaly razit v roce 1425 za vlády mamlúckého sultána al-Ašrafa Barsbáje (1422–1438). Mince zvaná *ašrafí* brzy ovládla prostor východního Středomoří a Evropany byla v regionech sousedících s osmanskou říší (Valašsko, Moldavsko, Ukrajina nebo Itálie) omylem pokládána vzhledem k arabským nápisům za minci osmanskou.³¹² Nedlouho

³¹¹ V důsledku špatného spočítání ražeb Muráda III. v uničovském pokladu, pracovala dosavadní literatura s nepřesným údajem o celkovém počtu osmanských mincí, kdy namísto 28 kusů bylo uváděno pouze 25 kusů. Srov. Štěpková 1963, s. 151; Novák 2006b, s. 183.

³¹² Pamuk 2000, s. 60.

po dobytí Konstantinopole se Osmané rozhodli sami razit v mincovnách v Istanbulu, Drinopoli a Serezu (Makedonie) benátské dukáty, z jejichž ražby měli další zisky. Vlastní zlaté mince nazývané *altuny* nebo též *sultání* začali Osmané vydávat v roce 1477 v Istanbulu. Jejich váha i ryzost vycházela opět ze vzoru benátského dukátu (3,572 g),³¹³ což byl důležitý předpoklad pro uchycení mince v obchodním styku v rámci východního Středomoří.³¹⁴ *Sultání* na sobě nesly pouze arabsky psanou legendu a jejich produkce nebyla příliš početná až do druhé čtvrtiny 16. století, kdy Osmané získali dobytím Egypta (1516) přístup k tamním zdrojům zlata. Mince byly v Egyptě vybíjeny ve velkém množství a často se označovaly v duchu zdejší tradice za *ašrafí*. V oblasti severní Afriky však nešlo o jediný typ zlaté mince. Razila se též *ašrafí* o váze kolem 4,40 g a sultán Sulajmán I. (1520–1566) zde zavedl navíc zlaté mince založené na bázi severoafrického dináru.³¹⁵

Zdroje egyptského zlata stály nejen za masovou produkcí mincí, ale byly klíčové zejména pro osmanskou expanzivní politiku, která dosáhla výrazných úspěchů za vlády Sulajmána I. Potřeba peněz pro financování válečných operací byla za éry tohoto panovníka enormní, což se odráželo také na počtu mincoven v zemi, kterých bylo více než šest desítek. V polovině z nich se razila také zlatá mince. Hlavní osmanská mincovna se od roku 1462 nacházela v Konstantinopoli. Její činnost doplňovaly další důležité mincovny v Ámidu (Diyarbakir), Bagdádu, Damašku, Halabu (Aleppo), nebo Misru (Egypt – Káhira). Pět mincoven vzniklo nově za Sulajmánovy vlády v Adenu (Jemen), na Džerbě (Tunisko), v Mar'áši (Turecko), Kišiněvu (Moldávie) a Tadžuře (Libye).³¹⁶ Vzhledem k tomu, že Jan Smyčka neuváděl a patrně ani neznal místa původu jednotlivých osmanských ražeb zastoupených v pokladu, lze dnes vycházet jen z údajů, které nám poskytuje jeho zachovaná část. V ní se nacházejí z doby Sulajmánovy vlády dvě mince. První byla vyražena v Amásíji, městě ležícím na severu Turecka, v němž sultán trávil zimní období po návratech z vojenských tažení.³¹⁷ Druhá mince byla vyražena v Misru. Egyptské mincovnictví bylo pro osmanskou říši v 16. století naprosto zásadní. Objem peněz odváděných z Egypta do istanbulské pokladny dosahoval za Sulajmána I. a jeho nástupců 600 až 800 tisíc zlatých ročně. Egyptské mince tvoří také v zachované části uničovského pokladu největší skupinu čítající osm kusů. Po

³¹³ V průběhu 16. století se váha *sultání* mírně snížila. V roce 1582 činila 3,517 g. Srov. Pamuk 2000, s. 63.

³¹⁴ Pamuk 2000, s. 61–62.

³¹⁵ Damali 2010, s. 476.

³¹⁶ Více Damali 2010, s. 475–476.

³¹⁷ Damali 2010, s. 501.

Sulajmánově dlouhé vládě došlo za jeho nástupců k mírnému snížení počtu mincoven v říši.³¹⁸ Mezi největší a nejdůležitější mincovny ale nadále patřily Bagdád, Damašek, Konstantinopol a Misr – tedy mincovny zastoupené i v uničovském pokladu.

Osmanské mince byly v kontextu evropského peněžního oběhu raného novověku v mnoha směrech specifické, což vycházelo z jejich islámského charakteru a užívání arabského písma. Ikonografie mincí byla tedy naprosto odlišná od tradičního evropského pojetí, kterému dominovaly křesťanské motivy a latinské písmo. Avers mince nesl vždy legendu obsahující jméno sultána s tituly, přičemž jméno bylo uváděno v podpisové stylizaci (*tughrá*) používané zároveň jako symbol státu a panovnický znak. Revers pak obsahoval informace o místě vyražení a číselný letopočet.³¹⁹ V letech 1481–1757 byly osmanské mince označovány pouze letopočtem, který odkazoval k počátku vlády příslušného sultána, a toto vročení se pak používalo pro celou dobu jeho vlády. Proto je možné mince z nálezu zařadit jen v rámci vymezené doby vlády příslušného panovníka. V této souvislosti je nutné zmínit, že datování mincí vycházelo z islámského letopočtu počítaného od Muhhamadova útěku z Mekky do Medíny v roce 622 (hidžra).

Mince osmanských Turků pronikaly do evropského peněžního oběhu tím více, čím byl silnější vojenský a politický vliv Vysoké Porty. Když ve 20. letech 16. století získali Turci přístup do uherské nížiny, výrazně se tím změnila geopolitická a hospodářská poměry v Evropě. Potřeba silného protivníka ve středoevropském prostoru, který by dokázal čelit osmanské rozpínavosti, pomohla zformovat nově se zrodilí rakouskou monarchii a přispěla ke konsolidaci daňového systému.³²⁰ Následující více než dvoustleté měření sil však výrazně vyčerpávalo státní pokladny jak Habsburků, tak i osmanských sultánů. Válečné úspěchy Sulajmána I. byly podmíněny obrovskou finanční podporou vycházející z daňové zátěže obyvatelstva, která však ve výsledku nedostačovala. V posledním desetiletí Sulajmánovy vlády (1556–1566) tvořily příjmy říše, i přes propracovaný daňový systém, zhruba 183 milionů stříbrných *akçe* a výdaje zhruba 189 milionů.³²¹ Přitom v roce 1527 byly příjmy ve výši 277 milionů *akçe*. Koncem 16. století navíc finanční potíže Osmanské říše prohlubovala

³¹⁸ Mince Sulajmána I. dosahují vzhledem k vysokému počtu mincoven také velkého množství variant. Za jeho nástupců se počet mincoven razících zlaté mince mírně zmenšil na dvacet čtyři (Murád III.), osmnáct (Ahmed I.). Viz Damali 2011a, s. 922 a Damali 2011b, s. 1314.

³¹⁹ K podobě aversu a reversu mincí více Novák 2006, s. 181.

³²⁰ Válka 2001, s. 12.

³²¹ Damali 2010, s. 474.

inflace. Zatímco v roce 1500 byl jeden *sultání* za 54 *akçe*, v roce 1582 byla tržní (nikoli oficiální) hodnota *sultání* již 70 *akçe*.³²²

Nálezy tureckých mincí na území Čech a Moravy nejsou výjimečným jevem.³²³ Ve většině případů ale tvoří osmanské mince okrajovou či doplňkovou složku smíšených nálezů a jejich počet nepřesahuje deset kusů. V rámci této množiny osmanských mincí se v nálezech nejčastěji setkáváme s mincemi zlatými, jejichž výborná kvalita byla hlavním důvodem teaurace. Pouze tři nálezy obsahovaly větší skupinu osmanských *sultání* a shodou okolností byly všechny ukryty těsně před vypuknutím třicetileté války. Vedle uničovského depotu se jedná o srovnatelný nález z Kamenice pod Lipou (29 ks) a o zatím největší známý raně-novověký poklad z Plzně, jehož turecká složka obsahovala 129 kusů.³²⁴ K samotnému oběhu osmanských mincí ve středoevropském prostoru před rokem 1620 toho ovšem víme velmi málo. A tak zůstává řada nezodpovězených otázek týkajících se jak konkrétních možností obstarání si těchto ražeb, tak jejich vlivu v dálkovém obchodu, přestože je zřejmé, že mezi habsburskou monarchií a Tureckem probíhala čilá migrace žoldnéřů a rovněž měl svůj význam dálkový obchod s luxusním zbožím nebo drahými kovy. V něm byla osmanská říše velmi důležitým článkem, neboť zaručovala spojení Evropy s asijskými a africkými trhy.

SULAJMÁN I. (AH 926–974 / AD 1520–1566)

Amásija,

164.

sultání, AH 926

Av.: V dvojitém perlovém a hladkém kruhu šestiřádkový nápis.

sultān sulajmān/ bin salīm chān/ ʿazza našruhu ḡuriba/ fī amāsija/ sana/ 926
(sultán Sulajmán/ syn Salíma chána/ nechť je zajištěno jeho vítězství, raženo/ v Amásiji/ roku/ AH 926)

Rv.: V dvojitém perlovém a hladkém kruhu třířádkový nápis.

³²² Pamuk 2000, s. 63.

³²³ K roku 1996 jich bylo evidováno 46. Viz Novák 2006b, s. 182–183. Další nálezy viz Novák 2011.

³²⁴ Přehled jednotlivých nálezů podává Novák 2006b, s. 182–183. Podrobněji k turecké složce nálezu v Kamenici viz August 1958, s. 92–96.

ḍārib an-naḍr/ ṣāhib al-ʿizz wa an-naṣr/ fī al-barr wa al-baḥr

(ten, kdo razí drahý kov/ dobyvatel slávy a vítězství/ na souši i na moři)

21,36/20,64 mm; 3,418 g; 3 h

Inv. č.: N 28 483

Literatura: Damali 2010, s. 502, č. 10-AM-A2a; Štěpková 1963, č. 2

Poznámka: Střížek mince nese stopy ořezávání.

Misr (Egypt-Káhira),

165.

sultání, AH 926

Av.: V dvojitém perlovém a hladkém kruhu šestiřádkový nápis.

sulajmān/ sulṭān šāh/ bin salīm chān/ ʿazza naṣruhu ḍuriba fī/ miṣr sana/ 926
*(Sulajmán/ sultán šáh/ syn Salíma chána/ nechť je zajištěno jeho vítězství, raženo v/
Káhiře roku/ AH 926)*

Rv.: V dvojitém perlovém a hladkém kruhu třířádkový nápis.

ḍārib an-naḍr/ ṣāhib al-ʿizz wa an-naṣr fī/ al-barr wa al-baḥr

(ten, kdo razí drahý kov/ dobyvatel slávy a vítězství na/ souši i na moři)

20,29/20,08 mm; 3,418 g; 5 h

Inv. č.: N 28 484

Literatura: Damali 2010, s. 653, č. 10-MS-A3; Štěpková 1963, č. 12

SALÍM II. (AH 974–982 / AD 1566–1574)

Misr (Egypt-Káhira),

166.

sultání, AH 974

Av.: V dvojitém perlovém a hladkém kruhu pětiřádkový nápis.

sulṭān salīm/ bin sulajmān chān/ ʿazza naṣruhu ḡuriba fī/ miṣr sana/ 974

(sultán Salím/ syn Sulajmána chána/ nechť je zajištěno jeho vítězství, raženo v/ Káhiře roku/ AH 974)

Rv.: V dvojitém perlovém a hladkém kruhu třířádkový nápis.

ḡarīb an-naḡr/ ṣāhib al-ʿizz wa an-naṣr fī/ al-barr wa al-baḡr

(ten, kdo razí drahý kov/ dobyvatel slávy a vítězství na/ souši i na moři)

19,85/19,73 mm; 3,474 g; 5 h

Inv. č.: N 28 485

Literatura: Damali 2011a, s. 867, č. 11-MS-A1b; Štěpková 1963, č. 23

Poznámka: Mince nese stopy ořezávání.

MURÁD III. (AH 982–1003 / AD 1574–1595)

Dimašq (Damašek),

167.

sultání, AH 982

Av.: V dvojitém perlovém a hladkém kruhu pětiřádkový nápis.

sulṭān murād bin/ salīm chān ʿazza/ naṣruhu ḡuriba fī/ dimašq/ 982

(sultán Murád syn/ Salíma chána nechť je zajištěno/ jeho vítězství, raženo v/ Damašku/ AH 982)

Rv.: V dvojitém perlovém a hladkém kruhu třířádkový nápis.

ḍārib an-naḍr/ ṣāhib al-ʿizz wa an-naṣr/ fī al-barr wa al-baḥr

(ten, kdo razí drahý kov/ dobyvatel slávy a vítězství/ na souši i na moři)

20,65/20,66 mm; 3,441 g; 1 h

Inv. č.: N 28 486

Literatura: Damali 2011a, s. 976, č. 12-DM-A3a – varianta, na aversu chybí slovo „roku“; Štěpková 1963, č. 28

Misr (Egypt-Káhira),

168.

sultání, AH 982

Av.: V trojitém hladkém, perlovém a znovu hladkém kruhu pětiřádkový nápis.

sulṭān murād bin/ salīm chān ʿazza/ naṣruhu ḍuriba fī/ miṣr sana/ 982

(sultán Murád syn/ Salíma chána necht' je zajištěno/ jeho vítězství, raženo v/ Káhiře roku/ AH 982)

Rv.: V trojitém hladkém, perlovém a znovu hladkém kruhu čtyřřádkový nápis.

sulṭān al-barrajn/ wa ḥāqān al-baḥrajn/ as-sulṭān bin/ as-sulṭān

(sultán dvou kontinentů/ a vládce dvou moří/ sultán syn/ sultánův)

21,37/21,58 mm; 3,472 g; 3 h

Inv. č.: N 28 487

Literatura: Damali 2011a, s. 1028, č. 12-MS-A2 – varianta, perličkové okruží na obou stranách; Štěpková 1963, č. 39

Poznámka: Střížek nese stopy ořezávání.

169.

sultání, AH 982

Av.: V trojitém hladkém, perlovém a znovu hladkém kruhu pětiřádkový nápis.

sulṭān murād bin/ salīm chān ʿazza/ naṣruhu ḍuriba fī/ miṣr sana/ 982

(sultán Murád syn/ Salíma chána necht' je zajištěno/ jeho vítězství, raženo v/ Káhiře roku/ AH 982)

Rv.: V trojitém hladkém, perlovém a znovu hladkém kruhu čtyřřádkový nápis.

sulṭān al-barrajn/ wa ḥāqān al-baḥrajn/ as-sulṭān bin/ as-sulṭān

(sultán dvou kontinentů/ a vládce dvou moří/ sultán syn/ sultánův)

Rozměry: 21,48/21,59; 3,500 g; 9 h

Inv. č.: N 28 488

Literatura: Damali 2011a, s. 1028, č. 12-MS-A2 – varianta, perličkové okruží na obou stranách; Štěpková 1963, č. 40

Poznámka: Mince je na okraji mírně otřelá.

170.

sultání, AH 982

Av.: Ve dvojitém perlovém a hladkém kruhu pětiřádkový nápis.

sulṭān murād bin/ salīm chān ʿazza/ naṣruhu ḍuriba fī/ miṣr sana/ 982

(sultán Murád syn/ Salíma chána necht' je zajištěno/ jeho vítězství, raženo v/ Káhiře roku/ AH 982)

Rv.: Ve dvojitém perlovém a hladkém kruhu čtyřřádkový nápis.

sulṭān al-barrajn/ wa ḥāqān al-baḥrajn/ as-sulṭān bin/ as-sulṭān

(sultán dvou kontinentů/ a vládce dvou moří/ sultán syn/ sultánův)

20,10/20,91 mm; 3,459 g; 6 h

Inv. č.: N 28 489

Literatura: Damali 2011a, s. 1028, č. 12-MS-A2 – varianta, perličkové okruží na obou stranách;
Štěpková 1963, č. 41

171.

sultání, AH 982

Av.: Ve dvojitém perlovém a hladkém kruhu pětiřádkový nápis.

sulṭān murād bin/ salīm chān ʿazza/ naṣruhu ḡuriba fī/ miṣr sana/ 982

(sultán Murád syn/ Salíma chána nechť je zajištěno/ jeho vítězství, raženo v/ Káhiře roku/ AH 982)

Rv.: Ve dvojitém perlovém a hladkém kruhu čtyřřádkový nápis.

sulṭān al-barrajn/ wa ḥāqān al-baḥrajn/ as-sulṭān bin/ as-sulṭān

(sultán dvou kontinentů/ a vládce dvou moří/ sultán syn/ sultánův)

21,17/20,60 mm; 3,456 g; 2 h

Inv. č.: N 28 490

Literatura: Damali 2011a, s. 1028, č. 12-MS-A2; Štěpková 1963, č. 42

MEHMED III. (AH 1003–1012 / AD 1595–1603)

Bagdád, بغداد

172.

sultání, AH 1003

Av.: Ve dvojitém perlovém a hladkém kruhu pětiřádkový nápis.

sulṭān muḥammad chān/ bin murād šāh ʿazza/ naṣruhu baghdād/ ḡuriba fī/ 1003

(sultán Mehmed chán/ syn Muráda šáha nechť je zajištěno/ jeho vítězství Baghdádu/ raženo v/ AH 1003)

Rv.: Ve dvojitém perlovém a hladkém kruhu třířádkový nápis.

ḡarīb an-naḡr/ šāḥib al-ʿizz wa an-naṣr fī/ al-barr wa al-baḥr

(ten, kdo razí drahý kov/ dobyvatel slávy a vítězství na/ souši i na moři)

20,32/20,54 mm; 3,482 g; 3 h

Inv. č.: N 28 491

Literatura: Damali 2011b, s. 1185, č. 13-BG-A1; Štěpková 1963, č. 50

Poznámka: Mince je z obou stran silně otřelá.

Dimašq (Damašek), دمشق

173.

sultání, AH 1003

Av.: Ve dvojitém perlovém a hladkém kruhu sedmiřádkový nápis.

muḥammad/ sulṭān bin/ murād chān ʿazza/ naṣruhu ḡuriba fī/ dimašq/ sana/ 1003

(Mehmed/ sultán syn Muráda chána nechť je zajištěno/ jeho vítězství raženo v/ Damašku/ roku/ AH 1003)

Rv.: Ve dvojitém perlovém a hladkém kruhu třířádkový nápis.

ḡārib an-naḡr/ šāḡib al-ʿizz wa an-naṣr/ fī al-barr wa al-baḡr

(ten, kdo razí drahý kov/ dobyvatel slávy a vítězství/ na souši i na moři)

Rozměry: 20,39/20,92 mm; 3,343 g; 8 h

Inv. č.: N 28 492

Literatura: Damali 2011b, s. 1185, avers č. 13-DM-A1a, revers č. 13-DM-A1c; Štěpková 1963, č. 52

Misr (Egypt-Káhira), مصر

174.

sultání, AH 1003

Av.: Ve dvojitém perlovém a hladkém kruhu pětiřádkový nápis.

sultān muḥammad bin/ murād chān ʿazza/ naṣruhu ḍuriba fī/ miṣr sana/ 1003

(sultán Mehmed syn/ Muráda chána nechť je zajištěno/ jeho vítězství raženo v/ Káhiře roku/ AH 1003)

Rv.: Ve dvojitém perlovém a hladkém kruhu čtyřřádkový nápis.

sultān al-barrajn/ wa ḥāqān al-baḥrajn/ as-sultān bin/ as-sultān

(sultán dvou kontinentů/ a vládce dvou moří/ sultán syn/ sultánův)

21,15/21,23 mm; 3,468 g; 3 h

Inv. č.: N 28 493

Literatura: Damali 2011b, s. 1249, č. 13-MS-A2a; Štěpková 1963, č. 56

Poznámka: Mince je z obou stran otřelá a nese stopy ořezávání.

AHMED I. (AH 1012–1026 / AD 1603–1617)

Qustantínija (Istanbul), قسطنطينية

175.

sultání, AH 1012

Av.: Ve dvojitém perlovém a hladkém kruhu pětiřádkový nápis.

sultān aḥmad/ bin muḥammad chān/ ʿazza naṣruhu ḍuriba fī/ qusṭantínija/ 1012

(sultán Ahmed/ syn Mehmeda chána/ nechť je zajištěno jeho vítězství raženo v/ Istanbulu/ AH 1012)

Rv.: Ve dvojitém perlovém a hladkém kruhu třířádkový nápis.

ḍārib an-naḍr/ ṣāhib al-ʿizz wa an-naṣr/ fī al-barr wa al-baḥr

(ten, kdo razí drahý kov/ dobyvatel slávy a vítězství/ na souši i na moři)

21,18/21,60 mm; 3,459 g; 2 h

Inv. č.: N 28 494

Literatura: Damali 2011b, s. 1375, č. 14-K-A1b; Štěpková 1963, č. 72

176.

sultání, AH 1012

Av.: Ve dvojitém perlovém a hladkém vnitřním kruhu pětiřádkový nápis.

sulṭān aḥmad/ bin muḥammad chān/ ʿazza naṣruhu ḍuriba fī/ qusṭanṭīnīja/ 1012

(sultán Ahmed/ syn Mehmeda chána/ nechť je zajištěno jeho vítězství raženo v/ Istanbulu/ AH 1012)

Rv.: Ve dvojitém perlovém a hladkém vnitřním kruhu třířádkový nápis.

ḍārib an-naḍr/ ṣāḥib al-ʿizz wa an-naṣr/ fī al-barr wa al-baḥr

(ten, kdo razí drahý kov/ dobyvatel slávy a vítězství/ na souši i na moři)

21,81/22,30 mm; 3,417g; 11 h

Inv. č.: N 28 495

Literatura: Damali 2011b, s. 1375, č. 14-K-A1b; Štěpková 1963, č. 75

Misr (Egypt-Káhira),

177.

sultání, AH 1012

Av.: Ve dvojitém perlovém a hladkém vnitřním kruhu pětiřádkový nápis.

sulṭān aḥmad bin/ muḥammad chān ʿazza/ naṣruhu ḍuriba fī/ miṣr sana/ 1012

(sultán Ahmed/ syn Mehmeda chána nechť je zajištěno/ jeho vítězství raženo v/ Káhiře roku/ AH 1012)

Rv.: Ve dvojitém perlovém a hladkém vnitřním kruhu čtyřřádkový nápis.

sulṭān al-barrajn/ wa ḥāqān al-baḥrajn/ as-sulṭān bin/ as-sulṭān

(sultán dvou kontinentů/ a vládce dvou moří/ sultán syn/ sultánův)

20,97/21,22 mm; 3,413 g; 11 h

Inv. č.: N 28 496

Literatura: Damali 2011b, s. 1385, č. 14-MS-A1; Štěpková 1963, č. 76 – zde chybně vedeno jako Qusṭantíníja

Osmanská říše, Murád III. (1574–1595), mincovna: Misr, sultání, N 28 490, zvětšeno.

Zlato a zlaté mince v peněžním systému

Od pradávných dob lidských dějin je zlato považováno za drahý a ušlechtilý kov, který je nejčastěji v podobě šperků nebo mincí výrazem bohatství, moci a prestiže svého majitele. Pro své chemické složení a výborné vlastnosti jako jsou stálost, odolnost nebo kujnost, pro možnost druhotného zpracování či svou nespornou krásu bylo již ve starověku hojně využíváno a to i jako platební prostředek v podobě ražených mincí.³²⁵ Vedle používání v obchodním styku se tato surovina sama o sobě nezdávka stávala přímým předmětem obchodování v podobě značeného i neznačeného kovu. Protože obchod se zlatem nebo obchod prováděný jeho prostřednictvím mohl přinášet jednotlivcům stejně tak jako velkým říším a státům značné bohatství, bylo v neustálém zájmu panovníků a vládnoucích kruhů provádět prospekci terénu a získávat zlato z přírodních zdrojů.

Území Čech, Moravy a Slezska nikdy nepatřilo k oblastem s velkým výskytem zlatonosných rud. Ve srovnání s jejich bohatými nalezišti v Uhrách nebo Sedmíhradsku se mohou jevit zdejší zásoby tohoto drahého kovu jako marginální. Přesto však poskytovaly místní zdroje zlata po dlouhá léta materiál k výrobě zlatých předmětů, mince nevyjímaje. Pomíneme-li období keltského osídlení našeho území, kdy byly zhruba od 3. století před Kristem produkovány zlaté statéry a jejich díly z vyrýžovaného zlata na příhodných říčních tocích (např. Otava), lze jako zásadní označit dobu první poloviny 14. století, v níž došlo v souvislosti se započatím ražby české zlaté mince (1325) k intenzivnímu využití zdrojů přírodního zlata (např. Jílové, Nový Knín, Kašperské Hory). Důležitý předpoklad vytvářel tehdejší technický pokrok, který umožňoval horníkům dostávat se pro rudu do větších hloubek než dříve. Vytěžené a zmincované zlato z českých lokalit však již za Lucemburků nedostačovalo krýt poptávku, a proto se začalo později nakupovat v Uhrách a platit stříbrem, jehož zásoby byly po odkrytí nových nalezišť v Kutné Hoře dostatečné. Vzájemný kurs ceny zlata vůči stříbru byl ve středověku poměrně stabilní, o řád vyšší v poměru 1:10, avšak počátkem 14. století došlo k výkyvu ceny zlata na mezinárodním trhu a jeho vysoká cena vůči stříbru³²⁶ způsobila v následujících desetiletích finanční krizi mající za následek snižování obsahu stříbra v pražských groších a zejména parvech, což vytvořilo předpoklady pro

³²⁵ Stručný přehled vývoje a používání zlatých mincí od 7. století před Kristem recentně přináší Grossmannová – Šmerda 2012, s. 57–70.

³²⁶ Kolem roku 1325 dosahoval poměr zlata vůči stříbru výše 1:17 a o deset let později dokonce 1:20–25. Srov. Pošvář 1962b, s. 78.

následný růst cen.³²⁷ Koncem 16. a počátkem 17. století bylo české důlní zlato určené k výrobě dukátů v panovníkově režii stále dodáváno do pražské mincovny, ovšem jeho podíl byl ve srovnání se zpracovaným množstvím pagamentu zanedbatelný.³²⁸

Podobně jako v Čechách tak i na Moravě probíhala ve středověku a raném novověku intenzivní prospektorská činnost. Zdejší zdroje zlata ale nebyly příliš velké a kvalitní. Vedle častých pokusů rýžování nebo dobývání tohoto kovu jako příměsi v oblastech stříbrnosných pásem (např. Nízký Jeseník, okolí Olomouce, Jihlavy, Havlíčkova Brodu) se největší zásoby zlata nacházely v lokalitách u obce Hory ležící mezi Třebíčí a Telčí.³²⁹ Malé množství drahých kovů (zlata i stříbra), které by se daly pomocí tehdejších technických možností efektivně získat, bylo také jednou z příčin, proč na Moravě nebyla v raném novověku činná vládní mincovna. Podnikaví měšťané z Olomouce, Uničova i dalších měst severní Moravy se ovšem v 15. a 16. století snažili vydělávat coby členové a podílníci těžařských společností v hornických lokalitách severní Moravy a Slezska (Lošov – Velká Bystřice, Horní Město, Rýmařov, Suchá Rudná atd.).³³⁰

Z hlediska ražby zlatých mincí se ve středověku a raném novověku velkého významu dočkala slezská naleziště především ve Zlatých Horách, Jeseníku a Rychlebech (Złoty Stok). Samotná zlatohorská oblast byla již od 13. století zdrojem častých konfliktů mezi českými panovníky a vratislavskými biskupy, kteří si území nárokovali. Teprve koncem 15. století získal biskup Rudolf z Rüdeshemu (1468–1482) doly i s hradem Edelštejnem do svého majetku od krále Matyáše Korvína a zároveň nastala v historii dobývání zdejšího zlata nová etapa, pro níž bylo charakteristické opuštění povrchového rýžování a naopak získávání kovu z větších hloubek. Nesporně pozitivní vliv na rozvoj tohoto typu podnikání provázaného i s mincovní činností vratislavských biskupů měl episkopát Jana Thurza (1506–1520).³³¹

Těžba zlatonosné rudy, její hutní zpracování a výroba zlatých slitků (ingotů) představovala pro panovníka důležitý zdroj zisku (tzv. urbura). Finančně zajímavým bylo podnikání v oblasti těžby drahých kovů také pro řadu soukromých investorů ať už z řad jednotlivců, církevních institucí nebo měst a to za předpokladu, že vstupní náklady na výrobu např. jednoho ingotu nepřevyšovaly jeho výslednou prodejní cenu na trhu. Je zřejmé, že

³²⁷ Srov. Majer 2004, s. 63–64; Pošvář 1962b, s. 48.

³²⁸ K tomu více Šimek 1979, s. 235–237.

³²⁹ Houzar – Hrazdil, 2012, s. 10.

³³⁰ Zaoral 2009b, s. 211.

³³¹ Houzar – Hrazdil, 2012, s. 10; Growka 2004, s. 23.

mnohé již od pravěku známé české lokality s výskytem zlata byly v době pozdního středověku ve 14. a 15. století v povrchových vrstvách vyčerpány a další těžba předpokládala buď sestup do větších hloubek, nebo přímo hledání nových nalezišť. Z celoevropského pohledu byla podobně vyčerpaná kdysi bohatá antická naleziště zlata v Řecku nebo na Iberském poloostrově a množství zásob ve Francii, Anglii, Porýní, Uhrách nebo v Sedmihradsku nestačilo pokrývat evropskou poptávku po tomto kovu, jenž se stal základním prostředkem směny v mezinárodním obchodu. Tato skutečnost vedla k intenzivnímu dovozu zlata do Evropy především prostřednictvím Portugalců, kteří tento kov levněji nakupovali v západní Africe a následně používali pro výrobu mincí. Nižší cena zlata na africkém kontinentu vedla v průběhu 15. století rovněž Benátčany k intenzivnímu skupování stříbra na evropských trzích a k jeho používání pro nákup levnějšího severoafrického zlata. Výhodnost těchto obchodů s drahými kovy mezi Evropou a Afrikou vedla nejenom ke zbohatnutí Benátek, ale způsobila i postupný nedostatek evropského stříbra a následnou finanční krizi.³³²

Velký zlom v obchodování se zlatem a v těžbě drahých kovů (především stříbra) nastal v Evropě od poloviny 16. století, kdy ve větší míře narostl dovoz těchto komodit ze Španěly kolonizovaných území v jižní Americe. Zatímco v první polovině zmíněného století se jednalo především o dovoz velkého množství zlatých pokladů získaných drancováním indiánského území,³³³ po objevení bohatých přírodních nalezišť se do Evropy ve druhé polovině 16. století dovážela produkce amerického důlního zlata a stříbra, která záhy začala v kvantitě převažovat nad produkcí evropskou.³³⁴ Důvody nespočívaly jen ve vyčerpanosti evropských ložisek, ale také v nižších nákladech na těžbu rudy v Americe oproti Evropě.³³⁵ Přísun relativně levně získaných drahých kovů ze zámoří způsoboval úpadek některých evropských dolů, jejichž těžba byla provázána s většími technickými nároky a finančními náklady. Podstatná část zlata a stříbra dováženého na španělských lodích do Evropy končila na přelomu 16. a 17. století v rukou Nizozemců, kteří získali silné pozice v evropském zprostředkovatelském obchodě.³³⁶ Ukončení španělsko-nizozemské války v roce 1609 otevřelo nizozemským obchodníkům ještě větší možnosti vytvoření vlastní sítě obchodních

³³² Více k této problematice uvádí Vorel 2009, s. 71–76.

³³³ Například počátkem 16. století tvořil roční přísun amerického zlata do španělské Sevilly okolo pěti tun. Vorel 2009, s. 158.

³³⁴ Petráň 1964, s. 57.

³³⁵ V úvahu je třeba brát snažší dostupnost drahého kovu a levnější pracovní sílu v amerických dolech, než tomu bylo v Evropě. Petráň 1964, s. 54.

³³⁶ Petráň 1964, s. 58.

tras a převzetí zaoceánského obchodu s drahými kovy. Navíc u etablovaných nizozemských bankéřů se začaly scházet splátky velkých španělských dluhů.³³⁷ Masově vybité nizozemské dukáty se v přímém obchodním styku dostávaly na významné evropské trhy a v první polovině 17. století tyto mince ražené z amerického zlata ve velké míře pronikly i do střední Evropy.³³⁸

14. Marinus van Reymerswaele, *Směnárník a jeho žena*, 1539.

Provádění plateb a finančních transakcí pomocí drahého kovu, jenž měl pro tuto činnost ideální předpoklady (trvanlivost, odolnost), bylo z pohledu raněnovověkých panovnických dvorů nejlépe uskutečňováno prostřednictvím ražených mincí. Monetarizace drahého kovu poskytovala obchodníkům jednak záruku kvality (ryzost, váha) a zároveň podávala důkaz o odvedení požadovaných daní zajišťovaných horním regálem do státní pokladny.³³⁹ Samotná ražba mincí rovněž podléhala panovnické kontrole a byla garantována tzv. mincovním regálem. Monopol královské komory na ražbu mincí byl v případě českého království již koncem středověku podobně jako i jinde v Evropě stále více konfrontován s růstem politického vlivu stavovské obce, která se snažila o kontrolu kvality ražených mincí a

³³⁷ Vorel 2009, s. 224 a 244.

³³⁸ V případě nizozemských dukátů vítězila kvantita ražby nad kvalitou ražby, neboť, jak je patrné i z nizozemské části uničovského pokladu, časté jsou na mincích dvojrázy a znatelná je i opotřebovanost razidel.

³³⁹ Vorel 2009, s. 37.

dohled nad činností mincoven. Omezování vlivu panovníka ze strany stavů se v 15. a 16. století ukazovalo jako příhodné řešení pro stabilizaci měny a celého ekonomického systému země.

Růst obchodních transakcí vedl na přelomu středověku a raného novověku k velké poptávce po ražených mincích, které byly v dané době jediným peněžním oběživem. Proto bylo právo razit mince ze strany panovníků propůjčováno městským korporacím, příslušníkům panského stavu nebo významným církevním institucím.³⁴⁰ Výsada udělení mincovního privilegia jiným osobám byla spojena s určitými podmínkami (např. podílu ze zisku) ve prospěch panovníka. Vlastníkovi takového privilegia se ale nabízela možnost ekonomického profitu a nutno říci, že na výrobu mince bylo pohlíženo jako na výnosný zdroj příjmů. Taková situace platila opět za předpokladu, že výrobní náklady na jednu minci nebyly vyšší než její stanovená nominální hodnota. Finanční přitažlivost tohoto typu podnikání šla ruku v ruce s reprezentační ulohou mince, která na sobě nesla jméno svého vydavatele a šířila tím jeho slávu a prestiž všude, kam se dostala.

Množství mincoven činných v 16. a na počátku 17. století, ať už šlo o vládní nebo soukromé nemělo přímý přístup k stálým a dostatečným zdrojům nerostného bohatství (ze střední Evropy byly v případě zlata výjimkou jen Uhry a Sedmihradsko) a ve většině případů byli mincmistři odkázáni na nákup klenotního nebo mincovního pagamentu. Jeho dodávání se nezřídka stalo doménou podnikatelů a spekulantů, často pochybné pověsti, jejichž obchod byl založen na nižších výkupních cenách obíhajících cizích mincí a vyšší ceně nově vyražených mincí. Jak poukázal Eduard Šimek ve své práci o drahých kovech a české minci v 16. století, je nutné v rámci dodávek pagamentu do českých mincoven navíc odlišit ty, které byly dále zpracovávány v panovníkově režii a ty, které nikdy nepřešly do vlastnictví českých mincoven, ale byly zpracovány v režii dodavatelů.³⁴¹ O tom, že se v případě většího monopolu na zásobování mincoven pagamentem mohlo jednat o výnosný podnik, který bohatě pokryl i náklady spojené s hutním zpracováním a výrobou nové mince, svědčí například obchodní konsorcium norimberského měšťana Bartoloměje Albrechta, jehož aktivity byly spojeny koncem 16. století s českými mincovnami.³⁴²

³⁴⁰ Nový 1995, s. 48-49; Vorel 2009, s. 37–38.

³⁴¹ Šimek 1971, s. 2.

³⁴² Více k objemu dodávek zlata od Bartoloměje Albrechta a dalších soukromých osob pro pražskou mincovnu na konci 16. století, viz Šimek 1971, s. 36–45.

Negativním důsledkem decentralizace panovnického mincovního monopolu se stala velká variabilita a různorodá kvalita vydávaných mincí. Na přelomu 16. a 17. století můžeme například v rámci římsko-německé říše sledovat množství mincovních pánů, kteří nezdědka zvyšovali zisky ze svého podnikání snižováním obsahu drahého kovu v drobných mincích nebo snižováním jejich celkové hmotnosti mající za následek růst inflace. Na vině přitom nemusela být jen jejich ziskuchtivost, ale také špatná správa finančních prostředků vedoucí k deficitním rozpočtům, rostoucí míře zadlužení a následně k úvěrové krizi.³⁴³ Problémy s velkým růstem inflace, která v globálním měřítku zasáhla střední Evropu koncem 16. a počátkem 17. století, navíc prohlubovaly neustálé politické střety stavovské obce s panovníkem. Vytlačování kvalitních mincí z peněžního oběhu mincemi s nižší ryzostí přicházejícími ze zahraničí se stalo běžnou realitou v řadě zemí, Čechy a Moravu nevyjímaje.

Řešení se nabízelo v regulaci peněžního oběhu prostřednictvím panovnických mandátů, mincovních řádů a valvací, které úředně stanovovaly kupní sílu konkrétních (berných) mincí a zakazovaly oběh mincí cizích, nekvalitních (neberných). Tato opatření však neměla větších úspěchů, jak ukazují opakované zákazy brát méněhodnotné mince a vyvážet ze země mince kvalitnější.³⁴⁴ Příkladem může posloužit mandát císaře Rudolfa II. z 25. dubna roku 1577: „[...] jakož o tom všickni vuobec dobrou vědomost máte, kterak někdy císař Ferdinand [etc.], pan děd náš, potom i císař Maximilian [etc.], pan otec náš najmilejší, slavných pamětí, skrze zřízení mincovní a mandáty otevřené dostatečně a pod jistými pokutami všecky zlé, lehké a nehodné mince po všem království Českém a zemích k němu náležejících vyzdvihnúti a přísně zapověděti ráčili; však přes to všecko zprávy nás docházejí, že se dosti dlouhý čas a až posavad netoliko ty prvé zejména zapověděné, ale také i jiné nové, zlé, lehké a nehodné mince do nadepsaného království Českého a zemí, k našemu a věrných poddaných našich k velikému ublížení a škodě i záhubě zhusta, vtrusují, proti tomu pak zase naše i jiné povolené a dopuštěné dobré mince ven z země vynášejí.“ Což jest nám příčinu dalo, že jsme k přetržení takové zemím i lidem škodlivé věci nemohli pominouti předně všecky dobré mince, kteréž jsou na stříž a zrno dotčených někdy císaře Ferdinanda [etc.] a císaře Maxmiliána [etc.] bité a brány býti mají, totiž celý tolar za třiceti grošův bílých, půl za patnácte grošův bílých [...].³⁴⁵ Neutěšenou situaci v peněžním oběhu se snažily řešit i

³⁴³ K tomu velmi podrobně Vorel 2009, s. 253–254.

³⁴⁴ V kontextu českých zemí uvádí více Šimek 1972, s. 46.

³⁴⁵ Citace dle: Čermák – Skrbek 1891–1913, s. 71.

zemské sněmy vydáváním nařízení o berných a neberných mincích a jejich kurzu. V roce 1609 poukazoval moravský zemský sněm na vyvážení dobré mince ven ze země, což mělo dle mínění stavů vliv na růst cen potravin. V roce 1616 zase vydal moravský zemský hejtman Ladislav z Lobkovic zákaz braní falešných mincí, neboť „*mince zlá, falešná, lehká a nehodná obzvláště na českých groších se zjevuje a jiná dobrá mince zlatá a stříbrná z této země se vyváží*“.³⁴⁶

Snižování obsahu drahého kovu se při tom nemuselo týkat jen drobných mincí, ale také mincí zlatých. Za málo kvalitní byly v Čechách považovány například některé ražby španělské, portugalské, francouzské – celkově bylo v polovině 16. století zaznamenáno na 71 druhů méně hodnotných zlatých mincí, které neodpovídaly ani hodnotám zlatého rýnského.³⁴⁷ Koncem předbělohorského období, v čase rozrůstající se nedůvěry vůči drobným mincím a klesající hodnotě stříbra vůči zlatu,³⁴⁸ představovaly zlaté mince a tezaurace úspor jejich prostřednictvím pro každého majitele velmi důležitou jistotu. Stabilní kvalita uherských dukátů, na Moravě značně rozšířených, byla jednou z mála věcí, na které bylo možné se spolehnout. Zároveň však růst ceny zlata a zvyšování kurzu vůči stříbrným mincím způsoboval při obstarávání dukátů stále větší obtíže.³⁴⁹

Na přelomu 16. a 17. století se peněžní oběh potýkal s řadou problémů, které se stávaly vzhledem ke stále se zvyšujícímu objemu směny a potřebě dostatečného množství ražených mincí v Evropě globálními. V případě českých zemí shrnul hlavní vývojové linie této doby ve své práci Eduard Šimek³⁵⁰ a z evropské perspektivy pak Petr Vorel.³⁵¹ Obecnějším otázkám ekonomického vývoje a jeho souvislostí s dovozem zámořských drahých kovů do Evropy, růstem cen a změnami ve společensko-hospodářských vztazích evropských zemí věnovala v minulosti česká historiografie řadu důležitých studií,³⁵² ovšem není v intencích této práce sledovat problematiku tzv. „cenové revoluce“ ve všech jejích aspektech a šíři. Z dnešního pohledu je zřejmé, že souběh všech faktorů (vydávání nekvalitních mincí, inflace,

³⁴⁶ Citace dle: Pošvář 1977, s. 90.

³⁴⁷ Šimek 1972, s. 41–42.

³⁴⁸ V roce 1547 činil v českých zemích poměr ceny zlata ke stříbru 1:10,66; v roce 1613 již 1:13,41. Viz Nohejlová-Prátová – Malá – Nemeškal – Jelínek 1962, s. 101. K úloze cenových poměrů zlata a stříbra v evropské měnové krizi 17. století viz Hroch – Petrůň 1964, s. 353.

³⁴⁹ Cena uherského dukátu v krejcarech odpovídala v Čechách v roce 1547 částce 105 krejcarů; v roce 1614 částce 144 krejcarů. Hodnota jednoho krejcaru se rovnala v roce 1547 0,033 gramům zlata; v roce 1614 0,024 gramům zlata. Viz Nohejlová-Prátová – Malá – Nemeškal – Jelínek 1962, s. 96–97.

³⁵⁰ Šimek 1972.

³⁵¹ Vorel 2009.

³⁵² Hroch – Petrůň 1964; Petrůň 1964; Kostlán 1987.

růst cen, zvýšení objemu obchodních vztahů a směny zboží) vedl v průběhu posledních let předbělohorského vývoje na řadě míst Evropy k hluboké finanční krizi, která v případě českého království vyvrcholila v roce 1623 finančním úpadkem (kaladou) s účinkem značného ochuzení obyvatelstva.

15. Dukátové vážky s pouzdem, přelom 17. a 18. století, Norimberk (Friedrich Däuber).

Hromadné nálezy zlatých mincí na území Čech a Moravy z let 1519–1648

Oběh zlatých mincí na území Čech a Moravy měl, podobně jako v případě mincí stříbrných, své zákonitosti a pravidla. Ubezpečují nás o tom nejenom písemné prameny, ale také skladba doposud odkrytých a známých mincovních nálezů, jakkoli můžeme (zčásti oprávněně) namítat, že jde o informace neúplné, závislé na množství a stavu dochování tohoto typu pramene. Oproti nálezům stříbrných mincí často s množstvím ražeb v řádech stovek a tisíců patří depoty zlatých mincí ke sporadickým a s relativně nízkým počtem mincí. Svůj vliv na tuto skutečnost měla nepochybně podstata zlaté mince, jejíž vysoká hodnota spočívala v obsahu drahého kovu. Jakožto platidlo určené především k velkým obchodním transakcím, často vázaným na dálkový obchod, nebo vyžadované na mezinárodním trhu, nebylo primárně vhodné k běžné směně zboží na místním trhu, který většinou nedisponoval dostatečnou kupní silou.

V raném středověku byla oblast českého státu ve vztahu ke zlaté minci tranzitním územím, v jehož rámci se pohybovaly zlaté mince nejčastěji byzantského původu na dálkových obchodních trasách spojujících východní Evropu se západní podobně jako jižní Evropu se severní. Koncem středověku ve 14. a 15. století byl ovšem objem finanční směny a mincovní produkce již natolik silný, že můžeme i na našem území pozorovat zvýšený výskyt mincovních nálezů teaurujících zlaté mince.³⁵³ Jistou úlohu v tomto procesu sehrály nově ražené typy zlatých mincí vybité od druhé poloviny 13. století v Janově, Florencii a Benátkách, jež dokládají zvýšenou poptávku a potřebu kvalitní zlaté mince na evropském trhu.³⁵⁴ Z pohledu střední Evropy se o něco později staly zlaté florény vzorem pro zdejší produkci českou a uherskou.³⁵⁵

Z analýzy evidovaných českých a moravských mincovních nálezů 16. a první poloviny 17. století je zřejmé, že zlatá mince postupem doby stále více pronikala do peněžního oběhu a byla vázána na širší sociální vrstvy obyvatelstva, než jak tomu bylo ve středověku.³⁵⁶

³⁵³ Přehled středověkých zlatých mincovních nálezů a počtu v nich zastoupených florénů a goldguldenů pro území Čech a Moravy podala Nohejlová-Prátová 1965 a zejména Zaoral 1990; K moravskému prostředí srov. i Sejbal 1955.

³⁵⁴ K této problematice více např. Vorel 2009, s. 69–70.

³⁵⁵ K problematice oběhu zlatých mincí ve 14. a 15. století v českých zemích srov. Krejčík 1990.

³⁵⁶ Pro úplnost je třeba poznamenat, že zlaté mince byly od středověku součástí výbavy křesťanských poutníků směřujících na svatá místa Evropy (Řím, Santiago de Compostela), neboť vedle možnosti jednoduché směny zlaté mince všude po Evropě byla v malém množství kovu ukryta velká hodnota, což bylo pro putující praktické.

Přestože se pořád jednalo o minci plnící roli platidla především v dálkovém či mezinárodním obchodě, pro svou stálost a vysokou jakost byla zlatá mince v raném novověku častěji vyžadována například při splátkách půjček, platbách větších částek nebo vyplacení vojenského žoldu. Mincovní nálezy a písemné prameny, zejména knihy testamentů, pozůstalostní inventáře nebo sirotčí knihy svědčí o jejím „zdomácnění“ v prostředí měšťanských elit. Koncem 16. století byla navíc tato skutečnost zesílena obecnou tendencí uchovávat kvalitní minci mimo peněžní oběh z důvodů zhoršující se kvality mincovní produkce.³⁵⁷ Výjimkou tak nejsou písemné zprávy o desítkách zlatých mincí, nejčastěji uherských dukátů, uložených v měšcích a truhlách řady měšťanů a bohatých sedláků.³⁵⁸ V roce 1584 jsme například informováni z inventáře pozůstalosti olomouckého měšťana Petra Pestolného o zlatém portugalském, který se rovnal hmotnosti deseti dukátů a byl uložen v koženém váčku, jakož i o dvou zlatých korunách, pěti zlatých prstenech a množství slitkového stříbra.³⁵⁹

Uničovský poklad čítající 352 mincí patří k největším zlatým nálezům 17. století, které byly doposud odkryty na území Čech a Moravy nebo lépe řečeno, o nichž má numismatická věda kompletní informace. Nálezy tohoto typu byly obvykle rozebrány, prodány nebo roztaveny bez podrobného popisu a nejinak je tomu i dnes v době nárůstu privátního sběru mincí pomocí detektoru kovů. Svou velikostí i dobou uložení má poklad z uničovského šibeničního vrchu nejblíže ke zlatému depotu z Karlova náměstí v Praze odkrytému v roce 1907. Při rekonstrukci v objektu novoměstské radnice bylo tehdy objeveno 384 zlatých mincí, především dukátů (pouze jeden dvoudukát), které byly ukryté po roce 1616.³⁶⁰ Z hlediska obsahového složení by se tento pražský nález dal označit za „dvojče“ nálezu uničovského. Velká shoda, jež panuje v provenienci zlatých mincí z obou nálezů, vypovídá o specifické podobě předbělohorského penežního oběhu, který měl své jasné zákonitosti. Do širšího okruhu zlatých mincovních nálezů ukrytých před nebo kolem roku 1618 můžeme zařadit také dva obsáhlejší a z hlediska svého složení opět podobné depoty. V prvním případě se jedná o poklad z Plzně, který byl objeven v roce 1912 při bourání měšťanského

³⁵⁷ Zde můžeme zmínit sondu do pozůstalostních inventářů z hlediska uváděných druhů mincí, kterou provedl na příkladu Mělníka Jiří Rác. Viz Rác 1962.

³⁵⁸ Srov. analýza složení mincovních hotovostí, kterou pro raněnovověké pardubické panství provedl František Svatoň, viz Svatoň 1960.

³⁵⁹ SOkA Olomouc, Archiv města Olomouce, inv. č. 2018, fol. 324v, inventář pozůstalosti Petra Pestolného. Též Kaňák 1994, č. 3.

³⁶⁰ Srov. níže v soupisu nálezů pod č. 20.

domu. Dle některých údajů pamětníků mohl obsahovat až 1600 zlatých mincí. Ověřených a z hlediska své provenience popsaných bylo však jen 777 dukátů a 24 dvoudukátů. Z dnešního pohledu lze jen litovat, že se tento snad největší český raněnovověký zlatý nález nezachoval, ale byl rozprodán tak jako mnoho jiných.³⁶¹ Ve druhém případě se jedná o nález z katastru obce Kamenice nad Lipou, který objevili lesní dělníci v roce 1922 při dobývání pařezu. Ve výsledku zde bylo odkryto 475 dukátů spolu s velmi vzácným čtyřicetidukátem salcburského arcibiskupa Jana Jakuba Kuen-Belasiho (1560–1586). Ani tento poklad však nezůstal v ucelené podobě a nebyl odborně zpracován.

Zmíněné čtyři poklady (Uničov, Praha, Plzeň a Kamenice nad Lipou) tvoří dnes hlavní osu našeho povědomí o skladbě zlatých mincí v peněžním oběhu na počátku 17. století, byť stav jejich dochování je víceméně torzovitý.³⁶²

V téměř osmdesáti českých a moravských nálezech ukrytých v letech 1519–1648 dnes evidujeme na 3 543 zachycených zlatých mincí,³⁶³ z nichž plných 57% pocházelo z uvedených čtyř nálezů.

V případě popsaných zlatých mincí jasně dominují ve výše vymezeném období ražby uherské a severního Nizozemí.

Níže uvedený soupis představuje odkryté nálezy na území Čech a Moravy, které obsahovaly při svém objevení zlaté mince a to alespoň v počtu tří kusů. Kromě čistě zlatých nálezů jsou představeny také nálezy smíšené, které obsahovaly vedle zlatých mincí také mince stříbrné. Řazení nálezů respektuje jejich chronologii z hlediska doby uložení. V případě smíšených nálezů jsou uváděny, pokud je to známo, jen lokality původu zlatých mincí a to z důvodu celkové úspornosti a přehlednosti soupisu.

16. Železná pokladna se zámkem o sedmi závorách, 17. století.

³⁶¹ Ječný 1921.

³⁶² Podobná situace se týká i zlatých nálezů uložených ve druhé polovině 17. století.

³⁶³ Viz níže uvedený soupis.

1. **Tichov** (okr. Zlín)

U.: po 1534

19 dukátů:

Rakousy, Uhry: Jan Zápolský, dukát 1534, Sedmihradsko, Belgická konfederace (sic!), Polsko, Švédsko, Osmanská říše

Lit.: Nálezy III/1, č. 2946.

2. **Životice** (okr. Nový Jičín)

U.: kolem 1537

Neznámý počet AV mincí, zachyceno 104 dukátů:

Minsterbersko-Olešnicko, Uhry, arcibiskupství Salcburk

Lit.: Nálezy III/1, č. 2949.

3. **Štěpánovice** (okr. Brno-venkov)

U.: kolem 1564

„Čtyři české a uherské dukáty.“

Čechy, Uhry (Vladislav II. a Ferdinand I.)

Lit.: Nálezy III/1 2967.

4. **Lobodice** (okr. Přerov)

U.: po 1570

10 AV mincí, z nichž popsáno 7 ks:

Uhry, Sedmihradsko: Jan Zikmund (dukát 1570), Korutany

Lit.: Nálezy III/1, č. 2977.

5. **Velká Bíteš** (okr. Žďár n. Sázavou)

U.: po 1574

3 AV mince:

Osmanská říše: Murád III. (1574–1595), sultání (1)

Lit.: Štěpková 1963, s. 151.

6. **Chrudim – Křemže** (okr. Český Krumlov)

U.: po 1585

32 AV mincí dnes neznámé provenience.

Lit.: Nálezy III/1, č. 2993.

7. **Habří** (okr. České Budějovice)

U.: po 1598

13 AV mincí:

Nizozemí: holandské dukáty (?) 1595–1598 (4), Uhry: Kremnica 1552–1596 (9)

Lit.: Nálezy III/1, č. 3014.

8. **Uherský Brod** (okr. Uherské Hradiště)

U.: po 1598

3 AV mince, 245 AR mincí (tolary, krejčary):

Belgická konfederace (dukát 1598)

Lit.: Nálezy III/1, č. 3017.

9. **Domoušice** (okr. Louny)

U.: 16. století

„Značný počet AV mincí z 15. a 16. století.“

Lit.: Nálezy III/1, č. 3088.

10. **Chyše** (okr. Karlovy Vary)

U.: 16. století

20 AV mincí, 524 AR mincí, z nichž zachyceno 15 AV a 520 AR.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3101.

11. **Praha** (okolí)

U.: 16. století

Asi 408 AV a AR mincí (7 dukátů, tolar, pražské groše, bílé peníze):

Čechy: Vladislav II., pražský groš a „drobné mince“ (400), Šlikové (1), Uhry

Lit.: Nálezy III/1, č. 3117.

12. **Tovačov** (okr. Přerov)

U.: 16. století

4 dukáty (určeny jen dva kusy):

Vratislav: Ferdinand I., Sedmíhradsko: Ferdinand I.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3126; Dopita 1986, s. 10.

13. **Olomouc** (Křížkovského ulice)

U.: po 1605

3 dukáty:

Utrecht (1604, 1605), Osmanská říše: Ahmed I. (1603–1617)

Lit.: Nálezy III/1, č. 3030; Dopita 1986, s. 12.

14. **Habří** (okr. České Budějovice)³⁶⁴

U.: po 1606

115 dukátů, z nichž zachyceno 37 ks:

Čechy: Rudolf II. (1), Korutany, Uhry, arcibiskupství Salcburk (2 dukát 1606), Nizozemí (?), Západní Frísko, Geldry, Overijssel, Utrecht, Zéland, Deventer, Kampen, Polsko, Osmanská říše

Lit.: Nálezy III/1, č. 3033.

15. **Stříbrnice** (okr. Uherské Hradiště)

U.: po 1608

460 AV a AR mincí, z nichž byly 4 dukáty.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3042.

16. **Mladeč** (okr. Olomouc)

U.: po 1610

7 dukátů:

Biskupství Olomouc: František z Ditrichštejna (1), „habsburské panství:“ Rudolf II. (1), Matyáš II. (1), Sedmíhradsko: Zikmund Bathory (1), Holandsko (3)

Lit.: Nálezy III/1, č. 3373; Dopita 1986, s. 12.

³⁶⁴ Je pravděpodobné, že jde o součást nálezů uvedeného pod číslem 7.

17. Záluží (okr. Praha-východ)

U.: po 1610

6 AV a AR mincí, z nichž jsou 3 dukáty:

Geldry, Frísko: (1610), „Orient“

Lit.: Nálezy III/1, č. 3047.

18. Humpolec (okr. Pelhřimov)

U.: po 1614

Asi 80 AV a AR mincí (dukáty, tolary), z nichž zachyceno 48 mincí.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3065.

19. Uničov (okr. Olomouc)

U.: po 1614

352 AV mincí:

Čechy, biskupství Olomouc, Horní a Dolní Rakousy, Korutany, arcibiskupství Salcburk, Řád německých rytířů, Lehnicko-Břežsko-Volovsko, Minsterbersko-Olešnicko, město Vratislav, biskupství Vratislav, Uhry, Sedmihradsko, Polsko, město Gdaňsk, Prusko, Falc-Simmern, město Lübeck, Benátsko, Modena, Messerano, Savojsko, Portugalsko, Anglie, Geldry, Západní Frísko, Holland, Utrecht, Zéland, Frísko, Overijssel, město Kampen, město Zwolle, Osmanská říše

Lit.: Nálezy III/1, č. 3533; Dopita 1986, s. 12.

20. Plzeň (náměstí Republiky)

U.: po 1615

Asi 801 AV mincí (777 dukátů a 24 dvoudukátů):

Čechy: Rudolf II. (14), Matyáš II. (2), Slezsko: Rudolf II. (1 ks, 1587, mincovna Vratislav), město Vratislav: (4), biskupství Vratislav: Jakub ze Salsy (1 ks, 1537), Minsterbersko-Olešnicko: Jáchym, Jindřich a Karel (1 ks, 1561), Rakousy, Korutany, Štýrsko, Tyroly, Uhry, Sedmihradsko, arcibiskupství Salcburk, Bavorsko, Falc-Simmern, město Hamburk, město Lübeck, arcibiskupství Trevír, Brabantsko, Deventer, Kampen, Zwolle, Spojené nizozemské provincie, Polsko, město Gdaňsk, město Riga, Benátsko, Florencie, Mantova, Modena, Parma, Savojsko, Spinola, Osmanská říše

Lit.: Nálezky III/1, č. 3186; Ječný 1921, s. 25–28.

21. **Praha** (Karlovo nám.)

U.: po 1616

384 AV mincí, (dukáty a jeden dvoudukát):

Čechy: Ferdinand I. (2), Rudolf II. (31), Matyáš II. (6), biskupství Olomouc (1), Kladsko, Minsterbersko-Olešnicko, biskupství Vratislav, Korutany, Štýrsko, Uhry, Sedmihradsko, arcibiskupství Salcburk, Braniborsko-Ansbach, město Lübeck, Řád německých rytířů, město Deventer, město Kampen, město Zwolle, Frísko, Geldry, Overijssel, Holland, Utrecht, Západní Frísko, Zéland, Polsko, město Gdaňsk, Španělsko, Benátsko, Modena, Savojsko, Osmanská říše

Lit.: Nálezky III/1, č. 3075.

22. **Jeseník** (okr. Jeseník)

U.: po 1618

„Množství zlatých mincí z roku 1618.“

Lit.: Nálezky III/1, č. 3160.

23. **Kamenice nad Lipou** (okr. Pelhřimov)

U.: po 1618

476 AV mincí, (475 dukátů a jeden čtyřicetidukát):

Čechy: Ferdinand I. (1), Rudolf II. (9), Matyáš II. (8), Uhry, Sedmihradsko, Rakousy, Tyrolsko, Štýrsko, arcibiskupství Salcburk (zastoupen jeden čtyřicetidukát Jana Jakuba Kuen-Belasy 1560–1586), Minsterbersko-Olešnicko, Polsko, „Německo“, Benátsko, Modena, Nizozemí, Osmanská říše (40)

Lit.: Fiala 1922b, s. 170–171.

24. **Kelč** (okr. Vsetín)

U.: po 1618

182 AV a AR mincí (3 dukáty, 1 půl dukát, 177 tolarů, 1 groš).

Lit.: Nálezky III/1, č. 3163.

25. **Kamberk** (okr. Benešov)

U.: po 1619

Větší počet AV a AR mincí, z toho 9 dukátů.

Lit.: Nálezky III/1, č. 3172.

26. **Radešov u Volyně** (okr. Strakonice)

U.: po 1619

Velký počet AV a AR mincí, z toho asi 18 dukátů (dnes popsáno jen 2116 AR mincí).

Lit.: Nálezky III/1, č. 3178, Ječný 1933, s. 98–105.

27. **Radostín** (okr. Žďár nad Sázavou)

U.: kolem 1620

Neznámý počet AV a AR mincí, z nichž popsáno 5 dukátů:

Čechy: Rudolf II. (1), Krnovsko: Jan Jiří (1), Sedmihradsko: Gabriel Betlehen (1), Polsko: Štěpán Báthori (1), město Kampen (1)

Lit.: Němeček 1968–1969, s. 11–12.

28. **Uničov** (okr. Olomouc)

U.: po 1620

21 AV mincí, z toho 19 „holandských“, 12 AR mincí tolary (?), větší počet drobných mincí a jeden polámaný šperk.

Lit.: Nálezky III/1, č. 3212; Dopita 1986, s. 13.

29. **Přerov** (Bratrská ulice)

U.: po 1623

26 dukátů, 27 tolarů a jejich dílů, 2093 drobných mincí:

Uhry: Ferdinand I. (4), Maxmilián II. (3), Rudolf II. (1), Sedmihradsko: Štěpán Báthori (1, s kontramarkou města Gdaňsk), Rudolf II. (1), Frísko (3), Západní Frísko (2), Geldry (3), Holland (1), Utrecht (5), Osmanská říše: Murád III. (1), Mehmed III. (1)

Lit.: Nálezky III/1, č. 3250; Chumchal 1993.

30. Kutná Hora (Sedlecká ulice)

U.: po 1624

Neznámý počet AV a AR mincí, z nichž znám jen jeden dukát z r. 1618.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3258.

31. Raškovice (okr. Frýdek-Místek)

U.: po 1624

68 AV mincí, z nichž zachyceno 51 ks:

Čechy: Matyáš II. (1), Rakousy, Uhry: Ferdinand II. (1), Sedmihradsko, Nizozemí, Západní Frísko, Španělsko, Osmanská říše

Lit.: Nálezy III/1, č. 3264.

32. Dvůr Králové n. Labem (okr. Trutnov)

U.: po 1625

Asi 500 AV a AR mincí, z nichž bylo zachyceno 451 ks.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3269.

33. Chlumětín (okr. Žďár nad Sázavou)

U.: po 1627

Přes 350 AV a AR mincí, z nichž asi 30 AV mincí (zachyceno 19 ks):

Uhry: Maxmilián II. (1), Sedmihradsko: Zikmund Báthori (1), arcibiskupství Salcburk: Paris hrabě Lodron (1), Ansbach: Friedrich, Albert a Kristián (1), Falc-Simmern: Richard (1, 1577), Benátsko: Marino Grimani (1), Savojsko: Karel Emanuel (1, 1603), Frísko (1, 1608), Geldry (3, 1606, 1607, 1608), Utrecht (1, 1595), Západní Frísko (1, 1590), Osmanská říše: Salím I. 1512–1520, Mohamed III. 1595–1603, Achmed I. 1603–1617 (4)

Lit.: Nálezy III/1, č. 3289; Skalský 1926, s. 134–137.

34. Potěhy (okr. Kutná Hora)

U.: po 1627

Neznámý počet AV mincí, z nichž bylo popsáno 26 ks, 5 AR mincí (tolary):

Čechy: Matyáš II. (1), Albrecht z Valdštejna (1, 1627), Rakousy, Tyroly, Uhry, Sedmihradsko, arcibiskupství Salcburk, Nizozemí (?), Západní Frísko, Savojsko, Osmanská říše

Lit.: Nálezy III/1, č. 3292.

35. **Čechy** (neznámé naleziště)

U.: po 1628

13 AV a 2 AR mince:

Čechy: Rudolf II. (2), Albrecht z Valdštejna (1), „habsburské panství:“ Rudolf II. (1), Ferdinand II. (1 dvoudukát), Uhry, Sedmíhradsko, Bavorsko (?), Nizozemí (?), Osmanská říše

Lit.: Nálezy III/1, č. 3293.

36. **Rychnov nad Kněžnou**

U.: po 1628

Neznámý počet AV a AR mincí (zachyceno 14 ks).

Lit.: Nálezy III/1, č. 3305.

37. **Rakousy** (okr. Semily)

U.: po 1629

Asi 30 AV mincí (zachyceno 22 ks):

Čechy: Rudolf II. (6), Fridrich Falcký (1), Ferdinand II. (2), Minsterbersko, Korutany, Uhry, Sedmíhradsko, Belgická konfederace, Brabantsko, Persie

Lit.: Nálezy III/1, č. 3311.

38. **Plzeň**

U.: po 1630

28 dukátů, prsten, stříbrný řetěz a čtyři perly:

Čechy: Rudolf II. (1), Slezsko, Korutany, Štýrsko, Uhry, Braniborsko, „Německo“, Nizozemí, město Gdaňsk

Lit.: Nálezy III/1, č. 3318.

39. **Tochovice** (okr. Příbram)

U.: po 1630

Neznámý počet AV a AR mincí (zachyceno 291 ks, z toho 1 dukát).

Lit.: Nálezy III/1, č. 3320.

40. Lipnice nad Sázavou (okr. Havlíčkův Brod)

U.: po 1632

4 AV mince, 300 AR mincí.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3337.

41. Kostelec nad Orlicí (okr. Rychnov nad Kněžnou)

U.: po 1633

11 AV a AR mincí (z toho jeden dukát).

Lit.: Nálezy III/1, č. 3350.

42. Kostelec nad Orlicí (okr. Rychnov nad Kněžnou)³⁶⁵

U.: po 1633

5 dukátů:

Dolní Rakousy: Ferdinand II. (1), Uhry: Rudolf II. (1), arcibiskupství Salcburk: Marek Sittic z Hohenemsu (1), Španělské Nizozemí (1609), město Kampen (1648 ?)

Lit.: Nálezy III/1, č. 3351, Fiala 1922, s. 170.

43. Turnov (okr. Semily)

U.: po 1634

Neznámý počet AV mincí, z nichž jsou známy dva kusy:

„habsburské panství:“ Ferdinand II. (1), Švédsko: Gustav Adolf (1)

Lit.: Nálezy III/1, č. 3360.

44. Litovel (okr. Olomouc)

U.: po 1634

60 AV a AR mincí, z toho 10 dukátů:

Čechy: Matyáš Habsburský (1), Dolní Rakousy: Rudolf II. (1), Uhry: Rudolf II. (1), Sasko: Jan Jiří I. (1), Geldry (2), Holland (1), Utrecht (1), Frísko (1), město Deventer (1)

Lit.: Burian 1973; Dopita 1986, s. 14.

³⁶⁵ Snad se může jednat o totožný nález s uvedeným pod č. 41.

45. **Kojetín** (okr. Přerov)

U.: po 1635

283 AV mincí z let 1605–1635:

Čechy, Sedmíhradsko, Nizozemí, Osmanská říše

Lit.: Nálezy III/1, č. 3362.

46. **Vrchlabí** (okr. Trutnov)

U.: po 1635

45 dukátů:

Čechy: Rudolf II. (4), Albrecht z Valdštejna (1), Dolní Rakousy, Uhry, německé země, Geldry, Holland, Utrecht, Frísko, Kampen, Zwolle, Osmanská říše

Lit.: Nálezy III/1, č. 3368.

47. **Kejžlice – Nový dvůr** (okr. Pelhřimov)

U.: po 1636

8 dukátů, 19 tolarů, 289 drobných mincí.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3370.

48. **Korce** (okr. Česká Lípa)

U.: po 1636

27 AV a AR mincí, z toho 8 AV.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3371.

49. **Český Rudolec** (okr. Jindřichův Hradec)

U.: po 1637 (?)

Asi 634 AV a AR mincí.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3377; Křížek 1956.

50. **Daskabát** (okr. Olomouc)

U.: po 1637

9 dukátů:

Rakousy, Uhry, Švédsko, Španělsko, Osmanská říše

Lit.: Nálezy III/1, č. 3378; Dopita 1986, s. 14.

51. **Vizovice** (okr. Zlín)

U.: po 1637

52 dukátů:

Rakousy: Ferdinand II. (1), Tyrolsko, Uhry, Braniborsko, Norimberk, Prusko, Nizozemí (?), město Kampen, město Zwolle, Polsko, Švédsko, Benátsko, Orient

Lit.: Nálezy III/1, č. 3402.

52. **Čechovice** (okr. Prostějov)

U.: po 1638

21 AV mincí (z toho 18 dvoudukátů).

Lit.: Nálezy III/1, č. 3404.

53. **Vodice** (okr. Tábor)

U.: po 1638

15 AV a 40 AR mincí:

Čechy: Ferdinand II. (1 dvoudukát), Španělsko: Ferdinand a Isabella (2 dvoudukáty), Filip II. (1 dvoudukát), Arcibiskupství Mohuč: Anselm Kazimír Wamboldt (1), město Gdaňsk (1), Frankfurt n. M. (1), Lombardie: Filip IV. Španělský (1 scudo), město Deventer (1), Utrecht (1), Holland (1), Overijssel (1), Západní Frísko (1), Frísko (2), Geldry (1), Osmanská říše: Murád III. (1)

Lit.: Hladík 1964.

54. **Probulov** (okr. Písek)

U.: po 1638

6 dukátů:

Čechy: Rudolf II. (1), Ferdinand III. (1), Štýrsko, Uhry, Norimberk

Lit.: Nálezy III/1, č. 3409.

55. **Ústí nad Labem**

U.: po 1638

11 dukátů a 21 medailí:

Čechy: Ferdinand III. (1), Lehnicko-Břežsko, Hildesheim, Anglie

Lit.: Nálezy III/1, č. 3410.

56. Lipnice nad Sázavou (okr. Havlíčkův Brod)

U.: po 1639

11 dvoudukátů:

Čechy, Farnkfurt nad Mohanem, Španělsko, Itálie

Lit.: Nálezy III/1, č. 3411.

57. Drahenice (okr. Příbram)

U.: po 1640

3 AV a 8 AR mincí:

Lit.: Nálezy III/1, č. 3418.

58. Chlum sv. Maří (okr. Sokolov)

U.: po 1640

„29 dukátů, třídukáty a 5 tolarů.“

Lit.: Nálezy III/1, č. 3419.

59. Chábory (okr. Rychnov nad Kněžnou)

U.: kolem 1641

90 AV a AR mincí.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3423.

60. Kácov (okr. Kutná Hora)

U.: po 1641

25 AV a AR mincí, z toho 3 dukáty:

Modena: Cesar d'Este 1598–1628 (1), město Kampen (1), Utrecht (1)

Lit.: Nálezy III/1, č. 3425; Nohejlová-Prátová 1953, s. 118.

61. Koupě (okr. Příbram)

U.: po 1642

19 AV a 36 AR mincí:

Čechy: Fridrich Falcký (1), „habsburské panství:“ Ferdinand II. (2), Norimberk, Frankfurt n. Mohanem, Švédsko, Nizozemí (?)

Lit.: Nálezy III/1, č. 3429.

62. Praha-Smíchov

U.: po 1642

4 AV mince a 4 AR mince:

arcibiskupství Salcburk, Branibory, Sasko, Nizozemí

Lit.: Nálezy III/1, č. 3430.

63. Týn (okr. Třebíč)

U.: po 1642

7 AV a 277 AR mincí.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3432.

64. Jindřichův Hradec

177 dukátů:

U.: po 1643

Čechy: Rudolf II. (1), Matyáš II. (1), Ferdinand II. (2), Ferdinand III. (2), Lehnicko-Břežsko, Rychleby, Vratislav, Korutany, Tyrolsko, arcibiskupství Salcburk, Augsburg, Bavorsko, Branibory, Frankfurt n. Mohanem, Hamburk, arcibiskupství Kolín n. Rýnem, Norimberk, Roztoky, Sasko, Sasko-Koburg, Štrasburg, Ulm, Belgická konfederace, Deventer, Frísko, Zwolle, Basilej, Polsko, Švédsko, Španělsko, Benátsko, Persie

Lit.: Nálezy III/1, č. 3435.

65. Zádolí (okr. Ústí nad Orlicí)

U.: po 1644

546 AV a AR mincí, z toho 56 dukátů.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3439.

66. **Dobrotice** (okr. Kroměříž)

U.: po 1645

406 AV a AR mincí, z toho 6 dukátů.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3441.

67. **Český Krumlov**

U.: po 1646

16 AV mincí:

Korutany: arcivévoda Karel (1), arcibiskupství Salcburk: Jan Jakub Khuen (1 dvoudukát), Paris z Lodronu (4), biskupství Bamberg: František (1), arcibiskupství Mohuč: Jiří Fridrich (1), Norimberk (1), Kampen (1), Zwolle (1), Západní Frísko (1), Kastilie: Ferdinand a Isabela (1 dvoudukát)

Lit.: Nálezy III/1, č. 3449; Nohejlová-Prátová 1932.

68. **Toužín** (okr. Jindřichův Hradec)

U.: po 1646

4 AV a 149 AR mincí:

Geldry, Kampen

Lit.: Nálezy III/1, č. 3452.

69. **Grabštejn** (okr. Liberec)

U.: po 1648

21 duklátů a 21 AR mincí.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3454.

70. **Loukov** (okr. Mladá Boleslav)

U.: po 1648

17 AV mincí z let 1596–1648.

Frankfurt nad Mohanem, Polsko, Francie (...)

Lit.: Nálezy III/1, č. 3456.

71. **Březnice** (okr. Příbram)

U.: za třicetileté války

19 AV a 36 AR mincí.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3462.

72. **Horní Vltavice – Zátoň** (okr. Prachatice)

U.: za třicetileté války

Neznámý počet AV a AR mincí, z nichž zachyceny 4 dukáty.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3475.

73. **Mikulov** (okr. Břeclav)

U.: za třicetileté války

58 dukátů, 81 AR mincí.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3498.

74. **Praha** (Josefská ulice)

U.: za třicetileté války

4 AV a 17 AR mincí:

Osmanská říše

Lit.: Nálezy III/1, č. 3509.

75. **Předbořice** (okr. Písek)

U.: za třicetileté války

Neznámý počet AV mincí, z nichž znám jeden dukát:

Utrecht (1630)

Lit.: Nálezy III/1, č. 3511.

76. **Slížany** (okr. Kroměříž)

U.: za třicetileté války

50 dukátů, z nichž zachyceno 29 ks a neznámý počet AR mincí:

Čechy: Petr Vok z Rožmberka (1), „habsburské panství:“ Ferdinand I. (1), Rudolf II. (18),

Uhry, Brunšvik, Sasko

Lit.: Nálezy III/1, č. 3520.

77. Zátaví (okr. Písek)

U.: za třicetileté války

3 dukáty, z nichž je znám jeden:

Západní Frísko (1645)

Lit.: Nálezy III/1, č. 3541a.

78. Želeč (okr. Prostějov)

U.: za třicetileté války

6 AV mincí, jedna známa:

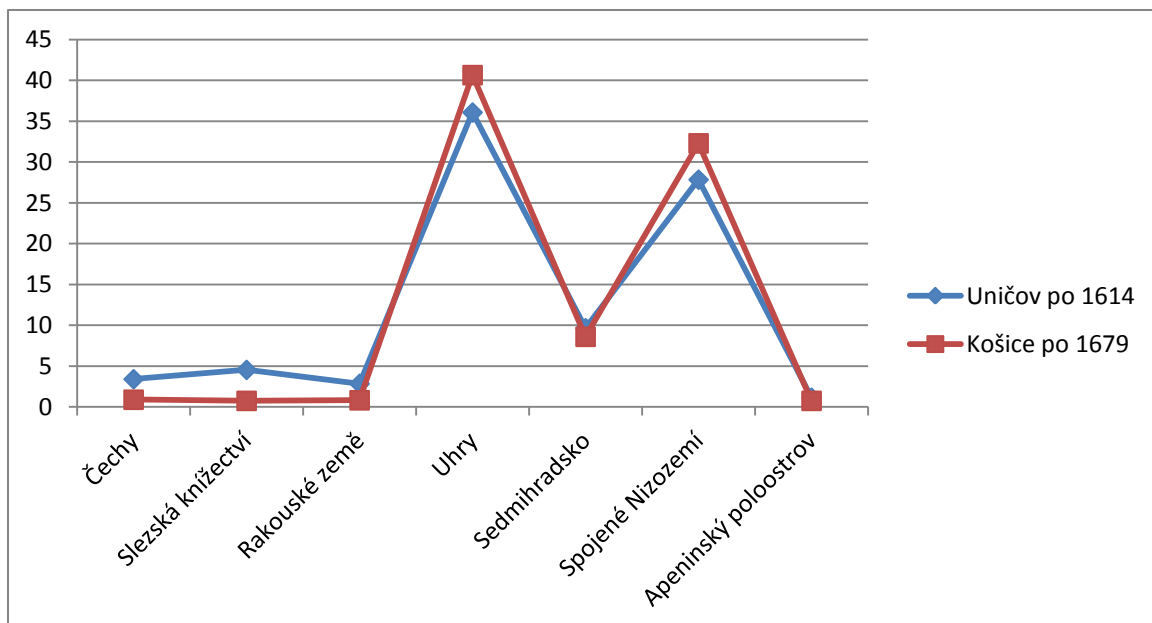
Uhry: Matyáš II.

Lit.: Nálezy III/1, č. 3543.

Na závěr kapitoly o českých a moravských zlatých nálezech 16. a 17. století pohlédněme za horizont roku 1650 a provedme ještě jedno srovnání uničovského pokladu, a to s několikrát zmiňovaným nálezem košickým, který byl ukrytý zhruba 65 let po nálezu z Uničova. Přestože je košický poklad z pohledu kvantity obsažených mincí oproti uničovskému nesrovnatelně větší,³⁶⁶ je možné porovnat vzájemný podíl zastoupených krajin v nálezovém celku. Z níže uvedeného grafického vyjádření, které pracuje s procentuálním zastoupením mincí z vybraných geografických oblastí, je patrné, že jejich podíl je v celkovém souhrnu srovnatelný a oběh zlatých mincí ve střední Evropě si v rámci 17. století udržoval podobný charakter.³⁶⁷

³⁶⁶ Košický nález obsahuje celkem 2 920 zlatých mincí.

³⁶⁷ Podobná situace platí i při srovnání košického nálezu s nálezem z Újfehértó ukrytým snad v roce 1684. Viz Budaj 2007, s. 17.

Lehnicko-Břežsko-Volovsko, Jan Kristián a Jiří Rudolf (1602–1621), mincovna: Rychleby, dukát, 1608 (přeražba 1609), N 28 426, zvětšeno.

Uničov v předvečer třicetileté války

Příběh jedinečného zlatého pokladu z Uničova by nebyl úplný, pokud bychom rezignovali na hledání odpovědi k otázce, která provází odkrytí jakéhokoliv numismatického nálezů a bývá často otázkou nejtěžší. V kontextu naší práce zní: Kdo byl majitelem 352 zlatých mincí uložených v hliněném hrnku na Šibeničním vrchu u Uničova? Nutno již předem říci, že vzhledem k nálezovým okolnostem a současným znalostem písemných pramenů bude mít každá odpověď charakter hypotézy, přesto se však pokusme alespoň rámcově odpovědět.

Jako určité vodítko může posloužit objasnění jiné otázky a sice: Jakou hodnotu měla výše uvedená suma peněz pro člověka žijícího na počátku 17. století v Uničově, potažmo na střední Moravě? Víme, že poklad obsahoval 347 mincí o váze dukátu (3,5 g) a 5 rosenoblů, které lze z hlediska jejich váhy a ryzosti srovnat s dvoudukáty. Tedy přibližná hodnota pokladu činila 357 dukátů. Pokud bychom vycházeli ze směnného poměru, který měl uherský dukát v roce 1614 k drobné stříbrné minci (krejcaru), dosahovala by hodnota pokladu výše 51 408 krejcarů.³⁶⁸ Vyjádřeno v peněžně početní jednotce tehdejší doby – rýnských zlatých – měla ukrytá hotovost cenu 857 zlatých.³⁶⁹ V 17. století bylo na Moravě ovšem běžné počítání v „zemské měně“ dle tzv. moravského zlatého, který se rovnal 70 krejcarům.³⁷⁰ V takovém případě by hodnota uničovského pokladu činila 734 zlatých moravských.

Uvedená částka představovala skutečně velké bohatství a byla srovnatelná například s hodnotou uničovského měšťanského domu. V dochované knize kupních smluv jsme přímo k roku 1614 informováni o prodeji několika uničovských nemovitostí. Například v sobotu na sv. Františka (4. 10.) prodala svůj dům vdova Anna Bedliczková v Šumvaldské ulici Marku Hauserovi za 1000 zlatých moravských. Podobně v sobotu před sv. Havlem (11. 10.) prodal svůj dům David Hubl v ulici „Pernický“ Eliáši Barvíři za 750 zlatých moravských.³⁷¹ Jestliže

³⁶⁸ Kurs hodnoty uherského dukátu a krejcaru dosahoval v roce 1614 výše 1:144. Srov. Nohejlová-Prátová – Malá – Nemeškal – Jelínek 1962, s. 92.

³⁶⁹ Zlatý rýnský = 30 bílých grošů = 60 krejcarů.

³⁷⁰ Zlatý moravský o 70 krejcarech se rovnal tzv. hřivně moravské. Viz Sejbal 1997, s. 197. Početní údaje vedené v hřivnách moravských byly počátkem 17. století v Uničově zcela běžné, jak dokládá zachovaná kniha kupních smluv. Moravské hřivny byly na Moravě od zavedení grošové měny v roce 1300 stabilní početní jednotkou. Na rozdíl od v Čechách běžné kopy o 60 groších, měla moravská hřivna 64 grošů. Je ovšem důležité mít na paměti, že uvedené poměry mezi početními jednotkami jsou orientační. Známé jsou případy, kdy se například zlatý moravský počítal na 75 krejcarů. Rozhodující byla vždy konkrétní situace, doba a čas, v nichž se obchod odehrával, a proto je nutné brát i uvedené přepočty hodnot uničovského pokladu za spíše pravděpodobné než naprosto jisté. Pošvář 1960, s. 41–42.

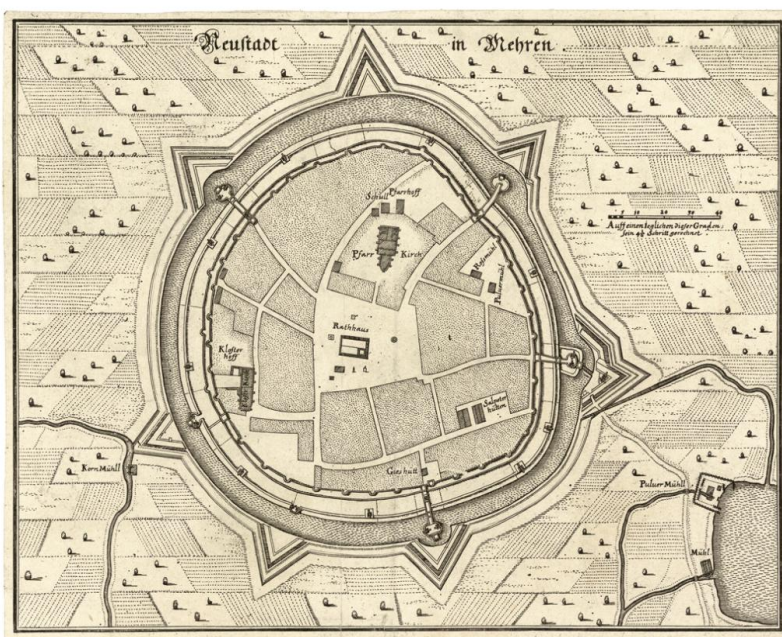
³⁷¹ SOKA, Archiv města Uničova, inv. č. 859, fol. 105v a 106r. Údaje jsou vedeny v hřivnách moravských.

tedy vlastník námi zkoumané hotovosti měl k dispozici tak velkou sumu peněz, že by mohl bez obvyklých splátek zaplatit za měšťanský dům hotově, pak máme před sebou osobu s nadprůměrnými finančními příjmy. Člověka, který rozhodně nepatřil k námezdně pracujícím vrstvám obyvatelstva vypláceným v tehdejší drobné stříbrné minci (groších a denárech), neboť by výše uvedenou sumu nemohl za svůj život naspořit. Nejspíše je nutné vlastníka pokladu hledat ve vyšších společenských vrstvách náležejících k měšťské elitě.

K obecnému dokreslení cenových poměrů na počátku 17. století můžeme uvést ještě několik příkladů: Náklady na cestu do Vídně, kterou v roce 1610 podnikl uničovský primátor

Havel Macura spolu se svým služebníkem za účelem zisku privilegia čtvrtého městského výročního trhu, činily 64 zlatých a 18 grošů; pořízení jízdního koně pro potřeby poslu stálo město v témže roce 42 zlatých.³⁷²

Majitel uničovského pokladu by tak mohl v průběhu roku navštěvovat Vídeň každý

17. Matthäus Merian, plán města Uničova, 1650.

měsíc nebo zakoupit stádo dvaceti jízdních koní.

Charakter uničovského pokladu poukazuje vzhledem ke svému obsahu spíše na obchodní hotovost či pokladnu než rodinný poklad. Nasvědčuje tomu přítomnost běžných typů zlatých mincí, které byly na evropský trh dodávány ve větších emisích. Žádná z ražeb, jež jsme měli možnost výše představit, nepatří mezi raritní exempláře. V pokladu nebyly uloženy násobky dukátů, medaile ani zlaté šperky (prsteny, řetězy a jiné věci z drahých kovů), jak bývalo obvyklé v případě tezaurování rodinných, privátních pokladů.³⁷³ Je proto možné spekulovat jak o bohatém obchodníkovi a zámožném měšťanovi, kterých byl v Uničově

³⁷² Srov. Schulz – Štěpán – Čermák 2013, s. 116.

³⁷³ Polámaný šperk byl například součástí pokladu mincí uloženého v Uničově po roce 1620. Viz soupis nálezů v předchozí kapitole (č. 27).

počátkem 17. století větší počet, tak o institucionálním vlastníkovi pokladu, například samotném městě Uničovu nebo církevní osobě. Jako málo pravděpodobné se jeví považovat uničovský nález za ztracenou nebo uloupenou cizí vojenskou pokladnu určenou k výplatám vojska, neboť o místním (či spíše středomoravském) charakteru nálezu nás přesvědčují zejména čtyři dukáty olomouckého biskupa Františka kardinála Ditrichštejna, jejichž obstarání muselo být v uvedeném počtu vázáno na místní finanční zdroje.

V rozhodování o podstatě zlatého pokladu nám nepomůže ani otázka místa jeho uložení. Ukrytí tak velké sumy peněz vně městských hradeb může vypovídat jak o lupu, který byl zlodějem ukryt na nečistém místě u šibenice, tak o racionální úvaze měšťana, jenž z nějakého důvodu nemá jistotu bezpečného uložení peněz uvnitř městského teritoria či přímo svého domu. Ukrývání finančních hotovostí a cenných předmětů v měšťanských domech bylo přitom počátkem 17. století zcela běžným jevem, jak dokládá řada nálezů. Například ve sbírce Vlastivědného muzea v Olomouci se dnes nachází poklad zlatých a stříbrných mincí z nedaleké Litovle uložený po roce 1634 v tajné skrýši někdejšího právozárečného domu č. 166.³⁷⁴

Význam města Uničova nebyl v kontextu Moravského markrabství na počátku 17. století nijak oslnivý, a to ani v rovině politické, ani ekonomické. Uničov byl nejmenším z šesti moravských královských měst; uvnitř hradebních zdí se nacházelo v roce 1618 na 138 měšťanských domů a dalších několik desítek jich bylo na předměstí;³⁷⁵ počet obyvatel se pohyboval kolem patnácti set. Do rámce městského dominia náležely kromě předměstí i vsi Střelice, Renoty, Německá Libina, Dětrichov, Ruda a městečko Loštice. Rozsah uničovského velkostatku tak na druhou stranu nebyl zanedbatelný a jeho celkový roční výnos přinášel do městské pokladny na 1 486 zlatých moravských.³⁷⁶ Základem stabilní prosperity města byla v předbělohorské éře řemeslná výroba, podobně jako tomu bylo i v nedaleké Olomouci. Řemeslnické cechy sladovníků, řezníků, tkalců, krejčích nebo koželuhů se ve velké míře podílely na celkovém rázu města.³⁷⁷ V souvislosti s rozvinutou řemeslnou výrobou se v Uničově setkáváme také s řadou měšťanů věnujících se obchodu, i když jejich význam byl ve srovnání s členy řemeslných cechů menší. Uničov udržoval intenzivní obchodní styky s Olomoucí, která se v 16. století stala důležitým politickým a hospodářským centrem Moravy.

³⁷⁴ Srov. č. 43 v soupisu nálezů v předchozí kapitole. Více k nálezu Dopita 1986, s. 14.

³⁷⁵ Turek 1982, s. 105.

³⁷⁶ Koudela 2013, s. 135.

³⁷⁷ V 16. století ve městě působilo deset řemeslnických cechů. Srov. Schulz – Štěpán – Čermák 2013, s. 114.

Z pohledu dálkového obchodu však nebyla oblast střední Moravy příliš atraktivní, což bylo dáno zejména limitem splavnosti řeky Moravy. Využívány byly proto především suchozemské obchodní trasy propojující Moravu s německými oblastmi (Norimberk), Uhrami či Slezskem.

V průběhu 16. století se v Uničově s oblibou usazovali příslušníci panského stavu a nalézáme zde i několik erbovnicích měšťanů. Byla to zejména drobná šlechta, která zde nacházela příznivé podmínky k životu a rozvíjela své podnikání; zakupovala pozemky a domy uvnitř i vně městských hradeb.³⁷⁸ Z dlouhé řady šlechticů vzbuzuje jistou pozornost Štefan Winterberský z Habří, pokladník a účetní biskupských statků ve službách Františka kardinála Ditrichštejna,³⁷⁹ který se v roce 1614 oženil s Marianou, dcerou někdejšího primátora Majera. Štefan Winterberský patřil k nejvyšším úředníkům Ditrichštejnovy kanceláře a v jeho kompetenci byla péče o finanční hospodaření biskupských stolních statků.³⁸⁰ Můžeme se tedy domnívat, že jeho přístup k biskupským zlatým mincím nebo výplata jejich prostřednictvím byly velmi pravděpodobné. V otázce původu výše zmiňovaných čtyř Ditrichštejnových dukátů se proto nabízí otázka, zda právě Winterberský nebyl oním prostředníkem, který v Uničově dal do oběhu tyto mince. Z písemných pramenů je zřejmé, že se zde v roce 1614 nejenom oženil, ale zhruba jeden rok vlastnil i dům a stal se dědicem Uhrovského dvora na uničovském předměstí.³⁸¹

Ukrytí uničovského pokladu soustřeďuje naši pozornost na léta po roce 1614. Pokud bychom přijali tezi, že jeho vlastníkem byla soukromá, bohatá a patrně i společensky významná osoba, pak důvody uložení pokladu mohou spočívat v nejistotě související s eskalací politického napětí v zemi v letech 1618–1620. Uničov zůstával na počátku třicetileté války převážně katolickým městem. Příznačné je, že v době moravského převratu uskutečněného počátkem května 1619 pod taktovkou radikálně smýšlejících protestantských stavů, pravděpodobně chyběl na jednáních sněmu i v nově vytvořeném direktoriu, jakožto nejvyšším orgánu výkonné moci na Moravě, zástupce královského města Uničova.³⁸² Velmi vlažný postoj uničovských měšťanů k aktuálnímu vývoji politické situace je pozorovatelný z proseb v instrukcích a pokynech moravských evangelických direktorů z počátku května 1619,

³⁷⁸ Více uvádí Turek 1982, s. 104–105.

³⁷⁹ V pramenném materiálu je tato funkce nazývána slovem „colmistr“. Srov. ZAO, pracoviště Olomouc, sign. 7982, Matrika narozených, oddaných a zemřelých farního kostela v Uničově z let 1607–1701, fol. 555. Též uvádí Schulz – Štěpán – Čermák 2013, s. 119.

³⁸⁰ Balcárek 1978, s. 81 a 106.

³⁸¹ Schulz – Štěpán – Čermák 2013, s. 119.

³⁸² Koudela 2013, s. 139.

kteří vybízely uničovské nekatolíky k převzetí moci ve městě a správě farního kostela.³⁸³ Obava katolických měšťanů z možných perzekucí, včetně drancování domů tedy mohla být faktorem ukrytí finanční hotovosti nebo její části mimo město. Špatné časy navíc signalizoval zákaz konání výročních trhů v moravských královských a komorních městech, k němuž se v poslední květnový den roku 1619 přidal zákaz přechovávat ve městech cizince.³⁸⁴

Ke změně poměrů v neprospěch katolické většiny došlo v Uničově nejspíše už v polovině května roku 1619. Hlavním protagonistou, později označovaným za hlavu rebelie, byl Václav Držovský, důchodní písař úsovského panství, který se v Uničově usadil teprve v roce 1615. Spolu s ním zasedali v nově složené městské radě Daniel Hanousek řečený Balcar, Matěj Faber a Ondřej Smetana, kteří se pravidelně střídali ve funkci primátora.³⁸⁵ Mezinárodní situace se však o několik měsíců později začala obracet proti vzbouřencům a koncem roku 1620 bylo jasné, že již nemají žádnou naději na úspěch. O svůj majetek a svobodu se tak začali obávat zase nekatoličtí stavové a vůdcové povstání. Počátkem ledna 1621 žádali Uničovští o milost za to, že se postavili vůči legitimnímu králi a v březnu téhož roku dorazil do města císařský komisař Karel Kryštof Podstatský z Prusinovic, jenž oficiálně převzal město do císařských rukou.³⁸⁶ V té době již z Uničova uprchl Václav Držovský spolu s několika dalšími osobami a jeden z nejbohatších měšťanů (rebelantů) Daniel Hanousek byl po smrti. Z korespondence Karla Kryštofa Podštatského adresované kardinálu Ditrichštejnovi se dozvídáme o zabaveném inventáři nacházejícím se v Balcarově domě, neboť i Hanouskova žena Kateřina nedlouho před příchodem císařského komisaře zemřela a všechn jejich někdejší majetek byl konfiskován. „*V Uničově [zůstávaly věci] po jednom měšťanu rebelantu, který byl zemřel a jeho žena po něm pozůstala, stará bába, taky brzy zemřela. Po obnovení ouřadu ode mne zjel sem tam znovu dříve nežli Torquato,*³⁸⁷ *odtud sem vyzdvihl zápisů a šuldbřífů vejše jedenácti tisíc, od stříbra osm malejch koflíků a tři hrubý, okolo dvanácti lžic, pásů na aksamitě a řetízkovejch stříbrnejch. Jinou pak pozůstalost hrabě Torquato lépe nežli*

³⁸³ Srov. Urbánková 1979, č. 7 a 8, s. 44.

³⁸⁴ Srov. Urbánková 1979, č. 85, s. 85 a č. 100, s. 89.

³⁸⁵ Koudela 2013, s. 140.

³⁸⁶ Koudela 2013, s. 145.

³⁸⁷ Torquato Conti, vévoda z Guadagnuolo, vojevůdce a pozdější generál císařského vojska, který odvezl z Uničova válečnou kořist, byl v roce 1621 velitelem olomoucké pevnosti. Hrubý 1934, č. 145, s. 231, pozn. 1. Hrubý tamtéž uvádí soupis peněžitých nákladů na císařské vojsko v Uničově a výkaz škod učiněných měšťanům od 20. dubna 1621 do dubna 1622, včetně kořisti z Balcarova domu (s. 234).

za 20 000 zlatých pobral a prodal. Týž zůstal po něm dům v městě nejlepší a dva dvory.³⁸⁸

S jistou mírou spekulace tedy můžeme uvažovat i o Danielu Hanouskovi jako možném majiteli uničovského pokladu, neboť by tomu nasvědčoval jak rozsah jeho majetku, tak jeho úmrtí snad koncem roku 1620. Zda tomu tak skutečně bylo, se už zřejmě nedozvíme...

Anglie, Eduard IV. (1461–1483), mincovna: Londýn, rosenoble, s. a., N 28 482, zvětšeno.

³⁸⁸ Citace: Dopis Karla Kryštofa Podstatského kardinálu Ditrichštejnovi ze 13. května 1621, in: Hrubý 1934, č. 150, s. 250.

Závěr

„*Neminem pecunia divitem facit,*“ aneb peníze nikoho nečiní bohatým. Hromadné mincovní depoty nevyprávějí jen o skladbě dobového oběživu, hospodářských nebo sociálních poměrech na daném území, ale prozrazují i něco o lidské pošetilosti a marnosti, neboť jejich vlastníci, ať už oprávnění nebo ne, si bohatství v nich uložené za svého života neužili. Touto optikou lze na mincovní nálezy pohlížet jako na předměty zmařených lidských nadějí a přání. Dnes již většinou neznáme majitele ani příběhy spojené s osudy uložených finančních hotovostí. Je tomu tak i v případě výše představeného pokladu, jehož hodnota byla srovnatelná s cenou uničovského měšťanského domu. Dochovaný soubor mincí je však jediným aktivním prostředníkem dávno minulých dějů, které můžeme dnes alespoň pomocí numismatiky zpracovat a vyhodnotit.

Unikátnost depotu spočívá v místě jeho původního uložení na kopci Šibeníku u Uničova, jenž je historicky svázán s městským popravištěm. Spojení více než jeden kilogram vážícího zlatého pokladu s „nečistým“ místem, jakým byla šibenice nebo její okolí pro naše předky, představuje v kontextu českých zemí doposud nevídaný jev. Rovněž velikost a obsahová rozmanitost pokladu z něj činí objekt zvláštního významu, neboť v době jeho vyzvednutí (1911) se podařilo zdokumentovat dnes již neexistující polovinu nálezu, která připadla vlastníkovu pozemku, uničovskému staviteli Zdenko Vodičkovi.

Rekonstrukce celkové podoby nálezu a rozbor jeho dochované části čítající 177 mincí, uložených ve sbírce olomouckého Vlastivědného muzea, umožnila zhodnotit jeho význam pro numismatiku a konfrontovat získané údaje s informacemi o jiných zlatých depotech předbělohorského období. Je zřejmé, že struktura středoevropských nálezů této doby byla silně ovlivněna oběhem velkého množství uherských dukátů, které i v uničovském pokladu tvoří nejpočetnější skupinu mincí. Kromě silného zastoupení uherských ražeb Rudolfa II. a Matyáše II., které korespondují s časem ukrytí pokladu po roce 1614, si zasluhují pozornost ražby uherského krále Matyáše Korvína, jež si evidentně zachovávaly velký vliv v peněžním oběhu ještě v 17. století. Uherskou mincovní produkci doplňuje z hlediska svého geografického původu nezanedbatelný soubor ražeb sedmihradských knížat, který spolu s předchozím tvoří téměř polovinu nálezu. Z kvantitativního pohledu je v obsahu uničovského pokladu specifická také složka 25 osmanských mincí, jež lze, podobně jako

uherské a sedmihradské, zařadit do kontextu ražeb pronikajících na Moravu z prostředí jihovýchodní Evropy.

Druhou velkou množinu zlatých mincí zastupují v nálezů ražby pronikající do českých zemí ze severozápadní Evropy v souvislosti s porýnským a baltským obchodem. Jedná se především o mince severních nizozemských provincií, které rovněž dominují v řadě jiných zlatých pokladů z Čech a Moravy. Na základě jejich rozboru se ukazuje, že klíčový vliv si ve středoevropském peněžním oběhu uchovávaly ražby provincií Geldry, Západní Frísko a především Utrecht. Nizozemské mince v podstatně menší míře doplňují ražby anglické, simmernské, lübecké, gdaňské, polské a pruské.

Třetí skupinu mincí obsaženou v uničovském pokladu lze označit s trochou benevolence za regionální. V ní se nacházejí ražby české, slezské a rakouské. Zvláštní význam si přitom pro celkovou interpretaci původu nálezů uchovávají čtyři dukáty olomouckého biskupa Františka kardinála Ditrichštejna, které dokumentují moravský charakter pokladu.

Okrajový význam, nicméně zajímavý kontext dokládají ražby ze severní části Apeninského poloostrova zastupující území Savojska, Messerana, Modeny a Benátek. Messeranský dukát markraběte Francesca Filiberta z rodu Fieschi (1584–1629) napodobující ražbu dukátu Rudolfa II. z pražské mincovny, představuje doposud ojedinělou ražbu identifikovanou v českých a moravských nálezech raného novověku a zároveň potvrzuje nižší obsah zrna často se vyskytující u ražeb malých mincovních pánů z regionu Piemont.

Svou podstatou vykazuje uničovský depot shodné rysy s obdobnými nálezy zlatých mincí z Prahy – Karlova náměstí, Plzně nebo Kamenice nad Lipou uloženými před rokem 1620. Nejinak je tomu i v případě největšího známého pokladu 17. století z Košic. Uničovský poklad tak náleží k nejvýznamnějším raně novověkým nálezům, které byly doposud odkryty na území Čech a Moravy.

Overijssel, mincovna: Deventer, Kampen, Zwolle, dukát (uherský typ), s. a., N 28 458, zvětšeno.

Typy latinských opisů a nápisů na mincích v zachované části uničovského pokladu

Vydavatel	Zkrácené a plné znění latinských legend na mincích ³⁸⁹
Zikmund Lucemburský, <i>král uherský (1387–1437)</i>	SIGISMVNDI D. G. R. VNGARIE SIGISMVNDI D[EI] G[RATIA] R[EGIS] VNGARI[A]E S. LADISLAVS REX S[ANCTVS] LADISLAVS REX
Ladislav V., <i>král uherský (1453–1457)</i>	LADISLAVS D. G. R. VNGARIE LADISLAVS D[EI] G[RATIA] R[EX] VNGARI[A]E S. LADISLAVS REX S[ANCTVS] LADISLAVS REX
Matyáš Korvín, <i>král uherský (1458–1490)</i>	MATHIAS D. G. R. VNGARIE MATHIAS D[EI] G[RATIA] R[EX] VNGARI[A]E S. LADISLAVS REX S[ANCTVS] LADISLAVS REX
Vladislav II. Jagellonský, <i>král uherský (1490–1516)</i>	WLADISLAI D. G. R. VNGARIE WLADISLAI D[EI] G[RATIA] R[EGIS] VNGARI[A]E S. LADISLAVS REX S[ANCTVS] LADISLAVS REX
Ludvík II. Jagellonský, <i>král uherský (1516–1526)</i>	LVDOVICI D. G. R. VNGARIE LVDOVICI D[EI] G[RATIA] R[EGIS] VNGARI[A]E S. LADISLAVS REX S[ANCTVS] LADISLAVS REX
Jan Zápoľský, <i>král uherský (1526–1540)</i>	IOANNIS D. G. R. VNGARIE IOANNIS D[EI] G[RATIA] R[EGIS] VNGARI[A]E S. LADISLAVS REX S[ANCTVS] LADISLAVS REX
	FERDINAND. D. G. R. VNGARIE FERDINAND[VS] D[EI] G[RATIA] R[EX] VNGARI[A]E S. LADISLAVS REX S[ANCTVS] LADISLAVS REX
	FER. D. G. EL. RO. IM. S. AV. GE. HV. BO. R. FER[DINANDVS] D[EI] G[RATIA] EL[ECTVS] RO[MANORVM] IM[PERATOR] S[EMPER] AV[GVSTVS] GE[RMANIAE] HV[NGARIAE]

³⁸⁹ Zkrácené znění legend je uváděno bez značek, symbolů a letopočtů, které na mincích obvykle rozdělují text. Pro větší přehlednost jsou však doplněny tečky zkracující jednotlivá slova.

Ferdinand I. Habsburský, <i>císař římský, německý, uherský a český král (1526–1564)</i>	BO[HEMIAE] R[EX] S. LADISLAVS REX S[ANCTVS] LADISLAVS REX
	FERDINAN. D. G. RO. VNG. BO. RE. FERDINAN[DVVS] D[EI] G[RATIA] RO[MANORVM] VNG[ARIAE] BO[HEMIAE] RE[X] SANCTVS LADISLAVS REX SANCTVS LADISLAVS REX
	MON. AVRE. FERDINAN. D. G. RO. MON[ETA] AVRE[A] FERDINAN[DI] D[EI] G[RATIA] RO[MANORVM] HVN. BO. REX IN. HIS. ARCHID. CAR. HVN[GARIAE] BO[HEMIAE] REX IN[FANS] HIS[PANIARVM] ARCHID[VX] CAR[INTHIAE]
Maxmilián II. Habsburský, <i>císař římský, německý, uherský a český král (1564–1576)</i>	MAX. II D. G. EL. RO. I. S. AV. GE. HV. B. R. MAX[MILIANVS] II D[EI] G[RATIA] EL[ECTVS] RO[MANORVM] I[MPERATOR] S[EMPER] AV[GVSTVS] GE[RMANIAE] HV[NGARIAE] B[OHEMIAE] R[EX] S. LADISLAVS REX S[ANCTVS] LADISLAVS REX
Rudolf II. Habsburský, <i>císař římský, německý, uherský a český král (1576–1608)</i>	RVDOL. II D. G. RO. I. S. AV. GE. HV. B. R. RVDOL[PHVS] II D[EI] G[RATIA] RO[MANORVM] I[MPERATOR] S[EMPER] AV[GVSTVS] GE[RMANIAE] HV[NGARIAE] B[OHEMIAE] R[EX] S. LADISLAVS REX S[ANCTVS] LADISLAVS REX
	RVDOL. II D. G. R. I. S. AV. G. H. B. REX RVDOL[PHVS] II D[EI] G[RATIA] R[OMANORVM] I[MPERATOR] S[EMPER] AV[GVSTVS] G[ERMANIAE] H[VNGARIAE] B[OHEMIAE] REX ARCHID. AVS. DVX BVR. MA. MO. ARCHID[VX] AVS[TRIAE] DVX BVR[GVNDIAE] MA[RCHIO] MO[RAVIAE]
	RVDOL. II D. G. R. I. S. A. G. H. B. RE. RVDOL[PHVS] II D[EI] G[RATIA] R[OMANORVM] I[MPERATOR] S[EMPER] A[VGVSTVS] G[ERMANIAE] H[VNGARIAE] B[OHEMIAE] RE[X] S. LADISLAVS HVN. REX S[ANCTVS] LADISLAVS HVN[GARIAE] REX

Matyáš II. Habsburský, <i>císař římský, uherský a český král</i> <i>(1608–1619)</i>	MATTHIAS II D. G. REX. HVN. [ETC] MATTHIAS II D[EI] G[RATIA] REX HVN[GARIAE] [ET CETERA] DES. IN REG. BO. AR. AVS. [ETC] DES[IGNATVS] IN REG[EM] BO[HEMIAE] AR[CHIDVX] AVS[TRIAE] [ET CETERA]
	MATTHI. II D. G. HVN. BO. REX MATTHI[AS] II D[EI] G[RATIA] HVN[GARIAE] BO[HEMIAE] REX AR. AV. DV. BV. MA. MO. CO. TY. AR[CHIDVX] AV[STRIAE] DV[X] BV[RGVNDIAE] MA[RCHIO] MO[RAVIAE] CO[MES] TY[ROLIS]
	MATTHIAS II D. G. HVN. ET BO. REX MATTHIAS II D[EI] G[RATIA] HVN[GARIAE] ET BO[HEMIAE] REX S. WENCESLAVS PAT. BOHEM. S[ANCTVS] WENCESLAVS PAT[RONVS] BOHEM[IAE]
	MATTHIAS D. G. R. I. S. A. G. H. B. REX MATTHIAS D[EI] G[RATIA] R[OMANORVM] I[MPERATOR] S[EMPER] A[VGVSTVS] G[ERMANIAE] H[VNGARIAE] B[OHEMIAE] REX ARCHID. AVST. DVX BVR. MAR. MO. ARCHID[VX] AVST[RIAE] DVX BVR[GVNDIAE] MAR[CHIO] MO[RAVIAE]
Jan II. Zikmund, <i>král uherský a Isabella, královna</i> <i>uherská</i> <i>(1540–1559)</i>	IOHAN. SIGISM. R. VNG. S. F. V. IOHAN[NES] SIGISM[VNDVS] R[EX] VNG[ARIAE] S[IC] F[ATA] V[OLVNT] YSABE. D. G. REG. VNGA. YSABE[LLA] D[EI] G[RATIA] REG[INA] VNGA[RIAE]
Jan II. Zikmund, <i>král uherský</i> <i>(1559–1581)</i>	IO. SECV. D. G. ELE. REX VN. IO[ANNES] SECV[NDVS] D[EI] G[RATIA] ELE[CTVS] REX VN[GARIAE] PATRONA VNGARIE PATRONA VNGARI[A]E
Štěpán Báthori, <i>kníže sedmihradský</i> <i>(1571–1575)</i>	MON. TRANS. IL. S. B. D. S. MON[ETA] TRANS[ILVANICA] IL[LVSTRISIMI] S[TEPHANI] B[ATHORI] D[E] S[OMLYO] PATRONA VNGARIE PATRONA VNGARI[A]E
Kryštof Báthori, <i>kníže sedmihradský</i>	MON. TRANS. IL. C. B. D. S. MON[ETA] TRANS[ILVANICA] IL[LVSTRISIMI] C[HRISTOPHORI] B[ATHORI] D[E] S[OMLYO]

<i>(1576–1581)</i>	PATRONA VNGARIE PATRONA VNGARI[A]E
Zikmund Báthori, <i>kníže sedmihradský, moldavský a valašský</i> <i>(1581–1602)</i>	MON. TRAN. IL. SIGI. B. D. S. MON[ETA] TRAN[SILVANICA] IL[LVSTRISSIMI] SIGI[SMVNDI] B[ATHORI] D[E] S[OMLYO] PATRONA VNGARIE PATRONA VNGARI[A]E SIGISMVND. BATHORI SIGISMVND[VS] BATHORI S. LADISLAVS REX S[ANCTVS] LADISLAVS REX SIGIS. D. G. TRA. MOL. WA. T. S. R. I. P. SIGIS[MVNDVS] D[EI] G[RATIA] TRA[NSILVANIAE] MOL[DAVIAE] WA[LACHIAE] T[RANSALPINA]E] S[ACRI] R[OMANI] I[MPERII] P[RINCEPS] S. LADISLAVS REX S[ANCTVS] LADISLAVS REX
Štěpán Bocskai, <i>kníže uherský a sedmihradský,</i> <i>sikulský hrabě</i> <i>(1605–1606)</i>	STEPH. D. G. HVN. TRAN. P. ET SICV. STEPH[ANVS] D[EI] G[RATIA] HVN[GARIAE] TRAN[SILVANIAE]QUE] P[RINCEPS] ET SICV[LORVM COMES] PATRONA HVNGARI. PATRONA HVNGARI[AE]
Gabriel Báthori, <i>kníže sedmihradský, sikulský hrabě</i> <i>(1608–1613)</i>	GABRIEL D. G. PRIN. TRAN. ET SIC GABRIEL D[EI] G[RATIA] PRIN[CEPS] TRAN[SILVANIAE] ET SIC[VLOVM COMES] PATRONA VNGARIAE PATRONA VNGARIAE GABRIEL D. G. PRIN. TRANSYL. GABRIEL D[EI] G[RATIA] PRIN[CEPS] TRANSYL[VANIAE] PAR. REG. HVN. DO. ET SI. C. PAR[TIUM] REG[NI] HVN[GARIAE] DO[MINVS] ET SI[CVLORVM] C[OMES]
František kardinál z Ditrichštejna, <i>biskup olomoucký</i> <i>(1599–1636)</i>	FRA. C. A DIETRICHSTAIN EP. OLO. FRA[NCISCVS] C[ARDINALIS] A DIETRICHSTAIN EP[ISCOPVS] OLO[MVCENSIS] SVB VMBRA ALARVM TVAR. SVB VMBRA ALARVM TVAR[VM]

Karel Habsburský, <i>arcikníže rakouský a korutanský</i> <i>(1564–1590)</i>	CAROLVS DEI G. ARCHIDVX CAROLVS DEI G[RATIA] ARCHIDVX AVSTRIAE ET CARINTHIAE ZC AVSTRIAE ET CARINTHIAE [ET CETERA]
Matouš kardinál Lang z Wellenburgu, <i>arcibiskup salcburský</i> <i>(1519–1540)</i>	MATHEVS CARD. AREPS. SALZ. MATHEVS CARD[INALIS] AR[CHIEP[I]S[COPVS] SALZ[BVRGENSIS] S. RVDBERTVS EPVS. S[ANCTVS] RVDBERTVS EP[ISCOP]VS
Arnošt Bavorský, <i>arcibiskup salcburský (1540–1554)</i>	ERNESTVS CŌF. INAR. EP. SALZ. V. BA. DVX ERNESTVS CO[N]F[IRMATVS] IN AR[CHIEP[IS]COPVM] SALZ[BVRGENSEM] V[TRIVSQVE] BA[VARIAE] DVX S. RVDBERTVS EPVS. S[ANCTVS] RVDBERTVS EP[ISCOP]VS
Michael z Küenburgu, <i>arcibiskup Salcburský (1554–1560)</i>	MICHAEL D. G. AREPS. SALZ. A. S. L. MICHAEL D[EI] G[RATIA] AR[CHIEP[IS]COPVS] SALZ[BVRGENSIS] A[POSTOLICAE] S[EDIS] L[EGATVS] S. RVDBERTVS EPVS. S[ANCTVS] RVDBERTVS EP[ISCOP]VS
Maxmilián Habsburský, <i>arcikníže rakouský, velmistr Řádu</i> <i>německých rytířů (1590–1618)</i>	MAX. D. G. AR. AV. D. B. MA. PR. ADM. MAX[MILIANVS] D[EI] G[RATIA] AR[CHIDVX] AV[STRIAE] D[VX] B[VIRGVNDIAE] MA[GISTERII] PR[VSSIAE] ADM[INISTRATOR] ET OR. TEV. P. GER. ITA. MAG. CO. HA. ET T. ET OR[DINIS] TEV[TONICI] P[ER] GER[MANIAM] ITA[LIAMQVE] MAG[ISTER] CO[MES] HA[BSBVRGI] ET T[IROLIS]
Jan Kristián a Jiří Rudolf, <i>knížata slezská, lehnicko-břežská</i> <i>(1602–1621)</i>	MO. AVR. IOAN. CHR. ET GEOR. RVD. FR. MO[NETA] AVR[EA] IOAN[NIS] CHR[ISTIANI] ET GEOR[GII] RVD[OLPHI] FR[ATRUM] D. G. DVC. SILL. LIG. ET BREG. D[EI] G[RATIA] DVC[UM] SILL[ESIAE] LIG[NICENSIVM] ET BREG[ENSIVM]
Karel I., <i>kníže minsterberský</i> <i>(1511–1536)</i>	KAROLVS D. G. DVX MVNSTERB. KAROLVS D[EI] G[RATIA] DVX MVNSTERB[ERGENSIS] MONE. AVRE. REICHSTN. MONE[TA] AVRE[A] REICHST[E]N[ENSIS]
Jáchym, Jindřich II., Jan, Jiří III.,	IOACH. HEN. IO. GE. D. G. D. MVNSTERB. IOACH[IMVS] HEN[RICVS] IO[ANNES] GE[ORGIVS] D[EI] G[RATIA] D[VCES] MVNSTERB[ERGENSES]

<i>knížata minsterberská (1536–1548)</i>	MONE. AVRE. REICHSTEN. MONE[TA] AVRE[A] REICHSTEN[ENSIS]
Jáchym, Jindřich III., Jan, Jiří III., <i>knížata minsterberská (1548–1553)</i>	IOACH. HEN. IO. GE. D. G. D. MVNSTERB. IOACH[IMVS] HEN[RICVS] IO[ANNES] GE[ORGIVS] D[EI] G[RATIA] D[VCES] MVNSTERB[ERGENSES] MONE. AVRE. REICHSTEN. MONE[TA] AVRE[A] REICHSTEN[ENSIS]
Jáchym, Jindřich III., Karel II., <i>knížata minsterberská (1553–1562)</i>	IOACH. HENRI. KARL. D. G. DVC. MVNSTE. IOACH[IMVS] HENRI[CVS] KAR[OLVS] D[EI] G[RATIA] DVC[ES] MVNSTE[RBERGENSES] MONE. AVRE. REICHSTE. MONE[TA] AVRE[A] REICHSTE[NENSIS]
Jindřich III. a Karel II., <i>knížata minsterberská (1563–1587)</i>	HENRI. KARL. D. G. DVC. MVNSTERBERGE. HENRI[CVS] KAR[OLVS] D[EI] G[RATIA] DVC[ES] MVNSTERBERGE[NSES] MONE. AVRE. REICHSTEN. MONE[TA] AVRE[A] REICHSTEN[ENSIS]
Vratislav, <i>město</i>	MAX. II D. G. E. R. IM. S. A. G. H. B. REX D. SL. MAX[MILIANVS] II D[EI] G[RATIA] E[LECTVS] R[OMANORVM] IM[PERATOR] S[EMPER] A[VGVSVS] G[ERMANIAE] H[VNGARIAE] B[OHEMIAE] REX D[VX] S[I]L[ESIAE] MO. AVR. WRATISLAVIENSIS MO[NETA] AVR[EA] WRATISLAVIENSIS
Jakub ze Salzy, <i>biskup vratislavský (1520–1539)</i>	IACOBVS EPISCO. VRATISLA. IACOBVS EPISCO[PVS] VRATISLA[VIENSIS] MVNS. CAESAR. MAXIMILIA. MVN[V]S CAESAR[IS] MAXIMILIA[NI]
Baltazar z Promnitz, <i>biskup vratislavský (1539–1562)</i>	BALT. A PROMNICZ D. G. EPS. WRA. BAL[THASARVS] A PROMNICZ D[EO] G[RATIA] E[PISCO]P[V]S WRA[TISLAVIENSIS] MVNVS CESAR. MAXIMILIA. MVNVS CAESAR[IS] MAXIMILIA[NI]
Karel Habsburský, <i>arcikníže rakouský, biskup vratislavský (1608–1624)</i>	CARL. D. G. ARCH. AVSTR. EPVS. WRA. CAR[OLVS] D[EI] G[RATIA] ARCH[IDVX] AVSTR[IAE] E[PISCO]P[V]S WRA[TISLAVIENSIS] DESIDERAT ANIMA MEA AD TE DEVS DESIDERAT ANIMA MEA AD TE DEVS

Zikmund III. Vasa, <i>král polský (1587–1632)</i>	SIGISMVN. III D. G. REX POL. M. D. L. SIGISMVN[DVS] III D[EI] G[RATIA] REX POL[ONIAE] M[AGNVS] D[VX] L[ITHVANIAE] MONE. NO. AVR. REGNI POLONI. MONE[TA] NO[VA] AVR[EA] REGNI POLONI[AE]
Gdaňsk, <i>město</i>	SIGIS. 3 D. G. REX POL. M. D. L. R. PR. SIGIS[MVNDVS] III D[EI] G[RATIA] REX POL[ONIAE] M[AGNVS] D[VX] L[ITHVANIAE] R[VSSIAE] PR[VSSIAE] MONE. AVREA CIVI. GEDANENSIS MONE[TA] AVREA CIVI[TATIS] GEDANENSIS
Georg Friedrich, <i>markrabě braniborský a kníže pruský (1543–1603)</i>	GEORG. FRID. D. G. M. BR. DVX PRVSS. GEORG[IVS] FRID[ERICVS] D[EI] G[RATIA] M[ARCHIO] BR[ANDERBVRGICVS] DVX PRVSS[IAE] MONE. NOVA AVREA DVCA. PRVSS. MONE[TA] NOVA AVREA DVCA[TVS] PRVSS[IAE]
Richard, <i>falckrabě rýnský, kníže bavorský (1569–1598)</i>	RICHA. D. G. C. PA. RHE. DVX BA. RICHA[RDVS] D[EI] G[RATIA] C[OMES] PA[LATINVS] RHE[NI] DVX BA[VARIAE] MO. NO. AVRE. SIMERENSIS MO[NETA] NO[VA] AVRE[A] SIM[M]ERENSIS
Lübeck, <i>město</i>	MONE. NO. AVREA LVBEK. MONE[TA] NO[VA] AVREA LVBEK[ENSIS] CIVITATIS IMPERIALIS CIVITATIS IMPERIALIS
Eduard IV., <i>král anglický, pán Irska (1461–1470)</i>	EDWARD. DI. GRA. REX ANGLI. FRAN. DNS. IB. EDWARD[VS] D[EI] GRA[TIA] REX ANGLI[AE] [ET] FRAN[CIAE] D[OMI]N[V]S [H]IB[ERNIAE] IHC. AVT. TRANSIENS PER MEDIVM ILLORV. IBAT [IESVS] AVT[EM] TRANSIENS PER MEDIVM ILLORV[M] IBAT
Marino Grimani, <i>dóže benátský (1595–1605)</i>	MARIN. GRIM. DVX – S. M. VENET. MARIN[VS] GRIM[ANVS] DVX – S[ACRA] M[ONETA] VENET[IAE] SIT T. XPE. DAT. Q. TV REGIS ISTE DVCA. SIT T[IBI] [CHRISTE] DAT[US] Q[U]EM TV REGIS ISTE DVCA[TVS]
Francesco Filiberto Ferrero Fieschi, <i>markrabě messeranský (1584–1629)</i>	CARO. V IMPE. GRATIA F. F. MA. ME. CARO[LI] V IMPE[RATORIS] GRATIA F[RANCISCVS] F[ILIBERTVS] MA[RCHIO] ME[SSERANI] NON NOB. DNE. SE. NOM. TV. DA G.

	NON NOB[IS] D[OMI]NE SE[D] NOM[INI] TV[O] DA G[LORIAM]
Cesare d'Este, <i>kníže modenský (1598–1628)</i>	MVT. REG. – CAESAR DVX MVT[INAE] REG[II] – CAESAR DVX NOBILITAS ESTENSIS NOBILITAS ESTENSIS
Karel Emanuel I., <i>kníže savojský (1580–1630)</i>	C. EMANVEL D. G. DVX SAB. C[AROLVS] EMANVEL D[EI] G[RATIA] DVX SAB[AVDIAE] PAX IN VIRT. TVA PAX IN VIRT[VTE] TVA
Geldry, <i>Spojené provincie nizozemské</i>	CONCORDIA RES PAR. CRES. GEL. CONCORDIA RES PAR[VAE] CRES[CVNT] GEL[RIAE] MO. ORDI. PROVIN. FOEDER. BELG. AD LEG. IMP. MO[NETA] ORDI[NVM] PROVIN[CIARVM] FOEDER[ATORVM] BELG[ICARVM] AD LEG[EM] IMP[ERII]
Holland, <i>Spojené provincie nizozemské</i>	CONCORDIA RES PAR. CRES. HOL. CONCORDIA RES PAR[VAE] CRES[CVNT] HOL[LANDIAE] MO. ORDI. PROVIN. FOEDER. BELG. AD LEG. IMP. MO[NETA] ORDI[NVM] PROVIN[CIARVM] FOEDER[ATORVM] BELG[ICARVM] AD LEG[EM] IMP[ERII]
Západní Frísko, <i>Spojené provincie nizozemské</i>	MO. NO. AVR. DOMI. WESTFRIS. MO[NETA] NO[VA] AVR[EA] DOMI[NII] WESTFRIS[IAE] DEVS FORTITVDO ET SPES NOS. DEVS FORTITVDO ET SPES NOS[TRA]
Zéland, <i>Spojené provincie nizozemské</i>	CONCORDIA RES PAR. CRES. ZEL. CONCORDIA RES PARV[AE] CRES[CVNT] ZEL[ANDIAE] MO. ORDI. PROVIN. FOEDER. BELG. AD LEG. IMP. MO[NETA] ORDI[NVM] PROVIN[CIARVM] FOEDER[ATORVM] BELG[ICARVM] AD LEG[EM] IMP[ERII]
Utrecht, <i>Spojené provincie nizozemské</i>	CONCORDIA RES PAR. CRES. TRA. CONCORDIA RES PAR[VAE] CRES[CVNT] TRA[IECTVM] MO. ORDI. PROVIN. FOEDER. BELG. AD LEG. IMP. MO[NETA] ORDI[NVM] PROVIN[CIARVM] FOEDER[ATORVM] BELG[ICARVM] AD LEG[EM] IMP[ERII]
Frísko, <i>Spojené provincie nizozemské</i>	CONCORDIA RES PAR. CRES. FRI. CONCORDIA RES PAR[VAE] CRES[CVNT] FRI[SIAE] MO. ORDI. PROVIN. FOEDER. BELG. AD LEG. IMP. MO[NETA] ORDI[NVM] PROVIN[CIARVM] FOEDER[ATORVM]

	BELG[ICARVM] AD LEG[EM] IMP[ERII]
Overijssel, <i>Spojené provincie nizozemské</i>	CONCOR. RES PARVÆ CRESCVNT TRAN. CONCOR[DIA] RES PARVAE CRESCVNT TRAN[SISSVLANIAE] MO. ORD. PROVIN. FOEDER. BELG. AD LEG. IMP. MO[NETA] ORD[INVM] PROVIN[CIARVM] FOEDER[ATORVM] BELG[ICARVM] AD LEG[EM] IMP[ERII]
	MON. OR. TRANISL. VA. VNG. MON[ETA] OR[DINVM] TRAN[S]IS[SV]L[ANIAE] VA[LOR] VNG[ARIAE] PATRONA VNGARIE PATRONA VNGARI[A]E
	PHS. DEI GRAT. HISPANIAR. REX PH[ILIPHV]S DEI GRAT[IA] HISPANIAR[VM] REX DVCATVS ORD. TRAN. VA. HISP. DVCATVS ORDI[NVM] TRAN[SISSVLANIAE] VA[LOR] HISP[ANIAE]
Kampen, <i>město</i>	DVCA. R. P. IMP. CAMPE. VA. FERDINA. DVCA[TVS] R[E] P[UBLICA] IMP[ERIALIS] CAMPE[N] VA[LOR] FERDINA[NDI] SVB VMBRA ALARVM TVAR. SVB VMBRA ALARVM TVAR[VM]
	RVDOL. II D. G. R. I. VNGA. BO. REX RVDOL[PHVS] II D[EI] G[RATIA] R[OMANORVM] I[MPERATOR] VNGA[ARIAE] BO[HEMIAE] REX MON. NOV. AVREA CAMPEN. CIVITA. IMPERI MON[ETA] NOV[A] AVREA CAMPEN[SIS] CIVITA[TIS] IMPERI[ALIS]
Zwolle, <i>město</i>	DVCATVS R. P. ZWO. VALOR FERDIN. DVCATVS R[E] P[UBLICA] ZWO[LLE] VALOR FERDIN[ANDI] SUB VMBRA ALARVM TVARV. SVB VMBRA ALARVM TVARV[M]

Soupis použitých zkratek

AD – Anno Domini (roku Páně)

AH – Anno Hegirae (roku hidžry)

AR – mincovní slitina s převahou stříbra

AV – mincovní slitina s převahou zlata

Av. – avers (lící strana mince)

č. – číslo

Inv. č. – inventární číslo

L – Lukášovo evangelium

Lit. – literatura

mmz. – mincmistrovská značka

mz. – mincovní značka

MZA – Moravský zemský archiv

Př. č. – přírůstkové číslo

Rv. – revers (rubní strana mince)

s. – strana

s. a. – sine anno (bez roku)

SOKA – Státní okresní archiv

tab. – tabulka

U. – uloženo

VMO – Vlastivědné muzeum v Olomouci

ZAO – Zemský archiv v Opavě

zn. – značeno

Ž – Žalmy

Citace biblických textů a jejich označení vychází z českého ekumenického překladu

Bible, 6. přepracované vydání, 1995.

Seznam obrazových příloh

1. Uničovský zlatý poklad, detail, VMO, foto Pavel Rozsival.
2. Kristián Andermann (?), celkový pohled na město Uničov od východu, 1670, olej, plátno, VMO, př. č. 59/737/63, foto Marek Juráš.
3. Uhry, Matyáš Korvín (1458–1490), mincovna: Velká Baňa, dukát (detail Av.), s. a., N 28 343, foto Tomáš Smělý.
4. Jan Smyčka, portrétní fotografie, ZAO-SOKA Olomouc, fond Dr. Jan Smyčka, kart. 3, nefol., foto Filip Hradil.
5. Zdenko Vodička, portrétní fotografie, fotoarchiv VMO.
6. Plán katastru města Uničova, 1920, ZAO-SOKA Olomouc, Archiv města Uničov, inv. č. 3380, foto Filip Hradil.
7. Celkový pohled na město Uničov od jihozápadu, detail, 20. léta 18. století, MZA Brno, Cerroniho sbírka, Cerr II, č. 248/16, fotoarchiv VMO.
8. Vyznačení šibeničního vrchu se zakreslenou sakrální stavbou, kamenolomem a cestou spojující Uničov a Medlov, I. vojenské mapování, list č. 18, 1764–1783, Fakulta životního prostředí Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, foto Výzkumný ústav geodetický a kartografický, in: <http://chartae-antiquae.cz/cs/maps/12710> [12. 6. 2015].
9. Šibeník, zavážení těžební jámy bývalé cihelny, 60. léta. 20. století, soukromá sbírka, foto pan Holubec.
10. Letecký snímek návrší Šibeník u Uničova, 2014, Archeologické centrum Olomouc, foto Marek Kalábek.
11. Uničovský zlatý poklad, detail, VMO, foto Pavel Rozsival.
12. Uničovský zlatý poklad, detail, VMO, foto Pavel Rozsival.
13. Detail misky dukátových vážek s postavou sv. Ladislava a po stranách s písmeny H D (*Hungariae Ducat*), přelom 17. a 18. století, Norimberk (Friedrich Däuber), VMO, inv. č. P 3056, foto Pavel Rozsival.
14. Marinus van Reyerswaele, Směnárník a jeho žena, 1539, olej, dřevo, Museo del Prado, Madrid, in: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Marinus_Claesz._van_Reymerswaele_001.jpg [12. 6. 2015].
15. Dukátové vážky s pouzdrem, přelom 17. a 18. století, Norimberk (Friedrich Däuber), VMO, inv. č. P 3056, foto Pavel Rozsival.

16. Pokladna se zámekem o sedmi závorách, 17. století, železo, VMO, inv. č. P 930, foto Pavel Rozsival.

17. Matthäus Merian, Plán města Uničova, Topographia Bohemiae, Moraviae et Silaesia, Frankfurt nad Mohanem, 1650, ZAO-SOkA Olomouc, Archiv města Uničova, Mapy a plány, inv. č. 3340, fotoarchiv VMO.

- fotografie jednotlivých mincí uničovského pokladu: Tomáš Smělý (Abalon, s. r. o.)

Prameny a literatura

Moravský zemský archiv Brno

- Cerroniho sbírka, Cerr II, č. 248/16, Celkový pohled na město Uničov od jihozápadu, 20. léta 18. století.

Zemský archiv Opava, pracoviště Olomouc

- Matrika narozených, oddaných a zemřelých farního kostela v Uničově (1607–1726), sign. 7982.

Zemský archiv Opava – Státní okresní archiv Olomouc

- Archiv města Olomouce, inv. č. 2018, inventář pozůstalosti Petra Pestolného z 20. června 1584.
- Archiv města Uničova, inv. č. 293, kniha počtů, 1609–1610.
- Archiv města Uničova, inv. č. 859, kniha kupních smluv 1609–1630.
- Archiv města Uničova, inv. č. 884, kniha svatebních smluv.
- Archiv města Uničov, inv. č. 3380, Plán katastru města s parcelami, 1920.
- Osobní fond dr. Jan Smyčka, inv. č. 2, kart. 1-3.
- Okresní úřad Litovel, inv. č. 700, kart. 211, situační plán zbudování kamenolomu firmy Vodička v areálu cihelny na Šibeníku, 1896.
- Archiv města Olomouc, zlomky registratur, inv. č. 3819.

Vlastivědné muzeum v Olomouci

- Fragment písemné pozůstalosti MUDr. Jana Smyčky, rukopisy, korespondence, př. č. 23/649/70.
- Inventář okresního musea v Litovli sepsaný kustodem muzea Karlem Sedlákem, 1954.
- Archiv nálezových zpráv při archeologické sbírce VMO, Uničov, naleziště č. 3.

Vydané prameny

Hrubý 1934

František Hrubý (ed.), *Moravské korespondence a akta z let 1620–1636*, díl 1, Brno 1934.

Urbánková 1979

Libuše Urbánková (ed.), *Povstání na Moravě v roce 1619. Z korespondence moravských direktorů*, Praha 1979.

Literatura

August 1958

Bedřich August, Osmanské altuny z nálezů v lese Koblížku u Kamenice n. Lipou, *Numismatické listy*, 1958, č. 3–4, s. 92–96.

Balcárek 1978

Pavel Balcárek, Kancelář kardinála Ditrichštejna a správa biskupských statků před Bílou horou, *Sborník archivních prací*, 28, 1978, č. 1, s. 66–126.

Baletka 2008

Tomáš Baletka, Kat, in: Jiří Malíř (ed.), *Člověk na Moravě ve druhé polovině 18. století*, Brno 2008, s. 333–342.

Bazzini 2011

Marco Bazzini, Modena (Emilia-Romagna), in: Lucia Travaini (ed.), *Le zechce italiáne fino all'Unitá*, Tomo I, Roma 2011, s. 893–905.

Beek 1986

E. J. A. van Beek (ed.), *Encyklopedie van munten en bankbiljetten*, Alphen aan den Rijn 1986.

Bernardi 1975

Giulio Bernardi, *Monetazione del patriarcato di Aquileia*, Trieste 1975.

Bernhart – Roll 1928

Max Bernhart – Karl Roll, *Die Münzen und Medaillen des Erzstiftes Salzburg*, München 1928.

Blucha 1987

Vladimír Blucha, Krnovské mincování, *Folia numismatica*, 1987, č. 2, s. 9–18.

Bobek 1966

Jan Bobek, Olomoucká biskupská mince a její postavení na Moravě, In: Jiří Sejbal (ed.), *Sborník I. numismatického symposia 1964*, Brno 1966, s. 165–174.

Borovský – Chocholáč – Pumpr 2007

Tomáš Borovský – Bronislav Chocholáč – Pavel Pumpr (eds.), *Peníze nervem společnosti. K finančním poměrům na Moravě od poloviny 14. do 17. století*, Brno 2007.

Braudel 1999

Fernand Braudel, *Dynamika kapitalismu*, Praha 1999.

Brádle – Smělý 2012

Vojtěch Brádle – Tomáš Smělý, Napodobenina bílého groše Rudolfa II. z panství Frinco, *Numismatické listy*, 2012, č. 2, s. 76–85.

Brinkmann – Stephan-Maaser 2010

Werner Brinkmann – Reinhild Stephan-Maaser, Die Prägungen, in: Beate Olmer – Reinhild Stephan-Maaser (eds.), *Der Goldschatz von Unna. Zusammensetzung und Bedeutung des größten mittelalterlichen Münzfundes Westfalens*, Essen 2010, s. 46–92.

Budaj 2006

Marek Budaj, Podiel sedmohradských razieb zo 16. a 17. storočia v nálezoch na Slovensku, *Numizmatika*, 21, 2006, s. 201–212.

Budaj 2007

Marek Budaj, *Košický zlatý poklad. The Košice gold Treasure*, Bratislava 2007.

Budaj – Tóth 2011

Marek Budaj – Csaba Tóth, *A kassai aranykincs / Košický zlatý poklad*, Budapest – Bratislava 2011.

Budaj 2015

Marek Budaj, Dukáty Žigmunda Luxemburského. Mince z rokov 1387–1402 a problematika pôsobenia mincovne v Bratislave, *Mince a bankovky*, 2015, č. 2, s. 26–33.

Burian 1973

Václav Burian, Příspěvky k moravskému katastru nálezů mincí, *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, 1973, č. 164, s. 7–21.

Cejnek 1935

Josef Cejnek, *Österreichische, Ungarische, Böhmisches und Schlesische Münzprägung von 1519–1705*, Wien 1935.

CNI 1910

Corpus Nummorum Italicorum, volume I (Casa Savoia), Roma 1910.

CNI 1911

Corpus Nummorum Italicorum, volume II (Piemonte – Sardegna), Roma 1911.

CNI 1915

Corpus Nummorum Italicorum, volume VII (Veneto), Roma 1915.

CNI 1925

Corpus Nummorum Italicorum, volume IX (Emilia, parte I), Milano 1925.

Corradini 1998

Elena Corradini, Gli zecchieri degli estensi (1598–1660) le burrascose vicende del primo sessantennio di monetazione modenese, Le monete dello stato estense, *Bollettino di numismatica*, 1998, č. 30–31, s. 59–71.

Čermák 2013

Miloslav Čermák, Městská správa, in: Karel Konečný (ed.), *Uničov. Historie moravského města*, Uničov 2013, s. 183–188.

Čermák – Skrbek 1891–1913

Kliment Čermák – Bedřich Skrbek, *Mince království českého za panování rodu habsburského od roku 1526*, díl I., Pardubice 1891–1913.

Damali 2010

Atom Damali, *Osmanli Sikkeleri Tarihi / History of Ottoman Coins*, volume 2, Sultan Suleyman I, Istanbul 2010.

Damali 2011a

Atom Damali, *Osmanli Sikkeleri Tarihi / History of Ottoman Coins*, volume 3, Sultan Selim II, Sultan Murad III, Istanbul 2011.

Damali 2011b

Atom Damali, *Osmanli Sikkeleri Tarihi / History of Ottoman Coins*, volume 4, Sultan Mehmed III, Sultan Ahmed I, Istanbul 2011.

Delmonte 1964

André Delmonte, *Le Bénélux d`or. Répertoire du monnayage d`or des territoires composant les anciennes Pays-Bas*, Amsterdam 1964.

Di Virgilio 1998

Stefano Di Virgilio, Tra ostentazione e contraffazione. Breve nota sopra due eccezionali multipli d`oro dei Ferrero Fieschi di Messerano, *Panorama Numismatico*, 1998, č. 119, s. 8–11.

Dopita 1986

Jaroslav Dopita, Nálezy mincí na Olomoucku (II), *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, 1986, č. 240, s. 1–24.

Droogleever 1986

J. Fortuyn Droogleever, *De Driesteden Muntslag 1479–1588 van Deventer, Kampen en Zwolle*, Stichting Nederlandse Penningkabinetten, 1986.

Drösser 2013

Wolfgang Drösser, *Christus und seine Zeugen in Zeichen, Worten und Bildern – auf Münzen der Völkerwanderungszeit, des Fränkischen Reiches sowie des Hl. Römischen Reiches Deutscher Nation und der Nachfolgestaaten bis 1806*, Brühl 2013.

Dudík 1858

Beda Dudík, *Des hohen Deutschen Ritterordens Münz-Sammlung in Wien*, Wien 1858.

Dummler 2012

Dieter Dummler, Die Münzsammlung der Reichs- und Hansestadt Lübeck 1114–1819, *Handel, Geld und Politik vom frühen Mittelalter bis Heute*, 12, Lübeck 2012.

Felke 1981

Günter Felke, *Die Münzen der Herzöge von Simmern*, Simmern-Hunsrück 1981.

Fiala 1922a

Eduard Fiala, Nález dukátů. Kostelec n. Orlicí, *Věstník numismatické společnosti československé*, IV, 1922, s. 170.

Fiala 1922b

Eduard Fiala, Zlatý poklad. Koblížek u Kamenice, *Věstník numismatické společnosti československé*, IV, 1922, s. 170–171.

Friedberg 2009

Arthur L. Friedberg – Ira S. Friedberg, *Gold Coins of the World from Ancient Times to the Present*, Eighth Edition, Clifton 2009.

Friedensburg 1899

Ferdinand Friedensburg, *Schlesiens neuere Münzgeschichte*, Breslau 1899.

Friedensburg – Seger 1901

Ferdinand Friedensburg – Hans Seger, *Schlesiens Münzen und Medaillen der neueren Zeit*. Breslau 1901.

Fukala 2007

Radek Fukala, *Slezsko. Neznámá země Koruny české. Knížecí a stavovské Slezsko do roku 1740*, České Budějovice 2007.

Gambacorta – Polanský 2012

Federico Gambacorta – Luboš Polanský, *Italian Coins in the National Museum of Prague I. 1. Old Collection. Middle Ages and Early Modern Period (IX–XVI centuries)*, Prague 2012.

Gedai 2001

István Gedai, Money Issued by Christian Hungary, In: István Zombori – Pál Cséfalvay – Maria Antonietta De Angelis (eds.), *A Thousand Years of Christianity in Hungary*, Budapest 2001, s. 233–234.

Gianazza 2011a

Luca Gianazza, Crevacuore (Biella; Piemonte), in: Lucia Travaini (ed.), *Le zechce italiáne fino all'Unitá*, Tomo I, Roma 2011, s. 632–634.

Gianazza 2011b

Luca Gianazza, Masserano (Biella; Piemonte), in: Lucia Travaini (ed.), *Le zechce italiáne fino all'Unitá*, Tomo I, Roma 2011, s. 848–854.

Grossmannová 2009

Dagmar Grossmannová, Moravské nálezy mincí od konce třicetileté války do konvenční měny (1648–1750), *Numismatický sborník*, 24, 2009, s. 213–253.

Grossmannová 2014

Dagmar Grossmannová, *Boskovický poklad (nález mincí z období třicetileté války)*, Moravské zemské muzeum 2014.

Grossmannová – Šmerda 2012

Dagmar Grossmannová – Jan Šmerda, Zlato a jeho role v mincovnictví, in: *Zlato...symbol moci a bohatství. Katalog a soubor doprovodných textů k výstavě*, Brno 2012, s. 57–70.

Growka 1996

Květoslav Growka, Biskupská mincovna v Nise, *Ročenka Vlastivědné společnosti muzejní v Jeseníku*, 1996, s. 6–7.

Growka 2004

Květoslav Growka, Mincování vratislavských biskupů v Nise a Zlatých Horách, in: Vratislav Pecina – Josef Večeřa (eds.), *Zlatohorský rudní revír (minulost, současnost, budoucnost)*, Česká geologická služba Jeseník 2004, s. 23–26.

Grueber 1899

Herbert Grueber, *Handbook of the coins of Great Britain and Ireland in the British museum*, London 1899.

Gumowski 1990

Marian Gumowski, *Mennica Gdańska*, Gdańsk 1990.

Gyöngyössi – Winter 2007

Márton Gyöngyössi, Die ungarische Münz- und Geldgeschichte von 1000 bis 1526, in: Márton Gyöngyössi – Heinz Winter (eds.), *Münzen und Medaillen des ungarischen Mittelalters 1000–1526*, Wien 2007, s. 15–35.

Gyulai 2008

Eva Gyulai, A Szapolyai – címer változatai a 15.–16. században, *Publicationes Universibilis Miskolciensis, Sectio Philosophica*, 13, 2008, fasc. 3, s. 125–163.

Hagen-Jahnke – Walburg 1985

Ursula Hagen-Jahnke – Reinhold Walburg, *Neuzeitliche Goldmünzen in der Münzensammlung der Deutschen Bundesbank*, Frankfurt am Main 1985.

Hahn 2011

Wolfgang Hahn, *Die Münzprägung der Habsburger im Österreichischen Reichskreis von Maximilian I. bis Ferdinand III. (1490–1657)*, Wien 2011.

Halačka 2011

Ivo Halačka, *Vládní mince zemí koruny české (Čechy, Morava, Slezsko) 1526–1856*, díl I, Brno 2011.

Hikl 1984

Rudolf Hikl, Zlaté ražby českých panovníků, *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, 1984, č. 230, s. 1–5.

Hippmann 1997

Fritz Hippmann, *Studien zur Kulturgeschichte von Oberösterreich 5. Numismata Obderensia I: Münzen und Geldersatz-Mittel*, Linz 1997.

Hladík 1964

Bohuslav Hladík, Nález zlatých a stříbrných mincí z doby třicetileté války ve Vodcích u Pacova, *Numismatický sborník*, 8, 1964, s. 255–256.

Hlinka – Radoměřský 1975

Bohuslav Hlinka – Pavel Radoměřský, *Peníze, poklady, padělky, (Mince a jejich nálezy na Československém území)*, Praha 1975.

Hofer 2014

Nikolaus Hofer (ed.), *Der Schatzfund von Wiener Neustadt*, Horn 2014.

Holečková 2010

Zuzana Holečková, *České, Moravské a Slezské mince 10.–20. století. Ražby Slezských knížectví*, Praha 2010.

Holečková 2012

Zuzana Holečková, *České, Moravské a Slezské mince 10.–20. století. Nevládní tolarové ražby – Rodové ražby a ražby Olomouckého biskupství a arcibiskupství*, Praha 2012.

Honzák – Pečenka – Stellner – Vlčková 2001

František Honzák – Marek Pečenka – František Stellner – Jana Vlčková, *Evropa v proměnách staletí*, Praha 2001.

Horst 2005

Han van der Horst, *Dějiny Nizozemska*, Praha 2005.

Houzar – Hrazdil 2012

Stanislav Houzar – Vladimír Hrazdil, Zlato v přírodě a ve společnosti, in: *Zlato...symbol moci a bohatství. Katalog a soubor doprovodných textů k výstavě*, Brno 2012, s. 5–17.

Hrdlička – Urbánek – Zamazal 2012

Lubomír Hrdlička – Vladimír Urbánek – Luděk Zamazal (eds.), *Uničov v člancích historika a kronikáře Tomáše Souška*, Olomouc 2012.

Hroch – Petrář 1964

Miroslav Hroch – Josef Petrář, K charakteristice krize feudalismu v XVI.–XVII. století, *Československý časopis historický*, 1964, č. 3, s. 347–364.

Hunka 1997

Ján Hunka, *Orientačná príručka európskych mincí 16.–20. storočí, II. časť – mince Polska (1506–1864)*, Nitra 1997.

Husa – Petrář 1962

Václav Husa – Josef Petrář, Mezinárodní studium dějin cen a mezd 16. a 17. století, Numismatické příspěvky ke studiu dějin cen a mezd údobí 1469–1615, *Zápisky Katedry československých dějin a archivního studia*, VI, Praha 1962, s. 7–26.

Huszár 1963

Lajos Huszár, *Münzkunst in Ungarn*, Budapest 1963.

Huszár 1979

Lajos Huszár, *Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute*, Budapest 1979.

Huszár 1995

Lajos Huszár, *Az erdélyi fejedelemség pénzverése*, Budapest 1995.

Chumchal 1993

Milan Chumchal, Nález mincí v Přerově v roce 1923, in: *Minulost Přerovska. Sborník prací z dějin přerovského regionu*, Přerov 1993, s. 129–146.

Israel 1995

Jonathan I. Israel, *The Dutch Republic. Its Rise, Greatness, and Fall 1477–1806*, Oxford 1995.

Ives 1941

Herbert E. Ives, *Foreign Imitations of the English Noble*, New York 1941.

Janáček 1957

Josef Janáček, Rudolfské drahotní řády. Příspěvek k dějinám cenové revoluce v Čechách, *Rozpravy Československé akademie věd*, 1957, sešit 4, s. 1–78.

Ječný 1921

Josef Ječný, *Soupis a rozbor nálezů mincí v jihozápadních Čechách po stránce numismatické*, Plzeň 1921.

Ječný 1933

Josef Ječný, Nález mincí v Radešově, *Numismatický časopis československý*, IX, 1933, s. 98–105.

Kalábková 2007

Pavλίna Kalábková, Charakteristika osídlení lengyelské kultury v regionu Uničovska, *Pravěk – nová řada*, 17, 2007, s. 41–71.

Kalábková – Hlava – Šlězár 2015

Pavλίna Kalábková – Miloš Hlava – Pavel Šlězár, *Příběhy uničovské archeologie*, Uničov 2015.

Kalous 2009

Antonín Kalous, *Matyáš Korvín (1443–1490): uherský a český král*, České Budějovice 2009.

Kaňák 1994

Bohdan Kaňák (ed.), *Paleografické texty*, sešit č. 1, Olomouc 1994.

Kaňák 2010

Bohdan Kaňák, Muzeum vězeňství v Uničově, *Olomoucký archivní sborník*, 2010, č. 8, s. 44–51.

Kiezebrink 1971

Th. H. R. Kiezebrink, *De munten van Overijssel (1578–1796)*, Amsterdam – Brussel 1971.

Kleisner – Holečková 2006

Tomáš Kleisner – Zuzana Holečková, *Mince a medaile posledních Rožmberků. Vilém (1535–1592) a Petr Vok z Rožmberka (1539–1611) / Coins and Medals of the Last Rosenbergs. William (1535–1592) a Peter-Vok Rosenberg (1539–1611)*, Praha 2006.

Koch – Jungwirth 1989

Bernhard Koch – Helmut Jungwirth, Österreichische Münzstätten, *Numismatische Zeitschrift*, 1989, 100. Band, s. 165–171.

Kollmann 1990

Vítězslav Kollmann, Veduta Uničova z 20. let 18. století, *Kulturní zpravodaj města Uničova*, 1990, červen, 14–15.

Kopicki 1982

Edmund Kopicki, *Katalog podstawowych typów monet i banknotów Polski oraz ziem historycznie z Polską związanych*, Tom VIII, Część 1, Warszawa 1982.

Kopicki 1983

Edmund Kopicki, *Katalog podstawowych typów monet i banknotów Polski oraz ziem historycznie z Polską związanych*, Tom VIII, Część 2, Warszawa 1983.

Kopicki 2005

Edmund Kopicki, Lenne monety Księstwa Pruskiego 1529–1657 – Część I, *Biuletyn Numizmatyczny*, 2005, č. 1, s. 1–22.

Kostlán 1986

Antonín Kostlán, Nálezy mincí českého prostředí z období třicetileté války jako historický pramen. Příspěvek k aplikaci matematických metod při rozboru historických hromadných pramenů pozdního feudalismu, *Numismatický sborník*, 17, 1986, s. 191–236.

Kostlán 1987

Antonín Kostlán, „Cenová revoluce“ a její odraz v hospodářském vývoji Čech, *Folia historica bohemica*, 1987, č. 11, s. 161–212.

Kostlán 2013

Antonín Kostlán, Peněžní oběh v raném novověku, in: Marie Šedivá Koldinská – Ivo Cerman (a kol.), *Základní problémy studia raného novověku*, Praha 2013.

Koudela 2013

Miroslav Koudela, Za třicetileté války (1618–1650), in: Karel Konečný (ed.), *Uničov. Historie moravského města*, Uničov 2013, s. 135–163.

Koudela – Sedláčková 2008

Miroslav Koudela – Renáta Sedláčková, K zpřístupnění fondu Okresní vlastivědné muzeum Litovel 1923–1960, *Olomoucký archivní sborník*, 2008, č. 6, s. 22–35.

Kovář 2009

Daniel Kovář, Historická popraviště Bechyňského kraje. Přehled a zhodnocení výzkumů z let 2006–2009, *Archeologické výzkumy v jižních Čechách*, 2009, č. 22, s. 177–258.

Kraskovská 1972

Ludmila Kraskovská, Podiel nizozemských mincí v nálezoch 17. storočia na Slovensku, *Slovenská numizmatika II*, Bratislava 1972, s. 177–186.

Krejčík 1988

Tomáš Krejčík, Hospodářsko-peněžní vývoj na Moravě v době vlády Jagellonců, in: *Problematika mincovnictva Jagelovcov*, Nitra – Svit 1988, s. 61–71.

Krejčík 1989

Tomáš Krejčík, Moravské nálezy mincí předbělohorského období (1526–1618), *Numismatický sborník*, 18, 1989, s. 117–135.

Krejčík 1990

Tomáš Krejčík, Úloha uherských zlatých mincí v oběživu na Moravě ve 14.–15. století, *Slovenská numizmatika XI.*, Bratislava 1990, s. 135–141.

Krejčík 2008

Tomáš Krejčík, Mincovnictví církevních institucí v době kardinála Františka z Dietrichsteina, in: Leoš Mlčák (ed.), *Kardinál František z Dietrichsteina (1570–1636). Prelát a politik neklidného věku*, Olomouc 2008, s. 130–132.

Kruse – Stumpf 1998

Friedrich Wilhelm Kruse – Gerd Stumpf, *Auf die Goldwaage gelegt... Waage, Gewicht und Geld im Wandel der Zeiten*, München 1998.

Kruťa 1959

Tomáš Kruťa, Příspěvek k dějinám báňského podnikání a mincovny v Rychlebích (Złoty Stok), *Moravské numismatické zprávy*, 1959, č. 6., s. 34–40.

Křížek 1956

František Křížek, Nález v Českém Rudolci, okres Dačice, *Numismatický sborník*, 3, 1956, s. 215–220.

Kux 1923

Johann Kux, *Geschichte der königl. Stadt Mährisch-Neustadt. Zu deren 700-Jahr-Feir*, Mährisch-Neustadt 1923.

Lane-Poole 1883

Stanley Lane-Poole, *Catalogue of Oriental Coins in the British Museum. Vol. VIII. Coins of the Turks in the British Museum*, Class XXVI, London 1883.

Majer 2004

Jiří Majer, *Rudné hornictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2004.

Mašková – Michálek 2006

Pavλίna Mašková – Jan Michálek, Archeologický výzkum v poloze „Na šibenici“ ve Vodňanech (okres Strakonice). Příspěvek k archeologii popravišť v Čechách, *Archeologické rozhledy*, LVIII, 2006, s. 790–809.

Meinhardt 1959

Günther Meinhardt, *Die Münz und Geldgeschichte des Herzogtums Preussen 1569–1701*, *Studien zur Geschichte Preussens*, Band 4, Heidelberg 1959.

Michnová 1981

Věra Michnová, Příspěvek ke studiu mincovních vážek, *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, 1981, č. 210, s. 20–26.

Michnová 2001

Věra Michnová, Nález zlatých mincí 14.–17. století v Uničově roku 1911 (Nálezy č. 3533). Část depotu z majetku olomouckého muzea – I. Uherské ražby, *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, 2001, č. 282, s. 25–44.

Michnová 2002

Věra Michnová, Nález zlatých mincí z Uničova – Šibeníku (Nálezy č. 3533) v olomoucké numismatické sbírce II. Ražby české a sedmihradských knížat, *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, 2002, č. 284, s. 32–47.

Michnová 2007

Věra Michnová, Obraz uherského dukátu v pojetí norimberských výrobců mincovních vah a závaží, in: Dagmar Grossmannová – Jan T. Stěfan (eds.), *Peníze v proměnách času IV*, Ostrava 2007, s. 69–75.

Mikołajczyk 1986

Andrzej Mikołajczyk, Polish coins in the monetary circulation of Europe in the sixteenth and seventeenth centuries, in: I. A. Carradice (ed.), *Proceedings of the 10th international Congress of Numismatics*, London 1986, s. 563–568.

Mikołajczyk 1993

Andrzej Mikołajczyk, Polské mince v českých a moravských nálezech ze 16.–18. století, *Numismatický sborník*, 19, 1993, s. 214–230.

Militký 1998

Jiří Militký, Depot mincí z počátku 17. století ze Starých Prachatic, *Zlatá stezka. Sborník prachatického muzea*, 5, 1998, s. 169–196.

Militký 2007

Jiří Militký, Poklad zlatých mincí 14. a 15. století z Prahy 1 – Starého Města, *Numismatický sborník*, 22, 2007, s. 242–248.

Militký 2009

Jiří Militký, *Pražská mincovna 1526–1856. Katalog mincí tolarového období ze sbírky Muzea hlavního města Prahy*, Praha 2009.

Miller – Loehr – Holzmair 1948

Viktor von Miller zu Aichholz – August Loehr – Eduard Holzmair, *Österreichische Münzprägungen 1519–1938*, Wien 1948.

Minarovičová 1986

Elena Minarovičová, *Portrét na minciach od staroveku po súčasnosť*, Bratislava 1986.

Mitchell – Reeds 1988 (Seaby)

Stephen Mitchell – Brian Reeds, *Coins of England and the United Kingdom*, London 1988.

Nejedlý 2002

Vratislav Nejedlý, Obrysy přístupů k památkové péči na Moravě do poloviny 20. století, in: Eva Dvořáková (ed.), *Památková péče na Moravě. 150 let od vzniku první státní instituce na ochranu památek. Sborník příspěvků*, Brno 2002.

Nemeškal 1966

Lubomír Nemeškal, Počátky tolarové ražby a Morava do třicetileté války, in: Jiří Sejbal (ed.), *Sborník I. numismatického symposia 1964*, Brno 1966, s. 141–151.

Nemeškal 2001

Lubomír Nemeškal, *Snahy o mincovní unifikaci v 16. století*, Praha 2001.

Němeček 1938

Karel Němeček, Nález zlatých mincí v Olomouci, *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*, 1938, č. 189/190, s. 88–89.

Němeček 1968–1969

Vladimír Němeček, Velkomeziříčsko za třicetileté války v obrazu nálezů mincí, *Moravské numismatické zprávy*, 1968–1969, č. 11, s. 5–20.

Nicol 1998

Norman Douglas Nicol (ed.), *Standard Catalog of German Coins, 1601 to present*, 1998.

Nohejlová 1929

Emanuela Nohejlová, *Z příběhů pražské mincovny. Nástin jejích osudů v letech 1537–1618*, Praha 1929.

Nohejlová-Prátová 1932

Emanuela Nohejlová-Prátová, Nález zlatých mincí v Českém Krumlově, *Numismatický časopis československý*, VIII, 1932, s. 124.

Nohejlová-Prátová 1940–1941

Emanuela Nohejlová-Prátová, Ražby mincovny v Čes. Budějovicích okolo r. 1600. (České tolary s „psí“ hlavou a Bartoloměj Albrecht, *Numismatický časopis československý*, XVI a XVII, 1940–1941, s. 50–78.

Nohejlová-Prátová 1948

Emanuela Nohejlová-Prátová, *Košický poklad. Nález zlatých mincí 15. – 17. století v Košicích r. 1935*, Praha 1948.

Nohejlová-Prátová 1953

Emanuela Nohejlová-Prátová, Nález v Kácově, *Numismatický sborník*, 1, 1953, s. 118.

Nohejlová-Prátová 1955–1957 (nálezy)

Emanuela Nohejlová-Prátová (ed.), *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl I–III, Praha 1955–1957.

Nohejlová-Prátová – Malá – Nemeškal – Jelínek 1962

Emanuela Nohejlová-Prátová – Alena Malá – Lubomír Nemeškal – Zdeněk Jelínek, Numismatické příspěvky ke studiu dějin cen a mezd údobí 1469–1615, *Zápisky Katedry československých dějin a archivního studia*, VI, Praha 1962, s. 45–102.

Nohejlová-Prátová 1964

Emanuela Nohejlová-Prátová, Uherský dukát v českých nálezech mincí grošového údobí 1300–1547, *Študijné zvesti Archeologického ústavu slovenskej akademie vied*, 14, Nitra 1964, separát, s. 259–271.

Nohejlová-Prátová 1965

Emanuela Nohejlová-Prátová, Dukaten (Florentiner) und Goldgulden in den Mittelalterlichen Münzfunden Böhmens, *Dona Numismatika. Walter Hävernich zum 23. Januar 1965 dargebracht*, Hamburg 1965, separát, s. 233–241.

Novák 2000

Vlastimil Novák, Characteristic features of the otoman coinage, in: Novella Vismara (ed.), *Monete di Piuro*, Chiavenna 2000, s. 51–54.

Novák 2006a

Vlastimil Novák, Problém interpretace tureckých nálezových mincí v Čechách, na Moravě a na Slovensku. In: Pecha, L. (ed.), *Orientalia Antiqua Nova*, VI. (sborník kolokvia). Plzeň 2006, s. 61–64.

Novák 2006b

Vlastimil Novák, Struktura nálezů tureckých mincí v českých zemích a na Slovensku, jejich interpretace s přihlédnutím k nově publikovanému materiálu, *Numismatický sborník*, 21, 2006, s. 181–189.

Novák 2011

Vlastimil Novák, Nové nálezy tureckých mincí z území Čech, Moravy a Slovenska. In: L. Pecha (ed.), *Orientalia Antiqua Nova*, XI. (sborník kolokvia). Plzeň 2011, s. 101–103.

Novotný 1962

Jaroslav Novotný, Minima a maxima ročních cen v Olomouci v letech 1550–1610, *Ceny, mzdy a měna*, Brno 1962, č. 1, s. 6–8.

Novotný 1963

Jaroslav Novotný, Mzdy a ceny ve Znojmě v době předbělohorské, *Ceny, mzdy a měna*, Brno 1963, č. 2, s. 1–17.

Nový 1995

Rostislav Nový, Horní a mincovní regál v období stavovské monarchie v 15. a první polovině 16. století, *Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica 1 – 1993, Z pomocných věd historických XI – numismatica*, Praha 1995, s. 45–56.

Olmer – Stephan-Maaser 2010

Beate Olmer – Reinhild Stephan-Maaser (eds.), *Der Goldschatz von Unna. Zusammensetzung und Bedeutung des größten mittelalterlichen Münzfundes Westfalens*, Essen 2010.

Pamuk 2000

Şevket Pamuk, *A Monetary History of the Ottoman Empire*, Cambridge 2000.

Petách 1986

Emil Petách, *Dejiny mincovania v Košiciach*. Košice 1986.

Petráň 1964

Josef Petráň, K problémům tzv. „cenové revoluce“ ve střední Evropě, *Numismatický sborník*, 8, 1964, s. 47–74.

Pennestrì – Gianazza 2011

Serafina Pennestrì – Luca Gianazza, Torino (Piemonte), in: Lucia Travaini (ed.), *Le zechce italiáne fino all'Unitá*, Tomo I, Roma 2011, s. 1178–1189.

Pohl 1974

Artur Pohl, *Ungarische Goldgulden des Mittelalters (1325–1540)*, Graz 1974.

Pohl 1982

Artur Pohl, *Münzzeichen und Meisterzeichen auf ungarischen münzen des mittelalters 1300–1540*, Graz – Budapest 1982.

Pošvář 1953

Jaroslav Pošvář, Moravské nálezy mincí v 18. a 19. století, *Numismatický sborník*, 1, 1953, s. 82–108.

Pošvář 1960

Jaroslav Pošvář, Kopy a jiné údaje v moravských pramenech 17. a 18. století, *Numismatické listy*, 1960, č. 2, s. 40–43.

Pošvář 1962a

Jaroslav Pošvář, Ceny, měna, oběživo, *Ceny, mzdy a měna*, 1962, č. 1, s. 9–11.

Pošvář 1962b

Jaroslav Pošvář, *Měna v českých zemích (od 10. do počátku 20. století)*, Opava 1962.

Pošvář 1977

Jaroslav Pošvář, *Měna v Čechách, na Moravě a ve Slezsku do počátku 20. století*, Praha 1977.

Probszt 1975

Günther Probszt, *Die Münzen Salzburgs*, Bâle – Graz 1975.

Probszt 1994

Günther Probszt, *Österreichische Münz- und Geldgeschichte. Von den Anfängen bis 1918*, Teil 2, Wien – Köln – Weimar 1994.

Prokisch 1993

Bernhard Prokisch, *Grunddaten zur europäischen Münzprägung der Neuzeit*, Band 2, Wien 1993.

Prokisch 2006

Bernhard Prokisch, *Die Münzen und Medaillen des Deutschen Ordens in der Neuzeit*, Wien 2006.

Promis 1841

Domenico Promis, *Monete dei Reali di Savoia*, volume I, II, Torino 1841.

Promis 1869

Domenico Promis, *Monete delle zechce di Messerano e Crevacuore dei Fieschi e Ferrero*, Torino 1869.

Puchinger – Slavíčková 2014

Zdeněk Puchinger – Pavla Slavíčková, *Malé dějiny účetnictví v českých zemích před rokem 1989*, Olomouc 2014.

Purmer 2009

Dick Purmer, *Handboek van de Nederlandse Provinciale Muntslag 1573–1806. Gelderland, Friesland, Overijssel, Groningen*, Deel II, Nederlandse Vereniging van Munthandelaren, 2009.

Purmer – Wiel 2006

Dick Purmer – A. H. N. van der Wiel, *Handboek van de Nederlandse Provinciale Muntslag 1573–1806. Holland, West-Friesland, Zeeland, Utrecht*, Deel I, Nederlandse Vereniging van Munthandelaren, 2006.

Rác 1962

Jiří Rác, Mince v pramenech mělnického archivu z let 1561–1573, *Numismatické listy*, 1962, č. 3–4, s. 134–139.

Rentzmann 1865

Wilhelm Rentzmann, *Numismatisches Legenden-Lexicon des Mittelalters und der Neuzeit*, erster Theil, Berlin 1865 (reprint 1980).

Resch 1901

Adolf Resch, *Siebenbürgergische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur Gegenwart*, Hermannstadt 1901.

Saccocci 1998

Andrea Saccocci, La moneta a Modena dalle origini al 1598, Le monete dello stato estense, *Bollettino di numismatica*, 1998, č. 30–31, s. 39–58.

Sakařová-Malá 1975

Alena Sakařová-Malá, K otázce ražby „cizího“ zlata v pražské mincovně, *Numismatický sborník*, 13, 1975, s. 187–199.

Saurma-Jeltsch 1892

Hugo von Saurma-Jeltsch, *Die Saurmasche Münzsammlung deutscher, schweizerischer und polnischer Gepräge*, Berlin 1892 (reprint 1982).

Seaby 1952

Peter Seaby, *The Story of the english Coinage*, London 1952.

Sejbal 1955

Jiří Sejbal, Uherské zlaté mince z nálezů v Brně I., Koblížné ul., č. 7, *Časopis Moravského musea / Acta musei Moraviae*, XL, 1955, s. 127–146.

Sejbal 1979

Jiří Sejbal, *Dějiny peněz na Moravě*, Brno 1979.

Sejbal 1997

Jiří Sejbal, *Základy peněžního vývoje*, Brno 1997.

Schneider 2014

Konrad Schneider, Mincovnictví arcibiskupů a kurfiřtů z Mohuče, Trevíru a Kolína, in: Miroslav Myšák – Jan Videman (eds.), *Kroměřížský kabinet mincí a medailí I. Ražby porýnských arcibiskupů a kurfiřtů – Mohuč, Trevír, Kolín*, Olomouc 2014.

Schrötter 1929

Franz Schrötter, *Brandenburg-Fränkisches Münzwesen, Teil II, Das Münzwesen der hohenzollernschen Burggrafen von Nürnberg und der Markgrafen von Brandenburg in Franken 1515–1603*, Halle 1929.

Schulten 1974

Wolfgang Schulten, *Deutsche Münzen aus der Zeit Karls V.*, Frankfurt am Main 1974.

Schulz – Štěpán – Čermák 2013

Jindřich Schulz – Jan Štěpán – Miloslav Čermák, V renesanci (1479–1617), in: Karel Konečný (ed.), *Uničov. Historie moravského města*, Uničov 2013, s. 103–134.

Schwarzenberg 1941

Karel Schwarzenberg, *Heraldika čili přehled její teorie se zřetelem k Čechám na vývojovém základě*, Praha 1941.

Skalský 1926

Gustav Skalský, Nález mincí z počátku války třicetileté v Chlumětíně u Svratky, *Numismatický časopis československý*, II, 1926, s. 134–137.

Skutil 1956–1957

Josef Skutil, Třešť (1915) – Druhý největší depot moravský?, *Moravské numismatické zprávy*, 1956–1957, č. 1–2, s. 8–10.

Smyčka 1911

Jan Smyčka, Mähr.-Neustadt, Münzenfund, *Mitteilungen der K. K. Centralcommission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst – und historischen Denkmale*, III. F., X, 1911, s. 152

Smyčka 1913

Jan Smyčka, Nález zlatých peněz – dukátů – u Unčova na Moravě, *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*, 1913, č. 117–120.

Sokol 2003

Petr Sokol, Šibenice v Bečově nad Teplou a archeologie popravišť, *Archeologické rozhledy*, LV, 2003, s. 736–766.

Soušek 1963

Tomáš Soušek, Z dějin města Uničova, *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci*, 1963, č. 109, s. 2–5.

Soušek 1985

Tomáš Soušek, *Uničov. Malé dějiny města*, Uničov, 1985.

Stahl 2003

Alan M. Stahl, Ducat, in: Joel Mokyr (ed.), *The Oxford Encyclopedia of Economic History*, Oxford 2003, s. 111–112.

Stahl – Tonini 2011

Alan M. Stahl – C. Tonini, Venezia (Veneto), in: Lucia Travaini (ed.), *Le zechce italiáne fino all'Unitá*, Tomo I, Roma 2011, s. 1217–1224.

Stahl 2012

Alan M. Stahl, The making of a gold standard: The ducat and its offspring, 1284–2001, in: John H. Munro (ed.), *Money in the pre-industrial world: Bullion, debasements and coin substitutes*, č. 20, London 2012, s. 45–61.

Stumpf – Codreanu-Windauer – Wanderwitz 1997

Gerd Stumpf – Silvia Codreanu-Windauer – Heinrich Wanderwitz, *Der Goldschatz von Neupfarrplatz: ein spätmittelalterlicher Münzfund in Regensburg*, Regensburg 1997.

Suchomel – Videman 1997

Dan Suchomel – Jan Videman, *Mincovníctví olomouckých biskupů a arcibiskupů (1608–1820)*, Kroměříž 1997.

Svatoň 1960

František Svatoň, Druhy mincí v pozůstalostech na Pardubicku, *Numismatické listy*, 1960, č. 1, s. 8–17.

Szwagrzyk 1973

Józef Andrzej Szwagrzyk, *Pieniądz na ziemiach Polskich X–XX w.*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1973.

Šimek 1964

Eduard Šimek, Nálezy mincí v českých zemích z let 1540–1550, *Numismatické listy*, 1964, č. 2, s. 33–39.

Šimek 1971

Eduard Šimek, Drahé kovy a česká mince 16. století, *Sborník národního muzea v Praze*, řada A – historie, 1971, svazek XXV, č. 1–2, s. 1–61.

Šimek 1972

Eduard Šimek, Česká mince v peněžním oběhu druhé poloviny 16. století, *Studie ČSAV*, 5, 1972.

Šimek 1979a

Šimek, Eduard, Česká mince v prvních desetiletích 17. století, *Sborník Národního muzea v Praze*, řada A – historie, 1979, svazek XXXI, č. 4, s. 201–272.

Šimek 1979b

Eduard Šimek, Česká, moravská a slezská mince v cizích nálezech 16.–19. století I. – Rakousko, *Numismatický sborník*, 15, 1979, s. 301–408.

Šimek 1979c

Eduard Šimek, Nález zlatých mincí z Prahy – Starého Města, *Numismatický sborník*, 15, 1979, s. 409–410.

Šimek 1981

Eduard Šimek, Olomoucké mincovnictví ve světle střeoevropských nálezů mincí, *Studie Muzea Kroměřížska '80*, 1981, s. 90–110.

Šimek 1998

Eduard Šimek, Uplatnění slezské mince v peněžním oběhu zemí habsburského soustátí v 16. a 17. století, in: Jan T. Štefan – Tomáš Krejčík (eds.), *Peníze v proměnách času. Sborník příspěvků z konference k 50. Výročí založení pobočky České numismatické společnosti v Ostravě, která se konala ve dnech 3.–4. 10. 1996*, Ostrava 1998, s. 63–75.

Šimek 2007

Eduard Šimek, Zur interpretation der Zeugenaussage der Münzfunde über den Geldumlauf in Böhmen im 16. und in der 1. Hälfte des 17. Jahrhundert, in: Stanislaw Suchodolski – Mateusz Bogucki (eds.), *Money Circulation in Antiquity, the Middle Ages and Modern Times – Time, Range, Intensity*, Warszawa – Kraków 2007, s. 215–224.

Šimek 2011

Eduard Šimek, *České, Moravské a Slezské mince 10–20. století. Mince Maxmiliána II. a Rudolfa II. (1564–1576–1611)*, Praha 2011.

Šmerda 1981

Jan Šmerda, Peněžně ekonomická charakteristika mincování olomouckých biskupů v novověku, *Studie Muzea Kroměřížska '80*, 1981, s. 59–71.

Šmerda 1984

Jan Šmerda, Mincovníctví vratislavských biskupů v Nise, *Moravské numismatické zprávy*, 1984, č. 16, s. 78–90.

Šmerda 1987

Jan Šmerda, *Solnohradské mince a medaile*, Gottwaldov 1987.

Šprinc 1963

Zdeněk Šprinc, Muzeum v Uničově, *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci*, 1963, č. 109, s. 11–13.

Štěpán 2002

Jan Štěpán, K počátkům mincovní činnosti olomouckého biskupa Františka kardinála z Dietrichštejna, *Numismatické listy*, 2002, č. 57, s. 97–104.

Štěpán 2009

Jan Štěpán, *Dvůr olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského z Pavlovic v letech 1579–1598*, Olomouc 2009.

Štěpková 1963

Jarmila Štěpková, Coins of the Osmanli Sultans in the Coin-Hoards found on the Czechoslovak Territory, *Annals of the Náprstek Museum*, 2, Prague 1963.

Tóth – Ulrich 2007

Csaba Tóth – Attila Ulrich, *Az újfehértói aranyéremkincs / Der Goldmünzschatz von Újfehértó*, Budapest 2007.

Thompson 1945–1948

Anthony Thompson, Continental imitations of the rose noble of Edward IV, *British numismatic journal*, volume XXV, 1945–1948, s. 183–208.

Turek 1982

Adolf Turek, Přehled vývoje národnostních poměrů v Uničově, *Časopis Slezského muzea – vědy historické*, série B, 1982, č. 2, s. 97–116.

Válka 2001

Josef Válka, Morava v habsburské monarchii a turecká hrozba, in: Tomáš Knoz (ed.), *Morava v době renesance a reformace*, Brno 2001, s. 8–16.

Varesi 1996

Alberto Varesi, *Monete Italiane Regionali. Piemonte, Sardegna, Liguria, Isola di Corsica*, Pavia 1996.

Večeřa 2004

Josef Večeřa, Historická produkce zlata zlatohorského rudního revíru, in: Vratislav Pecina – Josef Večeřa (eds.), *Zlatohorský rudní revír (minulost, současnost, budoucnost)*, Česká geologická služba Jeseník 2004, s. 14–22.

Verkade 1848

Pieter Verkade, *Muntboek, bevattende de namen en afbeeldingen van munten, geslagen in de zeven voormalig Vereenigde Nederlandsche Provinciën, sedert den Vrede van Gent op tot onzen tijd*, Schiedam 1848.

Veselý 1990

Stanislav Veselý, Svědectví nálezů mincí o historii Pelhřimovska, *Vlastivědný sborník Pelhřimovska*, I, 1990, s. 30–33.

Videman 2008

Jan Videman, Kardinál František z Dietrichsteina a jeho mincovnictví, in: Leoš Mlčák (ed.), *Kardinál František z Dietrichsteina (1570–1636). Prelát a politik neklidného věku*, Olomouc 2008, s. 124–126.

Videman – Suchomel 2008

Jan Videman – Dan Suchomel, Mincovnictví církevních institucí v době Dietrichsteinově ze sbírek Arcibiskupství olomouckého, in: Leoš Mlčák (ed.), *Kardinál František z Dietrichsteina (1570–1636). Prelát a politik neklidného věku*, Olomouc 2008, s. 133–159.

Viktořík 2013

Michael Viktořík, Městské hospodářství, in: Karel Konečný (ed.), *Uničov. Historie moravského města*, Uničov 2013, s. 277–290.

Vojtěchovský 1987

Miroslav Vojtěchovský, Nálezy mincí a tzv. nálezné, *Numismatické listy*, 1987, č. 4, s. 112–114.

Vorel 2000

Petr Vorel, *Od pražského groše ke koruně české. Průvodce dějinami peněz v českých zemích*, Praha 2000.

Vorel 2002

Petr Vorel, Měnová politika Ferdinanda I. v Čechách a ukončení ražby pražských grošů, *Český časopis historický*, 2002, č. 2, s. 265–292.

Vorel 2009

Petr Vorel, *Stříbro v evropském peněžním oběhu 16.–17. století (1472–1717)*, Praha 2009.

Výkruta 2006

Luděk Výkruta, *Muzeum Uničov*, diplomová práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2006.

Wittop Koning 1992

Dirk Arnold Wittop Koning, *De Gelderse Munt te Harderwijk 1584–1806*, Bussum 1992.

Zaoral 1990

Roman Zaoral, Nálezy zlatých mincí grošového období na území Čech. Příspěvek k oběhu uherských dukátů v Čechách, *Slovenská numizmatika XI.*, Bratislava 1990, s. 113–134.

Zaoral 2009a

Roman Zaoral, Nálezy mincí jako prameny numismatiky a hospodářských dějin, *Numismatický sborník*, 24, 2009, s. 281–288.

Zaoral 2009b

Roman Zaoral, Z bouří husitské revoluce do renesanční Evropy – Sociální skladba a hospodářský vývoj, in: Jindřich Schulz (ed.), *Dějiny Olomouce*, díl 1, Olomouc 2009, s. 203–215.

Zusammenfassung

Der Goldschatz von Mährisch Neustadt. Der Münzfund aus dem Anfang des 17. Jahrhunderts.

Im Jahre 1911 wurde im Katastergebiet der Stadt Uničov (Mährisch Neustadt) ein vereinzelter Fund von 352 goldenen Münzen, vorwiegend Dukaten, freigelegt, von denen 177 Stück in der Sammlung des Heimatkundlichen Museums in Olomouc erhalten blieben. Die Einzigartigkeit des Fundes beruht in seinem ursprünglichen Lagerungsort auf dem Hügel Šibeník bei Uničov, der historisch mit der städtischen Richtstätte verbunden ist. Die Verknüpfung von dem mehr als ein Kilogramm wiegenden goldenen Schatz mit einer „unreinen“ Stelle, die ein Galgen oder seine Umgebung für unsere Vorfahren darstellte, ist im Kontext der böhmischen Länder eine bisher unbekannte Erscheinung. Auch die Größe und inhaltliche Mannigfaltigkeit des Schatzes macht aus ihm ein Objekt von besonderer Bedeutung, denn in der Zeit seiner Ausgrabung (1911) gelang es die heute schon nicht mehr existierende Hälfte des Fundes zu dokumentieren, die dem Grundstücksbesitzer und Baumeister von Uničov, Zdenko Vodička, zufiel. Dank der Beschreibung aller Münzen, die der in Litovel (Littau) wirkende Konservator der Wiener Zentralkommission für die Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale, Jan Smyčka, im Jahre 1913 durchführte, und dank der Notiz- und Korrespondenzaufbewahrung in seiner Hinterlassenschaft, gespeichert im Staatlichen Bezirksarchiv in Olomouc (Olmütz), ist es möglich, an eine Revision und allgemeine Auswertung dieses außergewöhnlichen mährischen Fundes heranzutreten.

Die Rekonstruktion der Gesamtgestalt des Fundes und die Analyse seines erhaltenen Teils, der 177 in der Sammlung des Heimatkundlichen Museums in Olomouc aufbewahrten Münzen, machten es möglich, seine numismatische Bedeutung einzuschätzen und die gewonnenen Angaben den Informationen über andere Goldfunde der Zeit vor der Schlacht am Weißen Berg gegenüberzustellen. Es ist offensichtlich, dass die Struktur der mitteleuropäischen Funde dieser Zeit stark durch den Umlauf von einer großen Menge ungarischer Dukaten beeinflusst wurde, die auch in dem Schatz von Uničov die zahlreichste Münzgruppe bilden. Neben der starken Präsenz der ungarischen Prägungen aus der Regierungszeit Rudolf II. und Matthias II., die mit der mutmaßlichen Zeit des Versteckens des

Schatzes nach dem Jahre 1614 übereinstimmen, verdienen die Prägungen des ungarischen Königs Matthias Korvinus eine besondere Beachtung, sie bewahrten ganz offensichtlich noch im 17. Jahrhundert einen großen Einfluss im Geldumlauf. Die ungarische Münzproduktion wird aus dem Gesichtspunkt ihrer geografischen Herkunft von einem erheblichen Satz von Prägungen der Fürsten von Siebenbürgen ergänzt, der zusammen mit dem vorherigen fast die Hälfte des Fundes bildet. Aus quantitativer Sicht ist im Inhalt des Schatzes von Uničov auch der Bestandteil von 25 osmanischen Prägungen bemerkenswert, die man ähnlich wie die ungarischen und die siebenbürgischen in den Kontext derjenigen Prägungen einordnen kann, die aus dem Gebiet Südosteuropas nach Mähren drangen.

Die zweite große Menge von Goldmünzen stellen bei dem Fund diejenigen Prägungen dar, die aus dem Nordwesten Europas unter dem Einfluss des rheinischen sowie baltischen Handels zu uns drangen. Es handelt sich vor allem um Münzen der nördlichen niederländischen Provinzen, die in einer Reihe von anderen goldenen Schätzen aus Böhmen und Mähren ebenfalls dominieren. Auf der Grundlage ihrer Analyse zeigt sich, dass sich den Schlüsseinfluss im mitteleuropäischen Geldumlauf die Prägungen der Provinzen Geldern, Westfriesland und besonders Utrecht bewahrten. Die niederländischen Münzen werden in wesentlich kleinerem Maß von Prägungen aus England, Simmern, Lübeck, Gdańsk (Danzig), Polen und Preußen ergänzt.

Die dritte Gruppe der in dem Schatz von Uničov enthaltenen Münzen könnten wir bei großzügiger Auslegung als regional bezeichnen. In dieser befinden sich böhmische, schlesische und österreichische Prägungen. Dabei haben vier Dukaten des Bischofs von Olomouc Franz von Dietrichstein eine besondere Bedeutung für die allgemeine Interpretation der Herkunft des Fundes, sie dokumentieren den mährischen Charakter des Schatzes.

Als peripher, jedoch nicht uninteressant scheinen die Prägungen aus dem nördlichen Teil der Apenninen-Halbinsel, die das Gebiet von Savoyen, Masserano, Modena und Venezia (Venedig) vertreten. Der Masserano Dukat des Markgrafen Francesco Filiberto Ferrero Fieschi (1584–1629), der nach dem Vorbild der Dukatprägung von Rudolf II. aus der Prager Münzanstalt gestaltet ist, ist unter den Prägungen der böhmischen und mährischen Funde der frühen Neuzeit einzigartig, und bestätigt zugleich den bei kleinen Münzherren der Region Piemonte (Piemont) oft vorhandenen niedrigeren Korngehalt.

In seinem Wesen weist der Fund von Uničov übereinstimmende Züge mit ähnlichen Funden von Goldmünzen in Prag – Karlovo náměstí (Karlsplatz), Plzeň (Pilsen) oder Kamenice nad Lipou (Kamnitz an der Linde) auf, die vor dem Jahre 1620 eingelagert wurden. Nicht anders ist es auch im Falle des größten bekannten Schatzes von Košice (Kaschau) aus dem 17. Jahrhundert. Der Schatz von Uničov gehört damit zu den bedeutendsten Funden der frühen Neuzeit, die bisher im Gebiet von Böhmen und Mähren aufgedeckt wurden.